

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

L. AUGUSTE BLANQUI'NİN DEVRİMCİ TEORİLERİ

Alan B. Spitzer

çeviren: Suphi Nejat Ağırnaslı

LOUIS AUGUSTE BLANQUI'NİN DEVRİMCİ TEORİLERİ

Alan B. Spitzer 1925 yılında doğdu. Özellikle Fransız Aydınlanma tarihi ve Fransız Devrimi'nin önemli figürleri üzerine çalışmalar yaptı. Uzun yıllar boyunca Iowa Üniversitesi Tarih Bölümü'nde öğretim görevliliği yaptı ve aynı üniversiteden emekli oldu. *Louis Auguste Blanqui'nin Devrimci Teorileri* (1957) adlı çalışması yazarın ilk kitabıdır. Daha sonra yaptığı çalışmalar arasında *The Good Napoleon III* (1961), *Old Hatreds and Young Hopes: The French Carbonari Against the Bourbon Restoration* (1971), *The French Generation of 1820* (1987), *Historical Truth and Lies About the Past: Reflections on Dewey, Dreyfus, de Man, and Reagan* (1996) yer alır.

Otonom 51

Politika Dizisi 14

Louis Auguste Blanqui'nin Devrimci Teorileri

Alan B. Spitzer

ISBN 978-975-6056-54-7

1. Basım Eylül 2013, İstanbul (1000 adet)

Kitabın Özgün Adı

The Revolutionary Theories of Louis Auguste Blanqui

© Alan B. Spitzer

© Türkçe yayım hakları Otonom Yayıncılık, 2013

İngilizceden Çeviren

Suphi Nejat Ağırnaslı

Yayıma Hazırlayan

Münevver Çelik

Kapak ve İç Tasarım

Mert İnan

Baskı ve Cilt

Kayhan Matbaacılık Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Tel (0212) 576 01 36

Yayınevi Sertifika no: 11821

Otonom Yayıncılık

Firuzaga Mah. Çukurcuma Cad. Yazıcı Çıkmazı No:2

Beyoğlu - İSTANBUL

Tel 0 212 244 87 09

Faks 0 212 244 87 88

iletisim@otonomyayincilik.com

www.otonomyayincilik.com

LOUIS AUGUSTE BLANQUI'NİN DEVRİMCİ TEORİLERİ

Alan B. Spitzer

İngilizceden Çeviren
Suphi Nejat Ağırnaslı

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	7
1. Bölüm: Blanqui'nin Yaşamı ve Tarihsel Rolü	9
2. Bölüm: Blanquiciliğin Felsefi Temelleri	33
3. Bölüm: Değişime Dair İdealist Bir Yorum ve Sonuçları	49
4. Bölüm: Ekonomi Teorisi	69
5. Bölüm: Sosyalizm ve Devrim	87
6. Bölüm: Jakoben Komünizm Geleneği	115
7. Bölüm: Zoraki İsyankâr	137
8. Bölüm: Sürekli Ayaklanma Teorisi	157
9. Bölüm Sonuç: İrade ve Fikir olarak Devrim	179
Kaynakça	185

Teşekkür

Bu kitabı hazırlarken bana yapılan yardımlara müteşekkir olmak bana oldukça keyif veriyor. Beni Fransız devrimci hareketiyle ilk tanıştıran Swarthmore College'dan Profesör Paul Beik mizacı itibariyle bana daima yardımcı oldu ve candan davrandı. Columbia Üniversitesi'nde Profesör Shepard B. Clough'un titiz gözetimi ve samimi yüreklendirmeleri, Profesör Jacques Barzun ve Gordon Wright'ın candan ve zekice eleştirileri benim için bir şanstı. Profesör Franz Neuman ilk bölümlerin ilham verici bir eleştirmeniydi.

Blanquiciliğin rakipsiz otoritesi Monsieur Maurice Dommanget oldukça zarif bir biçimde bana zaman ayırıp bilgi verdi. Monsieur Sylvain Molinier de çok nazik ve cömertti.

Ailemin manevi ve maddi desteği olmasaydı bu kitap asla yazılmamış olurdu. Eşimin yardımı, standartları ve teşkil ettiği örnek olmasaydı bu daha önemsiz bir çalışma olurdu.

Alan B. SPITZER

1. BÖLÜM : BLANQUI'NİN YAŞAMI VE TARİHSEL ROLÜ

Devrim olgusu ve fikri, 1789'dan beri Fransa'nın politik tarihinde çok önemli olagelmıştır. On dokuzuncu yüzyıl boyunca derdini açıkça ifade eden bir azınlık, politik sorunlar karşısında devrimci çözümleri savunmuş ve ideolojik çatışmaların fiziki şiddetle çözülmesini teşvik etmiştir. Ne var ki, kökten bir toplumsal dönüşümü savunan büyük Fransız teorisyenlerinden St. Simon, Fourier, Proudhon, Cabet ve onların takipçileri, o zamanki cumhuriyetçi hareketin radikal kanadının canla başla benimsediği devrimciliği reddeden bir "sosyalist" ideoloji külliyatına katkı sunmuşlardır. 1870'den önce devrimcilikle sosyalist teorinin birleştirilmesi Fransız radikalleri arasında pek nadir görülüyordu ve hafızalarda kendisini bu işe adayan az sayıda figür kalmıştır. Yine de sadece politik devrimden¹ yana olmakla kalmayıp kariyeri neredeyse on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sının

1 Bkz. M. Ralea, *L'Idée de révolution dans les doctrines socialistes* (Paris: Jouve et Cie., 1923), s. 218: "Blanqui'nin asıl önemi, radikal cumhuriyetçiliğin taktiklerini sosyalizme aktarmış olmasıdır."

devrimci veçhelerinin vücut bulduğu bir sosyalist vardı. Bu, Louis Auguste Blanqui'ydi.

Blanqui'nin Yaşamı

Blanqui'nin aktif politik kariyeri, Fransız Carbonarilerin restorasyon monarşisine karşı komplosunda yer almasıyla başladı ve Gambetta'nın cumhuriyetçi oportünizmine karşı sosyalist muhalefetin sözcüsü olarak son buldu. Üzerindeki birçok yaranın ilkinin 1827'de X. Charles'a² karşı yapılan sokak gösterileri esnasında aldı ve Komünarlar için kitlesel bir mitingde konuştuktan hemen sonra 1881'de öldü.³ Yetmiş altı yıllık ömrünün kırk yılını Fransa'ya 1830'dan 1881'e kadar hükmeden tüm rejimlerin mahpuslarında geçirdi. Blanqui, tüm hükümetleri, eleştiriyi altüst edici politik eyleme tercüme etmeye hazır amansız bir eleştirmen olarak karşısına aldı. Yıldızı en çok on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sının tarihini ayrıksı kılan toplumsal huzursuzluk ve politik şiddet dönemlerinde parladı, ama "düzenin" yeniden tesis edildiği gün itibarıyla Blanqui, sadece zaten kazanmış oldukları şeyleri pekiştirmeyi arzulayan sabık devrimcilerin nefret ve korku nesnesi olan *révolution à outrance*'ın [aşırı devrim] partizanları arasında safını alırdı. Blanqui'nin tüm feodal, dini ve kapitalist kurumlara karşı sürekli devrimle adanmışlığı, onu daima muhalefet rolüne mahkûm etti ve bakış açısına göre ya politik olarak kurban edilmişliğini veya politik önemini garanti altına aldı.

Blanqui Alpes Maritimes'in Puget-Théniers ilçesinde 1 Şubat 1805'de doğdu. Eski bir *conventionnel* Jironden olan ve Napolyon'un Birinci İmparatorluk'unun yok oluşuyla işini ve güvencesini kaybeden Dominique Blanqui'nin ikinci oğluydu. Genç ve güzel madam Blanqui'nin ufak geliri, ailenin, parlak oğulları Adolphe ve Louis Auguste'u eğitim için Paris'e yol-

2 H. Castille, "L. A. Blanqui," *Portraits politiques et historiques au dix-neuvième siècle* (Paris: Ferdinand Sartorius, 1857), s. 9.

3 M. Dommanget, *Blanqui* (Paris: Libraririe de l'Humanité, 1924), s. 44.

lamasını sağladı. Blanqui burada klasik bir eğitim aldı ve bir sürü takdirnameyle *lycée*'den mezun olduktan sonra hem hukuk hem de tıp okurken kendisini özel ders vererek geçindirdi.⁴ Genç bir öğrenciyken onu Carbornarilerle ilişkilenmesini sağlayan politikaya tutkuyla kapıldı. Bu ilk politik yılları muhtemelen onun devrimci tekniğe dair fikirleri üzerinde kalıcı bir tesirde bulundu. Biyografisini kaleme alan Geffroy şunu gözlemlemişti:

Blanqui Restorasyon döneminde politikaya girdi, Restorasyon döneminin komplocularının alışkanlıklarını edindi ve Carbonarist hücre onun için gizli bir cemiyetin ve muhtemel bir politik muhalefetin ideal tipiydi.⁵

Restorasyonun son yılları boyunca Paris'teki üniversite öğrencilerinin ajitasyon liderlerinden biriydi ve 1827'deki ayaklanmalar esnasında üç kere yaralanmıştı. 1830 Temmuz Devrimi başlarken liberal *Globe* dergisinde parlamento muhabiri olarak çalışmaktaydı. Paris işçileri Bourbon monarşisini yıkmak için sokaklara döküldüğünde Blanqui, bocalayan ve yasalara sadık işverenlerine tepeden bakarak *Globe*'un bürosunu bırakıp bir tüfekte üç renkli bayrağı sallayarak yıkıcı girdabın içine daldı.⁶ Devrimin bu “üç şanlı gününden” payına, daha sonradan Louis Philippe tarafından “Temmuz nişanıyla” ödüllendirilmek düştü. Bu, çarptırıldığı mahkûmiyetler bir yana Fransız hükümetinden aldığı son ödüldü.

Blanqui, devrimden neredeyse hemen sonra Temmuz Monarşisi'ne yönelik radikal muhalefete katıldı ve kısa bir süre

4 Blanqui'nin ağabeyi olan muhafzakar iktisatçı Adolphe Blanqui başlardaki bu dönem hakkında dokunaklı bir yazı kaleme almıştı. J. A. Blanqui, “Souvenirs d'un etudiant sous la Restauration,” *Revue de Paris* (Kasım-Aralık, 1918), s. 159-61.

5 G. Geffroy, *L'Enfermé* (Paris: Les Éditions G. Crès et Cie., 1926), I, 38. Alıntılanan eserin tümü bir çeviri olmadığı takdirde metindeki çeviriler yazara aittir.

6 Bu olaylardan edindiği intibalar için bkz. aşağıda, s. 135-136.

içerisinde yoksulları hem ekonomik hem de politik esaretten kurtaracak topyekûn bir toplumsal devrim talep eden genç cumhuriyetçilerden oluşan ufak bir azınlıkla aynı noktaya geldi. O dönemde Blanqui, politik mücadeleyi toplumsal sınıflar arasında bir mücadele olarak niteleyen tek cumhuriyetçi olmasa da toplumsal veya sınıfsal adalete dair belirsiz devrimci talepleri en kesin haliyle formüle etmiş gibi görünüyordu.

1832'de cumhuriyetçi Société Amis du Peuple'ün mahkemesinde "bu devrin ilk sosyalist manifestosu"⁷ olarak betimlenen bir konuşmayla kendisini savundu. Mahkemede Blanqui'ye mesleği sorulduğunda o meşhur cevabı verdi: "Proleter... hani şu emeğiyle yaşayan ve politik haklardan mahrum otuz milyon Fransız'ın sınıfı."⁸ Hatip genç delifişek jüri tarafından aklan-
dı ama mahkemenin ifadesiyle "vatandaşları, muhtelif olarak ayrıcalıklı zenginler veya *burjuvazi* olarak tanımlamış olduğu kimi sınıflardan insanlara karşı hakaretler ve nefret vasıtasıyla tahrik ederek kamu huzurunu bozma"⁹ teşebbüsünden dolayı bir yıllık mahkûmiyete çarptırıldı.

Blanqui, hapisten çıktıktan sonra hemen Orleancı hükümet tarafından ağır bir biçimde örgütlenme özgürlüğü engellenen Carbonarilerin eski gizli örgütlenme atmosferine girdi. 1834'te "Aileler Cemiyeti" adlı gizli bir devrimci örgüt kurdu, ama dikkatli hareket eden örgüt, kendisiyle birlikte cemiyetin diğer liderlerinin yasadışı şekilde silah bulundurmaktan dolayı 1836'da tutuklanmasıyla dağıldı.¹⁰

Blanqui, 1837 affıyla cezaevinden çıktıktan sonra onun için sınıf mücadelesinin mümkün olduğu tek yer olan Paris'e

7 J. Tchernoff, *Le Parti républicain sous la Monarchie de Juillet* (Paris: A. Pedone, 1901), s. 261.

8 Société Amis du Peuple, *Procès des Quinze* (Paris: Imprimerie de Auguste Mie, 1832), s. 3.

9 A.g.e., s. 148.

10 Bu örgüt, savcı Mérilhou tarafından Blanqui'nin 1839'daki davasında ayrıntılı bir biçimde tasvir edildi, *Cours des Pairs, Affaire des 12 and 13 Mai, 1839* (Paris: Imprimerie Royale, 1839), s. 9-30.

döndü. Orada, genç ve popüler birer cumhuriyetçi olan Armnd Barbès ve Martin Bernard'la başka bir örgüt olan “Mevsimler Cemiyeti”ni kurdu. Sıkı bir disipline sahip ve hiyerarşik bir örgüt kurmak için komplocu yöntemler kullanıldı. Örgüt üyelerinden oluşan küçük ve yalıtılmış hücreler, komplonun gizemli yöneticilerinin kimliğinden bihaber alt kademe liderlerden emirler alırdı. Tüm komplocular sorgusuz-sualsiz itaate yeminliydi. Küçük bağımsız gruplar hiçbir zaman gerçek darbe sinyalinin hangisi olduğunu bilmeksizin doğrudan üstlerinin bir sözüyle zaman zaman sokaklarda toplanırdı.

Blanqui, Mayıs 1839'daki ekonomik ve politik kriz esnasında bir girişimde bulunmaya karar verdi. Mayısın on ikisinde üniversite öğrencilerinden ve işçilerden oluşan küçük bir çete sokaklarda saf tuttu, cephaneleri ve silah dükkânlarını bastı ve şehrin kilit noktalarını tutmaya çalıştı. Hükümet birlikleri isyanı kolaylıkla bastırırken, isyanı bir devrime dönüştüreceği beklenen Parisli işçiler ve zanaatkârlar sükûnetle ve kayıtsızca bir kenara çekildi.¹¹ Blanqui, birkaç aylığına tutuklanmaktan kurtuldu ama sonunda yakalanıp Chambre des Pairs tarafından yargılanıp idama mahkûm edildi.¹² İdam cezası Louis Philippe tarafından sürgüne dönüştürüldü ve Blanqui birçok yoldaşının bulunduğu Mont Saint Michel'deki hapisane kalesine yollandı.

Dokuz yıl boyunca muhtemelen en çok onunla birlikte anılan rolü yaşadı: *L'Enfermé*, tutsak, birbirini izleyen beş rejimin muhafazakâr güçlerinin çilekeş ama ödün vermeyen rehinesi. Barbarca bir cezaevi idaresine karşı çaresizce meydan okuyan, en küçük düşürücü koşullar altında kişisel bir dürüstlük zeresini bile korumaya yönelik amansız çabalar gösteren, acı ve kendini tüketen hizip mücadeleleriyle küçük bir topluluk oluş-

11 Blanqui'nin bu girişimine adanmış bir kitap vardır: A. Zévaès, *Une Révolution manquée* (Paris: Éditions de la Nouvelle Revue Critique, 1933). Ayrıca bkz., M. Dommanget, “Auguste Blanqui et l'insurrection du 12 Mai 1839,” *La Critique Sociale*, XI (Mart, 1934), s. 233-45.

12 *La Gazette des Tribunaux*, 13-14 Temmuz, 1840.

turan politik mahkûmlar, tecrit edilmiş ve siyaseten etkisizdi, ama geniş bir ilgi ve sempatiyle karşılanıyordu.

Blanqui, Mont Saint Michel'de¹³ ve sonra Tours'da 1848'de Şubat Devrimi onu serbest bırakana ve aceleyle onu Paris'teki sahnenin ortasına sürükleyene dek bir tutsak olarak kaldı. O dönemlerde kana susamış Anarşizmin fesat ve vücuda gelmiş hali olarak Blanqui efsanesine sadece Fransa'nın iyi ve muhafazakâr aileleri değil cumhuriyetçi hareketteki daha ılımlı arkadaşları da inanıyordu. Tocqueville'in 15 Mayıs 1848'de Ulusal Meclis'in kürsüsünde Blanqui'ye dair yapmış olduğu betimleme bu devrimcinin muhafazakâr siyasetçilerin gözüne nasıl görüldüğüne dair hakkını veren bir imgedir:

Onu ilk kez sırası geldiğinde sanık sandalyesine çıktığı zaman gördüm. Ama o günden beri görmediğim bu adamı nefret ve iğrenmeyle hatırlıyorum. Solgun, zayıf yanakları, beyaz dudakları, feci hastalıklı ve itici bir yüz ifadesi vardı, benzi kirli bir sarıya çalıyordu ve küflenmiş bir ceset gibi görünüyordu; iç çamaşırı giymemişti, eski, kara bir frak zayıflıktan gevşemiş kollarını sıkıca sarıyordu; hayatını bir lağımda geçirmiş ve henüz oraları yeni terk etmiş gibi görünüyordu. Derler ki, o, Blanqui'ydi.¹⁴

Blanqui'ye dair, küçük ama adanmış bir grup seçkin yandaşı tarafından benimsenen bir başka fikir daha vardı. Onlara göre bu ufak, sofu, vakitsiz yaşlanmış adam sağlığını ve özgürlüğünü esirgmeden bir ideale teslim etmiş ama eline avucuna mükâfat niyetine mahpusluklar, nefret ve hakaretler sıkıştırılıvermişti. Çok daha nesnel gözlemciler, onun bir davaya özellikle ve özverili bir biçimde adanmasından ve kişiliğinin manyetik çekiciliğinden etkilenmişti. Ledru-Rollin'in sekreterliğini yapmış olan Delvau, *Histoire de la Révolution de*

13 F. Girard, *Histoire du Mont Saint-Michel* (Paris: Paul Permain et Cie., 1849); L. Noguès, *Une Condamnation de Mai 1839* (Paris: J. Bry Aîné, 1850).

14 A. de Tocqueville, *Recollections*, çev. A. T. de Mattos (New York: Columbia University Press, 1949), s. 130. Bkz. V. Hugo, *Souvenirs personnels, 1848-1851*, ed. H. Guillemin (Paris: Gallimard, 1952), s. 167-70.

Février adlı kitabında Blanqui'ye dair edindiği kişisel izlenimini 1848'de şöyle anlatıyordu:

Blanqui, ilk bakışta pek çekici görünmez, ama bunun nedeni ıstıraba tanıklık etmenin her zaman hoş bir durum olmamasıdır. İnsan onu sevmeye değil ona itaat etmeye meyleder. O çekmez, o hükmeder. Blanqui mahrum olduğu fiziki kuvvetin yerine, ruhunun belli durumlardaki mutlak gücünü koyar.¹⁵

Blanqui, Paris'e varır varmaz, Geçici Hükümet'in icraatlarının potansiyel olarak karşı-devrimci olduğunu düşünen aşırı radikallerin hoşnutsuzluğunu örgütlemek için bir cemiyet oluşturdu. Görünen o ki, Blanqui, devrimci komplodan kaçınırken nutukların, dergilerin ve kitle gösterilerinin basıncıyla hükümeti sola kayması için zorlamaya çalışıyordu.¹⁶ Geçici hükümet, en radikal mensupları da dâhil olmak üzere, Blanqui'nin şüpheciliğine korku ve nefretle karşılık verdi. Blanqui'nin artan etkisi, güya 1839 komplosu hakkında Louis Philippe'in polisini bilgilendiren ve Blanqui'ye ait olduğu iddia edilen itiraftan kopyalanan bir belgenin yayımlamasıyla balatlandı.¹⁷ Bu suçlama hiçbir zaman kesin olarak ne kanıtlandı ne de çürütüldü ama Blanqui'nin en canhıraş düşmanı olan sabık komplocu arkadaşı Barbès'in tanıklığı Paris'in militanları arasında itibarına ağır bir darbe vurdu.¹⁸

Geçici Hükümet'in ılımlı orta sınıf ilkelerine uygun bir

15 A. Delvau, *Histoire de la Révolution de Février* (Paris: Garnier Frères, 1850), I, s. 318.

16 Blanqui'nin 1848'deki rolüne dair çok güzel bir çalışma vardır: S. Wasserman, *Les Clubs de Barbès et de Blanqui* (Paris: Édouard Cornély et Cie., 1913)

17 Bu belge Taschereau tarafından *Revue Retrospective*'de (Paris: Paulin, 1848, s. 3-10) yayınlandı. Bu belgeye genellikle "Taschereau Belgesi" denir.

18 Blanqui'nin sıkı bir taraftarı, Blanqui'nin suçlama karşısında tamamen masum olduğuna dair kesin kanıt olmasa da bulguları toparlayan oldukça ikna edici bir kitap yazdı: M. Dommange, *Une Drame politique en 1848* (Paris: Les Deux Sirènes, 1948). Aksi yöndeki bakış açısı için: J. F. Jeanjean, *Armand Barbès*, (Paris: Édouard Cornély et Cie., 1909), I, s. 159-70.

düzen tesis etme girişimleri, Paris'teki radikallerin kışkırtıcı manifestoları ve sokak gösterileriyle karşılandığında Temmuz Monarşisinin mirasını devralan çeşit çeşit gruplar arasındaki gerilimler yükseldi. Sürekli yapılan ajitasyon, yeni seçilmiş ve epey muhafazakar olan Kurucu Meclis'in ilçeleri nihayet 15 Mayıs'ta bir grup ayaktakımı tarafından istila edildiğinde meyvelerini vermişti. Rusya'nın Polonya'yı ezmesine karşı devrimci bir savaş olarak başlayan gösteri, hükümeti devirme teşebbüsüne dönüşmüştü. Blanqui bu hareketin başlamasına gönülsüzce karışmış ve bu grup devrimci bir hükümet ilan etmek için Hôtel de Ville'e doğru ilerlediğinde onlara katılmamıştı.¹⁹ Ne var ki, bu doğaçlama ayaklanma burjuva Milli Muhafızlar tarafından bastırıldıktan sonra sosyalistlerin ve radikal liderlerin çoğuyla birlikte tutuklanmıştı. Bu yüzden 1848'in kanlı "Haziran günlerinde" toplumsal bir devrim gerçekleştirmeye yönelik son çaresiz girişimlerinde Paris işçilerine katılamamıştı.

Blanqui, bir sonraki on yıl boyunca cumhuriyete ve imparatorluğa bağlı çeşitli mahpushanelerde çürüdü. Orada okudu, politik ekonomi dersleri verdi ve cezaevi otoritelerine karşı gösterilerde yandaşlarına önderlik etti. Enerjisinin büyük bir kısmını hapisteki yoldaşlarıyla yaptığı hizip mücadelelerinde harcadı – bunlar, sosyalist siyasette alışlagelmiş tartışmalar- dı. Dışarıda tamamen unutulmamıştı, zira Louis Blanc dâhil olmak üzere, 1848'de işçilere ihanet etmiş olan tüm cumhuriyetçileri ve ılımlı sosyalistleri suçlayarak liberal kanaatleri şoka uğratmayı becermişti. O zamanlarda "katılım karşıtı" olan ve partisi için mutlak proleter saflık talep eden belki de ilk sosyalist olarak ortaya çıktı.²⁰

1859'da Louis Blanqui cezaevinden çıktı ve İkinci İmparatorluk'la çarpışmak için dosdoğru Paris'e gitti. 1861'e

19 Bu olaylara dair daha ayrıntılı bir döküm için bkz., aşağıda, s. 151-53.

20 Bu döneme dair kimi önemli belgelerin de ilave edildiği oldukça eksiksiz bir aktarım, M. Dommanget, *Auguste Blanqui à Belle-Ile* (Paris: Librairie du Travail, 1935) içinde mevcuttur.

gelindiğinde “komplodan” dolayı dört yıla çarptırılıp yine hapse geri döndü.²¹ Bu dönemde devlet güvenliğine karşı çeşitli suçlardan tutuklanmış yeni bir genç entelektüel nesille karşılaştı ve onları etkiledi. Bu genç entelektüellerden bazıları, “ikinci dereceden Blanquici” olanlar, onun bütün egemenliğini kabul etmeden ona hayranlık duyuyordu. Pek çok kişinin yanı sıra Radikal Sosyalist Parti'nin ateşli savunucuları haline gelecek olan Clemenceau ve Ranc da bu gruptaydı.²² Başka genç militanlar kendilerini tamamen *le Vieux*'nün iradesine tabi kılmışlardı ve Blanqui 1865'te bir cezaevi hastanesinden kaçtıktan sonra, adanmış bir devrimci gurubun nüvesini oluşturuyorlardı.²³

Blanqui, sallanan İmparatorluk'un bu son yıllarında tabi ki çöküşünü hızlandırmak için elinden geleni yapıyordu. Sığındığı Belçika'da, öğrencilerin ve işçilerin eşit bir biçimde dağıldığı ve eski komplocu çizgiler doğrultusunda hareket eden devrimci bir örgütün oluşturulması için genişleyen genç bir Blanquici gruba rehberlik ediyordu.²⁴ Blanqui'nin yandaşlarından birçoğu 1871 Komünü'nde önemli roller oynayacaktı. Eudes, Tridon, Ferré, Rigault ve Komünarların başka liderleri devrimci kariyerlerine *le Vieux*'nün, eski usta devrimcinin vasiliği altında başladı. Blanqui, yaklaşık iki bin yandaşının faaliyetlerini yönlendirmek için zaman zaman Paris'e sızıyordu. Ağustos 1870'de, ateşli yandaşlarının sabırsızlığından ve örgütünün eriyip gideceğinden korktuğu için sallanan İkinci İmparatorluk'a karşı vakitsiz bir saldırıya isteksizce liderlik et-

21 *La Gazette des Tribunaux*, 14 Haziran, 1861.

22 A. Ranc, *Souvenirs-Correspondance 1831-1908* (Paris: : Édouard Cornély et Cie., 1913), s. 27.

23 Bkz. Paul Lafargue'ın takdiri, “Auguste Blanqui-souvenirs personnel,” *La Révolution Française* içinde, 20 Nisan, 1879. Lafargue şöyle yazmıştı: “Bizim kuşağımızın gençliğinin bir kesiminin devrimci eğitimi vermiş olma şerefi Blanqui'ye aittir.”

24 C. Da Costa, *Les Blanquicies, Histoires des partis socialistes en France*'ın VI. cildi (Paris: Marcel Rivière, 1912) ve başka yerlerde. Bkz. M. Dommanget, “Les groupes Blanquicies de la fin du Second-Empire,” *Revue Socialiste*, XLIV (Şubat, 1951), s. 225-31.

meye zorlandı.²⁵ Bu türden maceralar onu biraz haksızca “ayaklanmacı” yaftasıyla damgaladı.

İmparatorluk 4 Eylül 1870’de düştüğünde, iktidar hemen, cumhuriyeti kabul etmeye istekli ve toplumsal bir devrime öncülük etmeye hevesli liberal siyasetçiler tarafından ele geçirildi. Prusya’nın çizmeleri altında son umutsuz kıvranımlarında ülkeye rehberlik ettiler ve onu onaylanmış anayasal yöntemle teslimiyeti gerçekleştirecek Ulusal Meclis’e devrettiler.

İlkin, Alman tehdidi karşısında Blanquiciler dahil olmak üzere Parisli radikaller burjuva Ulusal Güvenlik hükümetiyle işbirliği yapmaya konusunda mutabıktı. Kısa süre sonra hükümetin Paris’te Prusya birliklerini silahlı işçilere tercih ettiğinden şüphelenen Blanqui yeni yönetime yurtsever bir zemin üzerinden *La Patrie en danger* adlı gazetesinden saldırmaya başladı. Büyük devrimci geleneğe uygun bir savaşa özlem duyan ve başlıca itirazını muhafazakâr hükümetlerin görece barışçıl ve enternasyonalist bakış açısına yöneltmiş olan Fransa’ya has sol şovenizmin havasını soluyarak büyümüştü. Metz’in teslimiyet haberleri, 31 Keim 1870’de öfkeli bir kalabalığı Hôtel de Ville’i ele geçirmeye yönelttiğinde, Blanqui onu takip etti ve devrimci yurtseverlerden oluşan yeni bir hükümet kurmaya dönük beyhude teşebbüse katıldı. Bu başarısızlıkla birlikte Paris’te devrimci bir savaş yürütmesine ilham veren son zayıf umudu da kaybıldı.²⁶

Blanqui, Prusyalılara teslimiyetten tiksinererek ve kırık bir kalple Şubat 1871’de Paris’i terk edip taşraya geri çekildi. Orada, Ekim’de teşebbüs edilen darbedeki payından dolayı tutuklandı ve Paris’te iç savaş patlak vermeden bir gün önce, 17 Mart’ta apar topar gizli bir hapishaneye kondu. Versailles hü-

25 Bu olaya dair Blanqui’nin kendi betimlemesi *La Patrie en danger* adlı gazetede yayınladı. L. A. Blanqui, *La Patrie en danger* (Paris: A. Chevalier, 1871), s. 49-61. Bkz. A. Zévaès, *Auguste Blanqui* (Paris: Marcel Rivière, 1920), s. 216-20.

26 M. Doornaghet, *Blanqui, la Guerre de 1870-71 et la Commune* (Paris: Éditions Domat, 1947), s. 70-84.

kümeti, Komünarların tüm rehineleri Blanqui'yle takas etme teklifini reddetti; o, baş düşmanı Thiers'in deyimiyle "bir kolor-duya bedeldi."²⁷ "Devrimin matematikçisi" gizli bir mahpusta çürürken takipçileri Paris'in surlarında ve sokaklarında umutsuz çarpışmalara devam ediyordu.

1871 yılında birkaç trajik ay boyunca bir asrın birikmiş politik yakıcılığı, Parisli işçiler ve radikal entelektüellerle Fransa'nın orta sınıfı ve Katolik köylülük arasındaki kanlı mücadelede damıtılmıştı. Komün'ün gerçek doğası sonsuz bir anlaşmazlığa konu oldu. Liderleri arasında orta sınıf kökenli ajitatörler ve gazeteciler ağır basıyordu, askerleri ise 1830 ve 1848 "günlerinde" olduğu gibi işçilerdi. Komün'ün ideolojisi, neo-Jakobenizm, Proudhonculuk ve Blanquiciliğin karışımıydı ve bu gevşek tanımlayıcı terimlerin her biri politik bir fikirler çokluğunu kapsıyordu.²⁸

Blanquicilerin Komün'de önemli bir rol oynadığı bilinir, ama bu rol aynı zamanda biraz belirsiz ve çeşitli yorumlara da konu olmuştur. Blanquicilerin, Komün'ü doğuran kendiliğinden/ani ayaklanmanın oturmasına ciddi katkılarda bulundukları kesindir. Versailles'a karşı coşkulu doğrudan eylemlerin ve Komün'ün son günlerine hanel getiren onca şiddet eyleminin ısrarlı destekçileri oldular. Blanquiciler örgütlü bir politik parti gibi işlemiyordu ve ortada olmayan Blanqui'nin gidereceğini hissettikleri bir nevi kafa karışıklığı ve yönsüzlük sergiliyorlardı.

Blanquicilerin son kıyıda can vermeyenleri denizi aşarak yurtdışına, özellikle Londra'ya kaçtı. Orada biraz Marksizmden etkilendiler ve Birinci Enternasyonal'de Marx'ı ve Engels'i anarşistlere karşı yürüttükleri mücadelede desteklediler. Ne var ki, Blanquicilerin acil devrime adanmış olmaları

27 B. Flotte, *Blanqui et les otages en 1871* (Paris: Imprimerie Jeannette, 1885), s. 27

28 Komün'e dair muazzam yazın külliyyatına yapılan iki görece yeni katkı, ideolojik bileşimine dair makul ama ihtilaflı yorumlar getirmektedir: E. S. Mason, *The Paris Commune* (New York: MacMillan Co., 1930) ve F. Jellinek, *The Paris Commune of 1871* (Londra: Victor Gollanz Ltd., 1937).

Marx'ı onlara yabancılaştırdı. Enternasyonal'in Blanquicilerin egemenliğine girmesinden korkması muhtemelen Marx'ın örgütün genel merkezini New York'a taşımasının arkasındaki nedenlerden biridir.²⁹

Üçüncü Cumhuriyet ilk engebeli yıllarını yan basa basa arşınlarken, cumhuriyet ülküsü uğruna verilmiş binbir muharebenin kahramanı Blanqui, cumhuriyetçi bir hapishanenin duvarlarının ardındaydı. 1879'da bir grup genç radikalın önderliğinde yapılan bir kampanya Blanqui'nin Bourdeux'daki bir seçim bölgesinden Fransız Ulusal Meclis'ine seçilmesiyle sonuçlandı. Seçimleri iptal eden Meclis aynı zamanda halkın oyuna boyun eğerek ona özgürlüğünü verdi.³⁰ Blanqui, *Ni Dieu Ni Maître* gazetesinin editörlüğünü üstlendi ve son yıllarını Komünarlar için bir genel af için çalışarak ve oportünist cumhuriyetçileri kralcı ve ruhban kuvvetlere teslim olmakla suçlayarak geçirdi. 27 Aralık 1880'de Paris'te kitlesel bir toplantıda bir konuşma yapmasından birkaç saat sonra felç geçirerek yere yığıldı. 1 Ocak 1881'de öldü. Cenazesine, Parisli vatandaşlar, işçiler ve tüm sol partilerin üyelerinden oluşan muazzam bir kalabalık geldi; onlar için Blanqui sosyalizm ve Cumhuriyet uğruna verilen uzun mücadelenin simgesi olmuştu.³¹

Blanqui'nin ölümünün ardından, takipçileri onun geleneğini, nihayetinde *Boulangisme* üzerinden bölünen ve Fransız Sosyalist Partisi'nde soğurulan "Blanquici" bir partiyle sürdürmeye çalıştı.³² Kendine özgü bir politik partinin temeli olarak Blanquicilik ölmüştü, ancak doğru ve dolaylı tesiri Fransız sol siyasetinde bugüne kadar uzanır. 1928'de Albert Mathiez, ken-

29 F. Mehring, Karl Marx (New York: Covici-Friede, 1935), s. 511 [Bu eser İlya Yayınları tarafından iki cilt halinde "Karl Marks – Yaşam Öyküsü" adıyla Türkçede basılmıştır]. Bu sadece bir tahmin olarak kalabilir ama genel merkezi Londra'da kalsaydı Anarşistlerden arındırılmış bir Enternasyonal'de Blanquiciler en güçlü hiziplerden biri olurdu.

30 Geoffroy, *L'Enfermé*, II, 199.

31 A.g.e., II, 199.

32 Zévaès, *Auguste Blanqui*, s. 232-46

disini, Blanqui'nin daha önceleri yayınlanmamış Robespierre eleştirisini şu temelde yayınlamak ve çürütmek zorunda hissetmiştir:

Blanqui Fransız devrimci öncü partiler üzerinde 1830'dan 1880'e kadar yaklaşık yarım yüzyıl boyunca çok önemli bir tesirde bulundu. Sağlık durumu pek tekin olmasa da Barbès'den Proudhon'a ve Raspail'ye varana dek popülerliğini dengeleyebilecek tüm rakiplerini mezara gömdü. Bir şehidin halesini andıran prestijiyle, Komün'ün ardından, yargıları keramet olan bir tür pir oldu. Tesirini ölümünden uzun bir süre sonrasına kadar yayan fanatik takipçileri vardı; ta ki, bu tesir, Jaurès'in gelişiyile ufak ufak gölgelenene dek. Böylece, Blanqui'nin Robespierre'e güttüğü şiddetli nefret, sosyalistlerin, Fransız demokrasisinin kurucusuna dönük tutumunda tayin edici bir sapmayı dayattı. 1848'e kadar ona hayrandılar. Blanqui onlara ondan tiksинmeyi öğretti.³³

Blanqui'nin Fransız sosyalist hareketindeki tesirinin devamlılığını, birkaç yıl önce Fransız Komünist Partisi'ni çalkalayan Blanquicilik'e dair ihtilaf da yansıtır.³⁴

Blanqui, ağırlıklı olarak sosyalizmin Fransız, kısıtlı da denebilir, bir sürümüne kendini adanmış olup, kendi devrinin uluslararası devrimci çevreleriyle görece az teması olmuş olsa da, tesiri, sevgili Fransa'sının sınırlarını aştı. 1848'de Alman sosyalist Lasalle, Blanqui'nin "Halka manifestosunu" cezaevindeki hücresinin kapısına iliştiirmişti.³⁵ Altmış yıl sonra Mussolini aynı beyannamede geçen "çeliği olanın ekmeği de vardır," cümlesini *Il Popolo d'Italia* gazetesinin spotu olarak kullandı.³⁶

Blanquicilik ile Rus Bolşevizmi arasındaki bağ, Lenin'in mektebinden geçmiş, ona hayran ve bir on dokuzuncu yüz-

33 A. Mathiez, "Notes de Blanqui sur Robespierre," *Annales Historiques de la Révolution Française*, V (Temmuz-Ağustos, 1928, 305-6.)

34 Bkz. aşağıda s. 25

35 A. Schirokauer, *Lasalle*, çev. Edan ve Cedar Paul (Londra: George Allen and Unwin Ltd., 1931), s. 124.

36 G. Megaro, *Mussolini in the Making* (Londra: George Allen and Unwin Ltd., 1938), s. 324

yıl devrimcisi olan Peter Tkatchev'de vücuda gelmişti. Tkatchev, öncü bir devrimci parti ve devrimci bir diktatörlük fikrini Rus sosyalizmine ilk sokan ve tanıtan kişiydi.³⁷ Tkatchev, Blanqui'nin cenazesinde bu Fransız'ı dünya devrimci hareketinin lideri olarak methetmişti:

Rus devrimci hareketinde günbegün aşikâr olan ilerlemeyi çok büyük oranda O'na, fikirlerine, serden geçmesine, zihninin berraklığına, öngörüsüne borçluyuz. Evet, büyük komplo sanatında bize ilham veren ve emsal olan O'ydu. O, bizi devrimci inançla kuşanmayı, mücadele azmiyle dolup taşmayı, bize acıyı bal eylemeyi öğreten tartışma götürmez üstattır.³⁸

Hayatın Anlamı

Sonraki birçok radikal, Blanqui'nin politik taktiklerini reddederken, onun adanmış kariyerinde, Büyük Devrim fikrini on dokuzuncu yüzyılda gerçekleştirme uğruna mücadele etmenin vücuda gelmiş halini buldu. Clemenceau'nun ömürlük dostu ve gazetecilik alanındaki çalışma arkadaşı olan, romancı ve edebiyat eleştirmeni Gustave Geffroy, biraz idealleştirilmiş de olsa hâlâ Blanqui'nin başlıca biyografisi olan, bu eski devrimciye dair ateşli bir övgüyü kaleme almıştır. Bu çalışmasının sonunu şu gözlemle bağlamıştır: “Nihayetinde hayatı işte ortadadır; bu hayat bizzat kendi yaratımı ve tek doktrindir –Blanqui on dokuzuncu yüzyıl Fransız Devrimi'nin politik dışavurumuydu.”³⁹

1885'te Bütünlüklü Sosyalizm* yanlısı, eklektik ve insan-cıl reformizmin sıkı destekçisi olan Benoît Malon, Blanqui'nin,

37 M. Karpovitch, “A Forerunner of Lenin, P. N. Tkatchev,” *Review of Politics*, IV (Temmuz, 1944), s. 336-50.

38 *Ni Dieu Ni Maître*, 9 Ocak 1881.

39 Geffroy, *L'Enfermè*, II, 218-20.

* [Kimi yerlerde Avusturya Marksizmi'yle eş tutulan, adını Otto Bauer'in “integraler Sozialismus” kavramsallaştırmāsından alan Sosyalist (II.) Enternasyonal ile Komünist Enternasyonal (Kominern) çizgisinin dışında, farklı yaklaşımları bütünleştirici ve kimi zaman “merkezci/üçüncü yolcu” olarak anılabilecek bir akım. –çev.]

Barbès, Mazzini, Garibaldi veya Bakunin'in kişisel cazibesinden yoksun olsa da, hikmetinin enginliğiyle, zihninin gücüyle, "kişisel bir zevkin zerresinden kelimeler edilemeyeceği, insanlığın kurtuluşu için çilekeş ve mücadele dolu hayatının tutarlılığıyla"⁴⁰ alayının tozunu attırdığını yazar.

1920'de Stalin, eylem adamı ama teoride zayıf olan proleter önderlerle devrimci pratiğe hiçbir katkıda bulunmamış Plehanov ve Kautsky gibi teorisyenleri tezat teşkil edecek şekilde mukayese etti. Blanqui'yi ilk gruptan saydı; O, "fırtınalı zamanların önderlerinden, pratik önderlerden, serden geçmiş ve cesur ama teoride zayıf" olanlardandı.⁴¹

Blanqui'nin kariyerinin, dur durak bilmeyen devrimci geyenin bir abidesi olduğuna dair adeta evrensellik kazanmış mutabakat, sosyalist hareketin tarihindeki önemine veya toplumsal ve politik teorisinin cevherine kadar uzanmadı. Sosyalist düşünce tarihlerinde Blanqui'ye ayrılmış üç beş satır, onu genellikle, toplumsal teorilerini, erken doğmuş beyhude ayaklanmaların, mum ışığı altındaki komploların, yıllarca süren daimi bir mahpusluğun söz konusu olduğu kariyerinde tamamen dışa vurmuş olan safça bir eylemci olarak karakterize eder.⁴² Sıkça, toplumsal ilerlemeyi sadece barikatlar ve bombalar çerçevesinde düşünmüş bir anarşist⁴³ veya terörist olarak tarif edilir.

Yine de Blanqui'nin hayatında bir dizi devrimci anekdottan daha fazlasını ve yazılarında modern devrimci sosyalizme

40 B. Malon, "Blanqui Socialiste," *Revue Socialiste*, II (Temmuz, 1885), 597.

41 J. Stalin, "Lenin as the Organizer and Leader of the Russian Communist Party," [RKP'nin örgütleyicisi ve lideri olarak Lenin] V. I. Lenin, *Selected Works*, cilt 1 içinde (Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1950), s. 34.

42 Bu bakış açısına dair örnekler için: M. Prelot, *L'Évolution politique du socialisme français, 1789-1934* (Paris: Éditions Spes, 1939), s. 42; J. Plamenatz, *The Revolutionary Movement in France, 1815-71* (Londra: Longmans, Green and Co., 1952), s. 45.

43 Örneğin: D. Thompson, *Democracy in France* (Londra: Oxford University Press, 1946), s. 25. "Blanqui, devrimci geleneğin en somut biçimini temsil eder; parlamento karşıtıdır ve anarşisttir..."

dair önemli bir öngörü bulan bir azınlık daima vardı. Bolşevik etiketli sosyalizmin zaferi, bir teorisyen olarak Blanqui'ye dönük ilgiyi hatırı sayılır derecede arttırdı. Bolşevizmin ve Blanquiciliğin hem dostane hem hasmane eleştirmenleri, Blanqui'nin derli-toplu, disiplinli, ayaklanmacı bir örgüte olan inancıyla, Lenin'in proletaryanın "öncü birliği" ediminde bulunacak komünist bir elit kavramı arasında olduğu kadar silahsızlandırılmış burjuvazi üzerinde devrimci bir diktatörlüğün zarureti yönündeki ortak beyanları arasındaki benzerliklere dikkat çekmiştir.⁴⁴

Blanquicilik ile çağdaş ideolojiler arasındaki olası bir ilişkiselliğe dönük artan ilgi, özellikle çağdaş politikayla tarihsel öncülleri arasındaki sürekliliğe dair güçlü bir hassasiyetin söz konusu olduğu Fransa'da, Blanquiciliğin doğasının tam olarak ne olduğuna dair ihtilafı keskinleştirdi. Her biri kendi partisinin Fransız devrimci geleneğinin hakiki varisi olduğunu düşünen sol yayıncılar nasıl Fransız Devrimi'nin veya 1871 Komünü'nün mirası üzerinde hak iddia ediyorsa, on dokuzuncu yüzyıl boyunca o geleneğin şahsa bürünmüş hali olan Blanqui de geriye dönük bir faaliyetle çeşitli fraksiyonların mertebelerinde yerini almıştır. Radikal sosyalistlerden Stalinistlere varana dek Fransız politik grupları Blanqui'de kendi ideolojilerinin bir yansıması olan, Blanquicilikte dikkate değer ne varsa onun içeriğini taşıdığını düşündükleri bir şey buldular. Hepsi Blanquicilerin hatalarıyla sadece kendilerine geçen mirası birbirinden ayırır.

Blanqui'nin en büyük hayranlarından bazıları onun herhangi bir teorik kifayet sergilemiş olduğunu inkâr etmişti. Gençliğinde bir Blanquici olan Georges Clemenceau, eski üstadını neredeyse bir demokrat aziz⁴⁵ ama sistematik dü-

44 E. Mason "Blanqui and Communism," *Political Science Quarterly*, XLIV (Aralık 1929), 498. R. W. Postgate, "The Prisoner," *Out of the Past* (Londra: The Labour Publishing Co. Ltd., 1922), s. 54.

45 Clemenceau, *Le Journal*'de (27 Kasım 1896) Blanqui'ye dair kısa bir övgü yazdı.

şüncenin tamamen yabancıları olacak denli baştan sona bir eylem adamı olarak tarif etti.⁴⁶ Bu büyük Radikal Sosyalist siyasetçi eski devrimciyle olan bağından gurur duyar, kendisini ve partisini Blanqui'nin on dokuzuncu yüzyıl monarşilerine karşı verdiği mücadeleyle özdeşleştirirdi. Ancak, Clemenceau'nun kariyeri göz önünde bulundurulduğunda, Blanqui'nin ifade ettiği devrimci ve sosyalist değerler tamamen göz ardı edilmediği ve sadece liderlik vasıfları ve kendisinden vazgeçmiş olması karakteristik özelliği olarak kabul edilmediği sürece, devrimci sosyalizme bu denli düşman hale gelen bu adamın Blanqui'nin varisi değil antitezi olduğu aşikârdır.

Öte yandan, Benoît Malon, Blanquiciliği geç on dokuzuncu yüzyıl sosyalizmiyle esaslı bir ilişkiselliğe sokar: "Blanqui'nin çalışması bize Babeufçü devrimcilikle bilimsel sosyalizmin bir tür sentezini sunar."⁴⁷ Bu bakış açısı kimi modern Fransız tarihçiler ve sosyalistler tarafından daha da güçlü ifade edilmiştir. Örneğin, Maurice Dommanget, Blanqui'nin ünlü çağdaş biyografi yazarı, sadece geçerli ve net olarak formüle edilmiş bir toplumsal teoriye sahip olduğu için ona itibar etmekle kalmaz, aynı zamanda yazılarında birçok açıdan Marksizmin öncüsü olan ve aslında tüm esasları itibarıyla onunla uyumlu parlak bir teorik yapıt görür. Dommanget açıkça şunu söyler:

Devrimci Marksizmin, Babeufçülük ile Bolşevizm arasındaki yolu, deyim yerindeyse, Blanquicilik üzerinden geçer. ...Blanqui, birikim yasasını neredeyse Marx ile aynı terimlerle formüle etti.⁴⁸

Blanquici teorinin Marksizmle ilişkisi, bizzat Marx'ın Blanqui ve takipçilerine "proleter partinin gerçek liderleri,

46 Sylvian Molinier, Clemenceau'nun bu bakış açısını ifade etmiş olduğu bir sohbeti betimler. S Molinier, *Blanqui* (Paris: Presses Universitaires de France, 1948), s. 69.

47 B. Malon, "Blanqui Socialiste," *Revue Socialiste*, II (Temmuz, 1885), 597.

48 M. Dommanget, *Auguste Blanqui à Belle-Ile*, s. 7-11.

devrimci komünistler,”⁴⁹ dediğinden beri Marksistler arasında sürekli yorumlara konu olmuştur. Bunu takiben Blanquicilik, Engels⁵⁰, Lenin⁵¹ ve Stalin'in sert eleştirilerine ve ılımlı övgülerine konu olmuş ve elbette Fransız Komünistlerinin özel olarak ilgisini çekmiştir. 1951'de Paris Blanqui Dostları Cemiyeti kurulmuş ve açılış töreni o zamanlar hâlâ Fransız Komünist Partisi'nin liderlerinden biri olan André Marty'ye ait “Blanqui'nin Faaliyetlerinin Bazı Özellikleri” başlıklı broşürüyle yapılmıştı.⁵² Bu broşürde, Blanqui modern Marksizm-Leninizmin önceli olmak gibi hatırı sayılır bir konuma oturtulmuştu. Marty, Blanqui'nin politik rolünün, olumlu katkılarını azımsayan ve hatalarını büyüten “burjuva ve sosyal demokrat” tarihçiler tarafından çarpıtılmış olduğunu iddia etti. Komünistler, sınıf mücadelesine dair berrak tasavvuru ve bunun sonucu olarak işçiler üzerindeki kapita-

49 K. Marx, “The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte,” *Selected Works*, der. V. Adoratsky (New York: International Publishers, 1939), II, 323. [“Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i,” *Seçme Yapıtlar*, cilt 1, çev. Sevim Belli (Ankara: Sol Yayınları, 1979), s. 134]

50 Engels'in Blanquiciliğe yönelik eleştirileri için *Der Volksstaat*'a (1874, sayı 73) yolladığı mektubuna bakınız. “The Program of the Blanquici Fugitives from the Paris Commune,” K. Marx, *The Civil War in France* içinde tekrar yayınlanmıştır (Chicago: Charles H. Kerr and Co., 1934), s. 133-44. [F. Engels, “Blankici Komün Mültecilerinin Programı,” *Marx-Engels: Seçme Yapıtlar*, cilt 2 (Ankara: Sol Yayınları, 1977)] Ayrıca Engels, Blanquici bir komplonun başarılı olabileceği tek ülkenin Rusya olduğu yönünde ilginç bir yorum yapmıştır: “A letter to Vera Zasulich, April 23, 1885,” Marx-Engels, *Selected Correspondence, Marxist Library*'nin XXIX. cildinde yeniden basılmıştır (New York: International Publishers, 1942), s. 437. [K. Marx ve F. Engels, “Engels'ten Cenevre'deki Vera Ivanovna Zasuliç'e, 23 Nisan 1885,” *Seçme Yazışmalar 1870-1895*, cilt 2, (Ankara: Sol Yayınları, 1996)].

51 Lenin'in Blanquicilik ile Bolşevizm arasında koyduğu ayrım için bkz: V.I. Lenin, *On the Eve of October, Little Lenin Library*'nin XIII. cildi (New York: International Publishers, 1942), s. 5, 41.

52 A. Marty, *Quelques Aspects de l'activité de Blanqui* (Paris: Société des Amis de Blanqui, 1951). Bu broşür şurada da yayınlanmıştır: *Cahiers du Communisme*, Nisan 1951, s. 389-415.

list tahakkümün aracı olan orta sınıfa karşı sert savaşımdan dolayı Blanqui'nin övülmesi gerektiğini kavramalıdır. Aynı zamanda Blanquiciliğin iki büyük hatası olarak işçilerin gündelik ekonomik taleplerine aldırış etmemesi ve devrime dair herhangi bir bilimsel tasavvura sahip olmaması modern genç devrimciler ve işçiler tarafından birer ders olarak tartışılmalıdır.

Bunu takiben bizzat Marty, Fransız Komünist Partisi tarafından kitlelere inanmamakla suçlandı ve bu da onu “işçi sınıfına ve kitlelere karışmış” Leninist-Stalinist bir parti fikrini “dar ve sekte bir Blanquici kavrayış” ile ikame etmeye yöneltti.⁵³

Stockholm barış kampanyası gibi kitle propagandasına yönelik çabaları alenen hakir görmek, 1944'te Komünistlerin Fransa'da iktidarı ele geçirebilir durumda oldukları fikrinin tam tersini iddia etmek ve Maurice Thorez'e yönelik düşmanca ve gizli gösterilerle damgalanmış “hizipçi manevralar”, Marty'nin politik günahları arasında yer alır. Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin yayın organı olan *Cahiers du Communisme* dergisinin Ocak 1953 tarihli sayısındaki bir makale, parti iradesine ve Leninist ilkelere karşıtlığını kuramsal olarak ortaya koyduğu gerekçesiyle Marty'nin Blanqui üzerine kaleme aldığı broşürüne saldırır. Komünist tarihçi Roger Garaudy'ye göre Marty, Blanqui'yi sınıf mücadelesine dair berrak bir formülasyona sahip olduğu için överken yanılmıştır; Blanqui'nin esasen *küçük burjuva* menşeli ekonomik fikirlerini yok saymış; Blanqui'nin ilerleme ve tarihsel gelişime dair idealist yorumunu yeterince eleştirmeden bir kenara itmiştir. Blanqui'nin son derece haklı prestijine sığınarak maceracılık, ulusalcılık ve hizipçilik gibi “neo-Blanquici” hataları örgüte gizliden gizliye sokmaya yeltenmiştir.⁵⁴

53 Le Bureau Politique du Parti Communiste Français, “Les problèmes de la politique du parti, et l'activité factionnelle des camarades André Marty et Charles Tillon,” *Cahiers du Communisme*, Ekim 1952, s. 951.

54 R. Garaudy, “Le Néo-blankisme de contrebande et les positions antiléninistes d'André Marti,” *Cahiers du Communisme*, Ocak 1953, s. 38-50.

Devrim sonrası diktatörlük ve profesyonel devrimcilerden oluşan öncü bir örgütte ısrar gibi modern Komünistlerin Blanquicilikte övdüğü unsurlar, Bolşevizm karşıtları tarafından sıkça hakiki Marksizmin Leninist çarpıtmaları olarak nitelelir. K. J. Kenafick'in, Marx ve Bakunin üzerine su götürmez bir anarşist yönelimle kaleme aldığı çalışmasında Leninizm "Marksizm artı Blanquicilik" olarak tanımlanmış ve Rusya'daki mevcut diktatörlük boyunca Blanquici olarak tarif edilmiştir: "Leninizm, amansız ve şiddete dayalı eylemlerin partisi olan bir 'öncü parti' tasavvuruna dayandığı için Marksist değil Blanquici bir tasavvurdur."⁵⁵

Max Eastman, *Marx and Lenin* adlı çalışmasında Lenin'in "Blanqui'nin herkesi ihtilalci bir örgüte sokma yönündeki hatasını düzelttiğini" belirtir ama Lenin'in proletaryaya önderlik eden partide merkezileşmiş otorite ve askeri disiplin konusundaki ısrarının "Marx'ın felsefesinden ziyade Blanqui'nin taktiklerinin tadını" verdiğini iddia eder.⁵⁶

Blanqui'ye atfedilen uzlaşmaz militanlığı ve devrimci otoriterliği Komünistler övdü, anti-komünistler ise eleştirdi. Gelgelelim, Blanqui'ni imajı aktivist ve amansız bir komplocu olmaktan ibaret değildir.⁵⁷ Birçok Fransız sosyalist ve cumhuriyetçi, Blanqui'nin beyanlarını, özellikle eğitim ve genel oy hakkına dair olanları temelde reformist olarak yorumlar. 1815-1871 yılları arasında gerici Fransa'da devrimin belki de samimi ve özverili bir reformcu için politik hoşnutsuzluğun tek anlamlı ifadesi olduğunu belirtir. İfade, örgütlenme ve basın özgürlüğü tanıyan bir cumhuriyette, hatta bir burjuva cumhuriyetinde bile, Blanqui, komplocu tekniklerden kaçınıp mücadelesini

55 K. J. Kenafick, *Michael Bakunin and Karl Marx* (Melbourne: Hawthorn Press, 1948), s. 276-77.

56 M. Eastman, *Marx and Lenin* (New York: Albert and Charles Boni, 1927), s. 144-45.

57 A. Rosenberg, *Democracy and Socialism*, çev. G. Roben (New York: Alfred A. Knopf, 1939), s. 94: "Blanqui ne ayaklanmalar kışkırtan ne de maceracı biriydi, tersine Fransız demokrasisinin canlı vicdanıydı."

basın, kürsüler ve seçim sandıkları üzerinden sürdürmüştür. Kurumlarını devirmeye yeltenmeden Üçüncü Cumhuriyet'in liderlerini eleştirdiği ömrünün son iki yılı, temelde reformist addedilen tutumuna dair bir kanıt olarak gösterilir. Dolayısıyla, birçok parlamenter ve ılımlı reformcu Blanqui'nin devrimci kariyerini şanlı Fransız Devrimi'ne değerli bir katkı olarak kabul edip kendi devrimci olmayan konumlarını, onun fikirlerinin mantıksal bir sonucunun farklı bir mecrada icra edilmesi olarak nitelemiştir.

Compère-Morel, 1912 tarihli *Encyclopédie Socialiste*'te Blanqui'nin ihtilalciliğini olumlar, ama Blanquiciliğin temelleri olarak şunları sayar: “*Liberté, Laïcité, Instruction* [Özgürlük, Laiklik, Eğitim]: İşte Blanqui'nin eyleminin altında yatan üç fikir bunlardır. Komünizm gayet doğal olarak bunların bir sonucudur.”⁵⁸ Sosyal demokratlar bu analizi, Blanqui'nin özünde evrensel seküler eğitime ant içmiş bir reformcu olduğunu kanıtlamak için bağlamından kopararak alıntılamıştır.⁵⁹ Hatta cumhuriyetçi bir ruhban karşıtı, Blanqui'nin ömrünün son demlerinde şiddete dayalı bir devrimin zorunluluğuna dönük inancından çark edip toplumsal sorunların *hepsinin* için çözümü'nün ruhbanlık karşıtı yasaların uygulanması olarak gördüğünü öne sürecek denli ileri gitti.⁶⁰

Blanqui'nin ateşli yurtseverliği, hakiki Fransız radikalinin sosyalist pasifizme veya devrimci enternasyonalizme yanıtı olarak gösterildi. Özellikle Birinci Dünya Savaşı esnasında Blanqui'nin ateşli Alman karşıtı polemleri gün yüzüne çıkarılıp, onu Clemenceau'nun cengaver ulusalcılığının ruhani atası ve Marksist enternasyonalizmin antitezi olarak tanımlamak

58 C. Rappaport ve Compère-Morel, “Un Peu d'histoire,” *Encyclopédie Socialiste*'in birinci cildi, der. Compère-Morel (Paris: Aristide Quillet, 1912), s. 291.

59 Bkz. F. Simon, *L. A. Blanqui en Anjou*, (Angers: Cooperative Imprimerie Angevine, 1939), s. 111-18.

60 Sénés, “Blanqui,” *Provençaux-Notes Biographiques* içinde (Toulon, 1904), s. 146.

için kullanıldı.⁶¹ Öte yandan, en azından Fransız sosyalizminin ağırlıklı olarak enternasyonalist ve pasifist olduğu bir dönemde yapılan bir konuşmada Blanqui'nin hayatı “dine, kapitalizme ve yurtseverliğe karşı bir savaş çağrısı” olarak görüldü.⁶²

Blanquiciliğin Blanqui'nin benzersiz politik deneyiminde vücut bulan temel niteliğinin, her biri Blanqui'nin yazılarından yapılan kimi önemli alıntılarla desteklenebilecek çeşitli eğilimlere göre yorumlandığı aşikârdır. Dolayısıyla Blanqui, ifade etmiş olduğu fikirlerinin toplam içeriği, bunların türetilmiş olduğu öncül terimler ve formüle edildikleri tarihsel bağlam tahlil edilerek doğru bir tarihsel perspektife oturtulabilir. Meseleyi anlamak için “Blanquici” denilen takipçilerine veya sadece dopdolü politik kariyerine değil kendi yazılarına ve konuşma metinlerine de bakmak gerek.

Maalesef Blanqui'nin yazmış olduğu her şey muhafaza edilmemiştir. Yayınlanmış yazıları verdiği entelektüel meyvelerin sadece ufak bir kısmını teşkil eder ve doğrusu bakış açısının bütününe dair eksik ve çarpık bir intiba sunar. Kırtarılmış, yayınlanmamış el yazmaları külliyatı yirmi cilt halinde Paris Bibliothèque Nationale'de toplanmıştır.⁶³ Bu dağınık not, mektup, konuşma ve broşür taslakları, yayınlanmış eserlerinde derlenmiş fragmanlar, çeşitli davalarda yaptığı konuşmalar yığınınından parçalar birleştirilerek toplumsal ve politik bir felsefenin ana hatları çıkarılabilir.

Bu malzeme, her şeyden önce, “eylemci” olarak anılan Blanqui'nin, sayısız toplumsal, bilimsel ve felsefi meselenin te-

61 Örneğin, A. Callet, “Un Grand patriote méconnu. Aguste Blanqui,” *La Nouvelle Revue*, XXXV (Mayıs-Temmuz 1918), 111-18.

62 E. Albringues, *Discours anniversaire de Blanqui*, aux Jeunes Socialiste Révolutionnaire, Groupe de Toulouse, 1 Ocak 1898 (Toulouse: Imprimerie Lagout et Seville, 1898), s. 8.

63 Bibliothèque Nationale, Blanqui MSS, Nouvelles acquisitions françaises, 9578-9598. (Bundan sonra Blanqui MSS olarak anılıp bunu Nouvelles acquisitions numarası, bölümü ve sayfası takip edecektir, örnek vermek gerekirse: Blanqui MSS, 9580 [bölüm 2], s. 33).

orik formülasyonlarıyla ilgilenen, kendisini bilen bir entelektüel ve eline ne geçerse okuyan bir okur olduğunu gösteriyordu. Notları arasında üzerinde sıkça notlar aldığı binlerce kitabın ve süreli yayınlarda çıkan makalenin özeti bulunur. Sadece çağdaş politik sorunlara dair geniş bir okuma yapmakla yetinmeyip, her dönemin tarihine, coğrafyaya, askeri bilime dair kitaplar, ulusal nüfusa dair derlemeler ve ekonomik istatistikler, felsefi incelemeler ve akla gelebilecek her tür açıklamayı içeren bilimsel makaleler okurdu. İlgi alanı üzüm ezme tekniklerinden evrenin sınırları meselesine ve erken dönemlerdeki kilise babalarının tarihinden Illinois'in nüfus istatistiklerine kadar uzanıyordu.⁶⁴

Bu kapsamlı entelektüel hazırlık, Blanqui'nin genellikle Fransa'da devrimci sosyalizmin rolünü tanımlamak ve savunmak için yazılmış, ikna ediciliği bakımından kuvvetli olsa da sistematik olmaktan oldukça uzak olan polemik biçimine bürünen teorisini söylemsel olarak kurması için ona malzeme sunuyordu, maksadı buydu. Bu fikirlerden bazıları, artık genellikle "teori" nişanesiyle onurlandırılmayacak denli sıradan olmakla birlikte kimileri de doğrudan eylemle alakalıdır. Gelgelelim, bir eylem teorisinin titizce kurgulanmış bir ütopya kadar yol gösterici bir içeriği vardır ve çağdaş toplumsal hareketler bakımından biraz daha önemlidir.

Blanqui, yani *par excellence* eylem adamı olan bu şahıs, fiili bir olgu olarak, rasyonel olsun olmasın her politik eylemin gerçekliğe, insana ve topluma dair kimi fikirlerle bilinçsizce ya da alenen bağlantılı olduğunun mükemmel bir örneğidir. "Blanquici" teori anlaşılmadan Blanqui'nin sosyalist hareketteki rolü tam olarak değerlendirilemez.

64 Çeşitli mahpus arkadaşları bunu doğrulamıştır: Noguès, *Une Condamnation de Mai 1839*, s. 242. A. Schreuer-Kestner, *Souvenirs de jeunesse* (Paris: Bibliothèque-Charpentier, 1905), s. 80-81.

2. BÖLÜM: BLANQUICİLİĞİN FELSEFİ TEMELLERİ

Yaygın kanaate göre politika ve felsefe zıt şeylerdir. Politik dünyanın, bariz bir biçimde başkalarını düşünmenin genellikle kişisel ve sınıfsal ihtiraslar doğrultusunda saptırıldığı coşkulu ve amaçlı bir eylem olduğu varsayılır. Öte yandan filozof, sessiz bir tefekkür dünyasında, insanın gündelik cefalarından ve ihtiyaçlarından kopmuş bir halde hakikatin peşinden gider.

Yine de meseleye dönüp bakıldığında “soyut” denilen fikirlerle politik eylem arasındaki ilişkiselliğin önemi kolayca kavranabilir olsa gerek. Yalnızca bütün politik inançlar bilgi, varlık ve insan doğasına dair bilinçli veya örtük varsayımlara dayanmakla kalmaz, filozoflar da bilinçli bir biçimde sınıf ve partiler arası çatışmalara ideolojik cephane sağlar. Voltaire’in tahrip edici yayılım ateşlerine yanıt Burke ve De Maistre’in bataryalarından gelir.

On dokuzuncu yüzyılda bizzat politik liderler, politik programlarının geçerliliğini tesis etmek için defalarca felsefi sistemler inşa edip bunları savunmaya mecbur kaldı. Modern radikal politikada ve özellikle de Marksizme dair, Marksizme

karşı ve Marksizm etrafında yürütülen mücadelelerde, en soyut felsefi kavramlar hakkında yapılan sürekli ve sert polemikler politik alandaki çatışmalarla birlikte yürüdü. Benzer güdüler ve etkilerle hareket eden Blanqui, bir yığın düşmanın saldırısıyla sınanacağını bildiği felsefi bir temel atmaya ve bir dayanak oluşturmaya çabaladı.

Sık sık söz konusu olduğu üzere Blanqui'nin politik olarak düzen karşıtlığı, put kırıcı felsefesinin öncülü ve kısmen de nedeniydi. İlk mektuplarında ve politik yazılarında, onun takdir-i ilahiyi¹ çağırdığını ve saygıda kusur etmeyerek *Égalité* [eşitlik] ile Hristiyanlığın² ilk ilkeleri arasındaki bağlantıya gönderme yaptığını, ama kendi toplumunun değer ve kurumlarına karşı yürütmüş olduğu kişisel savaşının seyrinde felsefi materyalizm geleneğine dayanan kavgacı bir ateist tutum geliştirdiğini görürüz. Örgütlü dinin ve “tanrı” fikrinin ta kendisinin bütün toplumsal musibetlerin³ kaynağı olduğu inancını benimsemesi, reformcunun toplumsal mücadelesini metafizik alana da taşıması gerektiği konusunda ısrar etmesine yol açar. Felsefenin ilk görevi yüce sorunların, yani insanın kaderi ve toplumsal ahlakına dair sorunların çözümlenmesi olmak zorundaydı; ancak kaçınılmaz olarak hatalara yol açan o batıl hipotezler yerine kendisini bilim ve deneyime dayandırdığında bunun üstesinden gelebilirdi.⁴

Blanqui için bilimsel gözlemlerle kavranan ve ruhban bağınazlığına karşı mücadelede güçlü silahlar olan felsefi hakikatler doğrudan materyalizmin büyük ustalarının eserlerine dayanır. Sadece on sekizinci yüzyıldaki Deist [Tanrıacı] rasyo-

1 Blanqui'nin Mlle Montgolfier'e 5 Ağustos 1831 ve 12 Şubat 1834'te yazdığı mektuplar, *Les Lettres*, Première Année, VIII (6 Eylül 1906) s. 509, 519 içinde.

2 Blanqui'nin *Le Libérateur* adlı gazetesinden 2 Şubat 1834 tarihli bir kupür. Blanqui bunu elyazmalarında bir daha temize çekmiştir: Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 4-5.

3 Blanqui bunu gazetesinde yazar: *Ni Dieu Ni Maître*, 6 Kasım 1881.

4 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 1), s. 388.

nalistleri övdüğü ve Diderot, D'Holbach, D'Alembert ve De la Mettrie'den oluşan "materyalistleri" görmezden geldiği "aldatıcı" yaklaşımından dolayı Comte'u eleştirdi.⁵ Zira hakiki sosyalistler "on sekizinci yüzyılda Diderot ve D'Holbach'ın başlatmış olduğu ve on dokuzuncu yüzyılda bilimin hükmüyle tasdik edilen ekolden" yana tutum almıştır.⁶

Blanqui'nin bu geleneğe ne kadar kenetlendiğini hazırlamış olduğu "insan aklının kurtarıcıları" listesi gösterir. Liste şöyledir: "Diagoras, Demokritos, Aristo, Zeno, Epikür, Epiktetos, Lukretius, Büyük Plinius, Marcus Aurelius, Spinoza, Diderot, D'Holbach, Helvétius, D'Alembert, Cabanis, Broussais, Laplace, Lalande, Feuerbach, vs."⁷

Burada, ateist materyalizmin öncülerinin yanı sıra büyük ampirikler ve rasyonalistler sıralanmıştır –hepsi de, bir ölçüde, güç ve bilginin aklın meyveleri olduğu bilinebilir bir evren kavramına kenetlenmişti. Liste, Blanqui'nin almış olduğu klasik eğitime ve yüzünü hemen hemen tamamen Fransa'ya dönmüş entelektüel yönelimine emsal teşkil eder. Yine de Fransız olmayan çağdaş materyalistlerden, özellikle de Feuerbach ve birer Alman mekanikçi olan Vogt, Moleschott ve Buchner'den haberdardı.⁸

Blanqui materyalist bir felsefenin temel epistemolojik öncülünü formüle etmekten hiç rahatsız olmadı. Görünen o ki, zihin veya fikirden evvel nesnel, bilinebilir bir evrenin var olduğunu varsaydı. Bu, "doğayı"⁹ dur durak bilmeden hareket eden maddeyi temsil eden bir terim olarak nitelemesinde ve maddenin ne hiçlikten geldiği ne de hiçlik olacağı –o, ebedidir ve ölümsüzdür- saptamasında görülebilir.¹⁰

5 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 66.

6 A.g.e., 9591 (bölüm 2), s. 373.

7 *Ni Dieu Ni Maître*, 27 Kasım 1880.

8 Blanqui MSS, 9587, s. 437.

9 A.g.e., 9591, s. 353.

10 L. A. Blanqui, *L'Éternité par les astres* (Paris: Librairie Germer Baillière, 1872), s. 6.

Bu militan ateist, materyalist metafiziğe yönelik her eleştiriyi, ona göre örgütlü dinin baskıları yüzünden verilen herhangi bir entelektüel ödün ve tüm dini doktrinler anlamına gelen *tin-selcilik* ile özdeş tutardı. Örneğin, panteist teoriler, gayrı-şahsi bir tanrı fikrini, tanrıyı insanın devasa bir karikatürü haline getiren insanbiçimcilik ile ikame etmeye dönük utangaç çabalarıdır. “Tanrı” kelimesi, gündelik dilde ve tüm pratik dini amaçlar bakımından kişiselliği ima eder. Dolayısıyla, utangaç safsatalar ve kelime oyunları ile tanrıyı yadsıyışı konusunda ayırım koymasısı haricinde panteizm, pratikte ateizmden farklı değildir.¹¹

Blanqui'nin pozitivist kuşkuculuğa yönelik eleştirisi yaşadığı çağ açısından çok daha ilginçtir. Blanqui, bilimsel bilgideki her artışı, cehalet ve önyargının, daha geniş anlamıyla da politik ve dini baskının yığınak yapmış kuvvetlerine karşı darbe olarak gören geleneğin içinde yetişmişti. On dokuzuncu yüzyılda, bilim felsefecileri, ki Comte bunların arasında beki de en göze çarpandır, toplumun bilimsel olarak yeniden inşasını tasavvur etmeye devam eden ama sonuç itibariyle siyaseten muhafazakâr veya en azından nötr imalarda bulunan bilimsel teoriler öne sürmeye başladı. Bizzat Comte, “pozitif” bilim yapısından totaliter dememek gerekirse de aşırı muhafazakâr sonuçlar çıkardı. Takipçilerinin birçoğu, ustalarının gerici ve dini alet edevatını reddedip, o zaman bu zamandır pozitivistimin nişanesi olmuş olan doğa ve topluma yönelik kuşkucu ve “nesnel” bir tutum aldı.

On dokuzuncu yüzyılda pozitivism ile materyalizm arasında genellikle politik içerimleri de barındıran bir tartışma başladı. Özellikle politik yelpazenin solundaki felsefi anlaşmazlıklar bu konular etrafında dönüyordu. Engels'in Humeculara ve Kantçılara karşı polemiklerinden¹² tutun da Lenin'in Mach ve Avenarius'un

11 Blanqui MSS, 9587, s. 341.

12 F. Engels, *Ludwig Feuerbach – and the Outcome of Classical German Philosophy*; *Marksist Library, Works of Marxism-Leninism* cilt XV, (New York: International Publishers, tarih yok), s. 34-35. [*Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları 1992].

neo-pozitivizmine dönük saldırısından¹³ mantıksal pozitivizme ve onunla ilişkili teorilere dönük son Komünist eleştirilere¹⁴ varana dek, ortodoks Marksistler, Marx'ın maddi evrenin gerçekliğini ve önceliğini pozitif olarak tanıyan yaklaşımından sapma olarak düşündükleri bütün yorumları proleter felsefeden atmaya çalıştılar. Blanqui'nin Comte'un takipçileriyle yürüttüğü tartışmalar, o zamandan bu yana diyalektik materyalistlerin, gerçeğin kuşkucu veya "politik olarak tarafsız" teorilerine karşı mücadelelerinde takınageldiği temel duruşun taslağını çizdi.

Blanqui, Comte'ların "materyalist" incelemelerinden çoğunun gerçek değerini teslim etti etmesine ama maddenin var oluşuna dair herhangi bir metafizik saptamada bulunmaktan imtina etmelerinin felsefi açıdan doğru olmadığını söyledi.¹⁵ Kuşkuculukları, kuşkunun kendisinin, gerçek niteliği "pozitivizm" değil negativizm ve nihilizm olan bir din haline geldiği saçma bir noktaya ulaşan tutarlı bir şüphe sistemiydi.¹⁶ Bu bakımdan pozitivistlerin dine ilişkin tarafsızlıklarının Blanqui'nin en kuvvetli suçlamalarının hedef tahtası olması karakteristiktir. Metafizikte çekimser davranmaları meydana fiilen Hristiyanlığa bırakır ve böylece bilime dönük yanlış yönlendirilmiş veya marazi bir saygı, bilimi, en büyük düşmanına teslim edebilir. Bunun yanı sıra tanrının varlığı konusunda tarafsız olan bir kuşkuculuk, geçersizdir. Bu fikrin, sığınabileceği dokunulmaz bir metafizik alan yoktur, zira "matematik ve fizyoloji" tarafından zaten yargılanmış ve kusurlu bulunmuştur.¹⁷

13 V. I. Lenin, *Materialism and Empirico-Criticism; Collected Works of V. I. Lenin* cilt XIII (New York: International Publishers, 1927), muhtelif yerler [*Materyalizm ve Ampiryokritisizm*, Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 1993].

14 D. Guest, *A Textbook of Dialectical Materialism* (New York: International Publishers, 1939), s. 30. Yazar, Bertrand Russel'in fikirlerine gönderme yaparak şöyle der: "Felsefi şüphe' ile başlayan bu argüman silsilesi haki-katen kendi kendini yıkıma uğratır."

15 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 65.

16 A.g.e., s. 60.

17 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 118-19.

Comte'un "Pozitif Bilim" adamı, öve öve bitirilemeyen vahiyler vermeye başlamadan çok önce, ateizm ve materyalizmin hakikatlerini gerçek dünyayı deneyimleyerek kavramaya başlamıştı.¹⁸ Pozitivistlerin, bizzat takındıkları duruşlarının müteakip sonuçlarıyla yüzleşmekten imtina etmesi toplumsal ve politik baskı karşısında korkaklıktır.¹⁹ Fiiliyatta "politik etkileri yok saymak ve bilimin asla dışsal baskılara değil sadece kendisine bağımlı olduğunu tahayyül etmek" imkânsızdır.²⁰

Blanqui'nin Comteculara dönük bu dağınık eleştirilerindeki başlıca derdi, soyut epistemolojik hakikatler formüle etmek değil sonuç itibarıyla akıbetleri bakımından politik olarak sağlıksız addettiği etkili fikirleri alt etmek üzere onlarla mücadele etmektir. Politik radikalizme dair birçok modern felsefe onun bilgi ve varlık felsefesine dönük yaklaşımının içerimlerini barındırır: Maddi gerçekliğe dair su götürmez bilgimizi, sağduyuya dayalı deneyimden ve ampirik bilimin günbegün sağladığı kazanımlardan türetiriz. Felsefi bir değerlendirme, kendi toplumsal bağlamına ve politik sonuçlarına dair bir tahmin içermelidir. "Bizimle olmayan bize karşıdır" savı, kendince, felsefi olduğu kadar politik bir uygulamaya sahiptir.

Blanqui'nin felsefesinin daha teorik boyutları (az çok tutarlı bir biçimde) standart bir materyalist yaklaşım izler. Maddeyi salt *ensemble de ses propriétés* [özelliklerin birliği] olarak tanımlıyor ve Lenin²¹ gibi altta yatan herhangi bir töz veya temel kavramının metafizik saçmalıktan ibaret olduğu konusunda ısrarcıydı.²² Ne var ki, tüm madde biçimleri geçicidir²³ ve madde-
nin ayırt edilebilir etkileri –yani, "ısı, ışık ve hareket"– onun ayırt edilebilir kuvvetleri olmakla birlikte kendileri madde değildir.²⁴

18 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 176-77.

19 *Ni Dieu Ni Maître*, 19 Aralık 1880.

20 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 162-63.

21 Lenin, *Materialism and Empirico-Criticism*, s. 222.

22 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 223 (1868 tarihi atılmış).

23 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 33.

24 A.g.e., s. 39.

Blanqui, maddenin öznel olarak alınıp kavranışından kaynaklanan metafizik tuzaklara düşmeden onu tanımlamaya çalışırken maddenin var olduğundan başka hiçbir şey söylemeyen birkaç totolojiyi kabul eder. Hemen hemen tüm materyalistlerin sonunda yaptığı gibi, kendi durumunu gerçek bir dış dünyanın evrensel sağduyu ile alınıp kavranışına dayandırır.

Blanqui'nin notlarında daha fazla izahat getirmeksizin “atomculuğun saçmalığına”²⁵ göndermede bulunduğu (1869 tarihli) bir pasaj bulunsa da *L'Éternité par les astres* (1872) adlı eserinde sergilenen kozmografisi madde ve harekete dair atomcu bir teoriyi temel alır. Astronomi ve evrenin bileşimine dair bu kısa söyleşi, “ebedi mahkûmun” fiziki olarak hapsedilmekten ruhsal olarak kaçıp kurtulmak için acıyla geliştirdiği tekniğin son meyvesiydi. Thiers hükümetinin onu tıktığı ıssız bir ada kalesinin berbat bir hücrelerinde ve adım adım onu izleyen tacizci bir gözetim altında, Blanqui, göklere ve zaman ile uzayın sonsuz enginliğine tefekkürle dalarak çevresini yeryüzünde bırakmaya çalışıyordu.²⁶ Blanqui'yi sadece siyasi bir eylemci olarak tanıyanlar için şaşırtıcı olan, bu broşürün temel bilim, felsefenin iç yüzüne dair düşünceler ve garip hipotezlerden oluşan, güzelce kaleme alınmış bir derleme olmasıydı. Astro-nomiye dair uçarı düşünceleri, bilimsel düşüncenin ilerleyişine hiçbir katkı sağlamasa da varsayımlarının dayandığı varlık ve değişim felsefesi onlarda cisimleşir.

Broşür, evrenin “zaman ve uzay bakımından sonsuz, bengi, sınırsız ve bölünmez” olarak nitelenmesiyle başlar.²⁷ Sadece evreni değil “tüm madde biçimlerini hatta infüsorileri ve kum taneciklerini bile” barındıran uzayın sonsuzluğunu sürekli hareket eden cisimler mesken tutmuştur.²⁸ Çekimin, yani yerçekiminin büyük *force fécondatrice* (dölleyici gücünün) sebep ol-

25 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 155.

26 G. Geffroy, *L'Enfermé*, II, 155-56.

27 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 5.

28 A.g.e., s. 70.

duğu evrensel devinim, ı ışık ve ısı sayesinde görünür ve evrenin enerji kaynağıdır.²⁹ Gökbilimcilerinin çözemediği sorunların çözümü işte bu devinimde yatar.

Blanqui'ye göre, astronomiye dair fikirlerinin çoğunu devşirdiği Laplace bile, entropi yasalarının kaçınılmaz olarak soğuk, yaşamın olmadığı dünyalardan oluşan bir sonsuzluğa yol açmış olması gereken bir evrende yıldızların doğması ve ölmesi sorunuyla asla uğraşmadı.³⁰ Blanqui'nin getirdiği çözüm, yıldızların durmaksızın devinimi ve bazen bu devinimin fiili bir olgu olarak fiziki yasalarda "mutasyonların" cereyan edip ölü bir yıldızın yörüngesini terk etmesine izin veriyor olmasıydı.³¹ Göklerde rastgele dolaşırken devasa başka bir yıldızla çarpışabilir ve bu karşılıklı yıkım içinde yeni yıldızlar o fırl fırl dönen ateş toplarını şekillendiren ı ısıyı yaratabilir.³² Blanqui, bu açıklamanın tüm mantıksal gereklilikleri yerine getirse de hâlâ en iyi ihtimalle geçici olduğunu kabul eder.

Sürekli devinim kozmografyasının sonucu, sonsuz değişim kavramıdır, ancak Blanqui'ye kalırsa evreni mesken tutan varoluş tarzlarının bir sınırı vardı. Blanqui, sınırlı sayıda temel elementin evrensel varoluşunu gösteren spektrum analizinin sonuçlarına hayran kalmıştı. Bu elementlerin olası kombinasyon miktarı, ne kadar geniş olursa olsun, sınırlıydı. Dolayısıyla, sonsuz madde, sınırlı sayıda kombinasyonun veya biçimin sonsuz tekrarından oluşmuştu.³³

Olası tüm varoluş tarzının sonsuz tekrarına dair bu yaklaşım, Blanqui'yi, Epikür'den³⁴ ödünç almış olabileceği bir sonuca götürdü; etkisi itibariyle bu sonucun anlamı, yeryü-

29 A.g.e., s. 40.

30 A.g.e., s. 28.

31 A.g.e., s. 41.

32 A.g.e., s. 33.

33 A.g.e., s. 46-47.

34 F. A. Lange, *The History of Materialism* (New York: Harcourt, Brace and Co., 1925), I, 151. [Materyalizmin Tarihi, cilt 1 (çev. Prof. Dr. Ahmet Arslan, İstanbul: Sosyal Yayınları, 1998)]

zünde cereyan etmiş her olayın başka bir güneş sisteminde sonsuzca tekrar edildiği ve gezegenimizde cereyan etmesi olası olup da cereyan etmemiş her şeyin başka bir dünyada kendisine yer ediniş vuku bulmuş olmak zorunda olduğudur. Blanqui, bu sorunu mantıksal bir olasılık olarak değil kategorik bir zorunluluk olarak ifade edip, ruh çağırırçasına güneş sisteminde hem Grouchy hiçbir şey yapmadan Waterloo savaşının kazanılmış olduğu hem de Napolyon'un daha az şen geçen bir Marengo'da yenilgiyi tattığı dünyaları, hakkaniyet gereği, aklında canlandırdı.³⁵

Dünyevi yaşamın başka dünyalardaki tekrarı fikrindeki görünür mantıksal hatalara rağmen Blanqui'nin birçok çağdaşı onun modern bilimi kavrayışına ve sergileyişine hayran kaldı.³⁶ Broşürün büyük bir kısmını kimya ve astronominin temel ilkelerine dair çok basit açıklamalara ayırmış olsa da Blanqui'nin fiziki bilimlerdeki son gelişmelere dair epey sofistike bir bilgiye sahip olduğu pek şüphe götürmez. *L'Éternité par les astres* eserinin iyi yazılmış (ve kadim mahpusu dünyevi çilelerinden çıkaran) bir romans olduğuna dair alışlagelmiş değerlendirme, eserin didaktik ve açıklayıcı kısımlarını pek iyi ifade etmiyor. Belki de, Paris'in "aydınlanmış" işçisine, yani Blanqui'nin tüm devrim düşlerinin kahramanına, görünürde politik olmayan bu çalışmanın potansiyel okuru gözüyle bakılmıştı. Eğitim ve politik eylem Blanqui'nin zihninde kopmaz bağlarla birbirine bağlanmıştı ve bu yüzden eserin büyük bir kısmı, temel terimleri kullanarak zaman zaman en sıkı müminlerin bile dini inançlarını sarsmış, uzayın enginliklerine ve insanın nispeten naçiz oluşuna dair bir dizi fikri sunma çabası olarak makul bir biçimde açıklanabilir. Din karşıtı tutumların dolaylıca aşılması bile Blanqui için en önemli politik işlevlerden birini yerine getirmiş olurdu.

35 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 57.

36 Bkz., *République Française*, 18 Mart 1872; *Opinion Nationale*, 25 Mart 1872.

Broşürün argümanları açık ve ikna edici bir biçimde sunulmuştur ama Blanqui'nin en karakteristik entelektüel zaafı konusunda aldaticıdır. En basit haliyle bu zaaf, eski bir rasyonalist hastalık olan tüm dengeli haddinden fazla inanıyor olmakla ilgiliydi. Blanqui'nin yazılarında, bir dizi koşullu hipotez arasında en akla yatkın olanın, ampirik olarak kurulmuş bir önermenin gücünü taşıdığı keşfedilebilir. Blanqui, astronomiye dair düşüncelerinden tamamen emin bir halde (o zamanlar tabiatları astronomik açıdan tamamen esrarengiz olan) kuyruklu yıldızların tanımlanamaz, sıvı olmayan, katı olmayan, gaz olmayan ve evrende tamamıyla eş benzeri olmayan bir varoluş tarzına sahip fevkalade mat bir tözden oluştuğunu belirtiyordu.³⁷

L'Éternité par les astres, Blanqui'nin, doğanın içkin yasasına dair klasik rasyonalist inancının en coşkulu ifadesidir. Doğanın fiziki yasalarla olan ilişkisi bazen doğrudan on yedinci ve on sekizinci yüzyıldaki saf insanbiçimci yaklaşımdan ödünç alınmış terimlerle ifade edilmiştir. 1872'de hâlâ "Doğa'nın," asla "tüm işlerine hükmeden genel bir plandan" sapmadan, organizmaların kendi yerlerine uymalarını sağlama becerisini övebiliyordu.³⁸ Bir keresinde balonların asla başarılı bir biçimde yönlendirilemeyeceğini öngörmüştü; çünkü insanlık doğayı taklit etmekten başka bir şey yapamazdı ve havadan hafif, kendi kendisini yönlendiren bir yaratık Doğa'nın yasalarıyla uyumlu olmuş olsaydı çoktan Doğa tarafından yavaş yavaş geliştirilmiş olurdu.³⁹

Ne var ki, on dokuzuncu yüzyıl, çağdaş bilim ve felsefe akımlarından haberdar olan Blanqui'nin "dünya makinesi" imgesini tutarlı bir biçimde muhafaza etmesi için geç bir tarihti. Okurlarını, evrenin bir saatle hiç mi hiç benzeşik olmadığı⁴⁰ konusunda uyarmak hatta salt "tüm matematikçilerin gözle-

37 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 26-27.

38 A.g.e., s. 11.

39 Blanqui MSS, 9587, s. 340.

40 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 33.

rini fal taşı gibi açıp açıklayabileceğinden daha iyi bir biçimde gözlerini yumarak olasılık hesabı uygulayan”⁴¹ Doğayı herhangisi bir manevi özellik veya maksattan mahrum bırakmak için, Doğanın amansız işlerine düzdüğü methiyeleri gözden geçirdi.

Sonunda Blanqui, çubuğu açıkça Hegelciliğe büküp *L'Éternité par les astres*'i evreni safi mekanik olmayan terimlerle betimleyerek bitirdi:

Evren, aynı zamanda yaşam ve ölüm, yıkım ve yaratım, değişim ve istikrar, kargaşa ve dinginliktir... sürekli bir oluşturma... kendi bütünü ve parçaları içinde ebedi dönüşüm ve içkinliktir.⁴²

Belki de Blanqui'nin Doğa ve doğal yasa fikri, en iyi ifadesini “Doğayı” ebedi evrensel yasa sözcüğü ile nitelemesinde bulur.⁴³

Blanqui'nin evrene dair sunduğu manzara tamamen determinist bir felsefe ima ediyormuş gibi görünebilir. Aslında tüm olası olayları sonsuzca yeniden üreten sonsuz dünyalar görüşü, belirsiz olan her şeyi yasaklıyor gibidir, özellikle de Blanqui hiçbir mutasyonun maddeden kendiliğinden çıkamayacağına ısrarcı olduğu için. Örneğin “Bir yıldızın ilk hareketleri onun maddi dönüşüm dizisinin tümünü belirler.”⁴⁴ Ne var ki, Blanqui, bu noktaya, tüm toplumsal ve politik felsefesi için muazzam önem taşıyan bir “ama” koyar. “Ama,” der “varyasyonlar, iradeleri, yani başka bir deyişle kaprisleri olan canlı varlıklarla başlar... her şeyden öte insanın ortaya çıktığı her yerde, fantezi de ortaya çıkar.”⁴⁵ Dahası, “yasa” kavramı, insan iradesine değil sadece fiziksel doğaya uygulanabilir.⁴⁶

Blanqui, bu cümleleri sarf ederek, birçok insanın materyalizmin özü veya zorunlu sonucu addettiği şeye sırt çevirir.

41 A.g.e., s. 67.

42 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 72.

43 Blanqui MSS, 9587, s. 341.

44 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 63.

45 A.g.e.

46 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 278.

Bertrand Russel “yasanın hükümdarlığı” iddiasını, ancak yasa-
da “istisna, hatta insan istemlerinin bile olmadığı”⁴⁷ inanıldı-
ğında tutarlı bir biçimde materyalist olabilen temel bir mater-
yalist dogma olarak tarif eder.

Blanqui, insan kaprisini ve bilinçli seçimi devreye sok-
muş olmasını, “metafizik varlığın, hür iradenin” var olmadı-
ğına⁴⁸ ve “İnsan hangi seçimde bulunursa bulunsun kaderden
kaçamayacağına”⁴⁹ dair ısrarıyla uzlaştırmak zorundaydı. Bu
paradoksu çözme girişimi, Blanqui'nin insan zihnine, insanın
beden ve sosyal çevreyle ilişkisine dair teorisinde aranmalıdır.
İnsan, zihnin beyinle ilişkisine dair açık bir mekanik tekçili-
ğin karakteristik ifadeleri olan bir dizi açıklama keşfettiğinde
şaşırmaz. Blanqui, kendisini birçok kez Cabanis'nin fikirleriyle
özdeşleştirdi ve Cabanis'nin “düşüncenin” beynin salgısı oldu-
ğuna dair meşhur tanımını ödünç aldı.⁵⁰ Nihayetinde bu kavra-
mı, on dokuzuncu yüzyıl biliminin ışığında değişikliğe uğrattı.
Düşünce, gerçekten de, dış dünyadan alınan duyular tarafından
etkinleştirilen beynin bir yetisi veya “kendine has özelliğiydi.”⁵¹
Ancak, tam olarak bir salgı değil daha ziyade bir tür elektrik sa-
lımı, ısı ve elektriğin birleşik eyleminin bir etkisiydi.⁵²

Bu gözlemin açık sonucu ve Blanqui'nin ısrarcı ateist propa-
gandası için bir silah olan şey, beyin etkinliklerinin toplamından
ayrı bir kişilik veya kendilik kavramının reddedilmesiydi. Beyin-
den bağımsız olarak bir “Ben” olamaz: “Kendilik, organizmanın
eşsiz bir özelliğidir ve onunla birlikte yok olmaya yazgılıdır.”⁵³

47 Bkz., F. A. Lange'nin *History of Materialism* kitabına Russel'in yazmış
olduğu önsöz, I, xii-xiii. [Materyalizmin Tarihi, cilt 1 (çev. Prof. Dr. Ahmet
Arslan, İstanbul: Sosyal Yayınları, 1998)]

48 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 263.

49 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 57.

50 Blanqui MSS, 9587, s. 410 (1863 tarihi atılmış).

51 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 263.

52 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 25 (1868 tarihi atılmış). Muhtemelen saf bir
fizyolojik fenomen olarak zihin tasavvuruna yaygınlık kazandıran bir he-
kim olan Broussais'den etkilenmişti.

53 A.g.e., s. 177.

Görünüşte keskin olan bu davranışçılık, insanın daha yüksek düzeyde bir hayvandan ibaret olduğunu ve insanın ölümsüzlüğüne dair fikirlerinin insanla hayvan arasındaki özsel özdeşliği silikleştirmeye dönük beyhude bir çabadan başka bir şey olmadığını öne süren kimi pasajlarla tamamına erdirilmiştir.⁵⁴ Alıntılanan pasajlar, Zihin-Beden etkileşimine dair on sekizinci yüzyılda De la Mettrie ve D'Holbach ile on dokuzuncu yüzyılda Alman fizyologlar Moleschott, Vogt ve Buchner'in sunduğu standart bir davranışçı ve mekanik yorumun bilindik özelliklerini taşır.

Bu fikirlerin, Blanqui'nin "insan kapisini" aksi halde belirleyici evrenlere dahil etmesiyle uzlaştırılması, zorlu bir sorun gibi görünür. Aslında Blanqui'nin bir ömür boyu, adanmış bireylerin istemiyle toplumsal değişim fikrine bağlı kalışı, insan davranışının bütünüyle mekanik kavranışı tarafından itham edilmiştir. Zihinsel durumların bir dizi elektro-kimyasal ve dolayısıyla analiz edilebilir ve öngörülebilir tepkilerden ibaret olduğuna bizzat inanıyorken, Blanqui nasıl oluyordu da kaçınılmaz bir geçmiş ile önlenemez bir geleceğe dair pozitivist kabule karşı muhalefetini sürdürebiliyordu? Blanqui, bu paradoksun elbette farkındaydı ve bir noktaya kadar soruna diyalektik materyalistlerin aldığı tutuma koşturulan bir dizi önermeyle yaklaştı.

Blanqui'nin fikirlerinden bazıları, sadece, tekçi bir teoriye arka kapıdan ikiciliğin girmesine izin veren bilinçsiz bir girişim olarak ele alınabilir. Örneğin, "Doğayı, bizzat sahip olmadığı ve buna ihtiyaç duymadığı bir 'düşünce'yi bize sunan etkin bir madde"⁵⁵ olarak niteleyişinde madde zihinden açıkça ayrılır. Yine de Blanqui, insan beyniyle onun çevresi arasındaki ilişkiye dair analizinde daha tutarlı bir araştırma hattı geliştirir. Vardığı sonuçlar şu diyalektik aforizmada vücut bulur: "Beyin insanı ama insan da beyni yapar."⁵⁶

54 A.g.e., 9581, s. 371.

55 A.g.e., 9591 (bölüm 2), s. 353.

56 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 270.

Blanqui'ye göre düşünce aslında “sinirsel bir tözün” ürünüydü ve kendi değişikliklerine göre çeşitlenirdi, ama bu tözün kendisi yani beyin, kendi ürünü yani zihni tarafından değiştirilebilirdi. İnsanın kendi yazgısını etkileme kabiliyeti işte burada yatıyordu ve gerçekte insanlığın başarıları “düşüncenin beyin organizması üzerindeki tepkisiyle” orantılıydı.⁵⁷ Özellikle beyin tıpkı bir kas gibi egzersizlerle, yani düşünceyle değiştirilebilir ve genetik olarak aktarılabilirdi. Dolayısıyla, beynin bütün fiziki yapısı, düşüncenin süregelen “etkisi” sayesinde nesiller boyunca hissedilmeden dönüştürülebilirdi.⁵⁸

“İnsanlar arasında dayanışma” fikrinin sürekli gelişimi fikri buna örnek gösterilir. Başta insan sadece yakın ailesini severdi, ama dostlarından gelen yardımın değerini görünce, beyninde, sonunda kuşaktan kuşağa aktarılmak üzere *l'état d'instinct* [içgüdüye] dönüşene dek bir dayanışma anlayışı gelişti.⁵⁹ Blanqui, Darwinizm'in sadece mantıksal bir genişleme fikrini uyguladığını düşündü⁶⁰ ama aslında seçim ilkesini edinilmiş özelliklerin mirası ilkesiyle ikame ettiği açıktı.

Sonunda beyinde temelli bir dönüşüm için yüzyılların geçmesi gerekmediği düşüncesinde karar kıldı. Bunun için tek bir insanın ömrü yeterli olabilirdi. Bireysel fikirlerdeki değişimlerin, bir bireyin tüm olası edimleri ve fikirlerinin olanaklarını içeren beyin temel oluşumunda tam bir değişimi yansıtmadığının doğru olduğunu kabul etti. Gelgelelim, çevre sayesinde –burada Blanqui'nin aklına özellikle eğitim geliyordu- beyne özgü belli eğilimler beslenebilir, bazıları köreltilebilir ve böylece bir insanın yaşamının seyrinde temel bir zihinsel dönüşüm gerçekleştirilebilirdi.⁶¹ Bu dönüşümlerin ürünleri –yani fikirler- de toplumu etkileyebilir ve geliştirebilirdi: “Beyin ve

57 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 241.

58 A.g.e., s. 275.

59 A.g.e., s. 271-72.

60 A.g.e., s. 276.

61 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 276-77.

medeniyetin mükemmelleştirilmesi, ardışık dönüşümde eşit derecede hem sebep hem de sonuçtur....”⁶²

Saf bir mekanik materyalizmin bu nitelikleri sayesinde Blanqui, politik eyleme dönük bir felsefe şekillendirmeye girişir. İrade ile çevre arasındaki karşılıklı ilişkiyi kurarak, “kendi zorunlu seyrini takip eden toplumsal gelişim ile insan zekâsının müdahalesinin uzlaştırılmazlığını gideremeyen”⁶³ pozitivistlerin ikileminden kaçıp kurtulmayı ümit eder.

Blanqui’ye kalırsa Littré gibi Comtecular, kendilerini kaçınılmaz bir ilerleme doktrinine ve dini inançları savunan bir ilahiyat dalı ile tevekküle bağlı bir yaşama götüren Müslüman kaderciliğini kabullenmiştir.⁶⁴ Eğer insan onların pozisyonunu kabul ederse, örneğin işçileri politik hatalar karşısında uyar- maz ve sadece fiili olgu yaşandıktan sonra olgunun hatasız olduğu bilgisini vererek amirane bir tavırla müdahale eder. Adanmış devrimci, On Sekizinci Brumaire gibi bir olayın ilerle- me ya da kaçınılmaz olarak belirlenmiş bir zorunluluk olmayıp ilerlemeyi aksatan ve insanlığı rotasından saptıran bir terslik olduğu konusunda ısrarcı olmalıdır.⁶⁵

Blanqui, pozitivistlerin tamamen belirlenmiş dünyasına karşı çıkararak, Engels’in meseleyi ele alışına epey benzer bir biçimde, yasa içerisinde rastlantısal olan hakkında bir man- zara sunar. İnsan istemi, yasanın evreninde değişime sebep olabilir. “Ufacık bir vukuat, dünyaya hükmeden değişmez düzen için herhangi sıkıntıya yol açmadan, insanlık tarihini değiştirebilir.”⁶⁶ Gerçekten “bir insan hangi seçimde bulunur-

62 A.g.e., s. 155.

63 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 181.

64 A.g.e., s. 187.

65 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 243.

66 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 242. Bkz. Engels, *Ludwig Feuerbach*, s. 54: “insan tarihinde bu yasalar, görünürde rastgele olan şeylerin ortasında, kendile- rini bilinçsizce dışsal zorunluluklar biçiminde ortaya koyar.”

[Almanca orijinalinde: “[...] in der Menschengeschichte sich in unbewußter Weise, in der Form der äußern Notwendigkeit, inmitten einer endlosen Reihe scheinbarer Zufälligkeiten durchsetzen.”

sa bulunsun kaderden kaçamaz,” ama bu saf a posteriori bir kaderdir. İnsana her an birçok alternatif sunulur. İnsan bunlardan birini seçerek diğerlerinden ebediyen vazgeçmiş olur –yani, kendisini belirli bir akıbete bağlı kılar- ama her özgül seçim bireysel iradenin ürünüdür.⁶⁷

Dolayısıyla, pozitivist teorilerin ve saf mekanik materyalizmin sonuçlarının ileri sürdüğü politik dingincilik şeytanını defedebilen, bireyin iradesidir. Beyanatları itibariyle bariz bir materyalist olan Blanqui, insanı sonsuz değişimin hem faili hem de ürünü olarak nitelemek için Hegel'e başvuruyormuş görünür. İnsan, “karşıtların yasasına” tabidir, dolayısıyla “ya-vaş ama süregelen bir dönüşümün ürünü, daima değişim olan ve oluşu süreç olan bir varlıktır.”⁶⁸

“insan tarihinde bu yasalar, zahiri itibariyle tesadüf olan şeylerin sonsuz bir dizisinin ortasında, bilinçsiz bir tarzda dışsal zorunluluk biçimine bürünerek kendilerini yürürlüğe koyarak dış geçirir.” (Friedrich Engels: "Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie," Karl Marx/Friedrich Engels - Werke. (Karl) Dietz Verlag, Berlin. Cilt 21, 5. Baskı 1975, s. 292)

Türkçe baskıda:

“[...] insan tarihinde de bu yasaların yalnız bilinçsiz olarak, görünüşte sonsuz bir dizi raslantılar içinde dış zorunluluk biçiminde kendilerine yol açmaları anlamında [...]” (*Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, Sol Yayınları, Eylül 1979, İkinci Baskı, s. 49.) –çev.]

67 Blanqui, *L'Éternité par les astres*, s. 56.

68 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 187.

3. BÖLÜM: DEĞİŞİME DAİR İDEALİST BİR YORUM VE SONUÇLARI

İnsan beyninin toplumsal ilerlemenin ana faili olduğunun varsayılması, Blanqui'nin toplumsal teorisinin her boyutu açısından sonuçlar doğurur. Bunun, "beynin eğitimle egzersiz yapması"¹ sayesinde meydana gelen beyinsel gelişmelerin biyolojik aktarımıyla ilerleme kaydedilebileceğinin varsayılmasına istinaden, belirli bir evren içerisinde iradeci bir politik ideal formüle etmesine olanak sağladığını görmüştük. Gerçekte insan "toplumsallaşabilir ve mükemmelleşebilir bir hayvandı"² ve insanın ilerlemesinin kaynağı düşüncenin iletişimde yatıyordu.

Blanqui'nin toplumsal değişim teorisi, bireysel gelişmenin katı mekanik açıklamasının reddini yansıtıyordu. Blanqui felsefi materyalizmin militan bir taraftarı olsa da aslında İdea'yı politik, toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin temel sebebi olarak düşünüyordu. Yaptığı saptamalar, felsefenin dünyayı

1 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 155.

2 A.g.e., s. 489.

yönettiğini,³ toplumsal ortamın beyinsel dönüşümlere bağlı olduğunu⁴ ve devrimlerin sokakta yapılmadan önce zihinde yapılmak zorunda olduğu yaklaşımını ima eder.⁵ Blanqui'nin “Fikirler, Sermaye, ve Silahlar” olarak “*kendi güç düzeni içerisinde*” toplumu tahakküm altına alan kuvvetlerin listesine dair daha açık bir ifade vardır⁶:

Blanqui'nin notlarına 1868 tarihiyle düşülmüş bir pasaj, toplumsal gelişimin ideal ve maddi boyutları arasındaki ilişkiye dair aldığı temel konumu kayda geçirmiş gibidir. Aşağıdaki paragrafın pratik içerimlerini kabul etmek, Blanquiciliği anlamak için çok önemlidir:

Yoksulluğun tek bir sebebi vardır o da cehalettir; cehalet tüm ikincil sebeplere yol açan ilk sebeptir. Kapitalizm ve tüm diğer sömürü biçimleri gibi yoksulluğun maddi sebepleri sadece kitlelerin cehaleti yüzünden vardır.⁷

Bu saptama, Marx'ın “insanların varlığını belirleyen şey bilinç değildir, aksine toplumsal varoluşları bilinçlerini belirler” şeklindeki ünlü varsayımının peşinden, kurumların niteliğinin “insan zihninin ilerlemesi denen şeyden” yola çıkılarak kavranamayacağı ve bunların “yaşamın maddi koşullarına kök salmış” olduğu şeklindeki ifadesinin tam tersidir.⁸

Marksizm ile Blanquicilik arasındaki belirleyici felsefi ayrım işte burada yatmaktadır: Tarihsel gelişime, toplumsal devrimin niteliğine ve devrimci bir partinin taktiklerine dair çok önemli farklar içeren yorumlamalar bu ayrımdan çıkacaktır.

3 A.g.e., s. 9591 (bölüm 1), s. 388.

4 *Ni Dieu Ni Maître*, 30 Kasım 1880.

5 Blanqui MSS, 9581, s. 149.

6 A.g.e., 9591 (bölüm 1), s. 374-75.

7 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 159.

8 K. Marx, *A Contribution to the Critique of Political Economy*, çev. N. I. Stone (New York: The International Library Publishing Co., 1904), s. 11-12 [*Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*, Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları].

Maddi ve toplumsal ilişkilerin halkın aydınlanma düzeyi ile belirlendiği varsayımı, felsefe ile tarihin ortak tanımında ima edilir: “Felsefe ile uğraşmak düşünce ve bilgiyi incelemektir; tarih yazmak, insanlığın yaşamında bilgi ve düşüncenin rolünü hesaba katmaktır”⁹ diye yazıyordu Blanqui. On altıncı yüzyıldaki Alman köylü devriminin başarısızlığına dair Blanqui’nin yapmış olduğu kısa analiz, bu bakış açısının spesifik bir tarihsel duruma uygulanışının bir örneğidir. O dönemde, “aydınlanma olmadan” başarılı bir devrim veya özgürlük konusunda herhangi bir ilerlemenin söz konusu olamayacağını gözlemledi ve açıkça köylülerin bozgununa “yalnız cehaletin sebep” olduğu sonucuna vardı.¹⁰

Klasikçilik, Komünizm Ve Aydınlanma

Yukarıdaki yorum, Condorcet’nin, insanın ilerleyişini bilginin sürekli artması ve yayılması olarak gören on sekizinci yüzyıla özgü bakış açısını çağrıştıran bir tarih yorumlayışıdır. Aslında Blanqui’nin geçmişe dair fikirlerine *philosophes* çağının havası sinmiştir. Yeni tarihselciliği –Gotik dirilişi, Ortaçağ kültürünün yeniden keşfini ve Hristiyanlığın teskin edici dehasını- reddediyordu. Neo-klasikçiliğin bir özelliği olarak klasik antik çağa karşı saygı duyulması ve Ortaçağın hor görülmesi tutumunu benimsiyordu.

Blanqui, materyalizmin, bilimin ve özgürlüğün başlangıcını antik Yunan ve Roma kültürünün içinde buluyordu. Aslında modern toplum dediğimiz şeyin ana bileşenlerinin Yunan ve Roma dehasından doğduğunu ileri sürdü.¹¹ İnsan ruhunun çiçek misali açılması, Hristiyanlık tarafından mahvedilmişti. Kilise babaları, dördüncü yüzyılda “ölüm dogmasının” zaferinden on beşinci yüzyılda devrimci bir icat olan baskıya dek, tam on iki karanlık yüzyıl boyunca Avrupa’ya egemen olan bir terör, barbarlık ve ce-

9 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 488.

10 A.g.e., MSS, 9580 (bölüm 2), s. 29.

11 A.g.e., 9592, s. 355.

bir saltanatı yürüttü.¹² Blanqui, Louis Philippe'in ahmakça dönemindeki vülger ticari materyalizmden tiksinen, Katoliklikte olduğu varsayılan ruhaniliğe özlem duyan ve bir Ortaçağ kültü imal eden saf demokratları onaylamadığını belirtti. Bu talihsiz sapma, Hıristiyanlığın insanın ilerleyişinin ölümcül düşmanı olduğu ve hep böyle olmuş olduğuna dair çürütülemez bulgu sayesinde çoktan giderilmiş olmalıydı.¹³

Aslında medeniyet tehlikesi, on altıncı yüzyılda klasik araştırmaların yeniden devreye sokulmasıyla başlatılmasıyla birlikte Hıristiyan Ortaçağ sayesinde sertleşmişti.¹⁴ O zamandan beri ruhbanlar, “fesat bir girişim olarak” üniversitelerde Latince öğrenilmesini engellemek dâhil olmak üzere tüm olası yöntemleri kullanarak insanlığı on beşinci yüzyıl “karanlığına” geri döndürmeye uğraştı.¹⁵ Pozitivistler, Rönesans'taki klasik öğrenmenin dirilişin bir gerileme olduğuna dair aslı asarı olmayan şeylere çanak tutuyorlarsa ahmak olmalıydılar, çünkü gerçekte, “özgürlük ve Cumhuriyet” fikirleri Yunan ve Latin dillerinde muhafaza edilmişti.¹⁶

Kariyeri sıkça siyasi romantizmin *nec plus ultra'sı* [ötesi] olarak tarif edilen¹⁷ profesyonel devrimci Blanqui, gerçekte kendisini bilinçlice ve açıkça klasik gelenekle özdeşleştiriyordu. Geffroy'a göre Blanqui'nin ilk dönem entelektüel duruşunu klasikler, Roma Cumhuriyeti tarihi, Fransız klasik dramı, “lejyon” ve “kohortlarıyla” Karbonarist hareket ve bu hareketin kendisini antik Cumhuriyetçi saflığa adanmışlığı etkilemişti.¹⁸ Geffroy, Blanqui'nin, Armand Carrel tarafından edebi klasik-

12 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 157. Bkz. Condorcet, *Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain* (Paris: Masson et Fils, 1822), s. 108: “Dolayısıyla, Hıristiyanlığın zaferi hem bilimin hem de felsefenin tümünden düşüşünün sinyaliydi.”

13 Blanqui Mss, 9590 (bölüm 1), s. 61-62 (1869 tarihi atılmış).

14 A.g.e., 9587, s. 378.

15 A.g.e., s. 336.

16 A.g.e., s. 9590 (bölüm 1), s. 65.

17 R. Picard, *Le Romantisme social* (New York: Brentano's, 1944), s. 412.

18 Geffroy, *L'Enfermé*, I, 38.

çilik adına Victor Hugo'ya yöneltile eleştirileri desteklediğini yazar. Bu konuyla ilgili anekdot olarak, Blanqui'nin Temmuz Devrimi'nin zirve yaptığı bir zamanda Mlle de Montgolfier'nin salonuna dadanmasını anlatır. Barut ve kanla üstü başı kararmış genç militan, dipçliğini yere çalıp zafer narası misali "Romantikler ayvayı yedi!" diye haykırır. Geoffroy bu hadiselerin Blanqui'nin "düzen ve ahenk zevkini, lirizm ve Gotik cümlelere dönük tiksintisini" gösterdiğini söyler.¹⁹

Blanqui'nin neo-klasikliğinin fırtınalı ve dramatik kariyeri ile birlik içinde olmasında aslında bir paradoks yoktur. İnsan aklına duyulan güçlü bir inançtan, her şeyde rasyonel bir düzen ve ahenk arzusundan ve uygar dürüstlüğü'nün modellerinin idealleştirilmesinden yola çıkılarak, kişisel veya toplumsal bedeli ne olursa olsun mantığın eyleme çevrilmesi sayesinde çılgın dünyayı düzeltme kararlılığı gelişebilir.

Blanqui'nin önceki çevrelerden miras aldığı fikirler ve değerler, değişen çevreler ve yeni fikirler karşısında hatırı sayılır bir dönüşüm geçirmiştir. Dolayısıyla Blanqui, on dokuzuncu yüzyıldan dönüp geriye bakarken ruhani atalarının saf fikirlerinde eleştirecek çok şey bulmuştur. Devrimci dönemin, klasik retoriklerden heyecanlanan, Büyük Devrim'in Cicero'ları ve Catiline'leri olma hayalleri kuran ve geçmişe dair anlayışlarını tamamen bozan tüm "toplumsal meseleleri" (örneğin ekonomik sorunları) göz ardı eden St. Just'lerini "üniversite kaçkınları" olarak küçümseyerek tarif ederdi.²⁰

Tarihin yanlış temsilleri sosyalist bir bakış açısından hareketle düzeltilmeliydi. Devrimciler asla, kendi dönemlerinin en feci oligarşi mensupları ve talancıları olan Catolar ve Brutüsler, yani Roma Cumhuriyeti'nin ağdalı sözler sarf eden hatipleri üzerinden kendilerine çeki düzen vermemeliydi. Hakiki

19 A.g.e., I, 53.

20 Blanqui MSS, 9581, s. 87-88. Bkz., H. T. Parker, *The Cult of Antiquity and the French Revolutionaries* (Chicago: The University of Chicago Press, 1937), muhtelif yerlerde.

devrimci, patrisyenlerin ve pleblerin değil, “onların ortak düşmanı olan yeraltı mezarları milletin” varisidir.²¹ Blanqui'nin klasik tavra haddinden fazla müsamaha gösterilmesine yönelttiği eleştiri, özü itibariyle, yanlış antik modellerin seçilmesine karşı yöneltilmişti. Her çağda insanın temel benzerlikler taşıdığını kabul etmekle birlikte, sosyalist devrimcilerle burjuva demokratlar arasındaki çağdaş ayrımı muğlaklaştırabilecek bir geçmiş yorumlanışını reddediyordu.

Blanqui, bilginin ilerlemesi olarak neo-klasik veya rasyonalist tarih yorumu denebilecek görüşe çağdaş düşünürlerden ödünç alınmış mefhumlar ekliyordu. Bunlardan en önemlisi, St. Simoncu bir fikir olan ve Ütopik Sosyalistlerin sosyo ekonomik lügatinde kilit bir kelime haline gelen “birlik” mefhumuydu.²² St. Simon'un takipçileri bu kelimeyi ondan miras alıp, sosyalist bir anlam kazandırdı. Büyük Ütopyacı'nın takipçilerine göre “insanlığın ardışık gelişimi sadece tek yasa tanır, bu yasa da birliğin kesintisiz ilerlemesidir.”²³

Blanqui, birliğin ilerlemesi teorisini, kaçınılmaz olarak pozitivist anlamda belirlenmiş olmasa da toplumsal ilerlemenin, insanlığın daha düşük bir toplumsal örgütlenme düzeyinden daha üst bir düzeye doğru düzensiz ama sabit gelişiminde tarihsel olarak gerçekleştiğinin kanıtı olarak ele aldı.²⁴ Bu gelişmenin bir tanımını sadece, Blanqui'ye göre bireyciliğe veya anarşiye karşı olan herhangi türde bir toplumsal örgütlenmeyi olduğu kadar insani dayanışmanın genel ruhunu veya kişiler arası elbirliğini de akla getiren “birlik artışının” hikayesidir.

21 A.g.e., s. 233-34 (1855 tarihi atılmış)

22 Çernof şöyle bir kestirmede bulunur: “Halkın Dostları Cemiyeti'nde öğrenilen Saint Simoncu doktrin, muhtemelen Blanqui'nin fikirlerine toplumsal meseleler konusundaki kesin yönünü vermiştir.” Tschernoff, *Le Parti républicain sous la Monarchie de Juillet*, s. 349.

23 Alıntının kaynağı: *Doctrine Saint-Simonienne-Exposition* (Paris: Librairie Nouvelle, 1854), s. 100.

24 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 182. Ayrıca, L. A. Blanqui, *Critique sociale* (Paris: Félix Alcan, 1885), I, 173.

Birliğin kökleri, insanların elbirliğinin en erken örneklerine gider. Birey, toplumdan önceydi ve içgüdüğü sayesinde kendi yandaşları pahasına gelişmeye itildi.²⁵ Arzuları, öteki insanların benzer anti-sosyal içgüdüleri sayesinde engellendi; Blanqui, bu koşullar altında insanlığın zeki bir canavar türü olarak işlediği sonucuna vardı. Birey, “toplum olmadan bir hiç”²⁶ olduğunu idrak etmeye ve ortak amaçlar için diğer insanlarla hareket etmeye başlayana dek “insan”dan daha düşük bir varlıktı.

İnsanlık, kolektif eyleme dönük atmış olduğu ilk devasa adımların ardından ancak bu “dayanışmanın” genişlemesi sayesinde ilerledi. Gerçekte “dayanışma” Darwinci anlamda insan seleksiyonunun nedeni haline geldi. Bu dayanışma teorisi, doğal seleksiyonu zayıf olanın yok olması olarak kavrayan Sosyal Darwinciliğin antiteziydi ve Blanqui, Sosyal Darwinciliği hem bilimsel açıdan geçersiz hem de toplumsal açıdan zararlı olduğu için kıyasıya eleştiriyordu. Blanqui’ye göre, insan seleksiyonu “birliğe” dayanıyordu ve ancak zayıfların korunmasını destekleyen ve dolayısıyla insanlık için en büyük tehlikeyi yani kendi kendini yıkıma uğratmasını engelleyen bu dayanışma duyguları sayesinde işliyordu.²⁷

İlerleme bireyciliğin giderek zayıflaması veya “birliğin artması” anlamında tanımlanabileceği için, Blanqui, birliğin en üst aşamasının komünizm olması gerektiği sonucuna vardı.²⁸ Bu yüzden her ilerici adım –yani, toplumsal entegrasyonda her artış- bilfiil komünist bir yeniliktir. Bu, ilkel insanların, müteakip gelişmeler tarafından mahvedilen kolektivist bir cennette yaşadıklarına dair bilindik sosyalist hipotezin reddedilmesini içerir. Blanqui, komünizmin “insanlığın en erken çağlarının çapraşık kümelenmesi” olamayacağını ve “toplumsal bilimin son sözü, geleceğin ideali” olması gerektiğini iddia etti.²⁹

25 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 117-80.

26 *Ni Dieu Ni Maître*, 11 Aralık 1880.

27 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 264-67 (muhtemelen 1868’de kaleme alınmıştır).

28 *Ni Dieu Ni Maître*, 10 Aralık 1880.

29 Blanqui, *Critique sociale*, II, 68.

Blanqui, bu önermeyi bir öncüle dayandırmamak için tarım-öncesi toplumun komünist olarak nitelendirilmesini çürütmeye yeltendi. İlkel halkların çoğu kolektivist değildi. Avlanmak için kullandıkları aletler de dâhil olmak üzere bireysel olarak hiçbir mülkiyete sahip değillerdi, bu yüzden ortak mülkiyete sahip olduklarından da söz edilemezdi. Üzerinde gezindikleri topraklara ne sahip olan ne de bunları işleyen kırsal halklara da komünist denemezdi.³⁰ Blanqui, kabile sürülerinin ortak mülkiyet oluşturup oluşturmadığı sorunu göz ardı etti ve daha ziyade dar bir tanım benimseyip, komünizmin, kıtlık değeri olan toprak mülkiyetinin kolektif sömürüsü olduğunu ima etti.

Muhtemelen 1834 gibi erken bir dönemde komünizmin, toprağın kolektif mülkiyeti üzerinden değil bölünüp yeniden dağıtılması anlamında nitelenmesini zaten reddetmişti.³¹ Ne var ki, Blanqui toprağın bölünmesinin ve özel mülkiyetinin, toplumsal örgütlenmede zorunlu bir artış sağlaması nedeniyle komünizme doğru atılmış bir adım olduğunu düşünüyordu. “Birliğin” sömürücü azınlığın yararına ardı ardına ilerlemesi, sömürünün sonuna işaret edecek bir toplum yönünde atılan bir adımdı. Devlet, posta hizmetleri, ordu ve büyük sanayi girişimlerinin hepsi, günün birinde kapitalist toplumun bağrından sosyal adaleti çıkaracak “komünist yenilikler”dir. Kapitalizm, kendi mükemmel aracı, yani birlik ilkesi tarafından yıkıma uğratılacaktır.³²

Blanqui'nin komünist çağa olan güveni, bütün kurumların doğrudan kitle aklının niteliğine bağlı olduğu inancıyla ayırt ediliyordu. Komünizmin tam bir aydınlanma olmadan asla kurulamayacağı uyarısını bu yüzden yapmıştı. Hakikaten, tüm çabalar “kolektifliğin” (yani, bir bütün olarak toplumun) refahına yönelmeliydi, “ama birey, insanlığın unsurudur” ve

30 A.g.e., s. 68-78.

31 A.g.e., s. 126.

32 A.g.e., I, 174-177.

cahil bireylerle hiçbir şey yapılamaz.³³ Dolayısıyla, toplumsal mücadele kitlelerin aydınlanmasına ve aynı zamanda bireysel zihnin kurumsal zincirlerinden kurtulmasına adanmalıdır.

Pratikte tüm Ütopyacı şemalar, hükümet reformları ve sosyal iyileştirmeler, ilerlemenin nedeni ve “dünyayı yöneten güç” olan³⁴ eğitim olmaksızın işe yaramazdı.³⁵ Yoksullar ve mazlumlara, tam da cehaletleri yüzünden ezilmektedir ve kendi felaketlerine kendileri neden olmaktadır. “Cehalet, aynı anda şiddetin hem enstrümanı hem de kurbanıdır.”³⁶ Aydınlanma, bir yandan başarılı bir toplumsal devrimin öte yandan ise devrimin yaratacağı iyi toplumun ön koşuluydu. Eğitim, “tek devrimci araçtı”,³⁷ *Liberté, Égalité, Fraternité* [Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik] idi,³⁸ ve kitlelerin zihni esir kaldığı sürece esaslı bir toplumsal ayaklanma ve altüst oluşun şansı gerçekte çok azdı.³⁹

Aydınlanmamış bir toplumda devrim başarılı bir biçimde tamamına erdirilse dahi, buradan, daimi olarak yeterli bir toplumsal örgütlenme çıkmazdı. En üst toplumsal biçim olan komünizm, aydınlanmanın nedeni değil sonucu olduğu için asla politik olarak kendiliğinden yürütülemezdi.⁴⁰ İnsanlık hangi resmi ekonomik veya politik kurumları inşa ederse etsin, “evrensel aydınlanma sonucunda başkalarını aldatan tek bir insan kalmayana” kadar asla hakikaten kendisini özgürleştiremez.⁴¹

Blanqui, en iyimser haliyle, komünizmin aslında yaygın

33 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 520.

34 Blanqui MSS, 9581, s. 93.

35 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 500. Paul Lafargue, Blanqui’ye sosyalist teoriye dair bir el yazması gösterdiğini ve Blanqui’nin kendisine şunu söylediğini hatırlar: “Gelecek toplum biçimlerine dair tüm bu tartışmalar devrimci bir skolastikliktir- ilköğretim üzerine düşünmek daha ivedidir.” *La Révolution française*, 20 Nisan 1879.

36 Blanqui, *Critique sociale*, I, 212.

37 Blanqui MSS, 9581, s. 23 (1848 tarihi atılmıştır).

38 A.g.e., 9580, s. 29.

39 Blanqui, *Critique sociale*, I, 96.

40 A.g.e., s. 186.

41 A.g.e., s. 185.

zorunlu eğitimin mutlak sonucu olacağı neticesine vardı. Kimi yazıları, herkesi kamu okullarına yollamanın muhteşem sonuçlarına dönük saf bir inancı olduğu izlenimi yaratır. Hatta herkese *lycée* eğitimi verilmesinin mutlak eşitliğin hüküm sürmesini güvence altına alacağını⁴² ve yaygın kamusal eğitimin fikir beyan etme ve basın özgürlüğü ile birlikte on yıl içerisinde *tüm* sömürüye son vereceğini iddia etti.⁴³

Bu, daha mutlu bir çağın ortamıdır, Condorcet'in "erdemlin ilerleyişi daima bilgininkine eşlik etmiştir"⁴⁴ yönlü teminatının yeniden doğrulanmasıdır. Gelgelelim, on sekizinci yüzyılın açtığı bu son narin çiçek Blanqui'nin kendi devrinin buzul gerçeklikleri karşısında kendisini koruyamadı. 1870'de Prusya'nın meşhur eğitim sisteminin ürünleri Blanqui'nin sevgili Fransa'sını boydan boya ayakları altına aldığı anda, yaygın eğitimin yüksek bir ulusal zekâ seviyesini mutlaka garanti altına alacağına dair teorisini doğrudan reddetti. Düşünmeyen ve gerici Töton sürüleri aptal ve gerici fikirlerle yetiştirilmişti, dolayısıyla aldıkları eğitim yüzünden gelişmekten ziyade gaddarlaştırmışlardı: "saçmalıklarla beslenen bir öğrenci salak olur."⁴⁵

Blanqui, okur yazarlığın kendi başına sadece bir araç olduğu ve entelektüel gelişimin ne okunduğuna olduğu kadar okur yazar nüfusun oranına da bağlı olduğu gerçeğini Fransa-Prusya savaşından önce de fark etmişti.⁴⁶ Blanqui'ye göre halk aydınlanmasının organlarını kontrol edenlerin değerleri kamu zihninin niteliğini belirleyecektir; politik bir devrimi savunmayı eğitim olmadan ilerlemenin imkânsız olduğu inancıyla bağdaştırılabilmesinin sebebi budur. İlerlemenin motoru olarak bilginin barışçıl bir biçimde yayılmasına bel bağlamak, pratikte, hüküm süren sınıfların, kendi yıkımlarının nüveleri-

42 A.g.e., s. 211-12.

43 A.g.e., II, 160.

44 Condorcet, *Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain*, s. 79-80.

45 *Le Châtiment*, 3 Mart 1871, "Un Dernier mot par A. Blanqui."

46 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 142 (1868 tarihi atılmıştır).

ni taşıyan fikirleri sıkıntısız bir biçimde bastırma veya tahrif etme kabiliyetlerini güvence altına alırdı.

Blanqui, aydınlanmanın gerekliliğine dair görüşlerinin olası içerimlerinin farkındaydı ve zaman zaman onların önüne geçmeye çalışıyordu. Cehaletin sömürünün önkoşulu olduğuna dair kabulünün “toplumsal meseleyi” kitlelerin tamamıyla eğitilmiş olmasından sonrasına erteleyen bir argüman olarak kullanılabileceğinden korkuyordu. Bir yandan cehaletin görece zararını, öte yandan kapitalistin “vampirliğini” değerlendirirken şunları yazıyordu:

Bu şirret kadınlardan hangisi annedir? Hangisi kız çocuktur? Geçmişe dair araştırmalar ve gözlemler cehaletin anne olduğunu kanıtlar gibidir. Ortada toplumsal sorunların ertelenmesi, uzun süredir zencilerin özgürleşmesinin bilinmeyen bir zamana ertelenmesi için kullanılmış bahaneleri sağlayacak tehlikeli bir sonuç vardır. Adaletsizliğin bu iki kalesine karşı aynı anda saldırı düzenlenmeli ve sürdürülmelidir.⁴⁷

Din –Ezme Fikri

Blanqui'nin toplumsal gelişime dair idealist felsefesinin, geçmişe klasik Aydınlanma ile Ortaçağ bağnazlığı arasındaki bir mücadele olarak yorumlayışının, zihinsel gelişmeyi engelleyen kurumlara karşı politik etkinlik yürütülmesi gerektiğine dair inancının bileşimi, din ve kilisenin toplumsal düzen içindeki asli ve zararlı rolüyle uğraşmasının mantıksal temeliydi. Toplumsal çevresi geleneksel olarak ruhbanlık karşıtıydı ve on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sında Katolik Kilisesi, Blanqui'nin hayatını adadığı tüm cumhuriyetçi ve sosyalist değerlerin en tutarlı ve muktedir politik düşmanlarından biriydi. Blanqui'nin ruhbanlık karşıtlığı nereden gelirse gelsin, ona göre Fransız radikalinin entelektüel donanımının standart bir parçası veya geleneksel bir solcu taktik değil, tüm toplumsal ve politik felsefesinin temellerinden biriydi.

47 Blanqui, *Critique sociale*, II, 41 (1867 tarihi atılmıştır).

Fikirlerin esaslı bir toplumsal rol oynadığına ve kamusal eğitimin devrimci politik rolüne inançla bağlı olan Blanqui, Kiliseye, insanların cehaletini ve politik baskıyı idame ettiren en muktedir kurum gözüyle bakıyordu. Modern dünyada Hıristiyanlık, adil olmayan toplumsal ilişkilerin talihsiz bir sonucu olarak değil onların en köklü nedenlerinden ve belki de en etkili koruyucusu olarak ayakta kalmıştı.⁴⁸

Blanqui, politik kariyerine, Büyük Devrim'in mirası olan Katolik Kilisesi'ne karşı düşmanlıkla başlamıştı, ama ilk yıllarda özünde yüce gönüllü bir Ulu Varlık'a bir miktar inanmaya devam etti.⁴⁹ Sonunda en ılımlı tanrıculığı bile terk edip, tüm "Tanrı" işlerinde kötülüğün vücut bulduğunu düşünen bir tür saldırgan ateizmi benimsedi. Bu kötülük kavramı, insanı sömürmeye yönelik tüm tekniklerin asli unsuru haline gelmişti; insanlığı imha etmek üzere zorbalığı zekânın hizmetine sunan işte bu ürkütücü fikirdi.⁵⁰

Tüm dini değerlerin, ezmek için kullanılan araç gereçler olduğu ispatlanmıştı ve tüm mezhepler kendilerini bu pratiğe adanmıştı. Yahudiler, Protestanlar ve Muhammediler tıpkı Katolikler gibi kalplerinde zalimlik barındırır ve elleri kanlıdır. Blanqui'ye göre Protestan Reformu denen şey, sadece, Avrupa Hıristiyanlığının yalpalayan yapısını payandayla desteklemek gibi talihsiz bir etkiye sahipti ki bu esnada "reformcular" Luther ve Calvin gibi "ürkütücü fanatiklerin" sancağı altında yeni suçlar işliyordu. İki büyük Hıristiyan mezhepten biri olan Katoliklik, "zekâ, düşünce ve beynin kabri; Protestanlık ise, vicdanın, duyarlılığın ve kalbin mezarıydı."⁵¹ Blanqui, zekânın yıkımı hakikaten insanlığın tüm ilerleyişinin sonu anlamına geldiği için, suçun büyük kısmını Katolik Kilisesine atfetti.⁵²

48 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 356.

49 *Les Lettres*, 6 Eylül 1908 (Bu, Blanqui'nin gönderdiği, 12 Şubat 1834 tarihi atılmış bir mektupta geçer).

50 *Ni Dieu Ni Maître*, 21 Kasım 1880.

51 Blanqui MSS, 9581, s. 52.

52 A.g.e., s. 372.

Ruhbanlık karşıtı cephanesinin çoğunu genel olarak Hıristiyanlığa, özel olarak da Katolik Kilisesi'ne ayırdı. Hıristiyanlık, ilkel denen dinlerin en feci suçlarını aşmış, “korkunç tek tanrılı mezhepler” arasında en gaddar olanıydı.⁵³ Hıristiyanlık, milleti, kapitalistler ve aristokratlar tarafından güdölmek üzere bir uysal canavar sürüsüne dönüştürdüğü için çağdaş sosyal adaletsizliğin ilk nedeni halini aldı.⁵⁴ Dolayısıyla, modern dünya, “sermaye ve ruhbanlığın kalıcı bir komplosuna” tanıklık etmekte ve “kilisede kutsal eşyaların muhafaza edildiği oda, borsa ve kışlaların” birleşik ağırlığı altında öğütölmektedir.⁵⁵

Talihsizliğinin kaynağının farkına varmayan ortalama işçi, maalesef, Kiliseden yeterince nefret etmiyor ve korkmuyor. Hükümetle Kilisenin ortak komplosunun ürünü olan ortalama işçinin az buçuk eğitimi, bu sosyal miyopluğu desteklemekte.⁵⁶ İşçiler, kapitalizmin en iyi destekçisi ve son umudu olan bu ruhban okullarını finanse etmek için sömürölür.⁵⁷

Blanqui'nin gözünde, kitlelerin aydınlanmasını engellemek için eğitim sisteminin manipöle edilmesi suçların en büyüğü idi. 1850 gibi geç bir tarihte bile Fransa'da ruhban okulları üzerinden yüröyen mücadeleyi, birbiriyle boğuşan iki tarafa karşı düşmanca bir sosyalist bakış açısından hareketle ele alabiliyordu. O zamanlar hissiyatı, iki gerici grubun birbiriyle Fransa'yı denetim altına alma mücadelesi verdiği ve bunlardan birinin, yani “Voltaireci *burjuvazinin*,” “Cizvitler” eğitim olanaklarını denetledikleri sürece hükmünü pekiştiremeyeceği yönündeydi.⁵⁸

İkinci İmparatorluk dönemi boyunca, seköler *Université* ile rekabet etmek üzere mantar gibi ruhban okulları açıldığında

53 A.g.e., 9587, s. 303.

54 A.g.e., 9571 (bölüm 1), s. 376.

55 Alıntılan: M. Dommanget, “L'Athéisme et l'anti-catholicisme de Blanqui,” *Bulletin Rationaliste*, Temmuz 1952, s. 4.

56 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 1), s. 375-76.

57 Blanqui, *Critique sociale*, II, 354 (1869 tarihi atılmıştır).

58 Blanqui MSS, 9581, s. 299.

bu kayıtsızlığından vazgeçti.⁵⁹ Seküler eğitime karşı “özgür” eğitim etrafında dönen tartışmayı artan bir ilgi ve tarafgirlikle izlemeye başladı. Sonunda, Hıristiyanlık Fransız toplumundaki en gerici unsurların siperi olduğu için, seküler eğitimi, Cizvitlerin ona dadanmasına karşı tüm kalbiyle savunmayanların, hangi politik aidiyeti sahiplenirlerse sahiplensinler, ruhban gericiliğinin tarafında olduğu sonucuna vardı.⁶⁰

Blanqui'ye göre, birçok sosyal reformcunun etkilediği entelektüelleştirilmiş din, entelektüel hilekârlığın ince bir biçimiydi ve nihayetinde olduğu gibi ruhbanlık kadar habistti. St. Simon, Fourier ve Comte'un⁶¹ imal ettiği yeni toplumsal dinler, olsa olsa, “entelektüel çiftcinsiyetlilerin, bizzat isimleri kendi içinde çelişkili olan garip ve ikiyaşayışlı Hıristiyan Sosyalistlerin soyuyla” birlikte tarihsel bir garabet olarak son bulurdu.⁶² “Hakikaten rahiplerden daha dindar” oldukları kadar özünde ruhbanlığı destekleyen iddialar öne sürerek anlamı muğlak cümlelerle halkın kafasını karıştıran tüm o “liberaller” de kınanmalıydı.⁶³ Hıristiyanlık “Voltaire'in elleriyle katledildi” ve on dokuzuncu yüzyılda onu diriltmeye yönelik tüm girişimler bir cesedin mezardan çıkarılmasından ibaretti.⁶⁴

Blanqui, “on dokuzuncu yüzyıl[ın] kendisini sadece bilim üzerinden haklı çıkaraca[ğın]” öngördü.⁶⁵ Dolayısıyla, birçok bilim insanının, yaptıkları araştırmaların ateist sonuçlarını kabul etmemesi özellikle kınanmalıydı. Bilim, kendine rağmen dinin temellerini yıkıma uğratiyordu ve sadece korkaklık veya

59 C. Seignobos, *La Révolution de 1848 – Le Second Empire; Histoire de France contemporaine*, cilt VI, ed. E. Lavissee (Paris: Librairie Hachette, 1921), s. 150.

60 Blanqui, *Critique sociale*, I, 180.

61 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 492.

62 A.g.e., s. 99.

63 A.g.e., s. 9590 (bölüm 1), s. 170.

64 A.g.e., s. 62.

65 A.g.e.

entelektüel ihanet, bilim insanını, dindarlığın hayaletlerini gözü kara bir biçimde ebediyen dağıtmaktan alıkoyuyordu.⁶⁶

Blanqui, yirminci yüzyılda epey bilindik bir şey olan, bilime başvurarak dini haklı çıkarma girişimlerinin başlarını tiksintiyle gözlemledi. Papazlara verilen abbé nezaket unvanını taşıyan, popüler bir liberal ilahiyatçı ve Akademi üyesi olan Gratry, dini dogmanın bilimsel temelini tartışan bir broşür yayınlamıştı. Blanqui, *Candide* adlı kısa ömürlü radikal ve ateist dergide yayınlanan bir dizi epey karakteristik makalesini Gratry'nin dinci-bilimine dönük kinayeli bir saldırı düzenlemeye adanmıştı.⁶⁷

Eski ateiste göre, Gratry'nin modern Katolik sentezi, yalnızca, hakikatin güçleri yeni hazırlanan pozisyonlara girmeden önce ortaya atılan ruhani bir köşeye çekilmeydi. Örneğin, Muhterem Peder'in, kutsal kitaptaki "yıldızlar gökten düşecek" öngörüsünü bilimsel olarak açıklamasını sağlayan astronomi ilkelerinin keşfinden büyülenmiş olduğunu gözlemledi. Blanqui, mucizevî olanı mucizelerden başka bir şeyle açıklamaya yeltenmekten sakının diye uyarıyordu. Dünyanın dönüşünün geçici süreliğine durduğu Yeşu'nun mucizesini hangi bilimsel ilkeler açıklar? Gratry, İncil'de bilimsel olmayan en küçük bir dogmayı reddetmeye cüret eder mi? Katolik geleneğe dayanarak huzurlu kalıp "aklı aforoz" etmek, bilimin dehlizlerinde yolunu şaşırmaktan yeğdir.

Gratry'ye dönük saldırı, Blanqui'nin din ve Katolik Kilisesi'ne yönelttiği sayısız bölük pörçük not, paragraf ve kısa makaleden oluşan saldırının bir örneğidir. Muhtemelen kurtarılmış el yazmalarından çoğu, büyük bir devrimci görev addettiği ruhbanlık karşıtı polemige adanmıştır. Sadece dinin felsefi gerekçelendirmeleriyle savaşmakla kalmamıştı, dini öğreten

66 A.g.e., s. 9591 (bölüm 1), s. 389-90.

67 Bu makaleler bir broşürde derlenip toparlanmıştır: *Foi et Science ou la Science du R. P. Gratry par "Suzamel"* (Brüksel: Typographie de D. Bresmee, 1866). Özellikle bkz., s. 5-15.

kitapların kinayeli rasyonalist karikatürlerden tutun da St. Jerome'un olası şehvetine kadar her düzlemde dine saldırmaya hazırды.⁶⁸

Fransız ruhbanlık karşıtlığı geleneği içinde Blanqui, dini tahammülsüzlüğün tarihine uzun polemiklerde geniş yer verdi. Dördüncü yüzyılda bir Helen entelektüelin Hristiyan bir güruh tarafından katledilmesi,⁶⁹ kutsal kitaba dair metinler çerçevesinde paganların Yahudiler tarafından boğazlanmasına dair aktarımlar⁷⁰ ve Münster'de Anabaptist cemaatin ölümüne bozguna uğratılması⁷¹ dini abideyi dur durak bilmeden bombalarken kullandığı cephaneye dair örneklerdir.

Blanqui, ateistleri, "aşağılık materyalizmin" yandaşları oldukları yönündeki ithamlar karşısında kızgınlıkla savunurdu. En kötü suçları işleme potansiyelini taşımakla suçlanıp, kuşaklar boyu müminler tarafından gaddarca tacize uğramış ve katledilmişlerdi. Hakiki ruhanilik, maneviyatlarını/ ahlaklarını, bayağı bir fetişizm ve kimi milletlerin toptan entelektüel yozlaşmasına yol açmış olan acımasız bir ceza sistemi üzerine temellendirme gereği duymayan materyalistlerde baki kalmıştı.⁷² Breton köylüsü, Blanqui için daima ruhbanlığa özgü gaddarlaştırmanın tipik bir ürünüydü –onun antitezi, elbette, tam da aydınlanmış ateist Parisli işçiydi.⁷³ Kilisenin egemenliğindeki bir toplumun acıları, diğer Latin ülkelerinde daha da şiddetliydi –küçük düşürülmüş ve yoksullaştırılmış İtalya, İspanya ve Güney Amerika halkları buna şahittir. Blanqui, acı ve alaycı bir biçimde, bu ülkelerde, bir ulus içindeki fahişe sayısının sergilediği Meryemler sayılarak tahmin edilebileceğini yazıyordu.⁷⁴

68 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 510-12.

69 A.g.e., s. 495-501.

70 A.g.e., 9587, s. 381.

71 A.g.e., 9581, s. 171.

72 *Ni Dieu Ni Maître*, 11 Aralık 1880.

73 A.g.e.

74 A.g.e., 12 Aralık 1880.

Örgütlü din, yalnızca toplumsal yozlaşmanın kaynağı olmakla kalmıyordu, aynı zamanda etkisi altına giren herhangi bir devrimci hareket için de mutlak ölüm demekti. Polonya ve İrlanda gibi ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketleri, başlarını çeken ruhban-feodal unsurlara ihanet etmek için onlarla bağlarını sürdürdükleri sürece yenilmeye mahkûmdu.⁷⁵ Blanqui, sadece Mazzini'nin sosyalizm karşıtlığından dolayı değil hareketin dindarlığından dolayı, uzun yıllar boyunca Risorgimento'ya da düşmanlık besledi.⁷⁶ Blanqui, adına layık veya süreklilik arz eden bir başarı umudu taşıyan herhangi bir devrimin, kökü dâhil olmak üzere dini dal budak silip süpürerek işe koyulmak zorunda olduğunu iddia ediyordu.⁷⁷ Gerçekten de Büyük Devrim'in en büyük hatası, varoluş sebebini yerine getirme konusundaki başarısızlığıydı, bu da şuydu: *La destruction pr late du Christianisme dans l'esprit de ses auteurs [Yaratıcılarının zihninde Hristiyanlığın yıkımı]*.⁷⁸

Blanqui'nin gözünde Robespierre, devrimde hainin  nde gideniydi; bunun başlıca sebebi ateizmi reddetmiş olup “Tanrının kanlı şampiyonları” arasında yerini almış olmasıydı.⁷⁹ Robespierre    darbeyle Devrim'i bir kaşı  suda boğmuştu: H bert ve Danton idam edilmesi, Yüce Varlık'a bir sunak tahsis edilmesi.⁸⁰ Robespierre, Yüce Varlık kültüne inandığı için, katledilmiş bir canavar olan dini diriltmiş ve böylece o zaman itibariyle inan lıca beyan edilmiş arzularına ihanet etmiş devrimden elini eteğini çeken “halkın”  lan'ını afallatıp harap etmişti.⁸¹

Blanqui'nin ruhbanlık karşıtlığının politik rolüne dair

75 Blanqui MSS, 9487, s. 336.

76 A.g.e., 9584 (bölüm 1), s. 65.

77 A.g.e., 9590 (bölüm 2), s. 325.

78 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 412.

79 A.g.e., 9581, s. 77-78.

80 A.g.e., 9581, s. 83.

81 A.g.e., s. 83-84.

fikirleri Lenin'inkilerle karşılaştırılacak olursa, toplumsal gelişmeye dair idealist bir teorinin pratik önemi çok net bir biçimde görülür. Gerçekte Rus lider, “işçilerin tüm dini aldarnışlarına” karşı sürekli çaba sarf edilmesinden, kapitalist ülkelerde Kilise ile Devlet'in ayrılması mücadelesine dönüşecek sürekli bir ateist propagandadan yana olsa da dinle savaşmanın bir işçi partisinin politik hedefi olduğuna dair “Blanquici veya anarşist” ısrarı kategorik olarak reddediyordu. Dinin temeli öncelikle toplumsal olduğu için, proletaryayı kapitalizme karşı mücadelesinde birleştirme girişimi, şimdiye kadar esaslı toplumsal ilişkilerin entelektüel olarak beraberinde getirdiği şeylerden kendisini kurtaramamış işçilerin yabancılaştırılmasıyla asla tehlikeye atılmamalıydı. “Bizim için, ezilen sınıfın dünya üzerinde bir cennet kurmak uğruna verdiği samimi devrimci mücadelesinin birliği, proleter inancın gökteki hayali bir cennetin varlığına dair birliği varmasından daha önemlidir.”⁸²

Öte yandan “toplumsal çevrenin beyinsel dönüşümlere bağlı olduğuna”⁸³ inanan Blanqui, proleter aydınlanmayı başarılı bir devrimin mutlak bir ön koşulu olarak görüyordu. Dolayısıyla, “toplumsal” ve dini mesele özdeşti. Dini yıkma kavgasından vazgeçmek ona boyun eğmek ve sonuçta devrim hayalini bırakma anlamına gelirdi. Blanqui'nin devrimin ertesi gününe dair kabataslak planlar çizme konusundaki isteksizliği, devrim sonrası dünyaya atılacak ilk adımın Hristiyanlığın cesedinin çiğneneceği vaadinde bulunmasına asla mani olmadı. On iki yüzyıl yıl boyunca “Hristiyanlıktan hastalanmış” bir

82 V. I. Lenin, *Religion*; *Little Lenin Library* cilt VII (New York: International Publishers, 1933), s. 7-10. Türkçesi: “Bizim açımızdan ezilen sınıfın bu dünyada bir cennet yaratmak adına gerçek devrimci mücadelede birleşmesi, öteki dünya cenneti konusunda proletaryanın görüş birliğine gelmesinden daha önemlidir.” (bkz. <http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/dintr.html> Erişim tarihi: 22 Ocak 2013).

83 *Ni Dieu Ni Maître*, 30 Kasım 1880.

dünyaya şiddetli bir cerrahinin yolu görünmüştü.⁸⁴ Bu devrimci zorunluluk, zorbalığa karşı yükselen halk direnişinin baskısı altında tüm gerici kuvvetlerin kaynaşmasına tanıklık eden bir dönemde daha bir kategorikti. Politik çatışmanın artık sadece iki partisi vardı: “Cizvitler ve Sosyalistler.”⁸⁵

84 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 412.

85 A.g.e., 9581, s. 303. Buna ilişkin olarak Dostoyevski'nin sözlerini hatırlamak ilginç olabilir: “Zira sosyalizm salt emek meselesi değildir, her şeyden önce ateizm meselesidir, ateizmin bugün aldığı biçim meselesidir, Tanrı olmadan inşa edilmiş Babil kulesi meselesidir, yeryüzünden Cennet'e [gökyüzüne –çev.] yükselmek değil yeryüzünde Cennet'i [gökyüzünü –çev.] kurmaktır.” F. Dostoyevsky, *The Brothers Karamazov*, çev. C. Garnett (New York: Random House, 1933), s. 23.

4. BÖLÜM: EKONOMİ TEORİSİ

Blanqui'nin “doğüstü olana karşı savaşı, düşman O'dur,”¹ diye attığı savaşı narası Voltaire'den Gambetta'ya, *écrasez l'infâme*'den *Le cléricalisme, voilà l'ennemi*'ye [Kepazeliği parçala'dan ruhbanlık, işte düşman'a] uzanan bir siyasi geleneğin tınısını çağırıştırıyordu. Blanqui bu gelenekten ve Fransız liberal burjuvazinin sloganlarından, “şeytanın avuçlarının” yüksek faizli kapitalizm kadar Tanrı fikrinden de nemalandığını fark ettiğinde koptu.² Kapitalistler, aristokratlar ve ruhbanlar, devrim tarafından nesnel olarak ortadan kaldırılması gereken müttefiklerdi.

Büyük Devrim'in ideallerini on dokuzuncu yüzyıl toplumunun ekonomik adaletsizliklerine uyarlayan Blanqui, İnsan Hakları Beyannamesi'nden proletarya diktatörlüğüne –yani, liberter siyasi değerlerin harfiyen kabul edilmesinden bunların sadece ekonomik kurumların cebren dönüştürülerek ger-

1 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 486.

2 Blanqui, *Critique sociale*, I, 43.

çekleştirebileceği kanısına- doğru paradoksal bir yolculuğa çıkanların safına katıldı.

Blanqui'nin devrimci bir üçlü olan Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik değerlendirmesine göre Jakobenlik'ten sosyalizme giden bir yolun ana hatları net bir biçimde seçilebilir. Bu hat üzerindeki yol işareti Blanqui'ye göre Özgürlük ve Kardeşliğin varoluşunun mutlak koşulu, "büyük aydınlanma"³ olarak tanımladığı "Eşitlik"tir. Aslında Eşitlik üzerinde temellendirilmediğinde Özgürlük bir canavardır. Dahası, kılık değiştirmiş gerici tam da Özgürlük kelimesini o kadar suiistimal etmiş ve şerefini lekelemişti ki hakiki devrimciler geçici bir süreliğine ondan feragat edebilirdi de.⁴ Kardeşlik de mutlak olarak Eşitlik tarafından koşullandırılmıştı, zira Kardeşliğin tek anlamı "insanın kendi kardeşini öldürmesinin imkânsız olmasıydı" ve dolayısıyla da ancak eşitler arasında var olabilirdi. "Her bir bireyin güvenliği, sadece evrensel güç eşitliğinde vardır."⁵ Blanqui, aydınlanmanın özgürleştirici gücüne dair rasyonalist inancını, güç eşitliği olmadan eğitimin bile Özgürlük ve Kardeşliğin garantisi olmayacağını kabul ederek niteliyordu.⁶

Karakteristik bir biçimde, bu profesyonel devrimci, ruh misali imdadına çağırdığı eşitliğin kesin toplumsal doğası konusunda muğlaktı, ama iş, karşı çıktığı eşitsizliklere gelince coşkulu ve emindi. Erken dönem yazılarında çok genel bir biçimde "ayrıcalık ve eşitlik arasındaki...varlık yokluk mücadelesine" göndermede bulunmuş ve "ister kılıçla ister altınla sömürülüyor olsun" kendisini tüm ezilenlerle özdeşleştirmiştir.⁷ 30'lu yılların başlarında hâlâ İsa, VII. Gregory ve Robespierre'in hep birlikte adaletin kahraman şövalyeleri⁸ olarak görüldüğü geniş

3 Blanqui'nin gazetesi olan *Le Libérateur*'ün (1834) el yazımı bir nüshasından alıntılanmıştır. Kaynak: Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 4-5.

4 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 170.

5 A.g.e., s. 179-80.

6 A.g.e., s. 180.

7 *Le Libérateur*'ün o nüshasından (1834) alıntılanmıştır, s. 5.

8 A.g.e.

bir manevi ve politik mücadele çerçevesinde düşünmekteydi, ancak Eşitlik kelimesine, kendisini gençliğindeki muğlak insancılığından fersah fersah uzaklaştıracak, ekonomik anlamlar katmaya çoktan başlamıştı.

1834'te insan köleliğinin kaçınılmaz olarak kaybolacağını öngördü; bu da "eşitlik ilkesinin," "kutsal mülkiyet hakkına" vurduğu ilk darbe olacaktı. Bunu kaçınılmaz olarak, çoğu insanın "emeklerinin araçlarından" bir azınlık çıkarına mahrum bırakıldığı sürece varolacak o modern kölelik sisteminin kökünün kazınması takip edecekti. "Kitleleri esir alan, şu veya bu kurulu politik oluşum değil, bu tekeldir."⁹

Komplocu ve eylemci Blanqui'nin bu terimler kapsamında bir şeyler yazdığını keşfetmek aslında pek de şaşırtıcı değil. On dokuzuncu yüzyılda, eşitlikçi toplumsal ve politik değerler, giderek daha fazla ekonomik ilişkiler çerçevesinde söze dökülüyordu. Blanqui, 1834 ila 1880 arasındaki yazıları ve konuşmaların kendisinin ve partisinin sosyalizm üzerinden eşitliğe ulaşmayı amaçladığını belirtti. Anti-kapitalist polemiklerini desteklemek için kullandığı ekonomik teori, sosyalist geleceğe dair pek az analiz içermesine rağmen çağdaş ekonomik sisteme dair epeyce eleştiri barındırıyordu. Blanqui'nin "sosyalist" ekonomi teorisi şu açıklamada somutlaşmıştı: "Sosyalizmin özü, tam da şu formülde yatar: Sermaye faizinin gayri meşru olması."¹⁰ Blanqui savunduğu devrimci anti-kapitalizmini, antik çağda tefeciliğin kınanmasına dayandırır.

Tefeciliğe Saldırı

Blanqui'nin iktisada dair notları, yayınlanmış yazıları ara-

9 Blanqui, *Critique sociale*, II, 120. 1834'te Blanqui'nin gazetesi *Le Libérateur*'de yayınlanması düşünülen "Qui fait la soupe doit la manger" adlı makaleden. Bu gazetenin tek bir sayısı yayınlandı ve bu makale o sayıda yoktu. 1850'lerde Blanqui bunu gözden geçirdi ve sonunda *Critique sociale*'de yayınlandı. Gözden geçirme esnasında kaç fikrin değiştirildiğini veya eklendiğini söylemek imkânsız.

10 Blanqui, *Critique sociale*, II, 150.

sında en büyük yeri işgal eder. Bunlar, zayıf a priori hipotezler ve çağdaş ekonomik sistemin işleyiş bozukluklarının iç yüzüne dair coşkulu eleştirilerden oluşan bir harmandır. Blanqui'ye göre politik ekonomi pozitif değil normatif bir disiplindi. Okuru, profesyonel bir ekonomik tartışma yürütme niyetinde olmadığı, “toplumsal meselelerin iç yüzüne dair bir dizi görüş sunmak...” istediği ve “argümanlar, hedefi vurduğu sürece dizilimlerinin önemli olmadığı”¹¹ yönünde uyarır. Bu argümanlar incelendiğinde, Blanqui'nin sıkça teoriyi polemiğe kurban ettiği görüşüne katılmak zorunda kalınır.

Blanqui'nin ekonomi teorisinin tarihsel iskelesi, mübadele mekanizmasının ilkel takastan para ekonomisine varan gelişimiydi. Geçiş, kırsal ekonomiden bireysel olarak toprağa el konulmasına dayalı tarım toplumuna, bir kendine yeterlilik ve takas ekonomisinden kısıtlı bir işbölümü ve görece karmaşık bir mübadele sistemi ekonomisine doğru aşamalı bir değişimin eşlik ettiği bir geçiş olarak tarif ediyordu.¹² Blanqui'ye göre karmaşık bir ekonomide mübadele edilecek mallar arasındaki eşdeğerliliği sürdüren mekanizma, iktisadî anlamak için kilit önem taşıyordu. “Mübadeledenin temeli, mübadele edilecek nesnelerin eşdeğerliliğidir.”¹³

Blanqui, ayrıntılı bir kanıt sunmadan, herhangi bir ön açıcı dönemde, değerli metallerin (ve daha sonra onlardan yapılan daha kullanışlı madeni paraların), karmaşık bir dizi ekonomik işlem boyunca eşdeğerliliği sürdürebilecek, hızır gibi yetişen araçlar olduğunun keşfedildiğini iddia etti. Maalesef “faizin” devreye girmesiyle birlikte eşdeğerlik sistemini altüst eden araçlar da bunlardı. Tefecilik, bir para ekonomisinin zorunlu sonucu değildi, ama tarihsel olarak kaçınılmaz refakatçisiydi.¹⁴ Akla gelebilecek herhangi bir kapitalist sistemin nihai eşitsizli-

11 A.g.e., I, 1 (1869 tarihi atılmış).

12 A.g.e., II, 78-81.

13 A.g.e., I, 22.

14 A.g.e., I, 45.

ğini ve gayri meşruluğunu güvence altına alan şey “tefecilikti”, yani faiz almaktı.

Blanqui, ekonomik insanı temsil eden iki kişi arasında geçen kulak tırmalayıcı bir diyalog aracılığıyla, paranın kapitalist yanlış kullanımının kaçınılmaz olarak “doğal” eşdeğerlik sistemini bozacağını gözler önüne sermeye çalıştı.¹⁵ Diyalogun kahramanı, edebi ve klasik dokundurmalar içeren parlak bir hicivle tefeciliğe karşı hararetle argümanlar ileri süren işçi “Lazare”dır. Bu argümanlar, proleter antagonistin bilgin iğnelerlemleri karşısında sadece en kaba ve modası geçmiş argümanlar ortaya atan kültürsüz bir kapitalist hödük olan “Gobseck”i genelde etkilemez.

Bu ekonomik kişiselleştirmelerden her birinin, yani yoksul ama onurlu işçi ile açgözlü sarrafın, aslen değer bakımından diğerinin ürettiğine eşit miktarda mal ürettiği varsayılır. İkisi de kişisel olarak tüketemeyecekleri malları eşdeğer miktarda başka ihtiyaçlarla mübadele etmelidir. Bu karşılıklı mübadele, ürünler arasında var olan eşdeğerin uygun ölçütü olarak işlev gören para aracılığıyla gerçekleştirilmelidir.

Karakterlerden biri, yani erdemli proleter, fazla ürünü için elde ettiği paranın tümünü başka mallara harcar, dolayısıyla toplam üretiminin eşdeğerini tüketir. Öte yandan palazlanan tefeci, fazla ürünü için edindiği paranın bir kısmını bir değer deposu olarak muhafaza etmek üzere kendisini ve ailesini alması gereken malların bir kısmından mahrum bırakır. Hal böyle olunca görevinin farkında olarak kendi ürününün eşdeğerini tam olarak tüketmiş adam, Gobseck’in çekimserliğinin elemiş olduğu, ürünleri için aslında varolması gereken, piyasa payından yoksun kalır. Zavallı Lazare artık kendisine, eşdeğeri olan ihtiyaçları satın almayan satılmamış bir fazlalıkla baş başa kalır.

Lazare artık kendi mallarını satarak yeniden doldurulamayan kilerindeki boşluğu doldurmak üzere satılmamış malların nakit eşdeğerini borç olarak almalıdır. Burada, şimdi haddin-

15 A.g.e., s. 12-38.

den az tüketimde bulunmuş olmasının meyvelerini toplayan tefeci devreye girer. Kullanılmayan nakdi borç alınabilir ama kullanımı için bir ödeme talep eder. Ödünç verilen para geri ödendiğinde “meşru” bir eşdeğer mübadelede elde etmiş olacağı miktarın ötesinde bir artı kazanmış olacaktır. Bu haksız kazanç, ödünç verdiği para için isteyip aldığı faizdir.

Sonra Blanqui, tefeciye borçlanmış ve ihtiyaçlarıyla gelirleri arasındaki büyüyen açığı mutlak olarak kapatamayacak olup da aslen mal tüketicisi olan kişinin kendisini ücret karşılığında hırslı alacaklısına kiraya çıkardığını göstermeye çalışır. Bu durumda yarattığı malların değerinden tam da müteşebbisin sermaye yatırımı sayesinde gerçekleştirdiği “faiz” düştüğü nispette daha düşük olan bir meblağ elde eder. Görünen o ki, bu noktada Blanqui, haddinden az tüketime dair ham teorisiyle emek değer teorisinin bir varyasyonunu birleştirmiş. Faiz alınması sayesinde kapitalist el koymanın, ücretli emek ekonomisinde bilfiil nasıl gerçekleştiğini açıklamak üzere az çok üstü örtük bir biçimde tüm değer in emek tarafından yaratıldığını farz eder. “Zenginlik zekâ ve emeğin ürünüdür... sermaye malları kendinde kısırdır, ancak emek meyve vermeleri sağlar.”¹⁶

Ama ilk kapitalist günah herhangi bir “artı-değere” el konulması değil, ilk elden, sermayeyi biriktiren eksik tüketimdir. Bu sermaye ile yatırım yapıldığında onun üzerinden gerçekleştirilen faiz, işçinin bir ürüne biçtiği değer in kısmen daha fazla yağmalanmasıdır. Müteşebbis, yönetim kabiliyetleri karşılığında adil bir karşılık elde ettiği sürece aslında kârı hak eder; hammadde ve sabit donanımın aşınmasına karşılık belli bir tutarı kenara koymak hakkıdır; ama baştaki yatırımı üzerinden faiz olarak çekip aldığı tutar işçinin cebinden çalınmış paradır.¹⁷

Tüm haksız el koyma mekanizmalarının kaynağı olan “faiz” kategorisine, kâr payı, toprak rantı, ev kirası, senet iskontoları, rehin ücretleri veya malların ya da “sermaye”

16 A.g.e., II, 118-19.

17 A.g.e., I, 29-30.

diyebileceğimiz şeylerin kullanımı üzerindeki her tür haciz dâhildir.¹⁸ Biri kalkıp da pekâlâ “Blanqui’nin ekonomik evreninde sermaye tam olarak nedir,” diye sorabilir. Blanqui’ye kalırsa sermayenin tanımı, basit ve saf insanları yanlış yönlendirmek ve kafalarını karıştırmak için burjuva politik economicileri tarafından kasten muğlâklaştırılmıştı. Profesyonel iktisatçılar sermayeye dair çeşitli ve sıkça aynı olan şu tanımı yaptı: Malların, değeri emek tarafından artırılmış tüm nesnelerin, başka mallarda değer yaratan tüm malların toplam birikimi. Blanqui, sermayenin bunlardan hiçbirisi olmadığı ve “birikmiş emek” olarak da tarif edilemeyeceği konusunda ısrarcıydı. Sermaye “birikmiş emek” değil “bastırılmış ve çalınmış emektir.”¹⁹ Daha doğrusu, sermaye, harcanmamış nakit birikiminden ibarettir; kötücül “tasarruf” pratiklerinden kazanılan toplam “faizi” temsil eden para stokundan başka bir şey değildir. Kısacası, sermaye, faiz ve tasarruflar özdeştir –bunlar, kapitalist eksik tüketiciler tarafından üreten kitlelerden alınan nakdi hacizdir.²⁰

Blanquici iktisadın önermeleri pek de orijinal değildir. Mal nicelikleri arasındaki ilk eşdeğerin bir ifadesi olarak mübadele fikrinin kökeni antik çağa dayanır. Büyük klasik iktisatçıların ve erken on dokuzuncu yüzyıl Fransız politik economicilerinin çoğu dâhil olmak üzere, Aristo’dan Marx’a kadar uzanan bir dizi teorisyen bu varsayımdan hareketle akıl yürütmüştür. Eşdeğerlik fikri, ancak on dokuzuncu yüzyılın son otuz yılında öznel değer teorisyenleri ortaya çıktığında ciddiye sorgulanır hale gelmiştir.²¹

18 A.g.e., s. 82.

19 A.g.e., s. 63.

20 A.g.e., s. 53-72.

21 Bkz., K. Menger, *Principles of Economics*, çev. Dingwall ve Hoselitz (Glencoe: The Free Press, 1950), s. 192; eşdeğerlik teorisinin bir eleştirisi ve teorisinin başlıca destekçilerinden bazılarına dair kaba taslak bir bibliyografik betimleme için s. 305. [Carl Menger, *İktisadın Prensipleri*, çev. Kemal Çelebi ve Muhsin Doğan (İstanbul: Liberte Yayınları, 2009)].

Blanqui'nin paranın “nötr” işlevine –sadece eşdeğerliliğin uygun standardı olarak işlev görmesi gerektiğine ve kullanımı üzerinden herhangi bir kârın gayri ahlaki olduğuna- dair teorisi, Aristo'nun konuya ilişkin gözlemlerine, onlardan doğrudan etkilendiğinin anlaşılmasını sağlayacak kadar yakındı. Aristo'nun *Nikomakhos'a Etik* adlı eserinde şu iddia yer alır:

mübadele edilen tüm şeyler bir biçimde kıyaslanabilir olmalıdır....Para bu maksatla devreye sokulmuştur.... Daha sonra bir ölçü olarak işlev gören para, malları eşit ölçüde orantılar ve tartar.²²

Aristo *Politika*'da şöyle der:

Parayla niyet edilen şey, faizle büyütülmesi değil mübadelede kullanılmasıydı... Bu yüzden tüm zenginlik tarzları arasında en doğal olmayanı paradır.²³

Blanqui faizden bahsederken ona sıkça “doğal olmayan,” veya “gayri meşru” ya da “haram” derdi –aslında ekonomik fenomenleri normatif olarak ele alışı, sadece büyük klasik düşünürleri değil Blanqui'nin o kadar küçümsediği ortaçağ medeniyetini de anımsatır.²⁴ Bugüne kadar tefeci, alt-orta-sınıf veya köylü radikalizminin kimi türlerinin şeytanı olsa da, bazen Blanqui'nin faize ve tefecilere dönük nefreti on dokuzuncu yüzyıldan ziyade on üçüncü yüzyıl ile daha fazla ortak yanlara sahipmiş gibi görünür.²⁵

Blanqui, kapitalizmin işleyişine dair bu son derece anakronik olan tahliline on yedinci ve on sekizinci yüzyıl Fransız

22 Aristotle, “The Nichomachean Ethics,” *Introduction to Aristotle*, ed. Richard McKeon (New York: The Modern Library, 1947), s. 408-10. [*Nikomakhos'a Etik*, Çev. Saffer Babür, BilgeSu Yayınları 2007].

23 Aristotle, *Politics*, çev. B. Jowett (New York: The Modern Library, 1943), kitap 1, bölüm 10, s. 71-72. [*Politika*, Çev. Ersin Uysal, Dergâh Yayınları 2010].

24 Bkz. E. Whittaker, *A History of Economic Ideas* (New York: Longmans, Green and Co., 1940), s. 516-23.

25 Bkz. aşağıda s. 83.

ekonomi düşünürlerinin fikirlerinden oluşan bir karışım ilave etti. Karmaşık bir ekonomide değerli metallerin hayati bir role sahip olduğuna dair inancı, onun sadece, kâğıt para ve modern kredi araçlarının kullanımını yermesine²⁶ değil, eski bir merkantilist parola olan külçecilik akımını benimsemesine de yol açtı. Bu on dokuzuncu yüzyıl sosyalisti, değerli metallerin ülke dışına akmasının kaçınılmaz olarak ulusal yoksullaşmaya yol açtığına ve onlara sahip olmanın ulusal zenginliğin tam da temeli olduğuna metanetle inanıyordu.²⁷

Blanqui, bir ulusun gerçek zenginliğinin tarımda yattığını ve ticaretin özü itibariyle asalak bir uğraş olduğunu savunan fizyokratların fikrini alıp kendi yüzyılına taşıdı.²⁸ Holbach'ın aynı konu hakkında kullandığına çok benzer kelimelerle²⁹ ticaretle uğraşan halkların kaçınılmaz düşüşüne kanıt olsun diye Atina, Venedik ve Hollanda gibi ulusların kısa süreli çalkantısını aktararak “fabrika ve muhasebe daireleri üzerine kurulu” ulusal gücün “gelip geçici bir güç” olacağını ileri sürdü.³⁰

Bu son derece parçalı teorileştirmenin başlıca işlevi alenen polemik yapmaktır. Blanqui, hem ekonomik düzendeki eşitsizliklere dair *ad hoc* eleştirilerine hem de *statükonun* akademik savunucularına dönük oldukça etkili olan saldırıları için böyle bir teorik temele ihtiyaç duymuş olmalı. Gerçekte Blanqui'nin zayıf sosyalist iktisadı, Fransız iktisatçılarının hakiki İngiliz ürünü olarak tedavüle soktuğu zavallı neo-klasik sikkenin tersiydi.

Politik Ekonomiye Saldırı

Blanqui'nin makalelerinden çoğu, çağdaş Fransız iktisatçılarına, özellikle de İngiliz politik iktisadının muazzam yapısını popülerleştiren ve bilinçsizce karikatürize eden,

26 Blanqui, *Critique sociale*, II, 28-33.

27 A.g.e., I, 168-72.

28 Bkz. G. Weulersee, *Les Physiocrates* (Paris: Gaston Doin et. Cie., 1931), s. 69-73.

29 D'Holbach, *La Politique naturelle* (Londra: 1773), II, 156-57.

30 Blanqui, *Critique sociale*, II, 12.

serbest ticaretin ve mutlak serbest teşebbüsün etkili yandaşı Frederic Bastiat'ya yöneltilmişti. Blanqui ve Bastiat, mübadele ve faizin kapitalist teşebbüsün motoru olduğu ortak varsayımından ve aşırı basitleştirilmiş analogilerle yürüttükleri ortak akıl yürütme tekniklerinden yola çıkarak birbirlerinin antitezini teşkil eden sonuçlara vardılar. Bastiat'ya göre, mübadelenin eşdeğeri, devlet müdahalesi olmayan bir para ekonomisinde hayran bırakacak bir biçimde korunuyordu,³¹ Blanqui'ye göreyse faizin devreye sokulmasıyla kaçınılmaz olarak çarpıtılıyordu. Faiz, hem Bastiat hem Blanqui'ye göre birikimin ödülüydü, Bastiat için sanayinin gelişimi açısından yaşam kaynağı, Blanqui için ise haram, çalışarak kazanılmamış bir artıydı.

Blanqui, ortodoks politik iktisada yönelik eleştirisini, karakteristik bir biçimde, ahlaki terimler çerçevesinde ele aldı. Tutumluluğa ve tasarrufa dair klasik ilahlaştırma, Blanqui'nin gözünde, tam da eşdeğerliliğin “doğal” sistemini mahveden ve tefeciliğin tüm kötülüklerini ortaya çıkaran süreci teşvik etmek için kullanılan bir dalavereydi. En müsrif serserilik veya başboş savurganlık, akademisyenlerin tutumlu burjuva fikriyatına yeğdi.³² Tefeciliğin haram kazancının nakit birikiminden geldiğini gizleyen çeşitli “sermaye” tanımları, onun hakikaten şeytani olan karakterini çelişik ve kafa karıştırıcı formülasyonlarla muğlâklaştırmaya dönük bilinçli girişimlerin meyveleriydi.³³

Politik iktisadın ahlaki olmayan bilimsel nesnelliğe sahip olma zannına kapılması, adanmış devrimciyi çileden çıkardı. İktisatçılar en kötü adaletsizlikleri “yasa” adına onaylamaya hazırdı –ancak bu “yasa” kurumsallaşmış bir “karşılıklı imha” kanununun tanımlanması sorunuydu.³⁴ Blanqui'ye göre, ara-

31 F. Bastiat, *Essays on Political Economy*, çev. David A. Wells (New York:G. P. Putnam and Sons, 1877), s. 18.

32 Blanqui, *Critique sociale*, I, 78-79.

33 A.g.e., s. 131-33.

34 A.g.e., s. 141.

larında kardeşi Adolphe'un da mümtaz bir konuma sahip olduğu akademisyenler, kapitalizmin maaşlı yalakaları ve savunucularıydı.

Blanqui, çağdaşı olan birçok sosyalist gibi, ekonomik gerçeklikle onun politik economicilerin eserlerindeki imgesi arasındaki tutarsızlıkları sıralamak üzere saf teoriden kaçındığında yere daha sağlam ayak basıyordu. Her ne kadar onların sistematik sunumlar yapma gücünden mahrum olsa da, bazen onların son derece sıkıcı iyimserliklerine ciddi bir etki yaratacak şekilde saldırabiliyordu.

Bastiat ve takipçileri neredeyse mükemmel bir toplumsal ve ekonomik hareketliliğin olduğu, azmin, tutumluluğun ve zekânın daima ticari başarıyla mükâfatlandırıldığı ve her işçinin çantasında bir sanayi kaptanının değneğini taşıdığı bir dünya tahayyül ediyordu. Blanqui, soğuk bir edayla, bir olgu olarak hiçbir ordunun bir avuç mareşalden fazlasını kaldıramayacağını ve Bastiat'ın serbest meslek erbabı oranının sürekli düştüğü bir toplumda işçiye kapitalist olma "umudundan" başka bir şey sunmadığını gözlemledi.³⁵ Dahası gerçek durum, Ortodoks arz/talep fiyat mekanizmasını yalanlıyordu. Kapitalist müteşebbislerin serbest bir piyasada ürettiği sanılan ve "değer" denen şey veya toplumsal zenginlik, aslında fiyat yükselten tekelleri eksik üretim teknikleri sayesinde cebe indiriliyordu.³⁶

Fransa'da tekelciliğin gelişmesi büyük sanayi uluslarının-kiyle karşılaştırılamayacak olsa da³⁷, Blanqui, orta ve küçük ölçekli teşebbüslerin büyükler tarafından yutulduğu ekonomik kutuplaşma eğilimlerini tespit etti:

35 A.g.e., s. 117-22.

36 A.g.e., s. 175.

37 J. H. Clapham, *The Economic Development of France and Germany, 1815-1914* (dördüncü baskı; Cambridge: University Press, 1951), s. 257-58. [Tam metin için: <http://archive.org/details/cu31924013709641>; 24 Ocak 2013 tarihinde erişilmiştir –çev.]

Orta ölçekli teşebbüsün yıkıntıları üzerinde eski aristokrasiden daha akıllı ve daha ezici olan ve bütün toplumumuzu haraca bağlayan o korkunç mali, sınaî ve ticari feodalite yükselmiştir.³⁸

Gün gelecek, yüce finansın ekonominin çehresini değiştirmekte olduğu üstün örgütlenme teknikleri onun yıkımının motoru olacaktı, zira “birliğin” bu kapitalist yoğunlaşması nihayetinde komünizmde sonuca bağlanmak zorundaydı.³⁹ St. Simoncu “birlik” teorisini ekonomik sisteme dair kendi gözlemleriyle birleştiren Blanqui, güttüğü davanın kaçınılmaz zaferinin var olan düzenin gelişimine içkin olduğunu ileri sürmüştü. Marksist dünya açısından çok önemli olan bu unsur, elbette, Blanqui'nin politik fikirlerinin iradeci içeriğine kesinlikle tabiydi.

Blanqui, kopacak kıyametin nesnel koşullarını da, birçokları gibi, kapitalist sınaî genişlemeye eşlik eden kitlesel yoksullaşma sürecinde buldu. Kapitalizmin yere göğe sığdıramayan o teknolojik ilerlemelerinin tümü ve artan üretkenliği, olsa olsa proleter yaşam standartlarını krize sokmaya hizmet ediyordu. Kapitalist asrın medarı iftiharını olan İngiltere, zenginlikle yoksulluğun en sarsıcı uçlarının yurduydı.⁴⁰ Üretken kapasitenin sürekli genişlemesi, sadece üretimle kitlelerin tüketimi arasındaki uçurumu açıyordu, dolayısıyla Say yasasının ne kadar tekrarlasa örtbas edemeyeceği süreğen işsizlik ve aşırı üretim krizi boy gösteriyordu. Blanqui'ye göre bu, eksik tüketim ve faize ilişkin teorisinin pratik bir göstergisiydi. Kitlelerin tüketim potansiyeli, “faizin,” işçinin ürününün kapitalist mülkleştirilmesi sayesinde düşürülüyordu.⁴¹ Kitlelerin tüketim potansiyeli düştükçe, yurtiçindeki muazzam fazlalık dünya pazarları uğruna rekabete girilmesine ve

38 Blaqui, *Critique sociale*, I, 176.

39 A.g.e., s. 176-77.

40 A.g.e., s. II, 306-8.

41 A.g.e., s. 30.

“beyaz ırkı, insanlığın dörtte beşi için haklı olarak bedduhların hedef tahtasına oturtan” geri kalmış ulusların Avrupa kökenli o azılı sömürüsüne yol açtı.⁴²

Modası geçmiş ekonomik kavramlarla çağdaş kapitalizmin son derece öngörülü denebilecek eleştirilerinin inatla yan yana konması, Blanqui’nin analiz etmeye giriştiği ekonomiye ilişkilendirildiğinde daha açıklanabilir bir hal alır. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde Blanqui’nin kırklı yaşları almış başını gidiyordu ve büyük bir ihtimalle ekonomi düşüncesinin önermelerinin çoğu üzerinde çalışmasını tamamlamıştı. Fikirleri, bugüne kadar sanayi kapitalizmi tarafından asla tamamen fethedilmemiş bir ekonomiye atıfla, modern sanayiciliğin öncelikle tarım toplumlarına doğru sınırlı ama sarsıcı genişlemeyle nitelendirilen bir dönemde geliştirilmişti.

O Teorinin Arkaplanı

1850’de Fransa sanayinin yoğunlaştığı önemli bölgeler çıkarmıştı, ama hâlâ tarımsal faaliyetlerin hâkim olduğu bir ülkeydi. Fransız nüfusunun sadece yüzde 10’u 20.000 ve üzeri nüfusa sahip kasabalarda yaşıyordu.⁴³ Bu dağınık ticari ve sınaî merkezler arasında sadece birkaçı, örneğin Lyons, dört başı mamur bir fabrika sisteminin özelliklerini taşıyordu. Küçük ölçekli teşebbüsler hâlâ hâkimdi ve birçok alanda, bu, giderek daha fazla yoksullaşan rençper aleyhine işliyordu ve kaçınılmaz yok oluşuna azimle direnen ev eksenli üretim biçimine bürünüyordu.⁴⁴ Paris’te yani Fransa’nın büyük ekonomik, politik ve kültürel merkezinde, Lyons’da gelişip serpilen büyük ölçekli sanayi kapitalizminin hâkimiyeti hiç mi hiç söz konusu değildi. 1851’de sadece 7000 Parisli *patron* 10’dan fazla işçi istihdam ederken 32.000 bağımsız girişimci tek başına veya

42 A.g.e., s. 27 (1870 tarihi atılmış).

43 Clapham, *The Economic Delevopment of France and Germany*, s. 54.

44 H. Sée, *Histoire économique de la France* (Paris: Librairie Armand Colin, 1942), II, 172.

yanlarındaki tek bir yardımcıyla birlikte çalışıyordu.⁴⁵ Küçük esnaflar, zanaatkâr ustalar ve vasıflı işçilerden oluşan bu çevre, Blanqui'nin politik kariyerini sahnelediği ve havasından entelektüel gıdasını solduğu çevreydi.

Bireysel tutumluluk ve perhizin ödülü olarak ya da Blanqui'nin gözünde istifçiliğin haram kazancı olan sermaye birikimi imgesi, özellikle İkinci İmparatorluk'un gelişinden önce, Paris'teki çevrede hatırı sayılır bir karşılık buluyordu. Yükselişini, tasarruf ve fedakârlıkla kitlelerin sırtından finanse eden pinti, çok çalışan müteşebbis, kapitalist birikimin toplam gelişimindeki nispi önemi ne olmuş olursa olsun, 1830'lu ve 40'lı yılların Paris'inde alışıldık bir figür olmuş olsa gerek. Blanqui, kapitalist açgözlülük modeline "Gobseck" ismini vermişti; bu isim Balzac'ın kurgulamış olduğu tefeci ve fanatik cimri karakterinden geliyordu –bu adam "altının kudretinin şahsa bürünmüş haliydi."⁴⁶ Aslında, Balzac'ın dikkat çekici evreni, kapitalist ve kendi başına bir yerlere gelmiş insan figürü –cimrilik ve doğal uyanıklığıyla zenginliğe erişmiş eski zanaatkârlar veya emekçiler- barındırıyordu. Fantastik bir zenginliğe erişen fıçı ustası Gradet; parfüm perakendecisi Cesar Birotteau ve Onur Lejyonu nişanı almış Chevalier; bir erişte fabrikasında eleman olarak başlayan ve bir servet biriktiren Goriot, Balzac ve muhtemelen Blanqui için kapitalizmin şahsa bürünmüş halleriydi.

Fransa'nın, özellikle de Paris'in, ekonomik yaşantısına özgü bir diğer unsur, görünüşe bakılacak olursa, Blanqui'nin kapitalizm tasavvurunu etkilemişti. Bu, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında, büyük bankaların, Fransa'nın ekonomik ve politik yaşantısı üzerindeki çarpıcı hâkimiyetiydi. Henri Sée şöyle der:

Louis Philippe'in yönetimi altında *haute banque* denen şey mali dünyaya egemendi; o *haute banque*'da Rotschildgille-

45 A.g.e., s. 170.

46 H. Balzac, "Gobseck," *The Short Novels of Balzac*, çev. K. P. Wormely (New York: The Dial Press, 1948), s. 32. [*Tefeci Gobseck*, çev. Vedat Günyol (Ankara: MEB, 1947)]

rin kadir hanedanlığı epey bir borusunu öttürüp damgasını vuruyordu....⁴⁷

Yüzyılın ortalarında Fransa'daki büyük bankerler, on dokuzuncu yüzyılın son dönemindeki finans kapitalizminin kredi işlevlerini henüz yerine getirmemekteydi. Başlıca faaliyet alanları devlet maliyesiydi ve kamu tahvilleri üzerinde spekülasyon yapmaktı, Morgangillerin geleneğinden çok Fuggergillerin geleneğine bağlıydılar.⁴⁸

Yaygın *petit bourgeois* [küçük burjuva] teşebbüs ile son derece güçlü maliyeyi birleştiren Fransız ekonomisi, Blanqui'nin bireysel eksik tüketim terimi çerçevesinde ele aldığı kapitalist birikim teorisi ve kapitalist iktidarı şahsa büründürdüğü zengin tefeci imgesinin arka planını oluşturmaktaydı.

Geneli itibarıyla kapitalizmin tefecilikle özdeş tutulması, anti-kapitalizmi anti-semitizmle eşitlemek üzere, tefecinin Yahudi olduğu imgesiyle birleştirilmiştir. Bildiğim kadarıyla bu eğilim Blanqui'ye hiç atfedilmedi ama yazılarında, on dokuzuncu yüzyıla ait bilindik bir fenomen olan, bir nevi solcu anti-semitizme dair kesin kanıtlar söz konusudur.

Genişlemekte olan bir kapitalist sistemin basıncı altında küçük burjuvaziye ait güvensizliklerin, esnafın ve zanaatkârın doğrudan iş yapmış olduğu aracı ve sarraflara odaklandığı gözlemlenmiştir. Avrupa'daki Yahudilerin tarihsel ekonomik durumu dâhil olmak üzere, birçok sebepten ötürü, "küçük adamın" mali sermayeye dönük özel düşmanlığı sıkça anti-semitizm olarak ayan oluyordu.⁴⁹ Özellikle, bankacılığın bu denli önemli ve Rotschild'in bir kapitalist timsali olduğu Fransa'da,⁵⁰ kapitalist-

47 Blaqui, *Critique sociale*, I, 176.

48 P. H. Emden, *Money Powers of Europe in the Nineteenth and Twentieth Century* (Londra: Sampson Low, Marston and Co., Ltd., 1937), s. 378.

49 Bkz., F. Neumann'ın Nazi-öncesi Almanya'nın atmosferine dair yapmış olduğu betimleme, *Behemoth*, (New York: Oxford University Press, 1944), s. 122: "Başlıca ara konumları işgal eden Yahudiler, deyim yerindeyse, eski ve yeni orta sınıflar için kapitalizmin somut tezahürüydü."

50 Bkz. Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (New York: Harco-

le Yahudi'yi özdeş tutmak, tüm radikal harekete sinen bir şeydi. Sosyalist anti-semitizm tehlikesi, Fourier ve Proudhon'a hatta Benoît Malon'un 1880'lerdeki *Revue Socialiste*'in ilk sayılarına kadar uzanır.⁵¹ Konuyla ilgilenen bir bilim kadının kendi çabasına dair gözlemi üzerinden bu tutumun nerelere vardığı gösterilebilir: "Fransız sosyalist yazınında, St. Simon'dan Drumont'un ilk ortaya çıktığı tarihe varana dek, Yahudilere dönük sıcak kanlı atıflar bulma çabası beyhudeydi."⁵²

İki etkili anti-semitik eserin yazarı bir zamanlar Blanqui'yle siyaseten dost olmuştu. 1845'te *Les Juifs rois de l'époque* adlı haşin bir anti-semitik eseri yayınlayan⁵³ Fourierci Alphonse Toussenel, 1848'de Blanqui'nin *Société républicaine centrale* adlı cemiyetinin faal bir üyesiydi.⁵⁴ Blanqui'ye çok daha yakın olan bir isim, kendisine güvenilen, 60'lı yıllardaki Blanquici komplo esnasında başı çeken ikinci adam olan ve Drumont'un *La France juive* (1886) adlı eserinden önce yayınlanacak anti-semitik yazının en önemli eserlerinden biri olan, müfritçe yazılmış, *Du Molochisme juif*'in yazarı Gustav Tridon idi.⁵⁵

Blanqui'nin notlarına düşülmüş dağınık yorumlar, aynı eğilimin ustada da söz konusu olduğuna delalettir. Kapitalist-

urt Brace and Co., 1951), s. 37. "Büyük bir sanayi girişiminin sahibi nasıl işçilerin sömürücüsüye banker de küçük esnafa öyle görünüyordu. Bankerlerin çoğu Yahudiydi, daha da önemlisi, tarihsel sebeplerden dolayı banker figürü belli başlı Yahudi hasletleri taşıyordu. Dolayısıyla alt orta sınıfın solcu hareketi ve banka sermayesi karşıtı tüm o propaganda az çok anti-semitizme çubuk bükür hale geldi; bu, Fransa'da ... epey önemli bir gelişmeydi." [*Totalitarizmin Kaynakları*, çev. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009)].

51 R. F. Byrnes, *Anti-Semitism in Modern France* (New Brunswick: Rutgers University Press, 1950), I, 114-25, 156-58, 167-78.

52 Z. Szajkowski, "The Jewish St. Simonians and Socialist Anti-Semitism in France," *Jewish Social Studies*, IX (Ocak 1947), 60.

53 A. Toussenel, *Histoire de la féodalité financière, les juifs rois de l'époque* (Paris: Gabriel de Conet, 1847).

54 Wassermann, *Les Clubs de Barbès et de Blanqui*, s. 96-98.

55 R. Byrnes, *Anti-Semitism in Modern France*, s. 157.

ler “Rotschildler”⁵⁶ ya da “Shylocklar”⁵⁷ olarak şahsa büründürülmüştür. Tefeci pratikler “Yahudi prosedürleri”⁵⁸ ve tefeci piyasa, “kurban bizzat hukukçu rolüne girdiği için kelimenin Musevi anlamıyla hür”⁵⁹ olarak tarif edilmiştir.

İnsanın, önyargıdan ziyade sözlü konvansiyonları yansıtıyor olabilecek cümlelere çok fazla şey atfedesi gelmiyor. Ancak, Blanqui’nin el yazmaları Yahudileri biraz daha açık sözlerle, hatta gaddarca şu şekilde niteler:

üçkağıtçılığın, tefeciliğin ve açgözlülüğün timsali, ideal ve vücuda gelmiş hali. Bir zamanlar insan ırkına karşı düşmanlıkları ve ona açmış oldukları ölümüne savaştan ötürü söz konusu olduğu gibi amansız hırslar yüzünden uluslara korku saçarlardı.⁶⁰

Bu, Yahudilerin kapitalizmin en kötü yönlerini cisimleştirdiği yönündeki çeşitli saldırılar arasında en güçlü olanıydı. Blanqui karşısında hakkaniyetli olmak gerekirse, Yahudiler hakkında yukarıdaki alıntıda yer alan göndermenin, en kötüsünün Hristiyanlık olduğuna inandığı, tüm tek tanrılı dinlere yönelik bir saldırı bağlamında ortaya çıktığı söylenmelidir. Ateizmin bakış açısından hareketle yapılan Musevilik eleştirisi, ne ırkçıdır ne de Museviliği diğer Batılı itikatlardan daha iğrenilesi bir din olarak ayırır. Dahası Blanqui, din temelli tahammülsüzlüğe üzülüyordu; mesela, beşinci yüzyılda İskenderiye’deki Yahudi yerleşimine dönük katliamın şehir için “telafisi mümkün olmayan bir kayıp” olduğunu yazmıştır.⁶¹

Blanqui’nin ekonomi teorilerinin, onu, Yahudileri en kötü pratiklere ve kapitalizmin tanımlayıcı özelliklerine sahip bir

56 Blanqui, *Critique sociale*, II, 100.

57 A.g.e., I, 189.

58 A.g.e., II, 291.

59 A.g.e., I, 152.

60 Blanqui MSS, 9587, s. 305.

61 A.g.e., 9590 (bölüm 2), s. 499.

grup olarak tespit etmeye ittiği bakidir;⁶² bu, kusurlu bir ekonomi teorisinin, Blanqui'nin toplumsal iktidarın gerçek bölüşümü hakkında yaptığı tahminler üzerindeki etkisine dair bir örnek sunar. Kendi çağındaki tekel, aşırı üretim, kutuplaşma ve emperyalizm olgularının farkına varmış ve bunları tarif etmiştir; ama kendi sermaye, faiz ve mübadele tanımını temel alarak sanayi kapitalizminin doğasını anlayamamış veya ekonomik gelişmelerin değişen politik sonuçlarını, yani kendi döneminde söz konusu olanları dahi, tam olarak kavrayamamıştır.

62 Karl Marx da Yahudileri bilhassa burjuva ve doymak bilmez bir grup olarak karakterize etti; Örneğin bkz., “Para, İsrail’in kıskanç tanrısıdır, yanında başka hiçbir tanrı var olamaz.” K. Marx, “On the Jewish Question,” *Selected Essays*, çev. H. J. Stenning (New York: International Publishers, 1926), s. 92. [*Yahudi Sorunu*, çev. Sol Yayınları Yayın Kurulu (Ankara: Sol Yayınları, 1997), s. 48] [Almanca metinde şöyle denmektedir: “Das Geld ist der eifrige Gott Israels, vor welchem kein andrer Gott bestehen darf.” “Para, İsrail’in şevkli tanrısıdır, onun karşısında başka bir tanrının mevcut bulunmasına müsaade yoktur.” “Zur Judenfrage,” Karl Marx/ Friedrich Engels – Werke, cilt 1 (Berlin/DDR: (Karl) Dietz Verlag, 1976), s. 374 –çev.]

5. BÖLÜM: SOSYALİZM VE DEVRİM

Kapitalizmi mahkûm etmek sosyalizmi onaylamakla eşdeğer değildir. Doğrudan politik eylemle birleşen sosyalist talepler de illa proleter bir sosyalist harekete işaret etmez. Blanqui genellikle ne özel olarak proleter bir yönelimi ne de sınıf mücadelesinin doğasının önemini ortaya koyan, yalnızca “sosyalizm” denilen şeyle devrimci cumhuriyetçiliğin aşırı bir türünü ifade eden bir “ultra-Jakoben” olarak nitelendi. Bazen Blanqui, sadece on dokuzuncu yüzyıldaki baskılar bağlamında devrimci olan, ama demokratik politik kurumların ona barışçıl legal ajitasyon yapma olanağı tanıdığı ender durumlarda bir sosyal reformcudan daha fazlası da olmayan bir sosyalist olarak tarif edilir.

Örneğin, 1912 tarihli *Encyclopédie Socialiste*’te Blanqui’yi devrimci coşkunun ta kendisi olarak buluruz ama pek de sosyalist bir yönetime sahip olduğu ifade edilmez. Onu, kendi döneminin ileri demokratlarından ayıran şey, devrim tasavvuru değil –“Blanqui, her şeyden önce kuruluşu itibarıyla demokrasi sağlayan Cumhuriyet’in bir demokrati ve partizanıydı”-

Devrim'e yönelik coşkunu ve sadakatiydi.¹ Son zamanlarda Max Nomad, *Apostles of Revolution* adlı kitabında, Blanqui'nin hayatını monarşiyi ve Kiliseyi devirmeye bağladığını, ama sosyalist fikirleri sadece kitleler için teşvik edici bir şey olarak kullandığını gözlemler. Üçüncü Cumhuriyet tesis edilir edilmez Blanqui'ye "yavaşça seyreden bir ilerlemeye ve politikacıların iyi niyetine güvenmekten" başka bir şey kalmamıştı.²

Bu ve başka gözlemler şu soruları ortaya çıkarır: Blanqui, terimin modern anlamıyla sosyalist miydi? Devrimci bir sosyalist olduğu kadar politik bir devrimci miydi? Blanqui'nin "sosyalizmi" herhangi bir sınıf çatışması kavramına dayanıyor muydu yoksa son derece uç bir burjuva radikalizmi türü müydü?

Blanqui Sosyalist Miydi?

Kimse Blanqui'nin kendisini bir sosyalist olarak tanımladığını inkâr edemez ama "sosyalizmi," adalet veya demokrasiyle eşanlamlı gösterecek denli geniş anlamlar yüklediği açıklamalarını alıntılarla mümkün. İster doğrudan ister dolaylı olsun, tüm vergiler komünizmin uygulamaları³ veya sosyalist olmak "gerçek bir cumhuriyetçi... kralcı olmayan bir cumhuriyetçi ve aristokratik olmayan bir demokrat"⁴ olmak biçiminde tarif edildiğinde, ılımlı orta sınıf liberalizminden ayırt edilemez bir sosyalizm türü çağrıştırılır.

Blanqui'nin iyi toplumun önkoşulu olarak sürekli kitle aydınlanmasıyla meşgul olması, genellikle sosyalizmi, imanı bütün bir reformist umuttan ibaret görünecek denli uzak bir perspektife yerleştiriyor gibi görünüyordu. Komünizm genel kamusal eğitimin zaferini beklemeliydi, çünkü açgözlüler tarafından dolandırılacak cahiller olduğu sürece işlemeyecek-

1 C. Rappaport, *La Révolution sociale; Encyclopédie Socialiste*'in IV. cildi, ed. Compère-Morel (Paris: Aristide Quillet, 1912), s. 197.

2 M. Nomad, *Apostles of Revolution* (Boston: Little, Brown and Co., 1939), s. 74.

3 Blanqui MSS, 9581, s. 61.

4 A.g.e., s. 50.

ti.⁵ Dolayısıyla, tam anlamıyla eğitilmiş bir halk özgürce komünist bir ekonomiden yana karar kılmadığı sürece özlemle beklenen devrim tek başına komünist bir ekonomi kuramayacaktı.⁶ Blanqui, bunu kaçınılmaz olarak yapacaklarını varsayıyordu. Bu pasajlarda sosyalizme erişmek, bir devrimcinin amacından ziyade bir eğitimcinin amacı gibi görünür.

Zaman zaman Blanqui'nin eylemi, ilerlemeci toplumsal teoriye karşılık geliyor gibidir. Bu özellikle, mitinglerde ve basın da yasal olarak ajitasyonda bulunabildiği dönemlerde söz konusuydu. Blanqui, herkes tarafından Paris'in en aşırı devrimci unsurlarının lideri kabul edildiği 48 yılının en fırtınalı günlerinde bile, sosyalistten ziyade salt demokratik politik hedefleri ciddiye alıyormuş gibi görünür.

Örneğin, Blanqui'nin cemiyetinin 1848 yılının Mart ayının ilk haftasında Geçici Hükümet'e yönelik kaleme aldığı beyanname, neredeyse tamamıyla burjuva-demokratik geleneğin taleplerinden oluşan bir liste sunuyordu. Tam bir ifade özgürlüğü, basın ve örgütlenme özgürlüğüne dair talepler arasında spesifik olarak proleter olan tek vurgu, beyannamenin, eski sendika karşıtı yasalara saldıran ve tüm işsiz işçilerin milli muhafız olarak örgütlenmesini talep eden maddeleriydi.⁷

1848 yılının kış aylarında (yani, Parisli radikallerin tayin edici yenilgisinden sonra) düzenlen bir işçi yemeğinde kadehler kaldırılırken, Blanqui, konuşmasında doğrudan devrimci eylemin askıya alınmasını önerdi ve proleter davanın fikirlerin yayılmasıyla gerçekleşecek kaçınılmaz zaferini öngördü. Bu konuşma Blanquici olmayan bir sözle son buldu: "Kadehleri, şifahen zafere varmaya kaldıralım."⁸

Blanqui 1849'da, 15 Mayıs 1848'de Ulusal Meclis'i alaşağı etmeye yönelik komployla yargılandığında, bileşimi ne kadar

5 Blanqui, *Critique sociale*, I, 184-87.

6 A.g.e., s. 208-12.

7 *Les Murailles révolutionnaires* (Paris: J. Bry [Ainé], 1852), s. 586-87.

8 Blanqui MSS, 9581, s. 143-45.

gerici olursa olsun hakkaniyetle seçilmiş bir ulusal yasamanın otoritesini kabul etmiş olacağı konusunda ısrarcıydı. Evrensel oy hakkının vaktinden evvel uygulanmasına karşı ısrarla direnmesi, bir kere uygulandığında halk egemenliğinin kutsal ve dokunulmaz ifadesi hale geleceğine dair inancının açık bir ifadesiydi. “Ulusal Meclis’in toplandığı an itibariyle, benim oynayacağım tek bir rol vardı, o da tartışmayı esas alan adam olmaktı.”⁹

Elbette cezaevine girmeme arzusu, dile getirdiği beyanatlara rengini vermiş olabilir, ancak mahkemesi esnasında, düşmanca şahitlerin en azından 15 Mayıs’a ilişkin, tanıklıklarında Blanqui’nin görece barışçıl niyetlerine dair teyitler var.¹⁰ Ne var ki, sadece 15 Mayıs’ta Ulusal Meclis’i alaşağı etme girişimini reddettiği için Blanqui’nin İkinci Cumhuriyet altında her tür devrimci faaliyeti reddetmiş olduğu sonucuna varılamaz. Blanqui’nin yer yer İkinci Cumhuriyet’in kısa ömürlü burjuva demokrasisi çerçevesinde hareket etmeye hazır olduğu gözlemlenebilir.

Üçüncü Cumhuriyet altında kısa süreliğine özgür olduğu dönemlerde, yine görece demokratik seküler cumhuriyet bağlamında Marty’nin değerlerinden ziyade bir Herriot’nunkilere daha yakın olduğu intibasını uyandıran hatırı sayılır kanıtlar geride bıraktı.

Blanquiciler, tam da İkinci İmparatorluk’un çöktüğü gün, yeni burjuva Ulusal Savunma Hükümeti’ne sadakatle destek verileceğine dair vaatte bulunan bir beyanat yayınladı.¹¹ 12 Eylül 1870’de Blanqui, cemiyetinin bir toplantısında, kapitalizme dönük bir saldırıda bulunmak suretiyle ivedi ve köklü bir toplumsal değişime yönelik taleplere karşı çıktı. Prusyalılar Paris’in kapısına dayanmışken, mesele onun için kolektivizm

9 *Le Moniteur Universel*, 3 Nisan 1849.

10 15 Mayıs olaylarına nasıl katıldığına ilişkin daha ayrıntılı bir tartışma için bkz., aşağıda s. 151-53.

11 Blanqui’nin makalelerinin derlemesinde yeniden basılmıştır: Blanqui, *La Patrie en danger*, s. XXIX-XXX.

ya da bireycilik değil ölüm kalım meselesiydi.¹² Blanqui, kısa sürede Ulusal Savunma Hükümeti'nin Paris'i savunma konusundaki hararetinin boş olduğunu gördüğünde, yurtseverlik icabı devrimci bir yönelime girdi. Ancak, yurtsever bir savaşı, Fransa'nın iyiliği için kaçınılması gereken yurттаşlar arası bir iç savaşa dönüştürme niyeti yoktu.

Üçüncü Cumhuriyet tarafından, zannınca fazlasıyla iyi bir cumhuriyetçi olduğu için¹³ tutuklanmasından sonra bile, demokratik kurumları genişletme mücadelesini tutkulu bir ilgiyle takip etmeyi sürdürdü.

1879'da serbest bırakılmasından kısa bir süre önce, o zamanlar Temsilciler Meclisi'nde aşırı solun sözcüsü olan Clemenceau'ya bir mektup yazdı. Blanqui, Cumhuriyet'in "tek umudunu," ne sosyalist ne de komünar olan, eskiden "ikinci derecede Blanquici" olan bu adamda görüyordu. Solda yer alan parlamenter partilerle bağı koparması ve Komünarlara af, gerçek ifade ve basın özgürlüğü talep etmesi, ruhbanlık karşıtlığı ve anti-militarizm içeren hakikaten cumhuriyetçi bir programla bağımsız bir biçimde yola koyulması için Clemenceau'u sıkıştırıyordu. Tüm mektup boyunca sosyalizme tek bir atıf yoktu.¹⁴

Blanqui, bu dönemde seçimlere katılmayı ve parlamenter faaliyeti Blanquiciler için meşru bir politik çabanın mecrası olarak kabul ediyordu. 1879'da bizzat kendisi Bordeaux'daki bir seçmen kitlesi tarafından neredeyse Temsilciler Meclisi'ne seçiliyordu. Genel olarak cumhuriyetin en eski ve en inançlı savaşçısı olduğu için¹⁵ kampanyasını yürüten, genç radikallerden oluşan bir ulusal hareket, Blanqui'nin aday olmasını sağladı ve bu meseleyi zorladı. Meclis'te bir koltukta yerini almamış olsa da kendisi için yürütülen kampanyanın başarısı, yasal ajitas-

12 *La Patrie en danger* adlı derginin 15 Eylül 1870 tarihli sayısında aktarılmıştır.

13 *La Gazette des Tribunaux*, 17 Şubat 1872.

14 Geffroy, *L'Enfermé*, II, 188-98.

15 Üzerinde "Blanqui" yazan bir seçim afişinde yer alan yüklü mesaj budur; Blanqui MSS, 9593, s. 180.

yonla geçen uzun kariyerini nihayetine erdirmek üzere, affa uğramasıyla sonuçlandı. Son bir buçuk yılında sık sık geniş kalabalıklara hitap etti, birçok genç radikalle yazıştı ve bir gazete yayınladı; ama bildiğimiz kadarıyla, komplocu veya doğrudan devrimci olan faaliyetten tamamen kaçındı.¹⁶

Blanqui'nin yaşamının son dönemlerinde en çok vurguladığı konular, ruhbanlık karşıtı mücadele, düzenli orduya saldırı ve ulusal bir milisten yana tavır koymak¹⁷ ve tutuklu Komünarlar için bir af kampanyası düzenlemektir. Radikal örgütleri, makamlar için “hakikaten halkçı” adaylar göstermeye teşvik etti,¹⁸ evrensel oy hakkının önündeki tüm kısıtlamalara karşı bir kampanya planladı¹⁹ ve “solun kuvvetinin,” “dinleyicisi Fransa olan kürsünün hürriyetinden” geldiği yönünde bir tanımlamada bulundu.²⁰

Tüm bunlarda devrimci sosyalizm pek görünmez. Bu noktada başka kanıtlar söz konusu olmasaydı, Blanqui'nin, sosyalizmi, muğlak bir beklenti veya proletaryanın desteğini almak için atılan bir yem olarak ve biçimsel demokrasiyi de devrimci çabaların tek amacı olarak düşünen bir politik devrimci olduğu sonucuna pekala varılabilir. Ne var ki, Blanqui'nin politik yaşantısının her döneminde söz konusu olan ve sınıf mücadelesinin proleter öncülerinin zorlu zaferiyle elde edilecek köklü ekonomik ve toplumsal değişimlere bağlılığını dışa vuran epey bir yazı ve konuşma var. Kayıtlara dair yapılacak net bir değerlendirme Blanqui'nin proleter devrim mücadelesi içinde doğrudan yer aldığını gösterecektir.

1834'te Blanqui, *Le Libérateur* adlı gazetesinin ilk ve tek sayısında politik bir açıklama yayınladı. O tarihte, hükümet

16 Geffroy, *L'Enfermé*, II, 206.

17 Blanqui'nin ömrü boyunca yayınladığı broşürlerden sonuncusunun konusu askeri programdı. L. A. Blanqui, *L'Armée esclave et opprimée* (Paris: Imprimerie du Passage de L'Opera, 1880).

18 Örneğin, Blanqui'nin kaleme aldığı “Amiens Yurttaşlarına Mektup,” Blanqui MSS, 9593, s. 85.

19 Blanqui MSS, 9593, s. 24.

20 A.g.e., s. 34.

biçiminin “amaç değil araç” olacağı temel bir toplumsal değişimden yanaydı. “Kendimize cumhuriyetçi diyoruz çünkü ümidimiz Cumhuriyet’ten hareketle bir toplumsal dönüşümden yanadır... Cumhuriyet bu ümide ihanet ederse cumhuriyetçi olmayı bırakırız”²¹ diye yazdı.

Bir yıl sonra Blanqui ve Hadot-Desages, bir dizi cumhuriyetçi broşürün ileride gizlice yayınlayacağını belirten *Propagande démocratique* başlıklı bir el ilanını dolaşıma soktu.²² Bu broşürde Blanqui’nin amacı, yine köklü bir toplumsal değişim biçiminde ana hatlarıyla resmediliyordu. Seçim reformu ve evrensel oy hakkı yoluyla politik hakların genişletilmesi daha üstün bir amaca yönelik geçerli bir araç olarak tarif ediliyordu:

amacımız, toplumun nimet ve külfetlerinin eşit dağılımıdır – eşitliğin hükmünün tam olarak tesis edilmesidir... Bu radikal yenden örgütlenme olmaksızın hükümet biçiminde gidilecek tüm değişiklikler sadece birer illüzyon, tüm devrimler birkaç hırslı insanın kârlı çıkması için oynanan salt birer komedi olur.²³

Aynı fikirler, Aileler Cemiyeti’nin belgelerinde de geçer; 1836’da bu belgeler, Blanqui ve söz konusu örgütün diğer üyelerinin mahkemesinde alenen delil olarak sunulmuştur. Acemi devrimcilerin el kitabından alınan şu pasajlar, hareketin entelektüel havasına dair bir fikir verir:

Halk nedir?
Halk, çalışan vatandaş kitlesidir.
Zenginlerin hükümeti altında proletaryanın kaderi nedir?
Kaderi, serf ve Zenciyle aynıdır, hayatı güçlüklerle, tükenmişliğe ve çile çekmeye dair uzun bir masaldır.
Politik veya toplumsal bir devrim yapmak elzem mi?
Toplumsal devrim yapmak elzemdir.²⁴

21 2 Şubat 1834 tarihli *Le Libérateur*’ün el yazımı bir nüshasından alıntılanmıştır. Kaynak: Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 1-13.

22 Asla herhangi bir broşür yayınlamadı.

23 Blanqui et Hadot-Desages, *Propagande démocratique* (Paris: Imprimerie de L. E. Derhan), s. 1.

24 *La Gazette des Tribunaux*, 3 Ağustos 1836.

Blanqui, yemin ederek cemiyetin tüzüklerini veya el kitabını yazmış olduğunu inkâr etti,²⁵ ancak onları yazmış olsun veya olmasın, örgütün lideri olarak kesinlikle içindeki beyanların anlam ve hissini kabul etmiş olsa gerek.

1848'in karmaşasında içinde bu beklentileri taşıyordu. O yıl 22 Mart tarihinde Paris'in demokratik cemiyetlerine hitaben, sadece anayasal bir değişimi yansıttığı durumda Cumhuriyet'in bir sahtekârlık olacağını yeniden ifade ettiği bir manifesto kaleme aldı. Blanqui için "Cumhuriyet," "işçilerin özgürleşmesi, sömürü rejiminin sonu....emeği sermayenin zulmünden kurtaracak yeni bir düzenin kuruluşu" olarak tanımlanmalıydı.²⁶

Blanqui'ye göre şanlı Jakoben "93 Dağı'nın" asıl varisleri, 1848'in sosyalistleriydi, çünkü sadece sosyalistler, Dağ'ın heybetli başını dik tutmasının onun "Paris proletaryasıyla samimi ve sıkı ittifakından" kaynaklandığını kabul ediyordu.²⁷ Gerçekte burjuva devrimciler, kitlelerin ihtiyaçlarını göz ardı ederek kendilerini mahvetmişlerdi. Kasım 1848'de devrimci hareketin çöküşünü gözden geçiren Blanqui şu sonuca vardı: "Bir devrim, ne pahasına olursa olsun, yirmi dört saat içerisinde halka iş ve ekmek temin etmek zorundadır."²⁸

Blanqui'nin devrimci sosyalizme bağlılığına dair en güçlü kanıtlardan biri, 1852'de cumhuriyetçi bir sürgün olan Maillard'a yazdığı bir mektupta yer alır.²⁹ Söz konusu mektupta Blanqui'nin *La République*'i toplumsal özgürleşmeyle özdeşleştirmiş olduğunu hatırlarız. Blanqui, *La Révolution*'u sosyalizmle eşitler. "Devrim, kitlelerin kaderinin iyileştirilmesi değilse nedir ki?"³⁰ Devrime çok özel bir anlam kazandırıldığında hal-

25 A.g.e., 19 Ekim 1836.

26 Blanqui MSS, 9581, s. 116.

27 A.g.e., s. 1-2.

28 A.g.e., s. 146.

29 Blanqui'nin Maillard'a yazmış olduğu mektubun reproduksiyonu için: Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 177-89.

30 A.g.e., s. 172.

kın ayağa kalkacağını hisseder –bu anlam, ancak “zenginlere karşı savaşta veya tek kelimeyle sosyalizmde” bulunabilirdi.³¹

Blanqui, Mazzini’nin, genç Maillard’ı açıkça etkilemiş olan “sosyalist materyalizmini”³² gücendirici bir biçimde ele almasını kızgınlıkla eleştirerek devam ediyordu. Mazzini’nin kutsal “özgürlük” talebi, en az diğer amaçlar kadar maddi çıkarlara yönelik bir çağrıydı, çünkü özgürlük maddi bir çıkardı. Ekmek ve özgürlük tek bir çıkardır, çünkü “açlık kölelik demektir.” Modern işçiler, ekonomik esaretin gerçek sefaletinin tam ortasında kendilerine sahte özgürlük verilen serflerdir. Bu yüzden Blanqui, sosyalist olmadan kimsenin gerçek bir devrimci olmayacağı sonucuna vardı.³³

Blanqui, İkinci Cumhuriyet döneminde geçen komplolar ve cezaevi yılları boyunca bu pozisyona sıkı sıkı sarılarak, uygulanabilir bir devrimin yeni toplumsal haklara³⁴ yönelik bir umut taşımak zorunda olduğu ve dolayısıyla “sermayenin zorbalığı karşısında emeğin kârlı çıkması için”³⁵ yapılması gerektiği konusunda ısrar etti. Kapitalist sömürünün ve ruhbanlığa dayalı eğitiminin kurumsal çerçevesi içerisinde özgürlüğe dair tüm umutların Ütopik bir hayalden ibaret olduğuna emindi.³⁶ Sonuç itibarıyla, Blanqui açıkça ilan edilmiş olan toplumsal devrim hedefine ulaşmak için komplolar örgütlemeye devam etti.

Blanqui İkinci İmparatorluk’un politik baskılarını öfkeli bir meydan okumayla karşıladı ama 1870’deki politik devri-

31 A.g.e., s. 185.

32 Şurada Mazzini ile sosyalizm ilişkisi hakkında ilginç bir bölüm var: G. D. H. Cole, *Socialist Thought, The Forerunners 1789-1850* (Londra: MacMillan and Co., 1953), s. 281-89.

33 Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 186-88.

34 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 333.

35 Alıntının kaynağı: L. A. Blaqui, “Instructions pour une prise d’armes,” *Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung*, XV (1930), s. 270-300. Bu pasaj, Blanqui MSS (bölüm 1) sayfa 32-86 arasında yer alan kısımdan alınarak Georges Bourgin’in bir giriş yazısı ve düştüğü notlarla birlikte Fransızca olarak yayınlandı.

36 Blanqui, *Critique sociale*, II, 133.

min ve 1871'deki iç savaşın ardından, orta sınıf demokrasisi çerçevesinde barışçıl ajitasyon yapmak için, ayaklanmacılıktan uzak durmuş gibiydi. Gelgelelim, Üçüncü Cumhuriyet altında demokrasiyi genişletme kampanyası yürütmesine rağmen dik başlı bu adam “İngiliz kökenli birey özgürlüğüne” köle sahiplerinin özgürlüğü diyerek saldırdı. Hatta bir ezme tekniği olarak kullanılarak onuru ayaklar altına alınan “demokrasi” kelimesinin reddedilmesi gerektiğini üstüne basa basa dillendirdi.³⁷ Onun büyük hedefi, evrensel düzeyde olmasa da en azından Fransa’da, birlik sayesinde “komünizm veya kolektivizme” ilerlemek olarak kaldı.³⁸

Blanqui'nin 1871 sonrasında açık cumhuriyetçi tutumunu, Clemenceau'yu Cumhuriyet için mücadele etmeye teşvik ettiği mektubunu, emekçi grupları “hakiki cumhuriyetçi” adayları desteklemeleri için zorlamasını tam olarak kavramak için, *La République*'e dair yaptığı kendine özgü tanımın farkında olmak gerekir. Bunun için, 1848'de Cumhuriyet'i “işçilerin özgürleşmesi” olarak tanımladığını;³⁹ 1870'lerde ise Cumhuriyet'in “Komünarlar için genel af” ve “toplumsal meselenin gündeme getirilmesi” demek olduğunu ileri sürdüğünü hatırlamak yeterlidir.⁴⁰

Doğrusu Blanqui'nin *La République*'i onaylaması, bir tür politik sırdır. Cumhuriyet sadece bir tür anayasal örgütlenme değil, iyi bir toplumun karşılığıdır. Dolayısıyla Üçüncü Cumhuriyet zorunlu olarak *La République* değil, politik süreç içinde –özellikle hazır ve nazır monarşistlerin ince manevraları sayesinde- kolayca denetlenebilecek veya tersine çevrilebilecek bir ara duraktı. Blanqui'ye göre Üçüncü Cumhuriyet'in (1879'da ve 1880'de) mevcut hükümeti,

37 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 276 (1880 tarihi atılmış).

38 *Ni Dieu Ni Maître* adlı yayının 12 Aralık 1880 tarihli sayısında aktarılan bir konuşmadan alınmıştır.

39 Bkz., yukarıda s. 93.

40 Blanqui MSS, 9594, s. 653-54.

değerler ve niyetler bakımından, monarşizm yanlısıydı.⁴¹ “İlimli Cumhuriyetçiler” denen kesim, aslında kılık değiştirmiş monarşistlerdi,⁴² hatta Gambetta’nın ruhbanlık karşıtı Oportünistleri bile Lafayette ve Dumouriez’nin çağdaş figürleriydi, “yani yurtsever bir maske takmış monarşistlerdi.”⁴³ Bu gözlemler zorunlu olarak Blanqui’nin, olgusal olarak *burjuvazinin* asla gerçek cumhuriyetçi olamayacağına dair a priori ısrarını izliyordu.⁴⁴

Bu fikirler, Blanqui’nin cumhuriyetçi politikacıların monarşiyi yeniden kurmaya yönelttiği sonucuna ulaşmasına neden oldu. Örneğin, 1880’de Cumhuriyet’in başkanı, yani cumhurbaşkanı olan Jules Grévy’nin cumhuriyeti devirmeyi planladığından emindi.⁴⁵ Bu karşı devrim beklentisi, düzenli bir ordu yerine ulusal bir milisin kurulmasını önerdiği bir takım tuhaf argümanlar içeren *The Army, Enslaved and Oppressed* adlı yayımlanmış son broşürüne açıklık getirme konusunda faydalıdır.⁴⁶ Broşürü yayınlamadan önce karaladığı notlar bu düzenlemeye neden bu kadar hevesli olduğunu gösterir.

1876 yılının Haziran ayında hükümetin sahip olduğu tek kuvvetin ordu olduğunu, dolayısıyla “onun elinden alınması” gerektiğini ifade etti. Sözüm ona “cumhuriyetçi” olan bu düzenli ordu aslında monarşistlerin tek umuduydu ve ancak onun dağıtılması Cumhuriyet’i monarşist komplolar karşısında ko-

41 Bkz. *La Réforme*’da (Lyon) 21 Ekim 1879’da aktarılan konuşması.

42 Blanqui MSS, 9594, s. 649.

43 Blanqui, *L’Armée esclave et opprimée*, s. 22-23.

44 Blanqui MSS, 9594, s. 649.

45 A.g.e., 9592 (bölüm 1), s. 34.

46 Blanqui başka argümanların yanı sıra, barış zamanlarında Kantonlarını terk etmeleri beklenmediği sürece, mahalli gençlerin, seve seve bir milise katılacağını; antik Yunanlılar ve Romalılarda elde etmiş olduğu başarıyı yeniden sağlayacağını ve savunma amaçlı bir savaşta yenilmez olacağını söylüyordu.

Bu temel fikir, yıllar sonra Jean Jaurès’in geliştirdiği “New Army” fikrinden pek de farklı değildir. Krş. J. Jaurès, *L’Armée nouvelle* (Paris: Publications Jules Rouff, 1911).

ruyabilirdi.⁴⁷ Dolayısıyla Blanqui'nin görece barışçıl olduğu son yılları, kaçınılmaz karşı devrim kuvvetlerine yönelttiği sözlü bir saldırıya adanmıştı –aslında “monarşizmin fuayesi” olan cumhuriyetçi bir hükümet tarafından hazırlanan bir karşı-devrim söz konusuydu.⁴⁸

Blanqui'nin, çatışma gününe yönelik bir hazırlık olarak komploya geri dönmediği doğrudur ama buradan hareketle Üçüncü Cumhuriyet'in görece demokratik ortamında devrimci sosyalizmden kaçındığı varsayılmaz. Blanqui'nin anladığı şekliyle bir Cumhuriyet yoktu ve var olan cumhuriyetçi örgütlenme biçimleri, liberal *burjuvazi* dâhil olmak üzere gerici kuvvetler tarafından en kısa zamanda saldırıya uğratılacaktı. Bu koşullar altında aldığı önlemler, ilerlemeci bir felsefenin veya basitçe bitkinliğin ve yaşlılığın sonuçları olarak yorumlanabilir, ama Blanqui'nin politik duruma dair yorumu dikkate alındığında bunlar sosyalist hatta devrimci bir hareket için yararlı taktikler olarak son derece anlaşılır sonuçlardır.

27 Aralık 1880'de, yani vefatından beş gün önce Blanqui, bir kalabalığın üç renkli bayrağa dönük tezahüratına verdiği yanıt, sadece kıızıl bayrağa sadık olduğunu gösteren bir açıklama oldu.⁴⁹

Blanqui'nin kapitalist demokrasiden başka bir şey için mücadele ettiği ve devrimci çabalarının bir tür eşitlikçi ve kolektivist ekonomik sistemi içeren hedeflere sahip olduğu açıktır. Ne var ki Blanqui kendi “sosyalizmini” net bir biçimde tanımlamak için gerekli olan teorik donanımdan yoksundu; toplumsal

47 Blanqui MSS, 9593, s. 13-19.

48 1879'da Lyon seçmenlerine hitaben yapılmış bir konuşmadan alınmıştır; *Ni Dieu Ni Maître* adlı yayının 1 Mayıs 1881 tarihli sayısında geçer.

49 *Ni Dieu Ni Maître* adlı yayının 2 Ocak 1881 tarihli sayısında aktarılır. Blanqui'nin arkadaşı Dr. Susini'ye 1880'de yazdığı bir mektup, eski ayaklanmacı değerlerini sürdürme konusundaki ısrarını gösterir. “Ne zaman başkaldırsam, en zorunlu ve kutsal görevle harekete geçiriliyordum. Oportunizmin alçaklığının bize bu görevi yine dayattığı konusunda epey endişeliyim.” Alıntıl原因: Dommanget, *Blanqui*, s. 44.

düzenin eşitsizliklerini tanımlamak, bu düzenin yandaşlarını paylamak ve onun yıkılma koşullarını öngörmekten daha fazlasını yapan bir analiz yapmakla ilgilenmiyordu.

Sınıf Mücadelesi Teorisi

Özellikle Marksist bir bakış açısından ele alındığında, devrimci programında ekonomik sınıfların tarihsel mücadelesini göz ardı ettiği oranda, Blaqui'nin Ütopyacı veya Jakoben bir demokrat olarak kaldığı öne sürülebilir. Birçok insan, Lenin'in doğrudan ifade ettiği "Blanquicilik sınıf mücadelesini reddeden bir teoridir"⁵⁰ görüşünü benimsedi. Öte yandan Blanqui hakkındaki malzemeye vakıf olması bakımından kimsenin yanına yaklaşmadığı ve ona duyduğu sempati bakımından neredeyse rakipsiz olan Maurice Dommanget, Blanquicilik ve Marksizmin, "dünyanın sınıf mücadelesi terimleri dâhilindeki evrimi konusunda aynı tasavvura"⁵¹ sahip olduğunu savunur.

André Marty de ortodoks komünist bir bakış açısı olarak addettiği noktadan hareketle "Blanqui'nin en büyük değerinin" erken bir dönemde sınıf mücadelesinin zorunluluğunu tanıması olduğunu ifade etti.⁵² Marty, *Cahiers du Communisme* adlı dergide tam da bu konuda Roger Garaudy'nin saldırısına uğradı. Garaudy, Blanqui'nin 1832 yılında mahkemede "proleter... emeğiyle yaşayan otuz milyon Fransızdan biri" olduğunu söylediği meşhur beyanını, tarihin motoru olarak sınıf mücadelesine dair bir teorinin değil "zenginle fakir" arasındaki sofistike olmayan Babeufçü ikiliğin kanıtı olarak aktardı. Ona göre Blanqui'nin "proletaryası" yalnızca on sekizinci yüzyıl *küçük burjuva* rasyonalizminin "halk"ına karşılık geliyordu.⁵³

50 V. I. Lenin "K Itogam S'ezda," *Sochineniia* içinde (3. baskı, Moskova: Giz, 1935). 1906 tarihli "Kongrede Varılan Sonuçların Özeti" başlıklı bir konuşmadan alınmıştır.

51 M. Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 12.

52 A. Marty, *Quelques Aspects de l'activité de Blanqui*, s. 8.

53 R. Garaudy, "Le Néó-blancisme de contrebande et les positions antiléninistes d'André Marty," *Cahiers du Communisme*, Ocak 1953, s. 39.

Blanqui'nin 1832'de otuz milyon dediği proleterlerin Fransız nüfusunun onda dokuzunu oluşturan hakiki bir sanayi proletaryasının aslında küçük bir kısmını ifade ettiğine ve Blanqui'nin proletaryayı Roma'ya has klasik anlamıyla, zengin olmayan ve gerekenden az imkâna ve imtiyaza sahip olan, dolaşısıyla üyeleri arasındaki farkları görmeyen geniş bir kitle olarak düşünen demokratik geleneğe bağlı olduğuna işaret eden tarihçi Arthur Rosenberg de kabaca aynı yorumu yapar.⁵⁴

Blanqui'nin yazılarında bu yorumu doğrulayan ifadeler bulunabilir. Özellikle, “halkı” ilahlaştırması, on sekizinci yüzyıldan kalma bir esinti taşır. “Halk,” tüm düşüncelerin ortaya döküleceği yüce divandır;⁵⁵ “halk” günün birinde patlayacak olan barut fıçısıdır;⁵⁶ “halk” hakikate susamıştır ve cesaretlendirilmeye ihtiyacı vardır.⁵⁷

Yine de Blanqui'nin “halk” fikrinin, belirsiz bir demokratik ikilik olan “çoğunluk ve azınlık” yaklaşımının ötesine geçen göndermeler içerdiğini gösteren dikkate değer bir materyal vardır. Yazıları ve konuşmaları, kendisini bir “proleter.... otuz milyon Fransızdan biri” olarak tanımlarken ima ettiğinden daha kesin ve daha sofistike bir ekonomik sınıflar teorisi sunar.

Blanqui, daha henüz 1831'de, görünüşe bakılacak olursa ılımlı bir liberal olan bir arkadaşına yazdığı mektuplarda sınıf çatışması sorununu dile getirmiştir. Bu mektuplarda, Temmuz Devrimi'nin meyvelerini toplamak üzere ininden çıkan ve şimdi de “üç şanlı günün” kahramanlarını asmayı isteyen “burjuvaziye” yakıcı bir üslupla atıfta bulunuyordu. “Cumhuriyetçiler,” zaferi kazandıktan sonra silahı bırakmak gibi bir hata yapmıştı ve sonuç itibarıyla şimdi “burjuva sınıfların hükümetinin” süngüleriyle karşı karşıyaydı.⁵⁸ Yeni kurduğu iktidar konusun-

54 A. Rosenberg, *Democracy and Socialism*, s. 31.

55 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 399.

56 A.g.e., (bölüm 1), s. 173.

57 A.g.e., 9584 (bölüm 1), s. 119.

58 Blanqui'nin Mlle Montgolfier'ye yazdığı 19 Temmuz 1831 tarihli mektup; *Les Lettres*, Ağustos 1906, s. 447-49.

da kıskanç olan *burjuvazi* kitleleri esir almaya kararlı olduğu için, mektup arkadaşının sınıf çıkarlarının aşamalı olarak uzlaştırılmasına dayalı yavaş ilerleme umudu boş bir hayaldi. Dolayısıyla, 1789'da olduğundan daha dehşetli ve uygun bir devrim kaçınılmazdı.⁵⁹

Blanqui'nin Temmuz Devrimi'nin ganimetleri uğruna verilen mücadeleyi tarif ederken kullandığı ifade son derece belirsizdir. Mektup arkadaşı "burjuva sınıfların" ne olduğundan pek haberdar değildir, *burjuvazinin* saldırmaya başladığı cumhuriyetçi kuvvetlerin sınıf bileşimi tanımından da haberi yoktur. Bu belirsizlik, Garaudy ve Rosenberg'in gözlemlediği üzere, Blanqui'nin 1832'deki duruşmada kendisini bir tuttuğu "Proletarya'nın" yoksullar ve ezilenlere karşılık geldiği fikrini ortaya koyuyordu. Bu ateşli delikanlının söz konusu mahkemede savunduğu reformlar, onun belirsiz demokratik çizgisiyle paraleldir. Bu reformlar, evrensel oy hakkı, daha adil bir vergi sistemi ve yurtsever bir halk kurtuluş savaşı taleplerini içeriyordu.⁶⁰

Oysa aynı mahkemede, ekonomik ve toplumsal sınıfların çatışmasına dayalı çok daha karmaşık bir tarihsel gelişme teorisinin tohumlarını taşıyan fikirler de vardı. Blanqui, *burjuvazi* ile feodal aristokrasi arasındaki çatışmanın, proletarya –"köleliğin son biçimi"- ile geçici olarak yükselmekte olan orta sınıf arasındaki yeni bir çatışmaya dönüştüğü bir değişim kavramının ana hatlarını kısaca çiziyordu: "Bana öyle görünüyor ki, feodal baronların anayollarda yağmalanan tüccarlara karşı yürüttüğü savaş, yeni biçimler altında ve başka düşmanlar arasında sürüyor."⁶¹

Bu fikirler, Blanqui'nin cumhuriyetçi bir cemiyet olan Halkın Dostları'nın bir toplantısı için taslağını hazırladığı konuşmada 1830 Devrimi'ni yorumlamak için şöyle uyarlanmıştı:

59 Blanqui'nin Mlle Montgolfier'ye yazdığı 18 Temmuz 1833 tarihli mektup; *Les Lettres*, Eylül 1906, s. 513.

60 *Défense du citoyen Louis Auguste Blanqui devant la Cour d'Assises 1832* (Paris: Imprimerie de Auguste Mie, 1832), muhtelif yerlerde geçer.

61 A.g.e., s. 6.

“Ulusun bileşeni olan sınıflar arasında ölümüne bir savaşın söz konusu olduğunu saklamak gereksizdir.”⁶² Çarpışan üç “çıkar” *élevé* (aristokrasi), *classe moyenne ou bourgeoisie* (orta sınıf veya burjuvazi) ve *le peuple* (halk) idi. Bunlar arasındaki ilişkiler 1815’den beri Fransa’nın politik tarihi açısından çok önemli bir hal almıştı.

Orta sınıf, taşıdığı hırs sonunda işler üzerinde kötü etki yarattığı için Napolyon’dan desteğini çekmişti. Ulusun denetimini eski aristokrasiyle paylaşmaya hazırdı ve sonuçta XVIII. Louis ve Restorasyon hükümetinin yasasını kabul edip destekledi. 1827’den sonra X. Charles, Cizvitlerle ittifak kurarak *burjuvaziye* karşı saldırıya geçti. “Asillerin, ruhbanların ve büyük toprak sahiplerinin desteklediği hükümet” ile orta sınıf arasında ölümüne bir mücadele patlak verdi. Bunu izleyen savaşta Bourbonlar’dan nefret eden halk, *burjuvazinin* hanedanlığına karşı öne sürüldü. Politik olarak deneyimsiz ve lidersiz kitleler, kazandıkları zaferin ardından, meydanı zengin parlamenterlere bıraktı; bu zengin parlamenterler aşağı tükürsen bıyık yukarı tükürsen sakal misali monarşi ile zafer kazanmış olan halk arasında korkudan titriyordu.

Halka dönük en büyük ihanet, Kral Louis Philippe’in gökten zembille indirilmesi oldu.⁶³ Sınıfsal kökenine sadık kalan yeni yönetimi niteleyen şey, işçilere dönük nefreti ve zalimliği idi. Aslında, ulusun sömürülen çoğunluğu üzerindeki hâkimiyetini güvence altına almak için Sağ’daki eski düşmanlarıyla ittifak yapmak yolunda ilerliyordu. Bundan böyle, halk ile burjuva-aristokrat ittifak arasında sert bir savaş beklenbilirdi.

62 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 17-26.

63 2 Şubat 1832’de Halkın Dostları Cemiyeti’nin bir toplantısında bu veya benzer bir konuşma yapılırken orada olan Heinrich Heine’ya göre Blanqui, “nükte, dürüstlük ve öfke” dolu kelimelerle Louis Philippe’i *la boutique incarné* (ticaretin cisimleşmiş hali) olarak nitelemişti. H. Heine, *French Affairs, Letters from Paris*, çev. C. G. Leland (Londra: W. Heinemann, 1893), I, 82.

Sınıf mücadelesi eksenli bu tarih analizi, çatışmalarıyla geleceğin politik oluşumlarını belirleyecek birer toplumsal kategori olan “burjuva” ve “proleter” ekonomik terimler temelinde tanımlamaz. Blanqui’nin kısa ömürlü *La Libérateur* adlı gazetesi için 1834’te yazdığı makalelerde, çarpışan sınıflar arasındaki ekonomik ilişkilere dair kısmen daha net açıklamalar vardır. Bu dergi, “sömürülen işçilere” adanmıştı ve “efendiyle köle arasında bugün var olan ilişkinin, yani neredeyse politik iktisadın tüm derdini oluşturan toplumsal meselenin” analizini yapıyordu.⁶⁴

Blanqui, bu dergide hiç yayınlanmayacak bir makalenin taslağında, modern toplumda, “esaret ve imtiyaz” arasında “emek araçlarının” mülkiyeti temelinde bir ayrım yapıyordu.⁶⁵ Emek araçlarından yoksun bırakılan esir kitleler, onları denetleyen azınlığın insafına bırakılmıştı. Proletarya için kendisini ezen ve “kâr ile ücretler arasındaki ölümüne düelloyu” silikleştirmek için elinden geleni ardına koymayan düşmanlarını teşhis etmek zorlaşmıştı. 1834’te Lyons’da sınıf çıkarları arasında ortaya çıkan keskin antagonizmalar, başka göz boyamalara izin vermediğinde, işçiler, kendilerini ezenlerle mücadele etmek için tek yürek olarak kalkıştı.⁶⁶

Blanqui, tüm radikal ve devrimci hareketleri proletarya ile hiçbir şekilde özdeşleştirmede. Blanqui ve baş düşmanı Barbès, 1850’lerde Belle-Isle’da hapse girdiklerinde, politik tutsaklar arasında iki uzlaşmaz hizbin lideri haline geldiler. Blanqui, bu çatışmada kendi etrafında toplanan gerçek işçiler ve proletaryayla kendisini gerçekten özdeş tutan orta sınıf evlatları

64 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 3.

65 Garaudy şöyle der: “Blanqui, ekonomik bakımdan, sınıf ilişkilerine bölüşüm değil üretim açısından bakan ilk kişiydi.” R. Garaudy, *Les Sources françaises du socialisme scientifique* (Paris: Editions Hier et Aujourd’hui, 1948), s. 234. Bunun, Blanqui’nin ekonomik analizinin üretimden ziyade bölüşüm üzerine temellendirilmiş olmasına rağmen söz konusu olduğunu ilaveten söyleyebiliriz. Bkz., yukarıda Bölüm IV.

66 Blanqui, *Critique sociale*, II, 123-24.

arasında tüm eski ideolojik hatlar bulanıklaşırken, Barbès'nin “burjuva” unsurların lideri haline geldiğini gururla yazıyordu.⁶⁷

Blanqui, 1852'de Maillard'a yazdığı mektupta⁶⁸, Barbès'nin, “burjuva” ve “proleter” devrimciler arasında kırıcı herhangi bir ayrımı reddetme ve kendisini yalnızca bir “demokrat” olarak tanımlama girişimini hiddetle eleştiriyordu. Blanqui, “demokrat” gibi kelimelerin, gericilerin kılıfına uydurmayı tercih ettiği o gerçek toplumsal ve politik farkları muğlaklaştırmaya hizmet ettiğini öne sürdü. “İki karşıt kampın hakiki isimleriyle anılmasını arzu etmiyorlar: Proletarya, Burjuvazi.” Blanqui, şimdi o iki kampa dair kesin bir tasavvura sahipti ve Maillard'ın hayrına onları tanımlaya koyuluyordu:

Orta sınıf, belli bir miktar zenginliğe ve eğitime sahip bireyleri; finansörleri, tüccarları, mülk sahiplerini, avukatları, doktorları, bürokratları, rantıye sahiplerini –gelirleriyle ve işçilerin sömürülmesiyle yaşayan herkesi- kapsar. Buna, hayli miktarda mal varlığı olan ama eğitimsiz toprak sahibini de ekleyin ve en fazla dört milyonu geçmeyen bir rakama varırsınız. Geriye, mülksüz veya çok ufak bir mülke sahip ve sadece ellerinden çıkan ürünlerle yaşayan otuz iki milyon proleter kalır. Bu keskin savaş işte bu iki sınıf arasında çıkmıştır.⁶⁹

Blanqui'nin “otuz iki milyon proleteri,” yani 1850'lerde Fransa nüfusunun kabaca dokuzda sekizi, yine de sanayi işçilerinin küçük bir kesimini ve Marx'ın özünde gerici addettiği⁷⁰ *küçük burjuva* unsurların –ne de olsa her iyi Jakobin'in

67 Bu, Eduard'a yazdığı bir mektupta geçer; Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 59-61.

68 Bkz., yukarıda s. 95.

69 Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 170 içinde aktarılır. Turgot'nun sınıf ilişkilerine dair dikkate değer tahlilinde “kaslarından başka bir şeyi olmayan ve sadece günlük emekleriyle kâr eden basit zanaatkarlar” sınıfına dair benzer bir niteleme buluruz; aktaran: L. Cahen, “L'Ideé de lutte des classes au XVIIIe Siècle,” *Revue de synthèse historique*, XII (Ocak-Haziran 1906), 51-52.

70 Bkz. Marx ve Engels, “Manifesto of the Communist Party,” *Selected Works* (Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1950), s. 42.

ruh misali “halk” olarak çağıracağı kendi hesabına çalışan zanaatkârların, mülk sahibi köylülerin, düşük mevkilere sahip görevlilerin, esnafların- ezici bir çoğunluğunu içeriyordu.

Fakat Blanqui’nin “proletaryası” artık on sekizinci yüzyıl reformcularının “halkına” denk düşmüyordu. Bundan böyle Blanqui bu onurlu unvanı, “işçilerin sınıfını” “üçüncü sınıftan” ayırt etmek üzere kullanır.⁷¹ Bu ayrımı çağdaş politik çatışmanın analizine uyarladığında ve özellikle bunu emek araçlarının denetimiyle ilişkilendirdiğinde Marksist sınıf anlayışına epey yaklaşmış olur. Gelgelelim, Sovyet tarihçisi Volgin, Blanqui’nin yaptığı en net ayrımın sömürü sayesinde yaşayan sınıf ile başkalarını sömürmeden kendisini idame ettiren sınıf arasında olduğunu doğru bir biçimde gözlemlemiştir.⁷² Bu katiyen, sayıları artan ücretli emekçi kesim ile üretim araçları üzerindeki denetimleri sayesinde işçinin emeğinden elde ettikleri artı-değerin parasasını toplayan ve sayısı giderek azalan kesim arasındaki temel Marksist ikilikle aynı anlamı taşımaz.

Blanqui’nin sınıf mücadelesi kavramsallaştırmaları modern sosyalist teorilerin habercisi olsun ya da olmasın; Blanqui açısından bu kavramsallaştırmalar sosyalist eylemin niteliğini tanımlıyordu. Ekonomik sınıflarla politik iktidar arasındaki ilişkiye dair görüşü, Blanqui’nin ekonomik sömürünün fırsatlarını sunan bir toplumda yürütülmesi gereken reformları reddedişinin temelini oluşturuyordu. Dünya nimetlerinin başta gasp edilmiş olmasının kurumsal ifadesi olan özel mülkiyet, bölük pörçük iyileştirmeleri boşa çıkaran yağmacı bir toplumun var oluşunun sürekliliğini güvence altına alıyordu.

Hüküm süren sınıflar, tarihsel olarak, kapitalistlerin gözünde tüm diğer haklara aşkın ve onları belirleyen bir hak olan “mülkiyet hakkı” üzerine temellendirilmiş bir yasa sistemi

71 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 306.

72 Bu, Volgin’in şuraya yazdığı önsözde geçer: L. A. Blanqui, *Izbrannye proizvedeniio*, çev. F. B. Shuvayef (Moskova: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, 1952), s. 38.

sayesinde ekonomik talanın yararlarını pekiştirmişti.⁷³ “Özgürlük” sömürme özgürlüğü; piyasanın, balta girmemiş ticari ormanının özgürlüğü; işçinin didinme ve açlıktan kıvrınma özgürlüğü demektir.⁷⁴ “Düzen” ve “ölçülülük,” hüküm sürenlerin çıkarlarının kitleler tarafından uysal ve koyun gibi kabul edilmesi anlamına gelmekteydi.⁷⁵

Blanqui, politik reform hatta devrim yıllarının, Sermaye'nin iktidar kaynakları üzerindeki denetimini asla sarsmamış olduğunu gözlemledi; akla gelebilecek herhangi bir koşul altında bu iktidardan gönüllüce vazgeçileceğini de gözünde canlandıramıyordu. Zenginler, imtiyazlarından feragat etme konusunda, asillerin feodal haklarından feragat etmesinde söz konusu olandan daha istekli olmayacaktı.⁷⁶

Devlet, “yoksullara karşı zenginlerin *jandarması*,”⁷⁷ Kilise ve basın kapitalizmin uşağı olduğu sürece, kitleleri kurtarmak bakımından, ne büyük arazilerin yeniden dağıtılması gibi sınırlı reformların⁷⁸ ne de anayasal reformların bir şansı vardı. Dış politika da, tıpkı iç politika gibi, sadece zenginlerin sınıf çıkarlarının bir yansıması ve sınıf hâkimiyetinin bir tekniği idi – “ulusun kaderi ne olursa olsun Borsa yaşamaya devam edecektir.”⁷⁹

Blanqui, toplumsal meselenin ancak politik mesele en etkili ve geri döndürülemez biçimde çözüldükten sonra ele alınabileceğini yazarken⁸⁰, toplumsal amaçların politik demokrasi- nin kazanılmasına göre ikincil olmadığını⁸¹, politik iktidarın, çıkarları temel toplumsal reforma aykırı olan grupların elin-

73 Blanqui, *Critique sociale*, II, 118-19.

74 A.g.e., I, 152, 188.

75 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 137.

76 *Défense du citoyen Louis Auguste Blanqui...*, s. 9.

77 A.g.e., s. 146.

78 Blanqui, *Critique sociale*, II, 107.

79 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 227.

80 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 70.

81 Bkz., Nomad, *Apostles of Revolution*, s. 72.

den savaşarak alınması gerektiğini kastediyordu. Blanqui'nin, cehaleti, ekonomik sefaletin ve sosyal adaletsizliğin öncülü ve ilerlemenin kaynağını da düşüncelerin iletişimi olarak gördüğü hatırlayalım. Kanunlar, halkın cehaletinden kârlı çıkan azınlık tarafından sınırlandırıldığı ve yürütüldüğü sürece kitle aydınlanmasının yasal bir yolu olamazdı.⁸² Ulusun zihni; sermayenin, ordunun ve Kilise'nin birleşik güçleri tarafından esir alınmıştı⁸³ – kurtuluşu da sadece bir güç sayesinde olabilirdi.

Devrim, sosyalist geleceği yaratmak değil onun kurtuluşu için bu gücü sağlayacaktı. Yani, halka bir gelecek dayatmayacak, bizzat geleceği kurmak üzere kendi başlarına çalışmaları için onları özgür bırakacaktı⁸⁴ –toprağı, sosyalist nesillerin yetişmesi için hazırlayacaktı.⁸⁵ Dolayısıyla devrim, politik ve toplumsal baskıdan maddi olarak kurtulmanın güvence altına alınmasından daha fazlasını içeriyordu. Tam da toplumun daha gelişkin bir örgütlenmeye gitmesi fikri, “toplumsal bir ayaklanma” geleceğin perdesini yırtıp⁸⁶ insanın eski toplumun harabelerinde yeni toplumu keşfetmesini sağlamadan kavramazdı.⁸⁷ Örneğin, 1830 ve 1848 devrimleri, Fransa'da sosyalist fikirlerin çoğalmasına olanak sağlamıştı.⁸⁸ Entelektüel ilerleme yolundaki bu belirsiz ve deneysel adımlar, burjuva toplumunun bariyerleri tarafından engellendi –bu, “ancak devrimin elleriyle kırılabilir bir engeldir.”⁸⁹

Blanqui Ve Ütopyacılar

Blanqui'nin birçok çağdaş sosyalist teoriye yönelik düşmanlığı, kısmen, yeni toplumsal düzen anlayışının eskisinin

82 *Défense du citoyen Louis Auguste Blanqui...*, s. 8-9.

83 Blanqui, *Critique sociale*, II, 351.

84 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 158-59.

85 A.g.e., s. 420.

86 A.g.e., 9583, s. 391.

87 A.g.e., 9581, s. 162.

88 A.g.e., 9583, s. 39.

89 A.g.e., 9581, s. 162.

içinde dondurulmuş olduğuna inanmasından kaynaklanıyordu. Bir devrim geçmişi yıkmadan geleceğin oluşumlarını göz önüne getirmek imkânsız olduğu için devrim sonrası bir toplumun şablonunu çizmek saçmaydı.

Biz barbarların, biz zır cahillerin en acayip küstahlıklarından biri, gelecek kuşaklar için kanun yapıcılık taslamamızdır. Dert edinme ve uğruna temel atma belasını üstlendiğimiz o kuşaklar bizi, mağara adamının bizde uyandırdığından yüz kat daha acınası bir halde betimleyecek ve merhametleri bizimkine göre çok daha makul olacaktır.⁹⁰

Elbette kapitalizmin savunucuları her zaman, sosyalistlerden uğruna mücadele ettikleri toplumun tam ve dört dörtlük bir modelini sunmalarını istemiştir. Aslında bir sosyalistin, cebinde planlar taşımadığı için utanmasına gerek yoktur. Var olan düzendeki kusurları göstermesi, onu mahkûm etmesi ve ortadan kaldırması yeterlidir.⁹¹ Fara-zi bir sosyalizme dair boş yere tartışan bir kapitalist, daima en çığ kişisel çıkarlarını maskeler. Burjuva iktisatçılar, “Ütopya’da lazımlığı kim boşaltacak?” sorusunu sorduğunda gerçekten kastettikleri şey “Benim lazımlığımı kim boşaltacak?” sorusudur.⁹²

Aslına bakılırsa, kapitalistlerin, sosyalist formüllerin eksikliğinden şikâyetçi olması yersizdir. Fourierciler, St. Simoncular, Comtecular, komünistler hatta anarşistler, bunların hepsi “insanlığın mükemmel zincirleriyle mest olacağı” hapis-hane modelinin planlarını çoktan çizdi bile.⁹³

Blanqui'nin Ütopyacı denen sosyalistlere yönelik düşmanlığını keşfetmek şaşırtıcı değildir. Blanqui'ye kalırsa, ütöpik sosyalistler, Fransız işçilerinin zihni üzerinde kötücül etkilerde bulunmaktan başka bir şey yapmayan, peşin hükümlü fikir-

90 Blanqui, *Critique sociale*, I, 143.

91 A.g.e., II, 113.

92 A.g.e., I, 191-93.

93 A.g.e., II, 113.

lerin fanatik müminleriydi. Cabet'nin projelerine dair yaptığı yıkıcı yorum bu açıdan tipikti:

Komünizm...dünyanın bir köşesinde kanatsız veya tüysüz çift bacaklı bir kuşun bırakabileceği ve civcivini çıkarabileceği bir yumurta değildir.⁹⁴

Komünizm devrimden ayrılamazdı ve “Ütopyanın cazibesi” sadece sosyalistleri politik eylemin kaçınılmaz yolundan çıkarmaya yarıyordu.⁹⁵ İktidarı gasp edenlerin kendi rızalarıyla ondan vazgeçeceğine dair saçma bir güvence veren ve faizin⁹⁶ ekonomik dayanaklarını yerle bir etmeden gaspın kötü etkilerini ortadan kaldırmaya çalışan Fourierciler ve St. Simoncular, pratikte birer dinginlik yanlısı veya karşı devrimciydi. Halk açlıktan kıvrılırken “Ütopik bir biçimde konunun dışına çıkıp söz” imal etmek, özellikle de Ütopyacılar kendilerine mahsus planlardan en ufak bir sapmayı kabul etmektense toplumun mevcut vahşi halinde kaldığını görmeyi tercih ettiği için, adeta öldürücü bir pratikti.⁹⁷

Eski sokak dövüşçüsünün tepesini attıran şey, Ütopyacıların somut politik programları ve kişisel kariyerleriydi. Örneğin, planlarını yanlış psikolojik varsayımlardan hareketle geliştiren ve en kötüsü bir ruhbilimci için gerekli malzemeyi sağlayabilecek olan Fourier, özü itibarıyla muhafazakâr olan Ütopya'sında kapitalistlere önemli bir rol atfeder ve onlara zenginlikten pay veren bir noktaya ulaşır.⁹⁸ Hem Fourier'in

94 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 373.

95 A.g.e.

96 A.g.e., 9581, s. 90.

97 Blanqui, *Critique sociale*, II, 116.

98 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 186-89. Blanqui, Fourier'in doğuştan gelen ve sabit içgüdüler teorisine yönelik reddiyesini, değişime dair, pekala Hegel'den alınmış olabilecek, bir tasavvur (bkz., yukarıda s. 48) üzerinden temellendirdi: “yeryüzüne ait her şeyin gelişimi, karşıtlar yasası, dur durak bilmeyen ve algılanamaz değişim, fikirlerin ilerlemeci mutasyonu sayesinde gerçekleşir.” A.g.e., s. 187.

takipçileri hem de Comtecular ve St. Simoncular, nihayetinde devrime savaş açmış, İkinci İmparatorluk'un payandaları haline gelmiş ve kendilerine çok yakışır bir şekilde bilhassa gerici olan bir rejimin spekülâtörlerinin, askerlerinin ve ruhbanlarının yanında yer almışlardır.⁹⁹ Aslında hepsi, Katolikliğin acı-nası parodileri olan entelektüelleştirilmiş dinler kurmak gibi bir kötülüğe, en büyük haksızlıkta bulunmaya kalkışmış olmaktan dolayı suçluydu.¹⁰⁰

Blanqui, sosyalist rakiplerine düşmanlığı konusunda tamamen tutarlı değildi. Görünüşe bakılacak olursa 1860'lardan önce tüm sosyalistlere bir tür eklektik sevecenlikle bakıyordu. Sosyalizme yönelik isteksiz tutumundan dolayı azarladığı Maillard'a yazdığı 1852 tarihli mektubunda, en pasifist reformcuların bile, sosyalizmi destekledikleri takdirde, özünde devrimci olduğunu ileri sürecekt denli ileri gitti. Reformcuların hem anti-kapitalizmi takdir edilebilir hem de huyları reddedilebilirdi.¹⁰¹ Blanqui'nin sıkça aktarılan ve Proudhonculuk ile Komünizme ilişkin gözlemi, kapitalist kurumların genel reddinin, sosyalist birlik için yeterli bir temel oluşturduğu fikrini imler:

Komünizm ve Prodhonculuk bir derenin kenarında durarak öte tarafta mısır tarlası mı yoksa buğday tarlası mı olduğu konusunda hararetle tartışıyor. Hele bir dereyi geçelim de; ne olduğunu vardığımızda görürüz.¹⁰²

Blanqui, tüm ömrü boyunca Proudhon'a epey saygı duydu. Proudhon da, en azından Blanqui'nin dürüstlüğüne hayran kalacak ve kaderinden acı duyacak kadar bu saygıya karşılık verdi. Ama Proudhon, Blanqui'nin politik taktiklerinin aptalca, umutsuz ve belki de hapisanede geçirilmiş çok fazla yılın

99 Blanqui, *Critique sociale*, I, 200.

100 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 492 ve a.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 165-66.

101 Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 188.

102 Blanqui, *Critique sociale*, II, 314-15.

mahvettiği bir zihnin ürünü olduğu fikrini taşıyordu.¹⁰³ Blanqui, Proudhon'a hatırı sayılır bir hayranlık duyma noktasından hoş olmayan eleştiriler yöneltme noktasına geldiği süreç boyunca aralarındaki temel farkları çok yavaş anladı.

1848'de Blanqui, gelecekteki cumhuriyetin en güzel umutlarından ve halkın en iyi askerlerinden biri olan Proudhon'u güçlü bir hatip ve düşünür olmakla övdü.¹⁰⁴ On dokuz yıl sonra o döneme dönüp baktığında Blanqui, aralarındaki teorik farklılıklara rağmen kendisinin ve Proudhon'un faizin illegallliği görüşünü paylaştıkları için sosyalizmin bayrağı altında hâlâ *frères ennemis* (kardeş düşmanlar) oldukları hissini taşıyordu. Proudhon'un takipçileri bu fikri –ustalarını “hakiki bir sosyalist” kılan o biricik görüşü- maalesef reddetmiş ve Tanrılarını olarak faizi, hükümdarları olarak sermayeyi başlarına geçirmişlerdi.¹⁰⁵

Blanqui, Proudhonculuğun politik sonuçlarını gözlemlemeye başladığında, kendisinin sınıf mücadelesi ve şiddetli devrime dair fikirleriyle Proudhon'un özü itibariyle devrim karşıtı ve anti-komünist olan teorisi arasındaki muazzam uçurum, aklını başına getirmişti. Blanqui, başlangıçta Fransız hükümeti için bir kukla olacağını düşündüğü Birinci Enternasyonal'in oluşumu ve ilk dönemi boyunca Proudhonculuğun çeşitli programlarına karşı özellikle acımasız bir tutum takındı.

Enternasyonal'in epey güçlü olan Fransız seksiyonu, başlangıçta Proudhon'un karşılıklı kredi toplulukları ve kooperatifleri fikrinden son derece etkilenmiş ve her türlü doğrudan

103 Bu mealde düşülmüş dağınık yorumlar için: P. J. Proudhon, *Lettres au citoyen Rolland*, ed. J. Bompard (Paris: Éditions Bernard Grasset, 1946), s. 84-85 (13 Haziran 1860 tarihli mektup), s. 134-35 (16 Mart 1861 tarihli mektup), s. 142-43 (7 Nisan 1861 tarihli mektup). P. J. Proudhon, *Les Confessions d'un révolutionnaire* (Paris: Au bureau du journal La Voix Du Peuple, 1846), s. 33. P. J. Proudhon, *La Révolution au XIXe siècle* (Paris: Garnier Frères, 1851), s. 3.

104 Blanqui MSS, 9581, s. 306.

105 Blanqui, *Critique sociale*, II, 149-50.

politik eylem biçimine düşman olan sendikacılardan oluşuyordu.¹⁰⁶ Blanqui, birkaç yıl boyunca, Enternasyonal'i, Fransız seksiyonuyla bir tutup, Tolain, Fribourg ve diğer Fransız liderlere ait her derde deva Proudhoncu reçetelerin propagandasını yapmak için kurulmuş karşı devrimci bir örgüt olarak gördü ve bu yüzden ona saldırdı.¹⁰⁷

Blanqui, onların programlarını “saf ekonomizm,” proleter özgürleşme uğruna yürütülen mücadeleden ayrılamayacak politik ve dini meselelerin reddi olarak niteliyordu. Kapitalist ekonomiye dayalı ve ruhbanlığın sömürüsüne tabi olan bir toplum çerçevesi içerisinde sosyal adalete yönelik herhangi bir program, yalnızca Ütopik bir hayalden ibaretti. Dahası, Proudhoncuların özgün reformları, özellikle kredi toplulukları ve kooperatifler, kapitalist girişimlerin ayırt edici özelliği olan biriktirme ve faiz almaya dayanıyordu. İşçi, özü itibarıyla kapitalist işlemler içinde ayartılmıştı; bu işlemler içinde geniş kitlelerin ilhamını kiliseden alan cehaleti işçileri zeki azınlıktan ayıracak, bunlar da örgüte hâkim olup bir işçi aristokrasisi rolünü üstlenecekti. Elbette hükümet, proletaryanın kaymağını yiyen, işçi sınıfının doğal önderlerini yeni ve daha aç gözlü bir *burjuvaziye* dönüştüren bir hareketi tercih ederdi.

Dolayısıyla Blanqui, takipçilerinin Enternasyonal'in toplantılarına katılmasını yasakladı; aralarından bazıları, 1866'da Cenevre'de kendisine itaatsizlik edince Blanquici örgütten atıldı.¹⁰⁸ Enternasyonal'in 1869 Basel Kongresi'nde sonunda Fransız seksiyonun bozguna uğradığını öğrendiğinde, bunu, komünizmin *burjuvazinin* saflarına korku salmış zaferi olarak kutladı. Hırslı hiziplerden ve “sahte örgütlenmelerden” oluşan görünmez bir çevrenin kuşatması altında olan Enternasyonal'de pek bir umut görmüyordu. Enternasyonal'in

106 J. L. Puech, *Le Proudhonisme dans l'Association Internationale des Travailleurs* (Paris: Félix Alcan, 1907), s. 151-62.

107 Blanqui, *Critique sociale*, II, 135-67.

108 Da Costa, *Les Blanquistes*, s. 18-20.

kararsız politikaları kitlelere güvenilir bir önderlik sunmayacaktı ve aslında sadece halkın düşüncesinin ilerleyişini ona katkı sunmadan yansıtıyordu.¹⁰⁹

Blanqui'nin, Proudhoun'un öğrencilerinin teori ve taktikleriyle sürekli tartışması, eski siper yoldaşının katkıları üzerinde yeniden düşünmesine yol açtı. 60'ların sonlarına doğru, Proudhoun'un yazılarında, ancak birer bunama emaresi olarak mazur görebildiği her türden safsata, kelime oyunu hatta "Cizvitçilik" bulmaya başladı.¹¹⁰ Sonunda, Proudhon'u şöyle özetledi: En azından huyu itibarıyla statükoyu yıkmaya hevesli; teorik mirası, "artık pasifist takipçileri için akademik bir koruluk olarak hizmet veren kısır bir labirentten ibaret olan" bir devrimciydi.¹¹¹

Böylece, Blanqui, genel hatlarıyla "Ütopyacı" adlandırılan büyük Fransız sosyalizmi geleneğiyle bağlarını açıkça kopardı. Gerçekte Ütopyacılar, özellikle de St. Simon'un ekonomik ve tarihe dair fikirlerinden son derece etkilenmişti, ama tarihsel olarak tamamen farklı bir gelenekten geliyordu. "Jakoben" kelimesi özgün bir politik gruba değil 1793'ün ruhuna benzer bir şeye işaret etmek için kullanıldığı sürece, bu gelenek Jakobin Komünizm olarak nitelenebilecek politik ve toplumsal eğilimdir. Blanqui'nin teorik sosyalizmi ve pratik devrimciliği bu geleneğin ortak ürünüdür.

109 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 362-63.

110 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 222-24.

111 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 259.

6. BÖLÜM: JAKOBEN KOMÜNİZM GELENEĞİ

Teorik bir *Égalité* (Eşitlik) ile uzlaşmaz bir politik eylemciliğin kaynaştırılması olarak adlandırdığımız Jakoben Komünizm, 1792'den beri Fransız radikal siyaseti üzerinde neredeyse sürekli etkili olmuştur. Bu acımasız şiddet ve insancıl coşkunculuk geleneği, devrimci *enragés* ve *Hébertistes** günlerinden Babeuf ve öğrencilerine, Carbonarizm ve cumhuriyetçi hareketin erken dönemlerindeki bir unsur olmaya, devrimci sendikalizmin yandaşlarına kadar uzandı ve muhtemelen bugün Fransız Komünist partisinin kimi unsurları bunu hâlâ sürdürmektedir. Blanqui, bu geleneğin en karakteristik ve vefalı taraftarıydı.

Bu geleneğin içinden çıkarak gelişen hatırı sayılır bir eğilim onun Fransızlığıdır, entelektüel dar görüşlülüğü ve tutkulu yurtseverliğidir. Bu sıfatlar, on dokuzuncu yüzyıl Fransa'sında, kesinlikle Blanquicilerin tekelinde değildi ama Blanquici ideo-

* Fransız Devrimi sırasında, Jakobenizmin solunda yer alan radikal politik gruplar. Salt kurumsal haklar değil, tam bir özgürlük talep etmişlerdir (y.n.).

loji üzerinde çok önemli etkileri vardı. Blanqui, on dokuzuncu yüzyılın radikal hareketinde böylesine önemli bir unsur olan solcu sürgünlerin ulus-ötesi topluluğuna gerçekten hiçbir zaman dâhil olmamıştı. 1860'larda Belçika'da geçirdiği birkaç yıl ve bir ihtimal İspanya, İngiltere ve İtalya'da geçirdiği yaklaşık bir hafta dışında, Blanqui, uzun politik kariyerinin çoğunu ya hapiste ya Paris'te ya da hapisanenin veya Paris'in yollarında geçirmişti.

Blanqui'nin okuduğu şeyler hakkında kısa yorumlar yazma alışkanlığı vardı ve bu kısa notlar, sadece Fransız kaynaklarını değil geniş kaynakları da okuduğunu gösterir. Ne var ki felsefesinin, toplumsal teorisinin ve hatta ekonomi teorisinin, klasiklerin yanı sıra ağırlıklı olarak Fransız kökenli kaynaklardan etkilendiği kesindir. Politik fikirleri ve taktikleri de Fransa'nın önceki geleneklerinden türetilmiş ve Fransa'nın özgün politik durumuna gönderme yapılarak geliştirilmişti. Polemiklerinin hemen hepsi Fransızlara, örneğin Pozitivistlere, Bastiat'ya, Proudhon'a ve Birinci Enternasyonal'in Fransa seksiyonuna, Thiers ve Fransız *burjuvazisinin* diğer liderlerine yöneltilmişti.

Bu gözlemleri yeterli kılmak için, Blanqui'nin, Avrupa radikalizminin yurt dışındaki birçok liderinden en azından haberdar olduğu söylenmelidir. Notlarında Lassalle lehine atıflar¹ ve Lassalle'in Alman rakibi olan ve kooperatifleri ve kredi topluluklarını savunması nedeniyle Blanqui'ye Alman kapitalizminin paravanı gibi görünen Schulze-Delitzch'e yönelik düşmanca eleştiriler vardır.² Birer liberal milliyetçi olan Mazzini, (1870'den önce) Garibaldi,³ O'Connell⁴ ve Louis Kossuth'a⁵ dönük sert ve küçük düşürücü eleştiriler mevcuttur. Heine⁶

1 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 8; 9587, s. 14 (1863 tarihi atılmış).

2 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 9-10 ve Blanqui, *Critique sociale*, II, 168-69.

3 Bkz., aşağıda s. 122.

4 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 31-33.

5 Aktaran: Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 185.

6 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 365.

ve Herzen'in⁷ yazılarından alıntı yapar ve üstü örtülü biçimde Bakunin'e⁸ göndermede bulunur. Ayrıca, Blanqui'nin Marx ve Marksizme dair genelde sanıldığından daha çok bilgisi olduğuna dair ciddi kanıtlar vardır.

Marx, Blanqui'nin kariyerini oldukça iyi biliyordu ve bu Fransız komünistine tam bir hayranlık besliyordu.⁹ Bu iki adamın hiç karşılaşmamış olduğu neredeyse kesin;¹⁰ ama Marx, Alman Adiller Birliği'nin¹¹ 1839 Mayıs Paris ayaklanmasında Blanqui'yle birlikte mücadele etmiş olan bazı üyeleriyle tanışmıştı, yani 1840'lar gibi erken bir dönemde, bu iki adam politik örgütlenmeler üzerinden ortak ilişkilere sahipti.¹² Marx, 1848'in Mart ayı ve kısmen Nisan ayında Paris'teydi; kısa bir süreliğine radikal cemiyetlerden birinde etkin olmuş ve seçimler, vergiler, Ulusal Muhafızlar'ın bileşimi konularında, esasen, Blanqui'nin kendi Merkezi Cumhuriyetçi Cemiyet'inin kürsü-

7 A.g.e., s. 287.

8 A.g.e., 9591 (bölüm 2), s. 451 (1868 tarihi atılmış). Bakunin'in adı, bir devrim durumundaki potansiyel dost ve düşmanlardan oluşan bir listede yer alır. Fransa dışında bağlantıları sıralayan ve bir Blanquiciden gelen bir mektupta da Bakunin'in adı geçer. A.g.e., 9594, s. 429.

9 Marx, birden çok vesileyle Blanqui'ye "Fransa'daki proleter partinin başı ve yüreği" olarak atıfta bulunmuştu; aktaran Garaudy, *Sources français du socialisme scientifique*, s. 217. Marx, öte yandan, Blanquicilerin tercih ettiği komplocu taktikleri çok sert bir üslupla eleştiriyordu. Bkz., A. Cornu, *Karl Marx et la Révolution de 1848* (Paris: Presses Universitaires de France, 1948), s. 62-63, ayrıca B. Nicolaievsky ve C. Maenchen-Helfen, *Karl Marx*, çev. G. David ve E. Mosbacher (Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1936), s. 214-15 [*Karl Marx: İnsan ve Savaşçı*, çev. Özlem Gürkan (İstanbul: Akademi Yayınları, 2010)].

Engels elbette, Blanquiciliği tamamen modası geçmiş bir maceracılık olarak mahkûm etmişti. Bkz., aşağıda s. 137-38

10 1879'da Lafargue, Blanqui'ye şöyle bir şey yazmıştı: "Marx...sizinle tanışmaktan çok mutlu olurdu." Blanqui MSS, 9588 (bölüm 2), s. 678.

11 Nicolaievsky, *Karl Marx*, s. 79-80.

12 F. Engels, "History of the Communist League," *Germany: Revolution and Counter Revolution* (New York: International Publishers, 1933), s. 120-21. [*Karl Marx, Köln'de Komünistlerin Yargılanması Hakkında İfşaat*, içinde F. Engels "Komünistler Birliği'nin Tarihi," çev. Emin Karaca (İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1992)]

sünden duyurduğu argümanların aynısını ileri sürmüştü.¹³ Blanqui'nin İnsan Hakları Cemiyeti'ndeki genç Alman hatip ile karşılaşp karşılaşmadığı veya hakkında herhangi bir şey bilip bilmediği meselesi, tahminlere kalmıştır.

1848'den sonra Londra'ya kaçan Blanquicilerden bazıları Devrimci Komünistlerin Evrensel Cemiyeti'nin¹⁴ kuruluşunda Marx ile birlikte çalışmış ve yazdıkları mektuplarda çalışmalar hakkında hapisteki Blanqui'ye bilgi vermişlerdir.¹⁵ Londra koalisyonu, geriye acı bir tat bırakarak kısa sürede dağıldı,¹⁶ ama Marx, 1850'ler ve 1860'lar boyunca kimi Blanquicilerle dostane ilişkisini sürdürdü ve Blanqui'nin kariyerini ilgi ve sempatiyle izlemeye devam etti.¹⁷

Blanqui ve Marx arasında karşılıklı bir ilişki olduğuna dair olumlu işaretler vardır. Örneğin, 1864'te Blanquici Dr. Watteau, ustası Blanqui'ye, istediği üzere, Marx'a Tridon'un *Les Hébertistes* adlı kitabını yolladığını yazar.¹⁸ Bu iki lider arasında çok daha önemli bağlantılar Marx'ın damatları olan Charles Longuet ve Paul Lafargue idi; ikisi de Blanqui'nin sıkı dostu ve hayranıydı. Özellikle Lafargue, kanal üzerinde mekik dokurcasına karşılıklı iltifatları ileterek 1869'da Fransa'dan Marx'a "Blanqui sana sonsuz bir güven duymakta"¹⁹ ve 1879'da Londra'dan Blanqui'ye

13 S. Bernstein, "Marx in Paris, 1848: A Neglected Chapter," *Science and Society*, III (Yaz, 1939), s. 347-55.

14 N. Plotkin, "Les alliances des Blanquistes dans la proscription," 1848, *Revue des Révolutions Contemporaines* (Aralık 1951), s. 119-21.

15 Blanqui MSS, 9581, s. 206. Barthelémy'den gelen 4 Temmuz 1850 tarihli bir mektup.

16 Nicolaievsky, *Karl Marx*, s. 218-19.

17 Blanqui'nin diğer Fransız radikallerine saldıran, tartışmalı *Avis au Peuple* adlı mektubu Londra'da yayınlandığında (bkz., aşağıda s. 167), Marx, onu coşkuyla savunup kimi nüshâlarını gizlice Almanya'ya soktu. Bkz., Karl Marx/Friedrich Engels, *Historisch-Kritische Gesamtausgabe* (Berlin, 1931), Dritte Abteilung, Band I, s. 168 (Marx'ın Engels'e gönderdiği 3 Mayıs 1851 tarihli mektup).

18 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 2), s. 146.

19 Marx/Engels, *Gesamtausgabe*, Dritte Abteilung, Band 4, s. 159. Marx'ın Engels'e yazmış olduğu 1 Mart 1869 tarihli mektupta aktarılır. Blanqui

“politik kariyerini büyük bir ilgiyle takip eden Marx seninle tanışmaktan çok mutlu olurdu”²⁰ diye yazar.

Blanqui’nin Marx’ın düşüncesini bildiğine dair bulgular amaçlarımız açısından çok önemlidir. 1869’da Marx, Lafargue’ın, kendisinin “Felsefenin Sefaleti” adlı eserinden Blanqui’nin çok heyecanlandığını ve tüm arkadaşlarına bu kitabı ödünç verdiğini anlatan bir aktarımından bahseder.²¹ Blanqui’nin el yazmaları arasında, *Das Kapital*’i, 1869’da *La Revue Positiviste*’de çıkmış düşmanca bir eleştiri karşısında savunan kısa ve ilginç bir not bulunur.²²

Ne bulursa okuyan Blanqui’nin bu eserin ilk cildini okumuş olduğu neredeyse kesindir, ikincisini ise muhtemelen okumuştur; ama fikirleri üzerinde doğrudan Marksist bir etkinin söz konusu olduğuna dair kanıtlar saptamak zordur.²³ Samimi devrimciler olduğunu düşündüğü yurt dışındaki sosyalistlere çok sempati duyardı, ancak, görünen o ki, entelektüel gıdasını nerdeyse bütünüyle Fransız kaynaklarından almaya devam ediyordu.

Yurtsever Mi Şovenist Mi?

Blanqui’nin tüm ömrüne rengini veren ve onu ahababı olan radikaller arasındaki sayısız kozmopolit sürgünden ayıran şey,

de 1861’deki mahkemesi için Alman proletaryasının gösterdiği sempatiye dair teşekkürlerini, ortak bir arkadaşları üzerinden, Marx’a ilettiler. Marx/Engels, *Gesamtausgabe*, Dritte Abteilung, Band 3, s. 25. Marx’ın Engels’e yazmış olduğu 9 Haziran 1861 tarihli mektupta bahsi geçer.

20 Blanqui MSS, 9588 (bölüm 2), s. 678.

21 Marx/Engels, *Gesamtausgabe*, Dritte Abteilung, Band 4, s. 159.

22 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 64. Kitabı eleştiren Raberty’ye göre, kapitalist kâr, emek değerinin haksız biçimde temellük edilmesi olabilirdi ama modern sanayinin genişlemesi için zorunluydu. Blanqui, Raberty’nin sömürünün sadece kapitalist için zorunlu olduğunu gözlemlediğini ve bu açıdan meselenin, sonunda, daha güçlü olanlar lehine –yani, işçiler lehine– çözüleceğini belirtmişti.

23 Gelgelelim, Garaudy, Blanqui’nin, en azından 1869’dan sonra, Marksizm’den derinden etkilendiğine inanır. Garaudy, *Les Sources françaises du socialisme scientifique*, s. 254.

Fransız yurtseverliği idi. Napolyon çağında doğmuş biri olarak, babasının Fransız Cumhuriyet'ine dâhil etmek için katkıda bulunduğu bölgeye yabancı birliklerin girdiği görüntü gözünün önünden asla gitmemişti.²⁴ Genç bir ajitatörken çağdaşı olan Fransızların saldırgan milliyetçiliğini paylaşır ve Fransa'nın, elbette "saçma fetihlere yeniden başlaması"nı değil topraklarını yabancıların denetiminden kurtarmak amacıyla, "Kralların Avrupası" üzerine süreceği on dört orduyu yeniden yetiştirmesini hayal ederdi.²⁵ Kariyerinin sonuna doğru Blanqui, kitlesel savaşın işçiler için arz ettiği tehlikeler daha görünür bir hal aldıkça, görece barışçıl oldu,²⁶ ancak tutkulu Fransız yurtseverliğini de asla elden bırakmadı.

Kimilerine göre Blanqui'nin yurtseverliği onun en önemli özelliklerinden biriydi. Alexandre Zévaès bu devrimciye dair yazdığı *Auguste Blanqui, patriote et socialiste française* adlı biyografik çalışmasının sonuç kısmında şunları yazar:

asla, en karanlık zamanlarda bile, Fransa'nın kaderinden umudunu kesmeyen veya dünya misyonunu yerine getirmek için kaçınılmaz olarak toparlanacağından şüphe etmeyen tez canlı, coşkun ve kahince yurtseverliğinin anısı ve dersleri Blanqui'den bize yadigâr kalanlardır.²⁷

Blanqui, Paris'in Fransa-Prusya Savaşı'nda kuşatılmasına dair gazetede yazdığı şiddetli, acı dolu ve parlak makaleleriyle birçok Fransız muhafazakârının gözünde adeta günah çıkarıyordu.²⁸ Gördüğümüz üzere, düşman karşısında politik hedeflerini birliğe tabi ve tali kılmaya hazırdı, ama nefret edi-

24 Blanqui MSS, 9581, s. 175-76.

25 *Défense du citoyen Louis Auguste Blanqui*..., s. 12.

26 1880'e gelindiğinde, Blanqui, işçi sınıfının savaşı asla arzulamadığından emindi. Blanqui, *L'Armée esclave et opprimée*, s. 28.

27 Zévaès, *Auguste Blanqui*, s. 247. Bkz., J. Jaurès, *Oeuvres*, ed. Max Bonnafour (Paris: Les Éditions Rieder, 1931), III, 421.

28 Muhafazakâr bir gazeteci olan J. J. Weiss'in 18 Şubat 1872 tarihli *Paris Journal*'de Blanqui'nin yurtseverliğine düzdüğü methiyeye bakınız.

len Prusyalılara teslim olmayı düşünen herhangi bir hükümeti desteklemeye hazır değildi. Blanqui'nin öfkesi, başkenti savunmaya yarı gönüllü olanlara ve kentin önünde beliren “barbarlar sürüsüne”²⁹ Daha sonraki kuşaklardan Fransızlar Blanqui'nin, Almanları, kendisini Latin ırkını imha etmeye adanmış acımasız canavarlar olarak tasvir etmesine bayılıyordu.

Aslında Blanqui, bu duyguları, böylesine şiddetli ifade etmesine neden olan istiladan çok önce de taşıyordu. 1866'ya gelindiğinde Fransız hükümetinin bu amansız düşmanı, Bismarck'ın yakaladığı başarıyı giderek daha fazla şüphe ve korkuyla karşılamaktaydı. Yurttaşlardan oluşan bir ulus değil bir “köle alayı” olan Prusyalıların, Tatar sürüsü misali Alman halklarının üzerine atıldığını o zaman söyledi.³⁰

Blanqui'nin milliyetçi antipatisine konu olanlar sadece Almanlar değildi. Özellikle, içler acısı havası, dili³¹ ve kadınlarıyla³² birlikte kapitalist sömürünün klasik yurdu olan İngiltere,³³ Anglosakson ırkın sömürge halkları üzerinde estirdiği terör ve baskıdan dolayı kınanmalıydı.³⁴ Yine de muhteşem bir edebiyat ve görece adilane bir yasal sisteme sahip olduğu için İngiltere'ye itibar ediyordu. İngiltere'de kapitalist

29 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 19.

30 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 496-97.

31 Blanqui MSS, 9581, s. 16. Blanqui, kimi İngilizce kelimelerin galyalaştırılmasına dönük hoşnutsuzluğunu şöyle ifade ediyordu: “Club-cloub!-cleub!- Öyle ya! cleu-eu-eu-eub!... Berrak dilimizin saf, basit, öz aksanının yerine İngiliz dilinin mıy mıy tonlamalarını mı geçireceğiz?”

32 A.g.e., 9584 (bölüm 1), s. 95-97. Sürgün bir arkadaş, İngiliz bir kadının eş olarak seçilmemesi yönünde uyarılır, zira onlar “*pot-au-feu* ve İngiliz egoizminin” kişiye bürünmüş halidir.

33 Blanqui, *Critique sociale*, II, 207.

34 Blanqui, *Critique sociale*, II, 73. Blanqui, sömürgeciliği ve beyazların üstünlüğüne dair on dokuzuncu yüzyıla ait fikirleri mahkûm ediyordu. Ancak, kendi döneminin ırkçı teorilerinden etkilenmişti. Beyazların diğer ırklardan daha zeki olabileceğini kabul ediyordu, ancak bu, beyazların doğuştan gelen gaddarlığı ve zalimliğinin bir telafisiydi: “Daha tatlı, daha şen ve daha yumuşak olan...zenciler,” doğal bir gaddarlığı dizginleyecek bir zekâya daha az ihtiyaç duyuyordu. Blanqui MSS, 9581, s. 283-84.

sömürünün tam anlamıyla yoğunlaşmasının, ona en devrimci potansiyeli bahsettiğini de hissediyordu.³⁵

On dokuzuncu yüzyıl Avrupa radikalleri için cumhuriyetçi bir Valhalla* olan Birleşik Devletler, Blanqui'den tam puan almıyordu. Bireysel şansların ülkesi olduğu yönünde bir hissiyatı vardı³⁶ -toplumsal sorunları uçsuz bucaksız ve sahihsiz toprakların varlığı sayesinde çözülmüş bir ulustu. Blanqui, uçsuz bucaksız toprakların sonu geldiğinde son derece şiddetli bir ayaklanmanın yaşanacağını öngörüyordu, çünkü "Anglo-Cermen ırk Fransızlardan çok daha bencil ve bireyseldi."³⁷

Ezilen ulusların bağımsızlık hareketleri, içlerinde biraz da olsa ruhbanlık, sosyalizm karşıtlığı veya Fransa'ya karşı düşmanlık barındırıyorsa Blanqui tarafından pek de sempatiyle karşılanmazdı.³⁸ Özellikle İtalyan milliyetçiliği bu konuda günahkârdı. Adı çıkmış bir sosyalizm karşıtı olan Mazzini alenen Fransa'nın "entelektüel ve politik üstünlüğüne" gıpta ediyor ve onun "insanlığı özgürleştirmiş olduğunu" Avrupa'ya unutturmaya çalışıyordu.³⁹ Hatta (1870'de Prusya karşısında Fransa'ya hizmet ettikten sonra övgü yağdırılacak ve 1879'da Blanqui'nin adaylığını koymasını destekleyecek olan)⁴⁰ Garibaldi bile 1860'larda Blanqui tarafından "Fransa namına olan her şeyin şiddetli bir düşmanı" olarak tanımlanmıştı.⁴¹ Bu iki adam da Nice'den geliyordu ve Blanqui'nin işaret ettiği üzere karşıt yollarda yürümüşlerdi. Sonuç olarak Blanqui, Sicilya'da Binler'in hizmetine girme yönündeki tüm talepleri geri çevirdi ve tüm Risorgimento hareketini hurafe, papazlara bulaşmış,

35 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 23-26.

* İskandinav mitolojisinde savaşta ölenlerin yarısının gittiği, katletme salonu anlamına gelen, ana tanrı Odin'in yönettiği alan (y.n.).

36 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 278.

37 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 68-69.

38 Flamanların, Macarların ve Slavların kültürel milliyetçiliğini "klan ve aşiretlerin atıp tutarak göz diktiği hak iddiaları" olarak reddederdi.

39 Aktaran: Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 180.

40 Bkz., Blanqui MSS, 9592 (bölüm 3), s. 272.

41 A.g.e., 9584 (bölüm 1), s. 112.

iflah olmaz biçimde burjuva ve en kötüsü acımasızca Fransa karşıtı olarak niteledi.

Blanqui'nin aşırı milliyetçiliğine dair verilen örnekler, bu devrimcinin, kızıl bayrağı bağrına basmak üzere üç renkli bayrağa burun kıvırmış olduğunun görülmemesine neden olmamalı. Tutarlılıkla dar bir milliyetçiliğe bağlanmayacak kadar sosyalistti. Yazılarında, en azından bir kere, uluslararası proletaryayı tüm ülkelerin kapitalistlerine karşı dünya çapında mücadele etmeye çağırdı. Fransız ordusuna seslenen bir açıklamada, özellikle Almanya ve İngiltere'de çok çalışan işçilerin Fransız işçisiyle aynı çıkarlara ve düşmanlara sahip olduğunu belirtti. "Tüm ulusların işçileri kardeştir ve tek bir düşmanları vardır; o da işçileri savaş alanlarında birbirlerini öldürmeye mecbur eden ezenlerdir."⁴²

Blanqui'nin notları arasında, bir Barbès gibi, her durumda Fransa'nın davasına sadık kalmadığına işaret eden, Kırım Savaşı'na ilişkin bir hayli olan ilginç bir pasaj vardır.⁴³ Blanqui'nin gözünde Fransa'nın 1854'te Avrupa gericiliğinin kalesine karşı yürüttüğü savaş, güttüğü dava için özellikle talihsiz bir durumdu. Fransa temelde bir "şovenistler ülkesi" olduğu için, savaş, Louis Napolyon'un zorbalığına karşı tüm etkili direnişlere son vermek gibi bir tehlike barındırıyordu.⁴⁴ Bonaparte'ın zaferi, despotizmin ve sonuç itibarıyla Rusya'nın zaferiydi. Çarlığın sürüleri Doğu'ya uzanıp oraları istila edebilecek duruma gelmeden önce devrimci Avrupa'nın yerle bir edilmesi gerekecekti ve III. Napolyon, tıpkı kendisinden önce amcasının yaptığı gibi, Rusya'nın işini Fransa'da halletmekteydi. "Aslında Rusya, Austerlitz muharebesini fiilen kazandı."

42 Blanqui, "Instructions pour une prise d'armes," *Archiv für die Geschichte der Arbeiterbewegung*, XV (1930), s. 299-300.

43 Barbès Kırım Savaşı vesilesiyle Georg Sand'a Louis Napolyon'un gözüne çarpan yurtsever bir mektup yazdı. Bunun sonucu olarak Barbès affedildi ve serbest bırakıldı. J. A. Barbès, "Notice sur la vie d'Armand Barbès," *La Révolution de 1848*, II (1905-6), s. 214.

44 Blanqui MSS, 9584 (bölüm 1), s. 72.

Sivastopol'deki Bonapartist zaferin sonucu, Fransa'nın Ruslaştırılması olabilirdi.⁴⁵

Üzerine en çok düşünmemiz gereken mesele, Blanqui'nin yurtseverliğinin derecesi değil, bu yurtseverliğin onun devrimci yanı ile ilişkisinin niteliğidir. Blanqui, Fransa için öngördüğü özgün devrimci rolden dolayı bu kadar dar bir *Fransız* devrimcisiydi. Pek çok çağdaşı gibi Blanqui de anayurdunun, bir fatih olarak değil insanlığın en yüce özlemlerini cisimleştirdiği için bir dünya liderliği misyonuna sahip olduğuna inanıyordu.⁴⁶ Hâlihazırda dinamik ruhu sayesinde kendi can çekişen geleneklerini imha etmiş ve öteki halkların kurtuluşuna muazzam katkılarda bulunmuş olan Fransa,⁴⁷ ulusları fethetmeye yazgılı o "eşitlik ilkesinin" taşıyıcısıydı.⁴⁸

Bu yaklaşım, evrensel toplumsal ve ekonomik gelişmelere dair uzun vadeli devrimci olanaklardan ziyade Fransa'nın mevcut politik durumunun olanakları üzerine daha çok düşünüyor gibidir. Dünya proletaryası, Paris sokaklarındaki tehlike çanlarının gürültüsüyle uyanacaktı. Dolayısıyla, Fransa'daki rejim ne kadar gerici olursa Fransızların onu derhal alaşağı etme sorumluluğu da o kadar ağır olurdu. Fransız sosyalistleri yavaşça olgunlaşan evrensel güçlerin gelişmesini bekleyemezdi çünkü bizzat dünya devriminin tohumunu taşımaktaydılar.

Blanqui ve başka pek çok insan için kendisini insanlığın ilerlemesine adanmış tüm Fransızlar, büyük Devrim'in vasiyetinin aynı anda hem yürütücüsü hem de varisiydi. Politik şiddetin kesinlikle meşru, onurlu ve bilhassa etkili bir toplumsal değişim tarzı olması, Blanqui'nin politik patriyarkasının özüydü. Bu konuda, çeşitli politik taahhütlerini 1789 Devrimi'nin politik terimleriyle tanımlayan neo-Babeufçülerden Bourbon-

45 A.g.e., 9581, s. 346-48.

46 Bkz., C. J. H. Hayes, *The Historical Evolution of Modern Nationalism* (New York: The Macmillan Co., 1948), s. 156-57.

47 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 1), s. 262.

48 Blanqui, *Critique sociale*, II, 126-27.

lara uzanan diğer bütün Fransızlardan farkı yoktu.⁴⁹ Blanqui de, kendi ideolojisini, ufuk açıcı devrimin nitelikleriyle ilişkilendirerek tanımlama konusunda kimi girişimlerde bulundu.⁵⁰

Geçmişin Etkisi

Blanqui'nin, devrimci dönemin tüm büyük figürlerini, hepsini bir kefeye koyarak takdir etmediğini keşfetmek bizi şaşırtmaz. Devrim'in bir evladı olsa da kesinlikle Lafayette'in, Jirondenlerin, hatta belirttiği üzere Robespierre'in varisi değildi. Kendi çağında en çok küçümsediği politikacılarda, burjuva tarih yazımının bu kahramanlarının tıpatıp prototiplerini görürdü. Örneğin, Gambetta ve Dumouriez; Lafayette ve onun Oportünistlerine yeniden hayat vermişti, bunların hepsi "yurtsever maskeli monarşistlerdi."⁵¹ Jirondist gelenek, Paris karşıtı federalizminden dolayı, Blanqui'ye bilhassa çirkin geliyordu.⁵² Bu gelenek on dokuzuncu yüzyılda, Ledru-Rollin ve kendilerine "1848 Dağı" denen şeyi oluşturan Jakobenler adını veren diğer kişiler tarafından sürdürülüyordu.⁵³

Asıl 1793 Dağı, "politik bedenin analizinden çıkarılan olumlu teorilerden" yoksun olsa da elbette uluydu. Eski devrimciler, üzerine bir şeyler kurabilecekleri gerçek bir bilim toplumundan yoksun olsalar da, yüreklerinde "geniş bir çerçevede yorumlandığında gelecek toplumun tüm gelişmelerinin tohumunu içinde barındıran" İnsan Hakları Beyannamesi vardı.⁵⁴ Eski devrimcilerin Haklar Beyannamesi'nin içini boşaltıp her-

49 Bkz., J. P. Mayer, *Political Thought in France* (Londra: Rutledge and Kenan Paul Ltd., 1949), s. 1-7.

50 Zévaès Blanquiciliğe atıfla şöyle yazar: "Devrimci güç kavramı, aslen, Devrim'in...Meclis'in... tayin edici 14 Temmuz ve 10 Ağustos günlerinde hükmünü icra eden halk güçlerinin... Komün'ün Marat'ın, Hébert'in, Chaumette'in egemenliğindeki kesimlerin anısına dayanır." Zévaès, *Auguste Blanqui*, s. 147.

51 Bkz., yukarıda s. 96-97.

52 Örneğin, Blanqui MSS, 9581, s. 127-28.

53 A.g.e., s. 3-4.

54 A.g.e., s. 1.

kesten önce ele geçirmeye çalışan on dokuzuncu yüzyıldaki taklitçileri, “Yahudi belge kültü” yoluyla beyannamenin ruhani gücünü dağıtmıştı. Blanqui, artık Dağ'ın öldüğü ve tek varisinin sosyalizm olduğu sonucuna vardı.⁵⁵

Blanqui, Jakoben mirası bile ayırım gütmeden kabullenmeye hazır değildi. Robespierre adıyla anılan eğilimler genel olarak mahkûm ediliyordu. Blanqui'nin Robespierre'e dönük eleştirileri, sadece yayınlanmamış el yazmalarında kâğıda dökmüştü, ancak yine de, gördüğümüz üzere, Mathiez bu eleştirilerin etkilerinin her yere o kadar çok sinmiş olduğunu düşünüyordu ki, kendisini 1928'de bunları yayınlayıp çürütmek zorunda hissetti.⁵⁶ Mathiez'nin hissiyatı, Blanqui'nin, tıpkı Jironden babası gibi, özünde burjuva kriterleri devrimci duruma uyguladığı ve 1793 ile 1794 Terörü'nü dini bir sorundan ibaret gördüğü yönündeydi.⁵⁷

Blanqui, saf ateizmin devrimci potansiyelinin ihanete uğraması olarak addettiği dindarlığı yüzünden Robespierre'i en sert biçimde mahkûm etti. Gelgelelim, eleştirileri tamamen ruhbanlık karşıtlığı üzerinden temellendirilmemişti. Blanqui, “Jakoben Kulübü, büyük üstadı Robespierre olan bir kiliseden ibaretti,”⁵⁸ diye yazdığında, amacı sadece Robespierre'in dindarlığına değil kişisel iktidara duyulan tehlikeli ve ikiyüzlü istek olarak gördüğü şeye saldırmaktı. Robespierre, kendi konumunu pekiştirmek için bile bile Clootz'u Avrupa'nın krallarına ve Chaumette'i de papazlarına kurban eden “prematüre bir Napolyon” olarak betimlenir.⁵⁹

Blanqui zaman zaman Terör'ü savunsa da Danton ve Hébert gibi adamlara uygulanmasından dehşete düşmüştü. Kendinden menkul bir Cicero olan St. Just'e göre Vergniaud,

55 A.g.e., s. 10.

56 Bkz., yukarıda s. 21.

57 A. Mathiez, “Notes de Blanqui sur Robespierre.” *Annales Historiques de la Révolution Française*, V (Temmuz-Ağustos, 1928), s. 319.

58 Blanqui MSS, 9581, s. 86.

59 A.g.e., s. 79.

Chaumette, Danton, Hébert ve sayısız başka devrimci amansızca imha edilmek üzere mimlenmiş birer Catiline idi.⁶⁰ Blanqui, Chaumette'in ölümüne gücendiği için bir *Hébertiste* olduğunu inkâr etti, hakeza Desmoulins'in ölümünden acı duyduğu için de bir *Dantoniste* olduğunu inkâr etti ve şöyle dedi: "C. Desmoulins'i *ruhani* olduğu için giyotinle idam etmek, Chaumette'i *ruhani* olmadığı için giyotinle idam etmek kadar iğrençtir."⁶¹ "Giyotinin" bu garip "eklektizmi" halkı endişelendirmiş ve şaşırtmıştı; halkın devrimci mücadeleden uzak durmasıyla sonuçlanmıştı.⁶²

Blanqui'nin devrimcilerin devrimciler tarafından infaz edilmesini kınaması ve Desmoulins ile Hébert arasında geçen, özünde anlamsız olduğunu düşündüğü çekişmelere kederlenmesi,⁶³ "burjuva devrimcilerle" herhangi bir işbirliğine girmeyi reddettiği göz önünde bulundurulduğunda⁶⁴ biraz acayip görünür. Devrim'deki çatışmaları seve seve getirip kendi dönemine yansıtıyor ama geçmişteki teorik bölünmelerin sert sonuçlarını kabul etmiyordu. Eski devrimcilerin hizip çatışmalarına üzülse de hizipleri değerlendirirken hiç de tarafsız olmadığını görürüz. Devrimci liderlerin çoğunu şiddetle kınamış ve sadece *Hébertistes* ile ilgili yazacak iyi şeyler bulmuştu.

Babeufçülerden önce Blanquiciliğin ataları olarak ele alınacak birileri varsa, bunlar, Hébert'in peşine takılıp Paris sokaklarına dökülen tarafgirlerdir. Blanqui'nin gözde yardımcısı Tridon, 1864'te *Hébertistes* hakkında bir çalışma yayınlayıp, onları, on dokuzuncu yüzyıldaki eleştirmenlerine karşı savunmuştur. Blanqui'nin bu eserin giriş kısmının en azından bir kısmını taslak mahiyetinde kaleme aldığına dair esaslı ama kesin olmayan bulgular vardır.⁶⁵ Büyük bir ihtimalle Blanqui'nin

60 A.g.e., s. 15.

61 A.g.e., s. 373.

62 A.g.e., 9591 (bölüm 2), s. 347.

63 A.g.e., 9581, s. 371.

64 Bkz. aşağıda s. 167-69.

65 G. Tridon, *Les Hébertistes* (Paris: Chez L'Auteur, 1864). Bir Blanquici olan

yazmış olduğu kısımda, *Hébertisme*, şu şekilde nitelenir:

...despotizmi yol kıvrımında durdurup, gırtlığına tabancayı dayayarak ya Eşitlik ya ölüm diye bağırان eşkıyadır... [*Hébertisme*] zafere yol açan sevinçle dolup taşsa bile bunu muhafaza edecek ölçülülükten yoksundu.

“*Hébertist*lerin haddinden fazla tutkulu oldukları için mahvolduklarının” farkına varsa da, böylesine kahraman, çıkarlarından vazgeçmiş figürlerin kaybolmasına kederleniyordu. *Hébertisme* eleştirisi, Marty'nin Blanquicilik değerlendirmesine çok benzer kelimelerle, şunu iddia eder: “Yapmış oldukları hatalardan kaçınmak iyi olsa da, sahip oldukları nitelikler örnek alınmalıdır.”

Blanqui için *Hébertisme*'in olumlu niteliği adanmışlıktır –sınırsızca *La Révolution*'a adanmışlıktır. Bu adanmışlığın en açık kanıtları Paris kitleleriyle kurduğu sıkı bağlar ve ödün vermeyen bir ateizmdi.⁶⁶ Blanqui, *Hébertisme*'i, en üstün politik zekâya sahip olmasa da mutlak zorunlu devrimci iradenin ete kemiğe bürünmüş hali olduğu için övüyordu. Blanqui'nin iradeciliğinin keskinliğini göz önüne aldığımızda, politik kariyeriyle Fransız Devrimi'ni yorumlayışı arasındaki ilişkiyi anlayabiliriz.

Blanquiciler, *Hébertisme*'e açıkça sempati duymalarına rağmen neo-*Hébertiste* değillerdi. Sahip oldukları sosyalizm anlayışı, onları en aşırı burjuva radikallerinden ayırır ve ilk komünist devrimcilerle, yani *Babeufçüler*le çok yakın bir tarihsel ilişkiye sokar. Blanqui'nin, *Babeufçü Eşitler Komplosu*'nun

Eudes, Blanqui'den, bu eserin giriş kısmının yazarı olarak bahseder; aktaran: *Ni Dieu Ni Maître*, 1 Mayıs 1881. Blanqui'nin yazdığı giriş bölümünün bir kısmı el yazmalarında da bulunmaktadır. Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 43-47.

66 *Hébertistes* bile Akıl Tanrıçası'na taptıkları için *ruhanilik* suçunu işlemişlerdi ama on sekizinci yüzyıl değerlerinin bu özeti, hiç kuşkusuz Robespierre'in geriletici Yüce Varlık kültürüne tercih edilirdi. Blanqui MSS, 9581, s. 83-84.

hayatta kalan saygıdeğer tek üyesi ve 1820'li ve 1820'li yıllardaki Fransız radikalizminin yaşlı devlet adamı olan Philip Bounarroti'den destek gördüğü sıklıkla belirtilir. Bu ilişki, Babeuf'ten Buonarroti'ye, Blanqui üzerinden Vaillant ve Tkatchev'e ve kimilerine göre, Lenin'e kadar uzanan komünist geleneğin bir halkası olarak görülür.⁶⁷

Buonarroti ile Blanqui arasında kişisel bir ilişki olduğuna dair bulgular vardır. İkisi de devrimci bir cemiyet olan Halkın Dostları'na 1832'de mensuptu,⁶⁸ ikisi de 1834 Nisan'ında isyana teşvikte bulunmuş olmakla suçlanan Lyonluları ve Parislileri savunma komitesinde yer almıştı.⁶⁹ 1835'te Buonarroti, kimi eylemlerinin tanığı olarak Blanqui'yi gösteren bir mektup yazmıştı.⁷⁰

Blanqui'nin mevcut yazılarında Buonarroti'ye veya *Babeufçülüğe* çok az gönderme yapması dikkat çekicidir. Blanqui'nin *Babeufçülüğe* yönelik ilgisine dair tüm yazılı kanıtların, anesinin imha ettiği el yazmaları arasında bulunduğu tahmin edilmektedir.⁷¹ Olabilir; ama devrimci dönemden kalma kurtarılmış yazılar ve Blanqui'nin 1820'ler ile 1830'lar arasındaki politik gelişimine dair otobiyografik metinlerde Babeuf'e bir atıf bulunmamıştır.

Dolayısıyla Buonarroti ile herhangi bir ilişkinin niteliği ve Babeufçülüğün Blanqui'nin fikirleri üzerindeki etkisinin boyutu tam olarak anlaşılamamıştır. Bu alanda kalem oynatmış hemen hemen herkes bu tür bir etkinin olduğunu ifade eder.⁷²

67 Örneğin, Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 7.

68 A. G. Garrone, *Fillipo Bounarroti e i rivoluzionari dell'ottocento (1828-1837)* (Turin: Biblioteca di cultura storica, 1951), s. 246.

69 *La Gazette des Tribunaux*, 30 ve 31 Mayıs 1835.

70 Bu mektup şurada yayınlanmıştır: P. Robiquet, *Buonarroti* (Paris: Librairie Hachette et Cie, 1910), s. 238.

71 S. Bernstein, *Buonattoti*, (Fransızca) çev. M. Gilles (Grandes Figures Hier et Aujourd'hui), s. 254-55.

72 Bkz. Garonne, *Fillipo Buonarroti*, s. 245-50; Bernstein, *Buonarroti*, s. 254-55; N. Stewart, *Blanqui* (Londra: Victor Gollancz Ltd., 1939), s. 33-40; E. Fournière, *Le Règne de Louis Philippe, Histoire Socialiste'nin VIII. cildi*, ed.

Taktik, kişisel bağlılık ve kimi spesifik fikirler konusundaki benzerlikler, Blanqui'nin Buonarroti veya herhangi bir Babeufçü kaynağın etkisi altında bulunmuş olması gerektiği çıkarımını yapmak için teşvik edicidir.

İdeolojik koşutluklar *Babeufçülük* ile Blanquicilik arasında kesin bir nedensel ilişki kurmaz, çünkü şu açıktır: İkisi de aynı entelektüel gelenekten yararlanmış ve birbirlerinden bağımsız olarak benzer noktalara varmış olabilirler. Yine de kesinlikle dikkate almaya değer çarpıcı benzerlikler söz konusudur.

Eğitimin devrimci politik rolüne dair yaklaşımı, Blanqui'nin özellikle desteklediği on sekizinci yüzyıl mirasının bir parçasıdır. Babeuf'ün bu konudaki tutumu neredeyse Blanqui'nin yaklaşımının tıpatıp aynıydı ve çok benzer bir biçimde ifade edilmişti. Babeuf, 1789'da *Cadastre perpétuel* adlı eserinde şöyle yazıyordu: “İnsanlar daima eşit bir eğitimden istifade etmiş olsaydı....çoğunluk, azınlığın ona dayatmaya cüret ettiği yüz karası prangalara asla boyun eğmezdi.”⁷³ Blanqui, tam yetmiş yıl sonra, herkese dönük bir *lise* eğitiminin, mutlak eşitliğin hükümdarlığını güvence altına alacağını ileri sürerken aynı iyimserliği ifade ediyordu.⁷⁴

Eğitim sayesinde reform yapmaya duydukları inanca rağmen, bu iki adam, toplumsal adalete yalnızca toplumsal kurumlar, Babeuf'ün ifadesiyle “herkesi, bir gün bilgisi sayesinde kendi eşitlerinden daha seçkin, daha zengin, ya da daha muktedir olma umudundan men ettiğinde” varılabileceğine inanan tutkulu birer eşitlikçiydi.⁷⁵ İkisi de bu kavramdan hareketle temel bir kurumsal değişime ve komünizme bağlandı.

J. Jaurès (Paris: Publications Jules Rouff et Cie., 1906), s. 172; G. Sencier, *Le Babouvisme après Babeuf* (Paris: Marcel Rivière et Cie., 1912), s. 71-73.

73 Aktaran: Dommanget, *Pages choisies de Babeuf* (Paris: Libraire Armand Colin, 1935), s. 85.

74 Blanqui, *Critique sociale*, I, 211-12.

75 Akaran: Dommanget, *Pages choisies de Babeuf* (Paris: Libraire Armand Colin, 1935), s. 261. Eşitliğin rolüne dair Blanqui'ye ait benzer fikirler için bkz., yukarıda s. 69-70.

Verilen bu örnekler, *Babeufçülük* ile Blanqui'nin teorisi arasındaki kuramsal benzerliklerin ortadan kaldırılmasına izin vermez. Ayrıca Blanqui'nin fikirleriyle Philip Buonarroti'nin 1830'lardaki nutukları arasında daha dolaysız ilişkiler vardır. Buonarroti'nin biyografisini yazan Garrone'a göre, Blanqui'nin sınıflar arasında amansız bir savaştan yana olması ve anayasal reform ile toprağın yeniden dağıtılmasını öngören reform karşısındaki umursamazlığı, "Buonarroti'nin eşitlikçiliğinin... dogmatik öncülleridir."⁷⁶

Blanquiciliği anlamak bakımından *Babeufçülük* ile olan herhangi bir ilişkisi, bir tarihsel olgu olan Babeuf'ün Eşitler Komplosu kadar önemli değildir. 1796'da *Babeufçüler* ekonomik kurumlarda esaslı bir değişim gerçekleştirmek için politik iktidarı ele geçirmeye yeltendiğinde Blanquiciliğe tarihsel bir örnek sunmuş oldular. Komünizm ile komplonun birleşimi, bu iki grubu, 1871'e değin Fransız sosyalist hareketindeki diğer gruplardan ayırıyordu.

Babeuf'ün komplo teknikleri Blanqui'nin politik taktiklerine model oluşturmuş gibi görünse de, 1820'li yıllardaki Carbonarist hareketin Blanquici eylem üzerindeki etkisinin daha büyük olduğuna inanmak için bazı nedenler vardır. Geoffroy'un, Blanqui'nin Restorasyon dönemindeki Carbonarist deneyimlerinin, tüm kariyerini belirleyen bir damga vurmuş olduğu yönlü iddiasını aktarma fırsatımız olmuştu.⁷⁷

Charbonnerie, yani Fransız "kömürcü" cemiyeti, epey köklü olan Fransız gizli ihtilaf geleneğinin tipik bir tezahürüdür. 1820'li yıllarda genç entelektüeller, "Carbonari"⁷⁸ denilen İtal-

76 Garrone, *Fillipo Buonarroti e i rivoluzionari dell'ottocento*, s. 249.

77 Geffroy, *L'Enfermé*, I, 38.

78 İtalyan hareketi Fransız kökenlere sahip olabilir. On sekizinci yüzyılda Franche-Comté'deki kömürcüler gizli *Ventelar* altında örgütlenmişti –*Vente* muhtemelen zanaatkarlara ait atölyelere gönderme yapmaktadır. İtalya'daki hücre ya da *Vendita*, kelimenin bu kullanımından türemiş olabilir ve tersinden Fransızlar 1820'lerde Carbonarizm'i devraldığında *Vendita* yine *Vente* olmuştur. Bkz., J. H. Lepper, *Famous Secret Societies* (Londra:

yan milliyetçi cemiyetlerin taktiklerini aşırıp masonluğun, gizli işçi tarikatları olan Compagnonnage'ların, büyük Devrim'in gizli gruplarının ve Bourbon Restorasyonu'nun ilk yıllarında boşa düşmüş komploların geleneğine aşıldı.

Yapılan açıklamalara göre Carbonarizm, daha sonra St. Simon'un geleneğini üstlenecek ve geliştirecek olan Bazard ile sonunda komploculuktan Hristiyan Sosyalizmine dönecek olan Buchez dâhil olmak üzere birkaç cumhuriyetçi militan tarafından 1820'li yıllarda Fransızlara tanıtıldı.⁷⁹ İtalya'da sahip olduğu yarı-Masonik mistisizmden epey bir arındırılarak derli toplu, sıkı sıkıya yönetilen ve politik yıkıcılığı hedefleyen bir hareketin aracı haline getirildi. Bu hareket, kısa sürede Parisli gençler arasında hatırı sayılır bir popülerliğe ulaştı ve şehrin tüm okullarına, başka kasabalara hatta en azından polisin hareketin yayıldığıнын kokusunu biraz almaya başladığı, sınır garnizonları hattınca uzanan alaylara yayılırken çok daha şaşırtıcı bir biçimde gizliliğini korudu.⁸⁰

Carbonarizm, Restorasyon'a karşı muhalefetin başını çeken seçkin "liberallerin" ve kitlenin büyük çoğunluğunu beklenen askeri darbelerin başarılı olacağına ikna etmek için çevredeki sempatizanlara güvenen Lafayette gibi komplocuların ilgisini çekiyordu. Carbonari'nin, etki itibariyle, dal budak salarak ulusal boyuta varıp 1822'de Belfort, Saumur ve La Rochelle'de neredeyse eşzamanlı üç tane ayaklanmaya yol açan bir hareketi yönetmiş olması pek işe yaramasa da, onların özgün girişimlerinin

Sampson Low, Marstow, and Co., 1932), s. 95, 126. *Memoirs of the Secret Societies of the South of Italy, Particularly the Carbonari* (Londra: John Murray, 1821), s. 1-4.

79 Fransız Carbonarizmin örgütlenmesi ve üyelerine dair muazzam bir kaynakça içeren birkaç makale şu dergide bulunabilir: *La Révolution de 1848*: M. A. Calmette, "Les Carbonari en France," : *La Révolution de 1848*, IX (1912-13), 401-17 ve X (1913-14), 52-73, 117-37, 214-30. Bkz., L. Blanc, *The History of Ten Years* (Londra: Chapman and Hall, 1844), I, 48-52; Trelat, "La Charbonnerie," *Paris révolutionnaire* (Paris: Chez Guillaumin, 1834), II, 275-341.

80 A.g.e., s. 288-89.

tarihi bizi burada ilgilendirmiyor.⁸¹ Carbonarilerin yöntemleri, ayaklanma gününe değin görece gizli ve son derece sıkı bir koordinasyon yürütmelerini sağlamış, ama irtibatları koptuğunda ve dikkatsiz veya hain bireyler planları yetkililere sattığında son birkaç saat içinde başarısız olmuşlardı.⁸²

Blanqui'nin ödünç aldığı carbonarist örgütlenme yöntemleri açıklanacaktır.⁸³ Devrimci örgütlenmenin bu teknik boyutları –piramit yapılanma, yalıtık hücreler, gizli liderlik–Blanqui'nin kariyerinde taşıdıkları önem bakımından Carbonarizmin havası denebilecek şeyi solumuş olmasından daha anlamlı değildir. Carbonarizmin birleştirici ideolojisi, Bourbon Restorasyonu'na duyulan nefretti. Herhangi bir ideolojik netleşme, militan genç Bonapartistlerin, cumhuriyetçilerin, Orleanistlerin ve neo-Jakobenlerin işbirliği yapmasını sağlayabilirdi. Bu örgütlenme sadece eylem üzerinden kendini tanımladığı sürece ayakta kaldı; üyeleri teoriyle ilgilenmeye başladığı andan itibaren muhtemelen politik başarısızlığa neden olduğu kadar hareketin çökmesine de yol açan iç çatırdamalar gün yüzüne çıktı.⁸⁴ Dolayısıyla Carbonarizm, zirvede olduğu günlerde örgütlü bir *Résistance* (direniş) idi ve hareketin üyelerini Restorasyon'un diğer muhaliflerinden ayıran şey, doğrudan eyleme duydukları bağlılığın ve kişisel güvenlik vaatlerinin yoğunluğuydu. Blanqui, genç bir delikanlı olmamasına rağmen bu yola baş koymuştu.

El yazmalarında geçen, üçüncü tekil şahıs şeklinde kaleme alınmış ama otobiyografik bir içeriğe sahip olduğu neredeyse kesin olan bir pasajda, Blanqui, Carbonarist hareket içindeki

81 Bkz., E. Guillon, *Les Complots militaires sous la Restauration* (Paris: Librairie Plon, 1895).

82 Blanqui, son anda söz konusu olabilecek ihanetleri önlemek için öngörülen darbenin provalarına öncülük ediyordu ve bu provalardan biri önceden uyarı yapmadan ayaklanmanın ta kendisi olacaktı.

83 Bkz., aşağıda s. 158.

84 Trélat, *Paris révolutionnaire*, s. 330; F. Corcelle, *Documents pour servir à l'histoire des conspirations* (Paris: Paulin, 1831), s. 12.

ilk politik deneyimini aktarır.⁸⁵ 1822'de, on yedi yaşındayken, dört Carbonarist şehidin, meşhur "Rochelleli dört çavuşun," infazını görmüştü. Onların kaderi yüreğini kıpırdattı ve bizzat Carbonarilere katılıp öç almaya ant içti.

Blanqui, Carbonarilerin etkili bir hareket olarak zirve yaptığı dönemin ardından harekete katıldı, ama onların aktivist eğilimleri, pratik eylemi umursamayan teorilere dönük hoşnutsuzluk olarak gördüğü şeye karşılık geliyordu.⁸⁶ Kendisi, 1820'li yılların sonlarına doğru yaşanan öğrenci gösterileri ve ayaklanmalarında son derece aktifti ve aldığı ilk devrimci yara 1827'deki *émeutes* (ayaklanma) idi. 1830'lara gelindiğinde uzlaşmaz eylemciliğin içinde zaten iyice yoğrulmuştu.

O yıl *Globe* adlı liberal dergide muhabirlik yapıyordu, ama dergi yönetimindeki sakıngan ve yasalıcı genç entelektüellerden hiç mi hiç hoşlanmıyordu. Daha sonraları, Temmuz Devrimi'nin başlangıcına tanıklık eden ilk günlerde kendisiyle *Globe*'un editörleri arasında geçen bir münakaşayı anlatır. Devrim sokaklarda esip gürlediğinde Cousin ve diğer editörler, Bourbonların beyaz bayrağı konusunda ihtiyatı ve sadakati elden bırakmamayı salık veriyordu. Blanqui ise "Silahlar karar verecek. Bana soruyorsanız, bir tüfek ile üç elvan kokardını kuşanmaya gidiyorum"⁸⁷ yanıtını verdi. Bunu yapmaya koyuldu, ama tam da bu gazetecilerin politik çocuğunu doğurtmaya yardım etmiş olduğunu keşfetti.

Yeni Orleanist monarşiye karşı mücadele saflarına katıldığında, yanında, idealist şiddeti benimseyen eski devrimci gelenek içinde komplo düzenlemeye devam eden birçok cum-

85 Blanqui MSS, 9581, s. 175-81. Bu aktarım Blanqui'nin elinden çıkmıştır ve Lacambre'a gönderilmiş Ağustos 1848 tarihli mektubun kopyasından sonra gelir. Blanqui bu mektupta Lacambre'ın bir otobiyografi yazması yönündeki tavsiyesini reddetse de mektubun hemen peşinden gelen sayfalar da yer alan biyografik metin, bize Blanqui'nin üçüncü tekil şahıs ağzından bir biyografi yazmaya giriştiğini düşündürüyor.

86 A.g.e., s. 117.

87 A.g.e., s. 180-81.

huriyetçi, Jakoben ve *neo-Babeufçü* buldu. Ama 1830'ların sonlarına gelindiğinde bir avuç kendini bilmez dışında herkes, uygulanamaz olduğu için komploculuktan vazgeçmişti.⁸⁸ Hébert ve Carbonari ruhunu yansıtan konuşmacılar daima olmuştur, ama sadece Blanqui ve ona benzer birkaç insan bu devrimci ideali sonuna kadar yaşatmaya devam etmiştir.

Blanqui'nin, birçok yoldaşının reddettiği ve kendisine onca çile çektirecek bir politik gelenekte ısrar etmesine dair olası pek çok açıklama vardır. Yürüttüğü bir sürü *ad hoc* polemikte alttan alta kendisini gösteren mutlak bir politik ahlaka dair varsayımlarından kısmi bir yanıt çıkarılabilir. "Ahlak, toplumun temelidir" diye yazmıştı.⁸⁹

Blanqui'nin politik ahlakı, doğal hakları rasyonel olarak ele alan bir dünya görüşünden türetilmişti. Bu görüş, yıkmaya niyetlendiği çeşitli haksızlıklara dair yaptığı nitelemelerde görülebilir. Örneğin, faiz karşılığında borç vermek "toplumsal hukukun" ihlaliydi.⁹⁰ Zor yoluyla veya spekülasyonla edinilmiş topraklara "meşru" bir biçimde sahip olunamazdı.⁹¹ Bu yüzden Blanqui, toplumsal reforma, on dokuzuncu yüzyıla ait fayda veya tarihsel zorunluluk felsefelerinden değil on sekizinci yüzyıla ait doğal toplumsal yasa mantığından yola çıkarak bakıyordu.

Dahası, doğal hakların ihlalinin pasif kurbanının da kendisini ezenler kadar suçlu olduğu, zira haksızlığı kabul etmenin onu tasdik etmek anlamına geldiği temelinde akıl yürütüyordu: "direnmek mümkünken bir hukuksuzluğa boyun eğmek onu meşrulaştırmaktır."⁹² Bu yüzden herkes, bedeli ne olursa olsun, haksızlığa karşı mücadele etmeye ahlaken mecburdu. Bu hattan herhangi bir sapma, devrimci olmayan hedeflerin

88 G. Weill, *Histoire du parti républicain en France (1814-1870)* (Paris: Librairie Félix Alcan, 1928), s. 138.

89 *Candide*, 3 Mayıs 1865.

90 Blanqui, *Critique sociale*, II, 24.

91 A.g.e., s. 47.

92 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 1), s. 347.

herhangi bir şekilde makul kılınması, ılımlı bir direniş emaresi bile Blanqui için günahtı.

Blanqui, 1832'de mahkemesinde, devrimci faaliyetin aşkın ahlaki doğasını meydan okurcasına ifade ederken hayatının izleyeceği acı seyrin kehanetinde bulunmuştu. Eli yüreğinde ve aklı başında olan herkes, kendi hayatları pahasına da olsa, kitleleri esaretten çıkmaya çağırmaya mecburdu. İnsanlığın yürüyüşünün yolunu açmak için uçurumdan atlamaya hazır olunmalıydı.⁹³

Bu formüle uygun bir yaşam sürmekle kalmayıp onu kendisine görev bildi. Blanqui, muhtemelen ilk profesyonel devrimciydi, var olan kurumları alaşağı etmekten başka bir kariyeri olmayan ilk kişiydi. Hayatının geç bir evresinde tüm erdemlerini ve kusurlarını özetleyen şu inancı dile getirdi: “*Le devoir d'un révolutionnaire, c'est la lutte toujours, la lutte quand même, la lutte jusqu'à extinction.*”⁹⁴

93 Société des Amis du Peuple, *Procès des Quinze*, s. 80.

94 “Bir devrimcinin görevi her zaman savaşmak, ölene kadar kadar mücadele etmektir.” Blanqui, “Instructions pour une prise d'armes,” *Archiv für die Geschichte der Arbeiterbewegung*, XV (1930), 277.

7. BÖLÜM: ZORAKİ İSYANKÂR

Blanqui'nin Devrim'in sunağında kurban edilişi, kariyerinin en bilinen özelliğidir. Sıkça, aklı olmayan bir devrimciliğin savunucusu, “ülkü iyi olduktan sonra, nasıl, ne zaman, kimin tarafından yapıldığına” aldırış etmeden¹ toplumsal değişimin hedefine ve koşullarına dair tek tasavvuru politik iktidarı şiddet yoluyla ele geçirmek olan “bir komplo çılgını”² olarak anılmıştır. Bu tartışmalı iddiayı sadece komplolar, cezaevi ve daha fazla komployla geçen bir ömrün kayıtları değil, Londra’lı bir *Times* muhabirinin 1879’da aktardığına benzeyen, Blanqui’ye ait kimi açıklamalar da doğrudur:

Bir teorim yok. Politika veya sosyalizm profesörü değilim. Olup bitenler kötü. Bunun yerine başka bir şey geçmeli.³

1 Ralea, *L’Idée de révolution*, s. 25.

2 T. Delord, *Histoire du Second Empire* (Paris: Librairie Germer Baillière, 1873), III, 77.

3 *The Times* (Londra), 28 Nisan 1879.

Esasen Blanqui'nin devrimci hedeflerine sempati duyan politik düşünürler, onu, öncelikle ateşliliği ve cesaretinden dolayı hayran olunması gereken naif bir partizan olarak nitelemiştir. Bu bakış açısından hareketle Blanqui'ye dair yapılan en etkili değerlendirmelerden biri, Engels'in 1874'te *Der Volksstaat*'e gönderdiği ve Blanquici Komünarların Londra'da kurmuş olduğu "Devrimci Komün"e yönelik saldırıyı anlatan mektupta yer alır.⁴ Engels, bu çömezleri, Blanqui'nin kendisinden bütünüyle ayrı tutuyor, ama olgun lideri "bir önceki kuşağın devrimcisi," sadece halkın acılarına sempati duyarak sosyalist olan politik bir devrimci olarak açığa alıyordu.

Politik faaliyeti bakımından Blanqui, asıl olarak bir eylem adamıydı ve uygun bir anda güçlü bir politik darbe vurmaya girişebilecek küçük ve iyi örgütlenmiş bir azınlığın, başlangıçta birkaç başarı elde ederek halk kitlesini arkasından sürükleyebileceğine ve böylece başarılı bir devrim yapabileceğine inanıyordu.

Engels'in Blanquicilik tanımı, kimi yazarlar tarafından devrimci eyleme dönük her tür sosyalist bağlılığı içerecek şekilde genişletildi. Bir Revizyonist olan Eduard Bernstein yazılarında buna gönderme yapar; Bernstein, "modern toplumun sosyalist dönüşümü pahasına devrimci eylemin yaratıcı melekelerini" abartamaya meyilli Marksistlerin "Blanquici hatasına" hayıflanıyordu.⁵

Lenin, elbette, Bolşevik devrimci teorinin Blanquici olduğuna dair her tür ithamı hararetle reddediyordu. İnsanlığın özgürleşmesini proletaryanın sınıf mücadelesine bağlayan Marksist te-

4 Engels, "The Program of the Blanquist Fugitives from the Paris Commune," Marx, *The Civil War in France* içinde, s. 133-44 ["Blankici Komün Mültecilerinin Programı," Karl Marx – Friedrich Engels, *Seçme Yapıtlar 2* içinde, çev. A. Kardam, S. Belli, K. Somer (Ankara: Sol Yayınları, 1977), s. 453]

5 E. Bernstein, *Socialisme théorique et Social Démocratie pratique*, çev. A. Cohen (Paris: P. V. Stock, 1900), s. 55. [*Sosyalizmin Ön Koşulları ve Sosyal Demokrasinin Görevleri*, çev. Levent Bakaç (İstanbul: Yazılama Yayınevi, 2011)].

ori ile küçük bir entelektüel azınlığın komplosuna dayalı Blanquici inanç arasında ayırım yapmış⁶ ve Marksistler ve Blanquicilerin bir ayaklanmaya dair yaklaşımları arasındaki başlıca üç farkı ayrıntılarıyla ele almıştır. Blanquicilerin tersine Marksistler için ayaklanma, komplo veya parti değil gelişmiş bir sınıf üzerine temellendirilmişti; “halkın devrimci ayaklanmasına” dayandırılmıştı; onlar, halkın öncülerinin eylemi tavan yaptığında, halk düşmanları zayıfladığında ve bölündüğünde olgunlaşan bir devrimdeki önemli aşamayı hesaba katardı.⁷ Lenin’in saptaması, Blanqui’nin başarılı bir proleter devrimin zorunlu nesnel koşullarına dair kavrayıştan ve böyle bir devrimin tamamlanmasında işçi sınıfı çoğunluğunun rolüne dair anlayıştan yoksun olduğunu ima eder.

Neil Stewart’ın yazdığı Blanqui biyografisinde bu bakış açısı ayrıntılarıyla incelenir. Stewart’a göre Blanqui, sosyalizm ve politik çatışma arasındaki zorunlu bağlantının anlaşılmasına önemli bir katkı sağlamıştır.⁸ Blanqui proleter devrimi ve ona yön verecek gelişmiş bir parti ihtiyacını doğru bir biçimde öngörmüş, ama toplumsal devrimin başarısının nihayetinde büyük işçi kitlesinin örgütlenmesine ve hatta onlarla ilişkinin sürdürülmesine bağlı olması gerektiğini göz ardı etmiştir.⁹ İşçilerin başarılı bir devrimi otomatikman destekleyeceğinden emin olduğu için kitle propagandasını neredeyse tamamen görmezden gelmiştir. Doğrudan devrimci değilse bütün proleter eylem biçimlerine karşı düşmandı, çünkü tarihi, ekonomik ve politik güçlerin uzun vadeli gelişimi temelinde değil, tekil eylemlerin sonucu olarak yorumluyordu.¹⁰

Devrim Yolunda Devrimci Olmayan Taktikler

Blanqui’ye en olumlu gözle bakan tarihçiler bile Blanqui’nin kitle ajitasyonunun devrimci potansiyelini takdir etme veya

6 Lenin, “K Itogam S’ezda,” *Sochinenüa* içinde, IX, 237.

7 Lenin, *On the Eve of October*, s. 5.

8 Stewart, *Blanqui*, s. 331.

9 A.g.e., s. 40-42.

10 A.g.e., s. 328.

komplonun pratik kısıtlılıklarını kabul etme konusunda başarısız olduğu yönündeki eleştiriyi kısmen kabul eder. Ancak, bu eleştiri ile Blanqui'nin akli olmayan politik bir maceracı olarak nitelenmesi arasında devasa bir uçurum vardır. Blanqui'nin devrime bağlılığının doğasına dair ihtilaflı yorumlar, Blanquiciliğe dair bir araştırmada sorulması gereken sorulara değinir: Blanquici politik teorinin özü "Devrim, hemen şimdi" şiarı mıydı? Blanqui için tek kabul edilebilir devrimci teknik ayaklanma mıydı? Blanqui'nin komplocu elitiyle kitleler arasındaki ilişki ne olacaktı? Devrimci bir durumun nesnel koşullarını kabul eder miydi?

Blanqui'nin kitlelere tamamen yabancılaşmış olduğu ve ayaklanma için doğrudan önemli olmayan politik taktikleri mutlak olarak reddettiği iddiasının hakkını vermeyi zorunlu kılan bulgular devreye sokularak başlanabilir. Şüphesiz Blanqui, birçok barışçıl sosyalist ve işçi faaliyetini sadece küçümserdi. Özellikle 1848 ile 1870 arasında Fransız emek hareketinin büyük eylemlerinden uzak durmuştu. O dönemdeki karşılıklı kredi cemiyetlerini, işçi tasarruf birliklerini ve kooperatifleri acımasızca eleştirmişti.¹¹ Öte yandan devrimci bir darbenin ancak kitlelerin devrimci bir ruhuyla güvence altına alınabileceğini hisseder oldu ve sonuçta hemen/dolaysız devrimci sonuçlar elde etmeye yönelik olsun olmasın, kimi uzun vadeli kitle ajitasyon taktiklerini son derece çekici bulmaya başladı. Seçimlere katılmak, grevler ve gizli propaganda, zaman zaman övdüğü teknikler arasındaydı.

Blanqui'nin seçimlere katılım konusundaki tutumu bir hayli muğlaktı. Basının kullanılmasını veya sol örgütlere kürsü açmayı reddeden rejimler altında seçim sandığının kullanılmasını genelde kabul etmezdi.¹² Sempatizanları, polisin derhal misillemelerde bulunmasından korkmadan kampanya yürütebildiğinde, zaman zaman burjuva seçimlere katılmaya

11 Bkz., yukarıda s. 110-11.

12 Blanqui MSS, s. 250-51.

hazırdı.¹³ Ne var ki, Blanqui, zorlamanın söz konusu olmadığı seçmen iradesinin ürünü olsalar dahi sık sık parlamenter kurumlardan haz etmediğini ifade ederdi.¹⁴ Seçimler ne kadar hakkaniyetli ve özgürce olursa olsun, halkın zihni üzerindeki gerici denetimle geçen yıllar (özellikle taşrada) şer meyvelerini verecekti.¹⁵ Dolayısıyla, aydınlanmış unsurlar kitleleri eğitmek için mukayese edilebilir bir şansa sahip olmadığı sürece radikallerin yaşamada koltuk kapma hayalleri “aldatıcı olduğu kadar tehlikeliydi.”¹⁶

Blanqui, bir devrimin hemen ardından evrensel oy hakkının uygulanmasına karşı çıkan o gayet bilindik argümanlarını bu temelde geliştirmişti. Fikirlerin serbestçe yayılması onca zaman bastırıldığı için gericilerin safında yer tutabilecek olanlar, bir vatandaşlar çoğunluğu değil bir köle topluluğuydu. “Yetmiş yıl boyunca taraflardan sadece birini dinlemiş kör bir mahkemedir. Bir yetmiş yıl da davanın diğer tarafı dinlenmelidir. Savunmalarını birlikte verecek durumda olmadıkları için art arda savunma verecekler.”¹⁷

Blanqui’nin seçim kampanyasını ve Temsilciler Meclisi’nin kürsüsünü kimi koşullar altında kitleleri telkin etme tekniği olarak kullanmaya hazır olduğu sonucuna varılabilir, ama politik makamların radikal politikacılar için çekiciliği konusunda her zaman kuşkucuydu ve köylü çoğunluğun politik zekâsına güvenmezdi.

Blanqui’nin yasal seçim kampanyası yürütmenin devrimci potansiyelini kısmen kabul etmiş olması, proletaryanın gündelik ekonomik talepleri ile ilgilenmediği yönündeki eleştirilere cevap vermez. André Marty, Blanqui’ye dair yergisini şu iddiayla dile getirdi: “Blanqui ve Blanquicilerin temel hatası...

13 Bkz., yukarıda s. 88-92.

14 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 278.

15 Blanqui, *Critique sociale*, I, 207-8.

16 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 274.

17 Blanqui, *Critique sociale*, I, 207.

işçilerin acil taleplerinin savulmasını hor görmeleri idi.”¹⁸

Blanqui ücretler ve çalışma saatleriyle çıkar temelinde fazlasıyla ilgilenmenin işçilerin politik bilincini körelteceği endişesi taşıdığı için, kendi örgütünü işçilerin günlük talepleri uğruna verilen mücadeleye bağlamak istemiyordu.¹⁹ Ama grevlerle kazanılan tüm ücret artışlarının uzun vadede fiyat artışlarıyla sıfırlandığına inanmasına rağmen, ekonomik meselelerle ilgili grevleri ciddi biçimde takip ediyordu.²⁰ Bu grevlerde, işverenlerin işçileri kırma ve aşağılamaya dönük zalim ve keyfi gücünü sınırlandırmaya yönelik bir araç görüyordu;²¹ bunların, işçi dayanışmasının en popüler ve doğal araçları olduğunu kabul ediyor ve grevle sonuçlanan ekonomik mücadelelerin “iç savaşa gebe” olduğunu hissediyordu.²² Grev kendinde bir amaç değil politik iktidarın proleter fethi yönünde bir adımdı:

Kapitalist ezilmeye karşı bir savunma aracı olan grevler temelinde geçici olarak desteklendiğinde, kitleler tüm çabalarını toplumsal bir dönüşümü ve malların adil bölüşümünü yürürlüğe koyabilecek değişimler olarak görülen politik değişimlere yoğunlaştırmak zorundadır.²³

Görünürde Blanqui'nin grevlere yönelik sempatisinin pratik açıklamaları, sadece işçi örgütlerinin haklarını kısıtlayan yasalara karşı ara sıra yayınladığı polemiklerde yer alıyordu.²⁴ 1860'larda Birinci Enternasyonal'in Fransız seksiyonunun bir-

18 Marty, *Quelques Aspects de l'activité de Blanqui*, s. 20.

19 Blanqui MSS, 9581, s. 49.

20 Blanqui, *Critique sociale*, II, 20.

21 A.g.e., s. 227.

22 A.g.e.

23 A.g.e., s. 167. Politik bir silah olarak grev fikrinin Blanqui'nin parlamenter kurumlara yönelik güvensizliğiyle birleşmesi ve doğrudan eylemi vurgulaması, Fransız sendikalizminin devrimci kanadı üzerinde dolaylı bir etkiye bulunmuş olabilir. Ne var ki, Sorel ve bu hareketin filizofları, Blanqui'nin sertliğine rağmen sığ olan rasyonalizminin mutlak entelektüel antitezini temsil eder.

24 A.g.e., s. 174-77; ayrıca, Blanqui MSS, 9581, s. 112.

çok lideri emek örgütlenmesi ve ajitasyonu yönünde verdikleri ilk vaatler temelinde pratik eyleme sürüklendiğinde,²⁵ Blanquiciler işçiler arasında komploculuk yapmaya devam ediyor ama ekonomik hedeflere yönelen, çağdaş, güçlü proleter harekete pek de ilgi duymuyorlardı.

Blanqui, ekonomik ajitasyonun politik önemini hafife alıyor gibi görünmesine rağmen, kitlelerin kendi sorunlarının devrimci çözümüne yönelmesini sağlamak için bir tür entelektüel hazırlığın gerekli olduğunu idrak etti. Bunun, Blanqui'nin işçiyle kapitalist ekonomi arasındaki son derece belirsiz ekonomik ilişkilere dair anlayışından ve fikrin hayati tarihsel rolüne dair felsefi kabulünden çıkmış olması beklenirdi. Bu yüzden, nihayetinde politik sınıf çatışmasına odaklanabilecek ekonomik dürtülerden ziyade kitlelerin devrim öncesi “aydınlanmasının” önemi konusunda daha duyarlıydı.

Blanqui, kapitalist toplumun, insanları, mutsuz hallerinin gerçek doğası ve sebebi konusunda körleştirmek üzere örgütlendiğini varsayıyordu. Hâkim sınıfların onlara çok gördüğü aydınlanmayı radikal elitler sağlamalıydı. Politik sansür dönemlerinde bir ayaklanmayı hazırlamak için gereken gizlilik ve kararlılık, proletaryayı düşmanlarına karşı bir araya getirebilecek fikirlerin yayılması için kullanılmalıydı. Blanqui, politik yaşamı boyunca öngördüğü ayaklanmaların nesnel koşulu olarak gördüğü devrimci bilinci yaymak için uğraşıp durdu.

Kariyerinin ilk yıllarında yayımladığı *Propagande démocratique* başlıklı broşürde, bu genç ajitator, muhalefetin bütün ifade biçimlerinin hükümet tarafından bastırılmasına izin vermenin cumhuriyetçi dava üzerindeki yıkıcı etkilerinin ana hatlarını çizdi. Tüm iyi cumhuriyetçiler, sonunda kitleleri harekete geçirecek eşitlik ve kardeşlik ilkelerini yayarak anti-demokratik önyargılar ve iftiralarla mücadele etmekle yükümlüydü. Sonuç olarak Blanqui ve yandaşları, hükümetin hasıraltı

25 A. Thomas, *Le Second Empire; Histoire Socialiste*'in X. cildi, ed. J. Jaurès (Paris: Publications Jules Rouff et Cie., 1906), s. 369-77.

ettiği çeşitli cumhuriyetçi yazılardan pasajları yeniden basıp dağıtmayı önerdi.²⁶

Blanqui, “demokratik propagandasını” tasarladıktan yirmi beş yıl sonra kitle ajitasyonu pahasına örgütlenmeye haddinden fazla vurgu yapmış olduğunu bir arkadaşına yazdığı mektupta itiraf etti; “insanları örgütlemekten önce onları ataletlerinden çıkarmak gerek.”²⁷ Ancak “fikirlerden oluşan bir akım” harekete geçmek için dışarıdan bir miktar dürtülmeye ihtiyaç duyan halkı aktifleştirdiğinde²⁸ devrim yapılabileceğine inanır hale geldi. Ne var ki herhangi bir değeri olan fikirler, otoriter bir rejim altında yasal yoldan halka iletilemezdi, dolayısıyla gizli kapaklı propaganda, kitleler arasında sosyalizm ve eşitlik için biraz olsun coşku yoksa acemi insanları bile getiremeyecek örgütler için tam bir varoluş koşulu haline geldi.²⁹

Blanqui'nin zihninde, kitlelere devrimci bir ruh aşılacak ateizmin yayılmasıyla kopmaz bağlara sahipti.³⁰ Blanqui fırsat bulduğunda, kısa ömürlü ruhbanlık karşıtı dergiler aracılığıyla devrimci propaganda yapmaya çalıştı; kısa süreliğine 1863'te yayınlanan *Candide* adlı Blanquici yayın, gerici yani, öncelikle dini fikirlere yönelen felsefi bir saldırıya adanmıştı.

Demokratik olmaktan daha beter bir dizi rejimin sansür-cüleri ve jandarmaları, Blanqui'nin gizli kapaklı propaganda yapma olanaklarını sadece konuşmayla sınırlandırıyorlardı. Uzun kariyeri boyunca, şahsen, hatırı sayılır sayıda cezaevi arkadaşını etkilemeyi başardı. Her tutuklanması, o yüzyılda yıkıcı fikirlerin önemli bir mekânı olan Paris kafelerine yeni bir genç Blanquici tohum atardı.³¹ Bu genç insanlar genellikle

26 Blanqui et Hadot-Desages, *Propagande démocratique*, s. 1-2.

27 Blanqui MSS, 9584 (bölüm 1), s. 117-18 (1860 tarihi atılmış).

28 A.g.e.

29 A.g.e., s. 119-21.

30 A.g.e., 9590 (bölüm 2), s. 356. “[Halk] ancak ateizm üzerinden ciddi devrimci olacaktır.”

31 Paul Lafargue şöyle yazıyordu: “A. Blanqui, bizim kuşağımızdan gençlerin bir kesimine devrimci eğitim vermiş olma onurunu taşır.” *La Révolution*

öğrenci veya entelektüeldi ama siyasi polisle başı derde girmiş birçok işçi de bu kendinden menkul proleter devrimcinin fikirlerinden etkilendi.

Kışkırtıcı doktrinlerin sözlü propagandasını yapmanın bir diğer kanalı ise kamuya açık duruşmaların politik bir forum olarak kullanılmasıydı. Blanqui, bu tekniğin taşıdığı potansiyellerin gayet bilincindeydi. Örneğin, taraftarı Tridon İkinci İmparatorluk'a karşı komplo düzenlemekle suçlanarak aleyhinde dava açıldığında, bu eski profesyonel, gençliğe sakın sakın coşkulu bir savunma tasarlamayı öğütledi –bu, misilmeleri yerin dibine sokabilecek ve aynı zamanda kamuoyunu harekete geçirmeye hizmet edecek bir plandı.³²

Blanqui, politik davalarda müdafî rolünü mükemmel yerine getiriyordu ve bunda rakipsiz bir deneyime sahipti. Savunmaya genellikle mahkemenin yetkinliğini sorgulayarak ve onu politik veya sınıfsal önyargılara sahip olmakla suçlayarak başlıyor, kapitalist toplumun kurumlarını sözlü olarak itham ve mahkûm ediyor, sonra da toplumsal adalete dair kendisine ait reçetelerin ana hatlarını çiziyordu. Nerdeyse her seferinde sert bir ceza alırdı, ama en azından resmi dergilerde kışkırtıcı konuşmalarının okunacak olmasından memnurluk duyardı.

Blanqui'nin Nafîle İhtiyatlılığı

Blanqui'nin uzun vadede kitleleri eğitebilecek ajitasyonun önemini kabul etmiş olması, öncelikle ayaklanmaya bağlı kaldığının üstünü örtmemeli. Hemen hemen her durumda sloganı şuydu: "Silah ve örgütlenme, bunlar, ilerlemenin belirleyici unsurları, sefalete son vermenin gerçek araçlarıdır."³³ Ancak bu belalı komplocunun, en azından teoride, tüm toplumsal sorun-

Française, 20 Nisan 1879. Bkz. Clemenceau'nun 27 Kasım 1896 tarihli *Le Journal*'deki betimlemesi.

32 Tridon'a yazdığı bir mektupta geçer: Blanqui MSS, s. 36-37.

33 Londra sürgünlerine kadeh kaldırırken yaptığı konuşmada geçer, *Avis au Peuple* (10 Şubat 1851), Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 66'da yeniden basılmıştır.

ların çözümünü salt ayaklanma ediminde bulmadığını belirtmekte fayda var.

Kendi döneminin ruhuna uygun olarak toplumsal gelişmeye dair her tür basit mekanik veya iradeci bakış açısını reddetti ve aslında dönüm noktası olan toplumsal değişimlerin ne yıkıcı ne de yüzeysel olduğu noktasına vardı.³⁴ Karakteristik bir toplumsal organizma veya bir çağ, *a priori* fikirlere göre yeniden kurulamazdı ve tıpkı binlerce kaynaktan beslenen bir akım gibi tüm geçmişinin bir ürünüydü.³⁵

Devrimlere gelecek olursak:

O kadar tesadüfî görünen devrimler, aslında uzun bir kuluçka döneminin ürünüdür.³⁶

O halde özlemi çekilen Devrim, hiçbir insanın yapamayacağı, yavaşça olgunlaşan güçlerin ürünüydü. Blanqui, Fransa'nın uzun süredir devrimci bir durumun tüm tarihsel koşullarını bünyesinde ete kemiğe büründürmüş olduğundan emindi. Dolayısıyla, onun devrimci eyleme dair entelektüel nitelendirmeleri pratik bir önem taşımadıkları gerekçesiyle bir kenara atılabilir. Kayda geçen başarısızlıkları, kesinlikle, kendi döneminin devrimci nesnel potansiyellerine dönük ısrarcı bir kayıtsızlığa delaletmiş gibi görünür. Paradoksal biçimde, bu sonuç, onun devrimci kariyerinin kimi ayrıntıları ile çelişir. 1839 sonrasında Blanqui'yle ilişkilendirdiğimiz *her* politik krizde, o anki ivedi durumlar bir devrime elverişli olmadığı için, aslında örgütlenmesine katkı sunmuş olduğu hareketlerin şiddetle sonuçlanmasını ertelemeye çalıştığını görürüz.

Blanqui'nin Mayıs 1839 darbesi için yaptığı hazırlıklar bile Blanqui'nin ihtiyatına dair bir fikir verir, ama zoraki darbeciliğinin ana hatları ilk olarak çalkantılı devrimci bir dönem olan 1848 esnasında net biçimde görülür.

34 Blanqui, *Critique sociale*, I, 41.

35 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 520.

36 Blanqui, *Critique sociale*, I, 41.

Şubat 1848’de cezaevinden çıktığında hemen Paris’in en radikal cumhuriyetçi ve sosyalist unsurlarının lideri olarak kabul edildi. Blanqui’nin Paris’e vardığı günün ertesinde, 25 Şubat akşamında, Lamartine’in üç renkli bayrağı kırmızı bayrak karşısında başarıyla savunmuş olmasından nefret eden, kentin en militan solcuları Geçici Hükümet’e karşı bir darbe planlamak için buluştu. Sokağa akın etmek için, uslanmaz ve amansız bir komplocu olan Blanqui’nin tek bir sözüne bakıyorlardı. Blanqui, militanları afallatarak ve polisin ajanlarını hoşnut kılan bir sürpriz yaparak ihtiyatlı olmayı öğütledi. Aşırı uç olarak nam salmış insanları zorla iktidara getirerek *burjuvazi*yi ve köylüleri korkutma tehlikesi olduğundan söz ediyordu. Şunu soruyordu: “Gecenin gölgesindeki hırsızlar gibi gözü kara bir ani hücumla iktidarı ele geçirirsek, iktidarımızın ömrü konusunda kim hesap verecek?”³⁷

Blanqui, Hôtel de Ville’deki (yani, Geçici Hükümet’teki) güçsüz işgalcilerin kaçınılmaz olarak düşeceğini, ama bunun ancak geniş *faubourg* (kenar mahalle) kitleleri yeni bir “10 Ağustos” gerçekleştirmeye karar verdiğinde olacağını öngördü.³⁸ Bu durumda, hükümet devrimci toplulukların “gerçekten popüler” olan liderlerine emanet edilecekti. Blanqui, darbeciliğe tamamen yabancı bir anlayışla, zirveye ulaşan bir kitle hareketiyle ilişkilendirmediği sürece iktidarı ele geçirmeye yönelik her türlü sosyalist girişimi reddediyordu.

Blanqui’nin hükümete sürekli soldan baskı uygulamak üzere çalkantılı Mayıs ve Nisan aylarında kitle gösterilerinin örgütlenmesine yardımcı olduğu ve bunları yönettiği şüphe götürmez.³⁹ 17 Mart’ta büyük bir kalabalık, Paris’ten düzenli bir-

37 Hasımı olan bir çağdaşı tarafından aktarılmıştır: A. Lucas, *Les clubs et les clubistes* (Paris: E. Dentu, 1851), s. 214. Ayrıca burada da betimlenir: Bernard, *Curiosités révolutionnaires* (Paris: O. Giraud et J. Dagneau, Librairies-Éditeurs, 1851), s. 36-37.

38 10 Ağustos 1792 –Paris’in devrimci kesimleri Tuileries’i ele geçirip monarşiyi alaşağı etti.

39 Blanqui’nin dediğine göre, bir burjuva siyasetçi ona “bizi alaşağı mı et-

liklerin çekilmesi ve yeni Ulusal Meclis için planlanan seçimlerin ertelemeğini talep eden dilekçeler sunmak üzere kafiler halinde Hôtel de Ville'e yürüdü. Blanqui, siyasi bir cemiyetin üyesi olarak, kalabalığın taleplerini Geçici Hükümet'in ürkmüş üyelerine sunan heyete katıldı.

Tüm devrimci amaçlarına rağmen o "gün" tam bir fiyat-koydu, zira Louis Blanc ve Ledru-Rollin, Blanqui gibi adamların Paris'in kitlelerini denetimleri altına alabileceğinden endişelenip Lamartine'in konuşmasına destek vererek, aslında dilekçeleri kabul etmeden halkı barışçıl bir biçimde dağılmaya ikna etmişti.⁴⁰

Çağdaşı olan birçok gözlemci Blanqui'nin 17 Mart'ta Geçici Hükümet'i alaşağı etmeyi veya en azından onu ılımlı çoğunluğundan arındırmayı planladığına inanıyordu⁴¹ ama kendisi bunu inkâr etti. Gösteriyi örgütlediğini kabul etti ama cemiyetlerin seçimlerin belirsiz bir tarihe ertelenmesi yönünde talepte bulunmayı reddetmesinin ardından "tam bir umursamazlıkla" Hôtel de Ville'e kadar onları takip ettiğini iddia etti.⁴²

Bu bulgulardan hareketle kesin olarak varsayılabilir

mek istiyorsun[uz]" diye sorduğunda "hayır, ama ardınızdaki yolu kesmek istiyoruz" diye yanıt verir. L. A. Blanqui, *Réponse du citoyen Auguste Blanqui* (Paris: Imprimerie D'Ad. Blondeau, 1848), s. 2.

40 D. Stern (Mme D'Agoult), *Histoire de la Révolution de 1848* (Paris: Calmann Lévy, 1878), II, 193-201.

41 Bkz., E. Regnault, *Histoire du gouvernement provisoire* (Paris: Victor Lecou, 1850), s. 224; Garnier-Pagès, *Histoire de la Révolution de 1848* (Paris: Pagnerre, 1861), VI, 430. Daniel Stern, cemiyetlerin yürüyüşten önceki toplantısında Blanqui'nin tutumunu şöyle anlatır: "Blanqui'nin kendisi... Geçici Hükümet'in alaşağı edilmesinin gerekli olduğunu söylemeye cüret etmedi ve sadece onu istenmeyen kişilerden temizlemekten bahsetti." Stern, *Histoire de la Révolution*, II, 193. Blanqui'nin, hükümeti ılımlı üyelerinden temizlemeye niyetlendiğini düşünen bir sempatizan için bkz., G. Lefrançais, *Souvenirs d'un révolutionnaire* (Brüksel: Imprimerie Ch. Hautsont, 1902), s. 32.

42 *Le Moniteur Universel*, 15 Mart 1849 (Blanqui'nin 13 Mart tarihli duruşmada Haute Cour de Justice karşısındaki ifadesi), ayrıca a.g.e., 3 Nisan 1849 (31 Mart tarihindeki ifadesi).

tek şey, Wasserman'ın, Blanqui'nin şiddetli bir darbe planladığına dair hiç bir kanıtın söz konusu olmadığı yönünde varlığı sonuştır.⁴³ Aklından darbe yapmak geçmiş olsa bile bunu yürürlüğe koymak için neredeyse hiçbir şey yapmadı.

16 Nisan günü için yine hoşnutsuz Parisli işçilerin yapacağı bir gösteri planlanmıştı. Hükümet, bu sefer, sokaklara silahlı Milli Muhafızlar dizdi ve böylece kalabalık, burjuva süngülerinden oluşan sıralar arasında hayli küçük düşürücü bir geçit töreniyle kendisini tatmin edip yetinmeye mecbur bırakıldı.⁴⁴ Yine Blanqui'nin bu hareketi *darbe* için bir sıçrama tahtası olarak kullanmaya niyetlenip niyetlenmediği sorusu ortaya çıkar.⁴⁵ Wasserman, hükümetin amansız düşmanlığının, Blanqui'yi, zor kullanmaktan başka yöntemlerle olayları etkileme umudundan vazgeçirmeye uğraşmak zorunda kaldığı sonucunu çıkardı.⁴⁶ Blanqui'nin birçok çağdaşı, bu korkunç *conspirateur monomane*'in⁴⁷ aslında 16 Nisan'da bir ayaklanmaya kalkıştığını hissediyordu.⁴⁸ Bu komplocunun kendisi, gösteriler için toplanılan Champ de Mars'da sadece politik

43 Wasserman, *Les Clubs de Barbès et de Blanqui*, s. 73.

44 A. R. Calman, *Ledru-Rollin and the Second French Republic* (New York: Columbia University Press, 1922), s. 150-60.

45 Blanqui, gösteriden birkaç gün önce Lamartine ile özel bir görüşme yapmıştı; hatta Ledru-Rollin'i de görmeye çalışmıştı. Ancak, hükümetin herhangi mensubuyla bir dolap çevirdiğine dair bir bulgu yok. Lamartine ile konuşmasına dair epey göz boyayıcı ve yapılması mümkün olmayan bir aktarım için bkz. A. Lamartine, *Histoire de la Révolution de 1848* (Leipzig: Brockhaus & Avenarius, 1849), I, 160-65. Ledru-Rollin ile buluşma denemesi için bkz., Caussidière, *Mémoires* (3. baskı; Paris: Michel Lévy Frères, 1849), II, 14.

46 Wasserman, *Les Clubs de Barbès et de Blanqui*, s. 122.

47 "Komplo saplantısı olan kimse." Lamartine, Commission D'Enquête'e verdiği ifadesinde Blanqui'yi böyle niteliyordu, *Pièces relatives aux événements du 15 Mai et l'insurrection de Juin* (Bordeaux: Imprimerie de Durand), s. 168.

48 Garnier-Pagès, *Histoire de la Révolution de 1848*, VII, 369-71; Stern, *Histoire de la Révolution de 1848*, II, 297. İçişleri bakanlığına atanan emniyet müdürü Carlier, Blanqui'nin hükümetin kimi mensuplarına suikast düzenlemeyi planladığı yönünde bir tanıklığı ifade eder. Commission D'Enquête, *Pièces relatives aux événements du 15 Mai et l'insurrection de Juin*, s. 112.

düşmanlarının suçlamalarına karşı verdiği cevabın yazılı kopyalarını dağıtmak için bulunduğunu iddia ederek herhangi bir komplo niyeti taşıdığını inkar etti.⁴⁹ 17 Mart vakasında Blanqui'nin 16 Nisan için bir darbe planlamamış olduğu kesin olarak söylenemez, ama bunu planladığına dair de doğrudan bir kanıt yoktur.

Blanqui, Şubat Devrimi'nin epey moral bozucu baharının ardından, sonunda, komploya geri dönmek gerektiğine karar verdi. Bunu daha önce yapmamış olmasının sebebini 16 Nisan fiyaskosunun ardından şöyle anlatıyordu:

[Bu tarz teknikler] fazlasıyla acımasız olan geçmişi anımsatıyordu –demokratik bir rejimde bunlardan uzak durmayı ümit ediyordu ama karşı-devrim örgütlenmiş olduğu için seksiyon, şefleri tayin etmeyi ve merkezi cumhuriyetçi cemiyeti eski gizli cemiyetleri temel alarak örgütlemeyi önerdi.⁵⁰

Blanqui'nin kendi cemiyetinde 17 Nisan tarihinde gizli bir toplantı yaparak bir komplo hareketi örgütlemeye başlamış olması gayet mümkündür.⁵¹ Dolayısıyla, 15 Mayıs tarihinde gerçekleşen bir sonraki büyük politik kriz esnasında devrimci bir *aygıt*, varlığını sürdürmüş olabilir. Eğer öyleyse, o “günün” kaotik olayları üzerinde ufak bir etkide bulunmuştur. Polonya'nın kurtuluşunu talep etmek üzere toplanan bir

49 *Le Moniteur Universel*, 21 Mart 1849 (Blanqui'nin Haute Cour de Justice karşısında 19 Mart tarihli duruşmada verdiği ifade). Blanqui'nin 16 Nisan'da bir ayaklanma gerçekleştirmeyi planlamadığına ikna olan yazarlar için bkz., L. Blanc, *Histoire de la Révolution de 1848* (Paris: Librairie Internationale, 1870), II, 14-16; Proudhon, *Confesions d'un récolutionnaire*, s. 94. Proudhon'un hissiyatı, avam çevrenin muhtemelen 16 Nisan ve 17 Mart hareketlerini Blanqui ve diğer radikal liderlerin niyetlendiğinden daha ilerilere sürüklemiş olduğu yönündeydi. “Devrimde, liderler önerir, halk baştan savar.”

50 Aktarıldığı yer: *La Commune de Paris*, 19 Nisan 1848.

51 Bu, Blanqui'nin davasında Altraff adlı bir zat tarafından tasdik edildi ve müdafi tarafından inkar edilmedi. *Compte rendu de l'affair du 15 Mai*, s. 110-11 (Haute Cour de Justice huzurunda yapılan 13 Mart tarihli duruşma).

güruh zorla Ulusal Meclis'e girip birkaç saat boyunca mantıksız bir şekilde bağırıp çağırarak Meclis'in feshedildiğini ilan ederek Hôtel de Ville'ye koşturdu ve hemen ardından sadık Milli Muhafız birlikleri tarafından tasfiye edilecek devrimci bir hükümet ilan etti.⁵² Blanqui'nin bu olaylardaki rolü, başlangıçta zoraki bir katılım, sonrasında ise olayın bütününün bezgin bir reddiyesi gibi görünüyordu.

Kalabalık Hôtel de Ville'i ele geçirirken ona eşlik etse de görünen amacı konusunda coşkulu değildi; bu amaç da, Polonya'nın özgürlüğü için Meclis'i kimi somut adımlar atmaya zorlamaktı. Kürsüde güruhun zihnini Polonya meselesinden Fransa'nın toplumsal ve ekonomik adaletsizliğine çevirme yönünde açık bir çaba harcayarak konuştu,⁵³ ama diğer hatipler çılgına dönmüş halkı Hôtel de Ville'i ele geçirmeye ve devrimci bir hükümet oluşturmaya ikna ettiğinde, Blanqui, nida ve narayla dolu bu kaotik hücumun başarısız olacağını üzümlere fark edip geride durdu.⁵⁴

1849'da bu darbeye kendi payına düşen şeylerden dolayı yargılandı ve savunmasında hem olayların bütününden sorumlu olduğunu hem de olaylara sempati duyduğunu inkâr etti.⁵⁵ Yalnızca evrensel oy hakkıyla seçilmiş herhangi bir Ulusal Meclis'in otoritesini kabul etmiş olacağı konusunda ısrar etmekle kalmayıp, birkaç gün içinde ürkmüş ve sade köylülük tarafından alaşağı edilecek yeni bir devrimci hükümetin Paris'te veya genel olarak ülkede gerçekten desteklenmesinin söz konusu olmadığını da kabul etti.

Yaptığı savunmada kulübünde 15 Mayıs için öngörülen gösteriye karşı çıkmış olduğunu belirtti. Fiiliyatta Ulusal

52 Stern, *Histoire de la Révolution*, III, 24-51.

53 *Le Moniteur Universel*, 17 Mayıs 1848.

54 A.g.e., s. 15 Mart 1849 (Blanqui'nin Haute Cour de Justice karşısında 13 Mart tarihli duruşmada verdiği ifade).

55 Savcının, Blanqui'nin 15 Mayıs'ta ayaklanmada bir dolap çevirdiği yönündeki iddiasının kanıtlarına ilişkin bir özet için bkz., *Le Moniteur Universel*, 28 Mart 1849.

Meclis'i dağıtmak istemiş olsaydı konuşmalarla zaman harcamaz veya Hôtel de Ville'i ele geçirmek için burjuva Milli Muhafızların toplanıp kalabalığı dağıtmaya başlayana dek beklemezdi. Üstüne üstlük o durumda kalabalığa kendi iradesini dayatabilecek durumda olduğunu farz etmek saçmaydı. Birinin kitleleri peşine taktığı kanaati komikti. Bilakis, bazen insan kitleler tarafından istemediği bir yere sürüklenirdi.

Peki, eylemlerini onaylamıyorsa neden kalabalığın peşine düşmüştü? Blanqui, şu şekilde akıl yürütüyordu:

Popülariteyi sağduyuya kurban etmek gerekir miydi? Püritenler bundan epey bir şey çıkarıp bunun hakkında bitmeyen bir ahlak dersi verebilir. Bana gelince, ben yerine getirmem gereken bir misyonum olduğuna inanıyordum ve onu hiçe saymak niyetinde değildim. Kendimde şöyle dedim, "Gösteriye gitmek mi istiyorsun? Gidelim ama salakça çam devirmemeye dikkat edelim."⁵⁶

Gelgelelim, kalabalık sonunda Barbès ve Huber'nin aptalca konuşmaları sayesinde Hôtel de Ville'e yürümeye ikna edildikten sonra, Blanqui, kara cahil halka faydası dokunamayacağını hissederek bir köşeye çekilip bu bozgunu üzgünce seyretti.

Blanqui'nin Mayıs krizi esnasındaki davranışına dair aktarımını doğrulayan oldukça yeterli bulgular vardır.⁵⁷ Öte yandan, Blanqui 15 Mayıs'ta ihtiyatlı olmuş olsa da genel olarak yeni Cumhuriyet'e karşı yasadışı bir saldırı düzenlemek için çaba sarf ettiği ve Nisan ile Mayıs ayları boyunca kulübünde işitilen şiddete başvurma çağrılarının bir kalkışmayı kaçınıl-

56 Blanqui MSS, 9590 (bölüm 2), s. 386-406 içinde bu konuşmanın bir taslağı var; ayrıca *Le Moniteur Universel*, 3 Nisan 1849.

Mahkeme tutanakları çeşitli yerlerde kısaltılarak yayınlanmıştır; örneğin, E. Duquai, *Les Grands procès politiques – les accusés du 15 Mai 1848* (Paris: Armand Le Chevalier, 1869); *Compte Rendu de l'affair du 15 Mai*.

57 Haute Cour de Justice karşısında 1849'da verilmiş bu anlama gelecek hatırı sayılır tanıklık şurada bulunabilir: *Le Moniteur Universel*, 24 Mart 1849. Bkz., Stern, *Histoire de la Révolution de 1848*, III, 24; *Le Représentant du peuple*, 15 Mayıs 1848.

maz kılan havaya katkıda bulunmuş olduğu iddia edilebilir.⁵⁸ Ancak, Blanqui'nin pratik devrimci katkıları, sadece ve sadece aktivist bir bakış açısından hareketle, Suzanne Wasserman'ın onun 15 Mayıs'taki davranışına dair hayli sert değerlendirmesinde özetlenir:

“25 Şubat'ta olduğu gibi, 17 Mart'ta olduğu gibi, 16 Nisan'da olduğu gibi, harekete geçme anı gelip çatığında, Blanqui, söz konusu nedeni uygun bulmayarak vazgeçerdi.”⁵⁹

Haziran 1848'de politik mücadele ve sınıf mücadelesi birikip tavan yaptığında Blanqui zaten cezaevindeydi. 1849 Mayıs'ının son günlerinden 1859'a kadar gözlemci ve eleştirmen rolüyle yetinip tatmin olmaya mecburdu.

Blanqui'nin Doullens ve Belle-Ile'deki hapisanelerden yazdığı mektuplar, o dönemde devrimci ajitasyonun olanaklarına dair kimi önemli pasajlar içerir. 1848 sonbaharına gelindiğinde, varolan durumda herhangi bir fiziki çatışmanın gereksiz olacağı yönünde Parisli işçileri uyarıyordu.⁶⁰ 1853'de Bonapartist rejim altında genişleyen ticari refahın devrimci bir partinin başarılı olmasını, hatta büyümesini asılsız kıldığını iddia ediyordu.⁶¹ 1860'da bir ayaklanma için koşulları elverişsiz buluyordu, ama sosyalist fikirler yaymak suretiyle kitleleri canlandırarak arkadaşlarını devrim için kolları sıvamaya teşvik ediyordu.⁶²

Bu dağınık beyanlar, bir devrimin en üst düzeyde arzulanabilir olduğu inancının reddedildiğine örnek oluşturmaz. Blanqui'nin başarılı bir ayaklanmanın ön gereklilikleri olarak belli koşulları kabul ettiğini ve çağdaş toplumu incelediğinde gerekli koşulları her zaman bulmadığını gösterir. Ayrıca Blanqui'nin bizzat hapisanede bulunduğu zamanlarda bir

58 Wasserman, *Les Clubs de Barbès et de Blanqui*, s. 164-65.

59 A.g.e., s. 181.

60 Blanqui MSS, 9581, s. 143-45. “Réponse à la demande d'un toast pour le Banquet des Travailleurs,” (Kasım 1848)

61 A.g.e., 9584 (bölüm 1), s. 86.

62 A.g.e., s. 117-18.

devrimin nesnel olanakları konusunda biraz daha kötümser görüldüğü söylenebilir. 1860'lı yıllarda özgür olduğu dönemler, genellikle olduğu gibi, eli kulağında olan sınıf savaşının şok edici taburu olacak disiplinli komployu örgütlemekle geçti.⁶³ 1860'da hapisneden salındı ve 1861'de hükümeti devirmek üzere komplo düzenlediği için yine tutuklandı. 1865'de kaçıp sığındığı ülke olan Belçika'dan Paris'te yeni bir komplo yönetti.

Blanqui, kariyerinin zirvesine ulaştığında, ilk uygun fırsatta politik iktidarı almaya adanmış yaklaşık iki bin öğrenci ve işçiyi toplayan gizli bir örgüt oluşturmayı başarmıştı.⁶⁴ Fransızların bozguna uğradığına dair haberler, Paris'i, İkinci İmparatorluk'a yönelik düşmanlığın günbegün daha da arttığı ve halk arasında giderek yaygınlaştığı ürkümüş ve huzursuz bir şehre çevirdiği 1870 yazında fırsat meselesi gündeme geldi.⁶⁵ Blanqui'nin genç yandaşları, heyecanla, örgütün halk arasındaki hoşnutsuzluktan faydalanıp emperyal hükümete karşı hemen ayaklanma başlatmasında ısrar ediyordu. Eylemsizlik yüzünden komplonun hâlihazırda yandaşlarının çoğunu kaybetmiş olduğuna ve *raison d'être*(amaç) olan darbenin daha da ertelenmesinin kalan ateşli yandaşları soğutacağına işaret ediyorlardı.

Blanqui, 13 Ağustos 1870 tarihinde yapılan bir savaş konseyi toplantısında mevcut durumda ayaklanmanın bir basiretsizlik olduğunu iddia etti, hatta ateşli militanlığa sahip bir yandaşına, intihar etme konusundaki ivedi ısrarının üçüncü kattaki bir pencereden atlayarak da bir o kadar kolayca yerine getirilebileceğini belirtecek kadar ileri gitti.⁶⁶ Gelgelelim, sonunda, başkomutan, birliklerinin isteklerini kabul etti. 14

63 *La Gazette des Tribunaux*, 16 Haziran 1861. Da Costa, *Les Blanquistes*, s. 14-31.

64 A.g.e., s. 31.

65 J. Tchernoff, *Le Parti républicain au coup d'état et sous le Second Empire* (Paris: A. Pedone, 1906), s. 598.

66 Da Costa, *Les Blanquistes*, s. 32-33; Dommanget, *Blanqui, la guerre de 1870-71 et la Commune*, s. 12.

Ağustos'ta bir avuç taraftarına, (üç hafta içinde İmparatorluğu alaşağı edecek) Parisli işçilerin hiç mi hiç desteklemediği bir *attentat(saldırı)* yapmak üzere liderlik etti ve hükümet güçleri daha ortalığa bile çıkmadan boş bir sokağın ortasında nefes nefese kaldı.⁶⁷

Blanquicilerin, vaktinden evvel olgunlaşmadan çağırdıkları devrim 4 Eylül'de tamamlandı. Blanquici örgütün İkinci İmparatorluk'un başarılı bir biçimde devrilmesine sunmuş olduğu çok önemli katkılar lehine epey bir şey söylenebilir.⁶⁸ Bu başkaldırının önderliğinde payları olsa da meyvelerini liberal *burjuvaziyle* paylaşamadılar.

Blanqui'nin kariyerindeki son devrimci eylem, Parislilerden oluşan büyük bir kalabalığın Hôtel de Ville'i ele geçirip çeşitli radikal liderlerden müteşekkil yeni bir hükümet kurmaya teşebbüs ettiği 31 Ekim 1870'de cereyan etti. Başta, Milli Müdafaa hükümetini savunmuş olan Blanqui, burjuva politikacıların Paris'i Prusyalılara karşı savunma konusunda ihanet edercesine gönülsüz olduğu sonucuna vardığında *union sacrée(kutsal birlik)* onun için reddedilmesi gereken bir şey olmuştu.⁶⁹ Ekim ayının sonlarına doğru *La Patrie en danger* adıyla yayınladığı bir dizi coşturucu ve ateşli makale yazdı; bunlar kesinlikle isyana teşvik olarak yorumlanabilirdi,⁷⁰ ama politik sloganlarının 31 Ekim'de hemen uygulanmasını öngörmüyor veya desteklemiyordu.⁷¹

Devrimci hükümetin üyesi olarak atandığını öğrendiğinde Hôtel de Ville'e gidip bir tür devrimci iktidar örgütlemek için

67 Blanqui, bu maslahatı bizzat anlatmıştır: *La Patrie en danger*, s. 49-61.

68 Dommanget, *Blanqui, la guerre de 1870-71 et la Commune*, s. 21-27. Burada, 4 Eylül'e dönük Blanquicilerin planlamaları ve katılımı hakkında hatırı sayılır bugular sunulmuştur.

69 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 68-71.

70 Dommanget, *Blanqui, la guerre de 1870-71 et la Commune*, s. 76-84.

71 Lefrançais 31 Ekim sabahı Blanqui'yle yapmış olduğu bir sohbeti hatırlar: "Blanqui, Hôtel de Ville'e [yani, hükümete] muhalefet etmenin ve projelerine bir son vermenin gerekli olduğunu da idrak etti. Ama hükümeti devirmekten yana değil." Lefrançais, *Souvenirs d'un révolutionnaire*, s. 415.

elinden geleni yaptı. Gelgelelim, Milli Müdafaa Hükümeti'nin liderleri, Milli Muhafızların içinden radikalleri ve onların partizanlarını kovmak üzere yeterli miktarda sadık birlik toplamayı başardı ve böylece Blanqui'nin aslen onaylamadığı ama görev sorumluluğuyla katıldığı bir hareket yine bozguna uğratılmış oldu.⁷²

Burada Blanqui'nin zoraki iradeciliğinin karakteristik gelişimini görürüz: Önce, son mahkumiyetinin bıraktığı izlerin ve devrimci prestij halesinin damgasını vurduğu Paris'e gelişi; sonra, genç öğrencileri ve işçileri kulüpler veya disiplinli komplo grupları olarak örgütleyişi, basın ve kürsü üzerinden statükoya canlı ve ustaca yüklenişi, proleter bir devrim için nesnel koşulların mevcut olmadığını kabul edişi, kitlelerin kendiliğinden hareketine veya astı olanların bir ayaklanma yapılması yönlü ısrarına teslim oluşu; ve Geffroy'un gözlemlediği üzere "amirin" politik felaket yolunda "askerleri takip ettiği"⁷³ karakteristik sonuç.

72 Dommanget, *Blanqui, la guerre de 1870-71 et la Commune*, s. 76-84.

73 Geffroy, *L'Enfermé*, II, 59.

8. BÖLÜM: SÜREKLİ AYAKLANMA TEORİSİ

Komplo ve devrimci disiplin konusunda tam bir profesyonel olan Blanqui'nin defalarca, teorik olarak mahkûm ettiği maceralara sürüklenmiş olması, kariyerinin, fikirlerinin ve komplocu politikalarının niteliğine dair bazı ilginç özelliklere ışık tutar.

Geffroy, özünde “bir düşünce adamı” olan Blanqui'nin, fikirleri onu yaşadığı toplumla sürekli fiziki çatışmalara sürüklediği için, genellikle “devrimci eylemin yaşayan simgesi” olarak tanındığını belirtir. Geoffrey, zamanla Blanqui'nin gerçek kişiliğinin toplumsal imajı tarafından değişime uğratıldığını ve “bazen kendi efsanesine itaat etmeye zorlandığını” tahmin eder.¹

Pek çok genç militanı Blanqui'nin safına çeken şey, belki de dillendirdiği fikirlerden ziyade ünlü devrimci dürüstlüğü, ne pahasına olursa olsun davaya duyduğu mutlak bağlılıktı. Daha önceleri onu polisle suç ortaklığı yapıyormuş gibi gösteren “Taschhereau Belgesi” 1848'in Mart ayında yayınlandı-

1 Geffroy, *L'Enfermé*, II, 39-41.

ğında prestijinin ciddi bir yara alması belki de bu yüzdendi.² Blanqui için gerici polisle herhangi bir zamanda ve herhangi bir koşulda işbirliği yapmış olmak, politik varlığının tamamen yadsınmasıydı. Kanıtlanmamış bir itham bile ona ciddi bir zarar vermişti.

Blanqui kendi açık rolünü aşırı devrimin Galahad*'ı gibi oynadığı bir yaşam sürdü. Bu onu, kimi zaman, dolaysız politik hedeflerine uygun olmadığını fark ettiği şekillerde davranmaya zorluyordu. Kendi şöhretinin mahkûmu olarak, takipçilerini takip edip, teorisyen Blanqui'nin tövbe ettiği, "Blanquici" maceralara atılıyordu.

Blanquiciliğin başına gelen talihsizliklerin bir diğer sebebi, en azından radikal hareketin yeraltına çekilmek zorunda kaldığı dönemlerde, Blanqui'nin karakteristik bir biçimde savunduğu Carbonarist türden devrimci örgütlenmenin doğasıydı. Örgütlenmeler ideal olarak şu doğrultuda kuruluyordu: Devrimci piramidin tabanında, birbirlerinden ve onları örgütleyen temsilciler dışında tüm liderlerden tamamen yalıtık küçük hücreler vardı. Her örgütçü komploda yer alan liderlerden yalnızca biriyle irtibat halindeydi ama birkaç alt birimden sorumlu olabilirdi. Bu yapı, komplonun tüm unsurlarını denetleyen ve kendileri de sadece birkaç güvenilir yardımcı tarafından tanınan liderlere varana dek kademe kademe yukarı doğru örülüyordu.³

Güncel koşullar bu yoğun gizliliği kimi açılardan haklı kılıyordu. Potansiyel üyelerin, komplo liderleri hakkında bir

2 Bkz., yukarıda s. 15-16.

* Sir Galahad, Kral Arthur'un şövalyelerinden en naif ve cesur olanı. Hayatı pahasına Kutsal Kasenin bulunmasına öncülük etmiş ve bulmuştur (ç.n.).

3 1830'larda Blanquici örgütlenmeye dair bir betimleme için bkz., L. De la Hodde, *Histoire de sociétés secrètes et du parti républicain* (Paris: Julien, Lanier et Cie., 1850), s. 199-203. Eski bir polis muhbirinin kaleme aldığı bu eser kısmen şüphe götürür, ama görünüşe bakılacak olursa Blanquici komplonun yapısı konusunda nettir. Bkz., Zévaès, *Une Révolution manquée*, s. 47. 1860'lardaki örgütlenme için bkz., Da Costa, *Les Blanquistes*, s. 26; Dommanget, "Les Groupes Blanquistes de la fin du Second Empire," *Revue Socialiste*, XLIV (Şubat 1951), 225-31.

fikre sahip olmadan komploya katılmayacakları varsayılabilir. İkincisi, hem daha önceki politik deneyimlerde hem de içinden komplocuların çıktığı grupların toplumsal arka planında homojenlik olması, yalıtık olduğu sanılan hücrelerin sınırlarının ötesinde karşılıklı katılımın olması gerektiği düşüncesine yol açmış olmalı. Blanquiciler gizli bir tertiple Victor Noir'ın cenazesinde yer aldıklarında, hareketin çerperinde aktif olan Jules Vallès çoğunu hemen tanıdı ve teşhis etti.⁴

Demek ki olayların baskısıyla Blanquicilerin kimi önlemlerini askıya aldığı ve görece büyük gruplar halinde toplandıkları durumlar vardı. Bir grup Blanquici 1866'da, Cenevre'de Birinci Enternasyonal'in toplantılarına katılarak amirlerine itaatsizlik etmiş kimi üyeleri kınamak ve ihraç etmek üzere Paris'te bir *kafede* buluşmuştur. Polis bu toplantıyı basmış ve kırk bir Blanquiciyi tutuklamıştır.⁵

Ama Blanqui bazen, polisin haberi olmadan ve erken harekete geçmeden önce ayaklanma planlayıp başlatabilsin diye, çok yüksek düzeyde gizliliğin genelde korunduğu açıktır. Gerçekten de, herhangi birinin Fransız polisinin anlı şanlı casusları ve *ajan provakatörlerinin* burnunun dibinde gizli bir örgütlülüğü sürdürmesi ancak azami önlemlerle mümkündü. Böyle bir gizlilik sürdürüldükçe ihanete uğrama ihtimali de bir o kadar artar ve hemen eyleme geçmeye dönük baskılar şiddetlenirdi.

Blanquici komplonun hedeflerinin ve yapısının niteliği bu baskıyı yoğunlaştırıyordu. Hedef, en yakın gelecekte *zor yoluyla darbe* yapmaktı. Bu amaçtan ve başarısızlığın sebep olacağı cezalardan haberdar olmak, çok derin bir gizlilik disipliniyle birleştirildiğinde, altta koşturan sıradan üyeler arasında epey gerginlik yaratmış olsa gerek. Genç idealistler, hayatlarını, içinde yaşadıkları toplumdaki güçlere karşı şiddetli bir saldırı düzenlemeye bağlamıştı; bunu, elinin altında bilinmeyen kuvvetler ve taktikler bulunduran isimsiz liderlerin emriyle ya-

4 J. Vallès, *L'Insurgé* (Paris: Bibliothèque-Charpentier, 1914), s. 150-59.

5 Da Costa, *Les Blanquistes*, s. 20.

pyorlardı; bu, liderlerin seçtiği bir zamanda, belki yarın, belki gelecek hafta olacaktı veya belki de takipçilerin şüphelenmeye başladığı üzere asla olmayacaktı. Liderlerin üzerinde örgütün tabanından gelen, işi bitirmeye yönelik bir zorlama ve neredeyse dayanılmaz bir bekleme dönemini sonlandırma yönünde bir baskı olduğu düşünülebilir. Kendisini kayıtsız şartsız zamanı ve yeri belli olmayan bir eyleme adanmış bir elitin oluşturulması, cesaret kırılması ve şüphencilik yüzünden çarçur edilmeden devrimci coşkudan yararlanmayı gerekli kılıyordu. Blanqui'nin galiba ayaklanmaya itilmeyip rasyonel bir an kolladığı 1839'a atıfta bulunan Louis Blanc aşağıdaki gözlemde bulunur:

Komplocular, ölümcül bir tez canlılığa ve sabırsızlığa kapılmıştı; savaşmak istiyorlardı ve silah kuşanma emri verilmezse ayrılacaklarını söylüyorlardı - komite üyeleri, koşullar tarafından başlarına büyük bir belanın sarıldığını anlamışlardı. Kendi ordularıyla hemen harekete geçmezlerse onları kaybedeceklerdi; demir bir el onları bayır aşağı itiyordu ve düşünce-sizce atılacak ilk adımdan sonra geri dönüş yoktu.⁶

Derhal eyleme geçerek gizliliğin ve tehlikenin gerilimini yatıştırmaya dönük bu baskı, George Simmel'in "ihanetin cazibesi" nosyonu ile ilişkilendirilerek ele alınabilir. Simmel'in analizine göre, sır taşıyan biri onu anlamlı kılmak üzere paylaşmaya ihtiyaç duyar.⁷ Bir Blanquici, ancak gizlilikten hükümete karşı açık savaş açmaya geçtiğinde, önceki sessizlik ve itaat kurallarına boyun eğmeyi yeniden gerekçelendirebilirdi. Gizliliği eylemle gerekçelendirme arzusu, karşılık bulmazsa,

6 Blanc, *The History of Ten Years*, II, 606. Bkz., De la Hodde, *Histoire des sociétés secrètes*, s. 231. "1839'da Mevsimler Cemiyeti'ni yöneten komite, baskının yoğunlaşacağını ve sabırsızlıkla baş etmek için eylem düzenleceğine dair olumlu bir söz verilmesinin gerekli olduğunu biliyordu." De la Hodde, cumhuriyetçi İnsan Hakları Cemiyeti'nin "alışlageldiği üzere kışını başını oynattığı" 1833'teki komplosunda da aynı durumun geçerli olduğunu belirtir, a.g.e., s. 121.

7 George Simmel, "The Sociology of Secrecy and Secret Societies," *American Journal of Sociology*, XI (Haziran 1906), 465-66.

hemen arkadaşlara ve aileye yönelik düşüncesiz ifşalarla meşru kılınmaya çalışılır.

Blanquici talihsizliğin uzun öyküsü hakkındaki bu kısmi açıklamalar şu soruya tam olarak yanıt vermez: Blanqui, hummalı devrimci çabanın özellikle sakıncalı olan bu biçiminde neden ısrar ediyordu? Baskıcı hükümetlerin her tür samimi muhalefeti yasadışı komploya zorladığı yönündeki saptama da bir yanıt sunmaz, zira Blanqui'nin genellikle savunduğu tekniklerin yanı sıra bir sürü alternatif gizli örgütlenme ve politik taktik söz konusudur. Bu soru belki de Blanqui'nin kişiliğine, üyesi olduğu toplumsal sınıfa⁸ veya özellikle Fransa'ya özgü politik gelenekle ilişkisine⁹ atıfta bulunularak yanıtlanabilir. Yine de verilecek yanıtların hiç-biri Blanqui'nin kendi politik eylemlerinin gerekçesini veya politik taktikleriyle fikirleri arasındaki ilişkiyi bize sunmaz.

Blanquici Taktikler Ve Devrim Fikri

Bu ilişki felsefi idealizmin Blanqui'nin toplumsal felsefesi üzerindeki etkisi yeniden incelenerek aydınlatılabilir.¹⁰ Fikrin

8 Blanquici teori, genellikle *küçük burjuva* olmakla yaftalanır. Bu nitelemenin kanıtı, ne Blanqui'nin sınıfsal arka planında ne de takipçilerinin sınıfsal bileşiminde değil, ideolojisinin ve eylemlerinin alt orta sınıfın taleplerini ve tarihsel durumunu ne derecede yansıttığında aranmalıdır. Tefeciliğe yönelik nefreti temel alan ekonomik teorisi, bu açıklamaya uygun görünüyor, ama devletçi kolektivizmi ve mülklerin küçük parçalara ayrılarak yeniden bölüştürülmesini reddetmesi buna bağlanamaz. Blanquiciliğin özünde “*küçük burjuva*” olup olmadığı çözümsüz ve belki de anlamsız bir sorudur.

9 Bkz., yukarıda s. 123. Sombart, Fransız radikalizminin alt orta sınıf yönelimli olmasının ve Fransa'nın ulusal karakterinin özelliklerinin, karakteristik bir biçimde “Hizipçiliğe, Kulüpçülüğe ve Darbeciliğe” düşkün bir sosyalist hareketi evrime uğratarcasına geliştirdiğine inanır. çev. M. Epstein (New York: E. P. Dutton and Co., 1919), s. 156-65.

[Şu bağlantıdan erişilebilir: <http://archive.org/stream/socialismsocialm00sombuoft#page/156/mode/2up> - erişim tarihi: 09.02.2013]

10 Krş., Mason, “Blanqui and Communism,” *Political Science Quarterly*, XLIV (Aralık 1929), 505. “Devrimci yöntemini gerekçelendirmesini anlamak için Blanqui'nin eğitimin önemine ve tarihte fikrin rolüne dair görüşlerini bilmek gerekir.”

tarihsel rolüne ilişkin yorumu, Blanqui'yi ister istemez elitlerin düzenleyeceği bir komplonun devrimci rolünü kabul etmeye yöneltir.

Aydınlanmamış bir halkın asla gerçekten devrimci olamayacağını varsaydığı göz önünde bulundurulacak olursa, Blanqui, kitle aydınlanmasının önkoşulu olduğuna inandığı halk devrimini başarma sorunuyla karşı karşıyaydı. Aristokrat veya burjuva bir rejim altında, halk, yaygın öğretim araçlarından ve dolayısıyla onları isyana sevk edecek bilgiden yoksun olmak zorundadır. Ancak bir devrim onları aydınlatabilir. Bu ikilem nasıl çözülebilirdi?¹¹

Bunun tek cevabı, ezilmenin kökenlerine dair sahip olduğu bilgiyi ondan çıkar elde etme arzusuyla ilişkilendirmeyen küçük bir grubun varlığında yatar. Geniş kitleler kendilerini özgürleştiremeyecek kadar cahil olduğu için, eğitilmiş ve özverili birkaç insan, herkesin özgürlüğü için yaşanacak savaşta ilk darbeleri indirmek durumunda kalacaktı. Bu devrimci elit sayısal eksikliğini, kararlılık, örgütlülük ve devrimci kalkışma için gerekli tarihsel koşullara dair zekice bir okuma yaparak telafi edecekti. Devrimden önce kitle desteği alma kabiliyeti, alaşağı etmeyi taahhüt ettiği yasal ve politik yapı tarafından sınırlandırılacaktı. Dolayısıyla, nihai amacı olan kitlelere yol göstermek ve eğitmek, sadece kapitalizm ve müttefiklerinin vurduğu zinciri kırabilecek gizli bir gücü güvenli bir biçimde şekillendirmek üzere kitlelerden koparak başarılabilirdi.

Bu elit sadece modern kent toplumunun *déclassé* (sınıfsızlaşmış) kesimlerinden toplanabilirdi. Blanqui, radikal partilerin orta-sınıf liderlerine karşı sert eleştiriler yöneltmesine rağmen, *burjuvazi*yi proleter örgütlerden dışlama fikrini doğrudan reddetti. Lenin'in ifadelerine benzer sözcükler kullanan Blanqui, burjuva devrimcilerin kitleleri aydınlatma ve onlara maya

11 Bkz., yukarıda s. 58-59.

çalma konusundaki hayati rolünü kabul ediyordu.¹² Proletaryanın bayrağına eşitlik doktrinini ilk nakşeden *burjuvazi*di ve “*burjuvaziye* karşı mücadelesinde her yerde halka liderlik eden burjuvalar var.”¹³ Proletaryanın kendisine burjuva müttefik ve liderler bulması, temel çatışmanın “*burjuvaziye* halk, kâr ile ücret, sermaye ile emek arasında” olduğu gerçeğiyle hiçbir şekilde çelişmez.¹⁴ Birinci Enternasyonal’de yapıldığı gibi işçilerin sendikalara ve proleter örgütlere üye olmasını sınırlayan eğilim, Blanqui’nin gözünde, gericilerin yürüttüğü gizli bir manevraydı –*eski rejimin ilişkilerini* ve feodal loncaları yeniden kurma girişimiydi.¹⁵

E. S. Mason’un dediği gibi Blanqui’nin proleter devrimin önderliğinin *burjuvazinin* elinde olacağını beklediği kısmen doğrudur.¹⁶ Ne var ki, Blanqui’nin burjuva *déclassé*lerin rolüne bel bağlaması abartılmış olabilir. *Déclassé* kelimesini iki anlamda kullandığı gözetilmelidir –bunu, hem sınıfsızlaşmış burjuva entelektüele ama hem de görece yüksek bir aydınlanma yaşayan sınıfsızlaşmış işçilere atfen kullanır. Blanqui’nin zeki işçiler için *écoles professionnelles* (profesyonel okullar) kurma önerilerine yönelttiği eleştiri bunu bariz bir biçimde gözler önüne serer. Bu uygunsuz teklifleri, halkın doğal önderlerinin egemen sınıfa devşirilmesine izin veren bir “kast sistemi” kurma çabası olarak yorumladı. Blanqui’ye göre “paradan yok-

12 Bkz., V. I. Lenin, “What Is to Be Done?” *Marx-Engels-Marxism* (Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1947), s. 126. [“Ne Yapmalı,” çev. Muzaffer Erdost (Ankara: Sol Yayınları, 2004)].

13 Aktaran: Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 76. 1879’da bir işçi dergisinde, orta sınıf kökenli Blanqui’nin gerçek bir proleter addedilip edilemeyeceği sorusunu olumlu yanıtlayarak son noktayı koyan hayli matrak bir makale yayınlanır. *Le Prolétaire*, 23 Ağustos 1879.

14 Blanqui MSS, 9581, s. 151.

15 Blanqui, *Critique sociale*, II, 348 (1868 tarihi atılmış).

16 Mason, “Blanqui and Communism,” *Political Science Quarterly*, XLIV (Aralık 1929), 507. Mason, Blanqui’nin etkisi itibarıyla bu anlama gelen en güçlü saptamasını aktarır: “*Burjuvazi* elit bir azınlığı, asabi, ateşli, şevkli ve eritilebilir bir grubu kapsar; burjuvazi Devrimin özü, ruhu, canıdır.”

sun beceri, zorba için bir tehditten ibarettir.” Zeki bir işçiye yüksek gelir temin etmek, onu, “kitlelerin gizli mayası” olan *déclassés*in safından çekmenin ustaca bir yöntemi idi.¹⁷ Dolayısıyla, zekâ ve anlama yetisi fıskıran Parisli işçi,¹⁸ yalnızca koşuşturan devrimci üyeleri oluşturmakla kalmıyordu, aynı zamanda devrim öncesi elit kadronun önemli bir bileşeni idi.

Blanquici liderler, tıpkı ustaları gibi, öncelikle ama özellikle değil, orta sınıfın saflarından toplanmıştı. Ancak, Mason ve bazıların dediği gibi, “bizzat Blanquici partinin, aslında burjuvazinin üyelerinden, Paris okullarındaki öğrencilerden, genç avukatlardan ve gazetecilerden oluştuğu”¹⁹ yönündeki sapta- ma muhtemelen doğru değildir. Blanquicilerin fiilen formel bir örgüt oluşturdukları üç döneme (1836-39; 1848 ve 1860’lar) dair çağdaş betimlemeler, bu niteliği taşıdığına dair bulgular mutlak olarak doğrulanamasa da, Blanqui’nin takipçilerinin Proudhoncular hariç tüm diğer gruplardan daha fazla proleter barındırdığına ve örgüt üyelerinin çoğunlukla işçi sınıfından geldiğine işaret eder gibidir.²⁰

İster proleter ister burjuva *déclassé* olsun, Blanqui’nin devrimci elitlerinin muazzam rezervi Paris’ti. Ayaklanmanın kadrosu orada bulunurdu ve sadece orada bir devrimin başarıyla tamamlanmasını sağlayacak kitle desteği vardı. Bu destek, “esas gücü” sahip oldukları zekâdan kaynaklanan Parisli çalışanlardan gelecekti.²¹ Ruhsal ve entelektüel açıdan gaddarla- şmış bir köylülüğün antitezi olan Parisli işçi, kırsal kesimi gerçek sorunlarına karşı körleştiren o Katolik fetişizmden kur-

17 Blanqui, *Critique sociale*, I, 218-20. Yaygın eğitimin işçilerin *déclassement*’ına yol açmasından korkanlara doğal olarak daima şüpheyle bakardı.

18 *Ni Dieu Ni Maître*, 3 Aralık 1880.

19 Mason, “Blanqui and Communism,” *Political Science Quarterly*, XLIV (Aralık 1929), 508.

20 De la Hodde, *Histoire des sociétés secrètes*, s. 217; Wasserman, *Les Clubs de Barbès et de Blanqui*, s. 16; Dommanget, “Les Groupes Blanquistes de la fin du Second Empire,” *Revue Socialiste* XLIV (Şubat 1951), s. 227-28.

21 Blanqui, “Instructions pour une prise d’armes,” *Archiv für die Geschichte der Arbeiterbewegung*, XV (1930), 293.

tulmuştu.²² Paris halkı bu sorunları paylaşıyor ve anlıyordu.

Burada, Blanqui'nin sınıf mücadelesiyle devrimci politika arasındaki ilişkilere dair tasavvuru, iradeci ve entelektüel faktörlere epey vurgu yapılarak ve spesifik bir sosyo ekonomik grup olarak görülen sanayi proletaryasının uzun vadeli politik potansiyeline neredeyse hiç atıfta bulunulmayarak ele alınmıştır. Blanqui'nin Parisli işçileri neredeyse Jakoben mitolojinin "halk"ından ayırt edilemez durumdadır –"bu Paris halkı, bu peygamber ve kutsal halk, geleceğin müjdecisi, insanlığın lideridir."²³ Sosyolojik açıdan bakıldığında bu "Parisli halkın" proleter unsurları, on dokuzuncu yüzyılda, Lyon gibi bir sanayi merkezinin fabrika proletaryasına denk düşmüyordu. 1866'da yakalanan Blanquici işçiler genelde marangozluk, dülgerlik, gümüşçülükle vs. uğraşıyordu.²⁴ Blanqui, Lyon proletaryasının mücadelesinin başlarında bir umut ışığı görmüş olsa da, onun devrimci elit anlayışı zanaatkârların ve entelektüellerin Paris'ine odaklanıyordu.

Blanqui'nin, Paris'in özgün politik rolüne dair kavrayışının, formüle edildiği çağda geçerli olduğu iddia edilebilir. Fransa'nın politik ve entelektüel önderliği, bugün de olduğu gibi, başkentinde toplanmıştı. On dokuzuncu yüzyılın devrimci hareketleri Paris sokaklarında yeşermiş ve ulusun politik kaderi burada belirlenmişti. Blanqui'nin gözlemlediği üzere, Paris'in keyfi edimleri, Fransa'yı 1789'da, 1830'da ve 1848'de ilerleme yoluna sokmuştu.²⁵

Blanquici taktiklerin bu düşünceler üzerine temellendirilmiş bir savunusu, genellikle, bu taktiklerin 1850'den sonra giderek miadını doldurduğu kabul edilerek gerekçelendirilir.²⁶ Blanqui'nin neredeyse sonuna kadar bunlara tutunması, sadece on dokuzuncu yüzyılın toplumsal ve politik gerçekliklerini hararetle değerlendirilmesinde değil on sekizinci yüzyıla özgü po-

22 *Ni Dieu Ni Maître*, 11 Aralık 1880.

23 Blanqui MSS, 9581, s. 5 Bkz., yukarıda s. 96.

24 Da Costa, *Les Blanquistes*, s. 21-22.

25 Blanqui MSS, 9581, s. 145.

26 Örneğin, bkz., A. Thomas, *Le Second Empire*, s. 332.

litik gizemciliği belleğinde yaşatmasında yatar. Fransız ulusunun “genel iradesinin” Paris’te ete kemiğe büründüğüne inanması bu yüzdendir.

Paris, Fransa’nın zihniydi,²⁷ Fransız kraliyetinin eski görevini yani köylülüğü korumayı üstlenmişti, ama en önemlisi *véritable représentation nationale* (ulusun gerçek temsilcisi) idi.²⁸ Ulusun geri kalanı ulusal yasama seçiminde Paris’in iradesini özgürce reddetse bile bu böyleydi, zira:

Ulusun merkezi özü, gerçek temsilcisi olan Paris, onun maddi ve manevi kurtuluşu olan meclise [yani, yasamaya] hükmediyordu.²⁹

Paris, ancak düşman işgaline uğradığında veya tüm ülke Paris’e özgü eşitlik ilkesini benimsediği gün, ulusu temsil etmeyecekti. O vakte kadar, Paris kökenli bir diktatörlük bile meşru bir biçimde “ülkenin, kendi bağrından çıkan özbeöz hükümeti” olarak tanımlanabilirdi.³⁰

Dolayısıyla, Devrim, aydınlanmış bir avuç insan tarafından yapılmalı, Paris sokaklarında tamamlanmalı ve çoğu rejim altında, gizlice hazırlanmalıdır. Tüm bunlardan ayaklanmacı taktikler türetilabilir, ama niyet olarak bu taktikleri barındırmak zorunda değildir. Disiplinli bir devrimci grup, işçileri aydınlatmak için yıllarca gizli çalışma yürütebilir, işçi örgütlerine sızabilir ve onları denetleyebilir, ayaklanmacı pratiklere bel bağlamadan işçilerin günlük ekonomik mücadelelerine liderlik edebilir. Ama Blanqui 1871 gibi geç bir tarihe kadar, devlet iktidarını ele geçirmek üzere bir avuç militana önderlik etmek suretiyle proleter devrimi *başlatma* girişiminde ısrar etti. Bunun neden böyle olduğu, kısmen, Blanqui’nin devrimler tarihini yorumlayışı üzerinden ele alınabilir.

27 Blanqui MSS, 9581, s. 32.

28 A.g.e, s. 121.

29 A.g.e, s. 93.

30 Blanqui, *Critique sociale*, I, 208.

Blanqui, en azından Fransa’da, “devrimi” süregiden bir süreç olarak tanımlıyordu. 1789’da başlamış olan mücadele asla sona ermemişti; “aynı savaş meydanında, aynı taraflar arasında” sürekli yineleniyordu.³¹ Bu karara bağlanmamış dramda, yaşayanlar, “geçmişin geleceğe karşı” yürüttüğü, ne mütareke ne de tarafsızlık tanıyan ve tüm dünyayı sancakları altında askere alan bu “savaşı” sürdürmek için ölümlerin rollerini üstlenmişti.³²

On dokuzuncu yüzyılda Fransa’daki devrimci hareketin en kalıcı özelliklerinden biri, heterojen bileşimiydi. Blanqui, büyük halk isyanlarının, daima, burjuva anayasacılar, radikal cumhuriyetçiler, sosyalist reformcular, hoşnutsuz işçiler ve komünist devrimcilerden oluşan bir halk cephesi içinde proleterlerin düşmanlarıyla omuz omuza verip ilk büyük Devrim’in sonuçlarını asla kabul etmemiş gericiler ve son devrimin sonuçlarına bağlı kalan muhafazakârlardan oluşan bir ittifaka karşı mücadele etmesiyle başladığı olgusunun farkındaydı.

Radikal güçlerin zaferini, daima, yeni düzenin niteliğini tanımlamak için kıran kırana bir mücadele takip ederdi. Blanqui’nin kavgaya tutuşmuş proletaryanın kazandığına ikna olduğu zaferin meyvelerinin, burjuva ortakları ve yağmacılar tarafından işçilerden alındığı nokta işte burasıydı. Burjuva siyasetçilerin defalarca Paris kitlelerini maşa olarak kullanmış olduğunu gözlemliyordu:

Onlar [burjuva siyasetçiler] onların [işçilerin] başına geçerek hükümete karşı bir saldırıda [işçilere] önderlik edip onu ele geçirir, kendilerini sağlama alır, anında muhafazakâr olup, önceki gün generalleri olanların ertesi gün kendilerine zorbalık ettiğini gördüğü için kafası karman çorman olan bu yoksul halka yönelir.³³

31 Blanqui MSS, 9581, s. 2. Proudhon, sürekli devrimi “durmadan kapsamını ve fetihlerini genişleten” bir fikir olarak görüyordu. Proudhon, *La Révolution au XIXe siècle*, s. 10.

32 Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 321.

33 (Maillard’a yazılan mektuptan) aktaran: Dommange, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 177.

Blanqui'nin tarih okumasına göre geçmişte bu ihanet örnekleri fazlasıyla mevcuttu. Hussiteler, Jacquerie, Étienne Marcel ayaklanması, bunların hepsi, kitlelerin, kendilerini kaçınılmaz olarak mahvoluşa sürükleyen “ılımlıları” başa geçiren saf inancı yüzünden sona ermişti.³⁴ Termidor gericiliği, Devrim'in kurduğu yasama organlarının ödlekliliğinin ürünüydü.³⁵ 1830 Devrimi, düşmanları olan Bourbonları imha etmesi için halkı galeyana getiren oportünistler tarafından ihanete uğramıştı.³⁶ 1848 Devrimi, iktidarı ele geçirene kadar papağan gibi Jakoben ve sosyalist sloganlar atan sözde halkçı liderler tarafından gericiliğe teslim edilmişti.³⁷

Blanqui'nin burjuva demokratlar ve sosyalist reformculara dönük nefretinin en sağlam ve açıkça dile getirilen ifadesi, İngiltere'deki arkadaşlara yolladığı, *Avis au Peuple* başlığını taşıyan, 1848 Şubat Devrimi'nin üçüncü yıldönümü anması için yazdığı metindir. Fransız radikalizminin *emigré* (sürgün) liderlerine, Ledru-Rollin, Louis Blanc, Crémieux, Lamartine, Garnier-Pagès, Dupont de l'Eure, Flocon, Albert, Arago ve Marrast'a dönük bu iğneleyici kişisel ithamlar, Avrupa'nın sol çevrelerinde sansasyon yarattı. Gözü dönmüşçesine 1848 Devrimi'nin kurbanlarının kanının bu sahte “halk savunucularının” kafasına damladığını belirtiyor ve bir kere daha bunları tam da kendilerini felakete sürükleyen adamlara dönüştüren kitlelerin “kayıtsız hoşgörüsünü” küçümseyerek paylıyordu.³⁸

Blanqui, bu sert eleştirinin neden olduğu şaşırtıcı serzenişlere cevap verirken “kitleleri uyutmak için bu uzlaştırmacı

34 Blanqui MSS, 9587, s. 354.

35 A.g.e., 9590 (bölüm 1), s. 66.

36 A.g.e., 9592 (bölüm 3), s. 20.

37 Aktaran: Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 174.

38 *Avis au Peuple* şurada yeniden basılmıştır: Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile*, s. 64-66. Bunun bir taslağı şurada bulunur: Blanqui MSS, 9581, s. 11-13.

ılımlılığın kederli ve sıkıcı ninnisine” karşı uyarıyordu.³⁹ Başka bir mektubunda, devrimci muhalefetin önderliğinin burjuva cumhuriyetçilere kaptırılmasına izin vermenin ve böylece “hastalıklı bir arzuyla bugün belirsiz bir destek almak uğruna geleceği heba etmenin” saçma olduğunu iddia ediyordu.⁴⁰

Belki de bu amansız mücadele adamı, Fransız sosyalizminin büyük ikilemi haline gelecek olan şeyi dobra dobra tanımlayan ilk Fransızdı –sosyalist bir devrimci, nereye kadar burjuva ve reformist unsurlarla politik bir ittifaka “girebilirdi?” Sadece böyle bir ittifakın tehlikelerine işaret etmek, gerici bir hükümete karşı kitlesel bir kalkışmaya katılan sosyalistlerin sorununu çözmez. Blanqui, proleter ve komünist bir zaferi, bir devrimi başlatmak için gerekli bir koşul olan, farklılaşmamış geniş bir muhalefet cephesinden damıtmanın aracını asla aramadı.

Marksist tartışmalar kapsamında büyük bir konu haline gelecek bu sorunu, Blanqui kendi açısından ortaya atıyordu; mesele, bir burjuva devriminin nasıl olup da sosyalist bir zafere, radikal *küçük burjuvazi* ve köylülükle birlikte kurulan bir koalisyonun proleter bir diktatörlüğe nasıl dönüştürüleceğiydi.⁴¹ Blanqui, aslında meseleyi bu şekilde ifade etmemişti. Marx ve onu izleyenler, bir orta sınıf devriminin nasıl dönüştürüleceği üzerine düşünürken, Blanqui bu devrimin tüm olanakları mevcut olduğunda onu gerçekleştirmeye kalkışlıyordu.

Şu cümleler, Blanqui’nin politik düşüncesinin bu oldukça önemli boyutunu ifade eder: “sosyalizm, onun [Devrim’in] yaratıcısı olmadığında ustası da olamaz. Devrimin yapılmasına

39 Blanqui MSS, 9583, s. 416 (Eduard’a yazdığı mektup, Mart 1851).

40 A.g.e, s. 398 (Vidil’e yazdığı mektup, Mart 1851).

41 Kimi zaman Blanqui’ye atfedilen “sürekli devrim” fikri, bir anlamıyla budur. Fransız akademisyen Charles Andler, Marx’tan bahsederken şunu belirtir: “1850’de Merkez Komite’nin genelgesi yeni bir taktik, Marx’ın benimsediği ve Blanqui’ye ait olan taktiği, ‘sürekli devrimi’ salık verdi. Bu kelime, çoğunluğun bu koalisyon sayesinde sadece devrimci sınıfların denetimi altında olduğu tüm süre boyunca devrimci *küçük burjuvazi*yle kurulan geçici bir koalisyon olarak anlaşılmalıdır.” C. Andler, *Le Manifeste Communiste* (Paris: F. Rieder et Cie., Éditeurs, tarih yok), s. 136.

izin vermek yerine devrimi bizzat yapmalıdır. Yarınlar sadece zafer kazananlara aittir.”⁴² Kısacası bir devrimin sosyalizme varmak için sosyalistler tarafından başlatılması gerekir. Blanqui, elit kesimin kitlelerin desteği olmadan iktidarı alabileceğine değil, kitleler için defalarca kazanıp sonra *burjuvaziye* teslim ettikleri iktidarı güvence altına almak üzere bir ayaklanma başlatmak zorunda olduğuna inanıyordu.

1853'te ifade edilen bu görüşe o dönemden önce pek fazla önem atfedilmemeli. Blanqui'nin 1839'da önderlik ettiği ayaklanma, en azından motivasyon ve taktikleri itibariyle, belki de Carbonarizm ve radikal cumhuriyetçiliğin son meyvesi olarak yorumlanabilir. 1848'de Blanqui, Bolşevik pratiğe çok daha benzer bir biçimde hareket ediyordu –kriz dönemleri boyunca hemen ayaklanmaktan uzak durdu; iktidar, cesaretlendirilen ve örgütlü bir proletaryanın eline geçene kadar zayıf ve bölünmüş bir hükümeti zorlamak için sürekli baskı uygulamaya girişti. Bu ümidi suya düştükten sonra Blanqui, görünüşe bakılacak olursa, tam da ekonomik istikrarsızlığın, halktaki hoşnutsuzluğun ve politik tutkuların eski düzeni alaşağı edecek kitle potansiyelini dönüştürmek üzere olduğu anda harekete geçmeye hazır olacak bir örgütü mükemmelleştirme görevini önüne koydu. Blanqui'nin yapacağı darbe herhangi bir zamanda değil, proleter öncünün Hôtel de Ville'i tam anlamıyla ele geçirebileceği zamanda gerçekleşebilirdi.

Ağustos 1870'deki L'Affair de La Villette, bu taktiğin gerçekleşmesinin pratik sonuçlarına dair mükemmel bir örnekti.⁴³ O gün, Blanqui, biraz da yanlış olduğunu bile bile, Louis Napolyon'un askeri yenilgilerinin bir devrim mayalayacağına ikna oldu. Bu *attentat* (saldırı) girişimi, “tek bir adam bile toplamadan” bitti.⁴⁴ Yirmi bir gün sonra Sedan bozgunu, İmparatorluğu yıkan ve Gambetta ile burjuva hempalarının Hôtel de

42 Blanqui MSS, 9583, s. 387.

43 Bkz., yukarıda s. 153-54.

44 Dommanget, *Blanqui, la guerre de 1870-71 et la Commune*, s. 114.

Ville’de yeni bir hükümet ilan etmesine olanak tanıyan Paris ayaklanmasını başlattı.

Blanqui, hatası konusunda, genellikle yaptığı gibi, kendisini yerden yere vurdu. Anı yanlış değerlendirmişti ve devrimci bir girişim gibi ciddi bir konuda, iyi niyetli olursa da hata kabul edilemezdi. Ama aynı pasajda hatasının ardında yatan varsayımları da açıklıyordu: “Vakti gelmemişti; onu öngörebilecek durumda olmak gerek,”⁴⁵ diyordu ve 14 Ağustos 1870’de bir zamanlama hatası yaptığını, ama bir ayaklanmanın en etkili biçimde ne zaman gerçekleşebileceğini üç haftadan daha kısa bir süre önce öngörmesi gerektiğini belirtiyordu.

Başarısız Ayaklanmaların Reel Politikası

Blanqui’nin ayaklanma fantezisi, bir anlamda, katı politik gerçekçiliğinden ileri gelir. İktidarla uğraşması, “silahı olanın ekmeği olur”⁴⁶ sloganıyla ifade ettiği, belki de ilk sosyalist *reel politikayı* formüle etmesine yol açtı. Politik iktidar olmadan bir sosyal programı yürürlüğe koymanın imkânsız olduğu apaçık ortada olsa da, bu, Blanqui’nin sosyalist çağdaşlarının (ve onu takip eden birçok kişinin) karakteristik bir biçimde görmezden geldiği bir meseleydi. Blanqui, devletin baskı organları muhafazakârların denetiminde olduğu sürece sosyalist kamu işleri ve bayındırlık bakanlıklarının, milli atölyelerin ve sosyalist parlamento gruplarının ancak tahammül ederek var olabileceğini idrak etti.

Bu bakış açısı, Blanquicilik ile anarşizm arasındaki uçurumun ölçüsüdür. “İnsanlığın geleceği” için *L’Anarchie régulière* (düzenli anarşi) öngördüğü doğrudur⁴⁷ ama bu Eldorado’nun ancak Devlet araçsallığı ile elde edilebileceğine sıkı sıkıya inanıyordu. “Halk, sadece büyük bir toplum olan devletin itekle-

45 Blanqui, *La Patrie en danger*, s. 49-61.

46 *Avis au Peuple*; Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile* içinde, s. 66.

47 Blanqui MSS, 9581, s. 23 (1848 tarihi atılmış). Aynı pasajda şöyle diyordu: “Mükemmel bir yönetim, yani toplumların son amacı, yönetimin olmamasıdır.”

mesiyle esaretten kaçıp kurtulabilir, zira devletin meşru başka da bir misyonu yoktur.”⁴⁸ Devletin şu anda “zenginlerin yoksullara karşı *jandarmalığını*” yapması,⁴⁹ bu durumu tersine çevirme girişimini reddetmek için bir sebep değildi. İşçileri ezmenin aracı ve onların özgürlük umudu olan bir kurumu yok saymaya yönelik Proudhoncu çabalar, aczin ve iktidarsızlığın vaazlarıydı.⁵⁰

Tüm Blanquici planlamaların dolaysız amacı, devlet iktidarının, öncü devrimci güçler tarafından derhal ele geçirilmesi idi. Güç ve zor, özgürlüğün tek güvencesiydi,⁵¹ “silah ve örgütlenme” *burjuvazinin* silahsızlandırılmasını ve kitlelerin silahlanmasını güvence altına alacak tek araçtı –bunlar, devrimin başarıyla sonuçlanması için vazgeçilmez olan önlemlerdi.⁵²

Tüm bundan, sıkı disiplinli bir gücün devrim öncesi yoğun örgütlenmesi gerçekleşmeden, zamanlaması çok iyi hesaplanan bir darbenin işe yaramayacağı sonucu çıkar. Blanqui bu konudaki özgün fikirlerini 1869’da yazdığı ve devrimci uzmanlığa dair teknik bilgileri kaleme aldığı ilk çalışması olan *Instructions pour un eprise d’armes’a* ayrıntılarıyla ifade etti.⁵³

Bu analiz, daha önceki Parisli ayaklanmacıların uyguladıkları devrimci yöntemin bir eleştirisiyle başlar. Paris proletaryasının 1848 Haziran’ında yaşadığı bozgun, uyguladıkları tekniklerin iflas ettiğinin son kanıtıydı. “Eski aptallıkları temel alan bir Paris ayaklanmasının bugün artık başarı şansı kalmamıştır,” derken, insanı bir anlığına da olsa kendi politik geçmişini reddettiğine inandırır. Ama devam ettikçe anlaşılır ki “eski aptallıklar” diyerek reddettiği şey, ayaklanmanın ken-

48 Blanqui, *Critique sociale*, II, 157-58.

49 A.g.e., s. 146.

50 A.g.e., s. 150-51.

51 Blanqui, “Instructions pour une prise d’armes,” *Archiv für die Geschichte der Arbeiterbewegung*, XV (1930), 276.

52 *Avis au Peuple*; Dommanget, *Blanqui à Belle-Ile* içinde, s. 66.

53 Blanqui, “Instructions pour une prise d’armes,” *Archiv für die Geschichte der Arbeiterbewegung*, XV (1930), 270-300.

disi değil, geçmiş sokak çatışmalarına damgasını vuran kendiliğinden ve kötü örgütlenmiş kitlesel çalkantılardır.

Blanqui 1848'deki savaşçılara atıfta bulunarak şunları yazar: “Yenilgilerine dair berrak bir fikir edinmek için stratejilerini analiz etmek yeter.” Bu, Blanqui'nin bastırılmayan iradeciliğini açıkça ifade eder. Toplumsal değişimin uzun vadeli faktörlerine dair yaptığı bütün saptamalar, “devrimler[in]... insanlar tarafından yapı[ldığı]”⁵⁴ ve devrimler başarısız olursa bunun planlayanın hatası olduğu fikrinden vazgeçmesine hiçbir zaman yol açmadı.

Blanqui'nin, Louis Napolyon'un birlikleri, top ve tüfekleriyle baş etmeye yönelik planı üçe ayrılır. İlk sırada kitleler arasında, komponun örgütlenmesi ve devrim öncesi bir kadronun oluşturulmasıyla eşzamanlı olarak yapılacak gizli bir ajitasyon ve propaganda faaliyeti yer alır. Sonra, belirlenen günde ayaklanma başlatılır ve çatışmanın tam ortasında doğaçlama bir yolla proleter bir ordu kurmayı amaçlayan planlar uygulamaya konur. *Instructions pour un eprise d'armes* başlıca bu meseleyle uğraşır. Elitlerin çarpışmadaki işlevlerini, gökten zembille indirircesine savaşçı birlikler oluşturma tekniklerini, (çizimlerle) barikat kurma ve koruma yöntemlerini ve Paris'i ele geçirmek uğruna kıran kırana bir mücadeleyi kazanmak için başka bir dizi pratik gerekliliği çok ayrıntılı bir biçimde tahlil eder.

Blanqui, planının üçüncü evresini devrimci bir hiyerarşi ve onun başkomutanı üzerinden şahıslaştırarak devreye sokar. Ayaklanmanın liderleri, halkın üzerine “Paris'in diktatörlüğüne” dönüştürülecek bir savaş meydanı diktatörlüğü uygulayacaktır. Blanqui, bu iki diktatörlüğün özdeş olup olmadığını veya Paris'teki diktatörlüğü yürüten yöneticilerin nasıl seçileceğini asla tam olarak söylemez. Blanqui'nin, tüm politik amaçlar açısından, Blanquici elitlerin Paris “halkıyla” özdeş ve Paris adına hükmetmeye layık olduğunu düşündüğünü varsayabiliriz. Öte yandan, bir devrim esnasında Paris kitleleri tarafından seçile-

54 Blanqui MSS, 9584 (bölüm 1), s. 116-17.

cek herhangi bir hükümetin Blanqui'nin gözünde hatırı sayılır bir otoriteye sahip olacağı biraz şüphelidir.

Blanqui'nin "proletarya diktatörlüğü" sözcüğünü icat ettiği sık sık söylene de,⁵⁵ kimse, herhangi bir vesileyle bu sözcüğü kullanmış olduğunu belgeleyebilmiş değildir. "Paris diktatörlüğünün - ülkenin, kendi bağrından çıkan özbeöz hükümetinin," geriye yani Rosseau'ya ve Jakoben yozlaşmalara dönüp baktığı kadar ileriye yani Marx ve Lenin'e de bakıyor olabileceğini gördük.⁵⁶

Blanqui'nin, Paris'in politik rolünü nasıl rasyonelleştirdiğini zaten ele aldık. Bunun bir diktatörlük biçiminde uygulanmasına dair sebepleri uzakta aramamak gerek. Bir devrimin ertesinde, *burjuvazi* ve diğer gericiler yenilmiş ama güçlü ve küstah, köylü kitleler ise cahil ve aldatılmış bir halde olabilir. Devrimciler, devrimin kazanımlarını güçlendirecek önlemleri dayatmak zorunda kalabilir. Blanqui (güvenilir tarihsel kanıtlara dayanarak) taşranın karşıdevrimcileri seçme eğilimi taşıdığına inanır hale geldiğinde, ilk zamanlar benimsediği, cumhuriyetçilerin diline pelesenk ettiği ve şimdi anlamını yitiren evrensel oy hakkını sonunda reddeder. Özellikle 1848 ve 1870'de, *burjuvazi* içindeki düşmanlarının egemen olduğu bir Paris hükümetini, papazların yönlendirdiği köylüler tarafından seçilecek bir meclise tercih ederek genel seçimlere karşı mücadele etti.⁵⁷

Blanqui bu korkunç komplocu yıllar boyunca bilfiil, en azından soyut bir düzlemde, medeni ve siyasi özgürlüğe dair standart bir konum alıp savundu.⁵⁸ Bir keresinde şöyle yazmış-

55 Örneğin, bkz., Postgate, "The Prisoner," *Out of the Past*, s. 54.

56 Bkz., yukarıda s. 164-65.

57 Bkz., yukarıda s. 141-42.

58 Blanqui, bir keresinde Victor Hugo'yu anarak, onun, bir gün sosyalistlerin mızraklarına kafalar geçirmiş bir biçimde yürüyüşe geçeceğini öngörmüş olduğunu aktarıp bu tür bir faaliyetin aslında "son derece gereksiz ve rokoko tarzı" olduğu şerhini düşer. Blanqui MSS, 9591 (bölüm 2), s. 547. Zaman zaman terörizmi savunduğu oldu, ancak Blanquici Komünarların

tı: “Tartışma özgürlüğü asla adalet ve hakikate zarar vermez; sadece alçaklık ve yanlışlık için tehlikelidir. Alçaklık ve yanlışlığın, kendilerini savunmak için her zaman dönüp şiddete başvurması bundandır.”⁵⁹ Ne var ki, mücadeleyle geçen onca yıl, “emek ağzından baklayı çıkardığı gün sermayenin ağzına girecek” yönündeki korkunç iddiayı aklına soktu.⁶⁰ Çoğunluk, dini uydurmaları kabul etmek üzere kandırılmış olsa dahi, aydınlanmış bir azınlığın zorla onların yayılmasına son vermesi özellikle meşru bir şeydi.⁶¹ Blanqui’nin devrimi, fiilen, “halkı özgür olmaya zorlayacaktı.”

Devrim Sonrası Örgütlenme Planları

Blanqui, devrimden evvel devrim sonrasına dair planlar yapmaktan hoşlanmasa da diktatörlüğünü kurmak için asgari konuların ana hatlarını çizdi. İlk derdi, fiziki iktidarın muhafaza edilmesi –işçilerin silahlanması, ordunun tarafsızlaşması için uğraşmak⁶² ve burjuva siyasetçileri iktidardan men etmektir.⁶³ Bu acil taktik gereklilikler yerine getirildikten sonra toplumun yapısında kimi temel değişimler öngörülüyordu.

Devrimci kolluğun ilk görevi, elbette, ayyuka çıkmış tüm dinlerin kökünün kazınmasıydı.⁶⁴ Siyasi suçları 1848⁶⁵ tarihine kadar dayandırılan Cumhuriyet’in o eski düşmanları ve aristokratlar rahiplerle birlikte ülkeden sürülecekti. Ordunun

savunduğu, Komün’ün rehineleri infaz etmiş olmasının gururla sorumluluğu üstlenilmesi gereken bir hareket olduğu yönündeki tutumunu kabul etmedi. Şöyle diyordu: “Polisin ve rehinelerin ölümü büyük bir hata olsa da bu hata çaresizliğin sonucudur.” A.g.e, s. 34 (1875 tarihi atılmış).

59 A.g.e., 9581, s. 53 (muhtemelen 1849’da ya da 1850’de yazılmış).

60 Blanqui, *Critique sociale*, II, 208.

61 Blanqui MSS, 9592 (bölüm 1), s. 142-43.

62 A.g.e, 9591 (bölüm 2), s. 293.

63 A.g.e, 9583, s. 391.

64 Blanqui, *Critique sociale*, II, 113.

65 A.g.e., I, 205. Ayrıca, 24 Şubat 1848’den itibaren gerçekleşmiş tüm mal mülk satışlarının feshedilmesini öneriyordu. Bu, intikama bulanmış bir tarihselciliktir.

yerini ulusal milis alacak, kıdemsiz memurların çoğu dışındakiler görevden alınacak ve jüriden oluşan evrensel bir mahkeme sistemi kurmak için tüm yargıçların görevine son verilecekti.⁶⁶ Bu “acil düzenlemeler” arasında sosyalizme dair bir ipucu bulunmaz ve Blanqui'nin “ekonomik düzene” dair fikirleri hakkında da fazla şey bulunduğu söylenemez.

Düşman bir hükümeti zora sokmak için ekonomiden fonları çekme gibi geleneksel kapitalist taktiğe karşı üretimi sürdürmek için biraz da olsa ekonomik bir düzenleme acilen gerekliydi. Bu geleneksel kapitalist taktiğin uygulanmasını engellemek için konulan hızlı ve sert cezalar ve kilise arazilerinin istimlâk edilmesi dışında, Blanqui'nin ilk ekonomik reformları fiilen ılımlıdır. Bunlar, artan oranlı vergilerin, kredilerin, ihracat ve ithâlâtın ve bazı ulusal tekellerin düzenlenmesini ve milli “işçilerin bir araya toplandığı birliklerin” örgütlenmesini içeriyordu. Başlangıçta özel mülkiyete dokunulmayacaktı, zira Blanqui, genel aydınlanmanın komünizmin ön gerekliliği olduğuna dair teorisinin hakikatine sadık kalarak, köylülerin komünizmi “bir gözdağı değil bir umut” olarak anladıkları zamana değin devrimci bir hükümetin kapitalizme karşı sadece son derece ihtiyatlı bir biçimde adım atabileceğini hissediyordu.⁶⁷

Nihayetinde yaygın eğitim, ekonomik açıdan birleşmenin görünür faydaları konusunda insanların gözünü açacaktı. Burada, o inatçı devrimciden, mülk sahibi Fransız köylüsünün ikna edilebilir olduğuna dair Blanc, Cabet ve Fourier'in korusuna ses verebilecek bir iyimserlik tınlar. Blanqui'nin diktatörlüğü, bir milletin politik düzenliğini onu eğitecek denli uzun bir süre denetim altına alarak ekonomik kurumlarını değiştirecekti. Onun toplumsal idealizminin nihai ürünü budur –bu, devletin, etkisi itibariyle halkın zihninde ve kapitalist ekonomik kurumların tam ortasında proleter bir devrime yol açabileceğinin teminatıydı.

66 A.g.e.

67 A.g.e., s. 210.

Ödün vermeyen bir eylemci olan Blanqui, büyük bir olasılıkla devrim sonrasında devrimi sağlamlaştırmaya ilişkin planları temelinde yargılanmayı tercih etmezdi. Thiers'in polisi, onu, devrim sonrasına dair planlarını uygulaması için tek şanstan –yani 1870 Paris Komünü'nden- mahrum bırakmıştı.

Birçok yazara göre, Blanqui'nin hayatının en büyük ironisi Komün'de yer almamaya mecbur kalmış olmasıdır. Tüm hayatını, bir anlamda, o olaya hazırlanmakla geçirmişti. Marx'a⁶⁸ ve başkalarına göre savaşçıların doğal önderiydi, ama yine de ömürlük düşmanlarına karşı başarısızca yürütülen bu mücadele boyunca kendisini çaresiz bir mahpus olarak buldu.

Gelgelelim, gerçek ironi, Komün'de yer almayışı değil Komün'ün bilfiil onun siyasi fikirlerinin –yani, radikal hareketin sol kanadının önderliğinde askerileşmiş bir silahlı işçiler örgütünün Paris'i ele geçişi- gerçekleşmesini temsil etmesi ve bu “başarının” fiiliyatta, Fransız radikalizminin kesin ve kanlı yenilgisine vesile olmuş olmasıdır.

68 K. Marx, *The Civil War in France* (Chicago: Charles H. Kerr and Co., 1934), s. 116. [*Fransa'da İç Savaş*, çev. Kenan Somer (Ankara: Sol Yayınları, 2012)]. Postgate şunu diyecek kadar ileri gitti: “Blanqui olsaydı, Komün'ün, Thiers'i bozguna uğratıp Versailles'ı ele geçirmiş olacağı şüphe götürmez.” Postgate, *Out of the Past*, s. 50.

9. BÖLÜM:

SONUÇ: İRADE VE FİKİR OLARAK DEVRİM

Birçok insanın gözünde bir devrimi haklı çıkaran tek şey başarısıdır. Stendhal'ın dediği gibi “başarısız bir Jakoben kadar itici bir şey var mıdır?”¹ Dolayısıyla, Blanqui'nin tarihteki yeri genellikle politik başarısızlıkları üzerinden tanımlanır ve kendi amacını gerçekleştirmek için şiddeti arzulayan belalı maceracı karakterin örneği olarak gösterilip bir kenara atılır.²

Blanqui'yi “Fransız demokrasisinin yaşayan vicdanı”³ olarak tarif eden Arthur Rosenberg veya bu Fransızı “Marx'tan sadece birazcık daha önemsiz bir lider”⁴ olarak gören Raymond Postgate gibi tarihçiler, aslında Blanqui'nin kişiliğinin ve fikirlerinin etkisinin yine onun kalkıştığı ölü doğan ayaklanmaların talihsiz sicilini aştığını dile getirir.

1 Stendhal, *Scarlet and Black*, çev. M. R. B. Shaw (Londra: Penguin Books, 1953), s. 301.

2 Örneğin, G. Elton, *The Revolutionary Idea in France 1789-1871* (New York: Longmans, Green and Co., 1923), s. 152.

3 Rosenberg, *Democracy and Socialism*, s. 94.

4 Postgate, *Out of the Past*, s. 31.

Blanqui'nin fikirlerinin derinliğı veya üstünlüğü abartılabilir ama bunların Fransız solunun birçok kuşağı üzerinde etkili olduğı ve belli yönlerden Avrupa sosyalizminde sürdürüldüğü inkâr edilemez. Blanqui'nin modern sosyalizmin görece erken bir tarihinde ifade ettiğı belli görüşler, kesinlikle o hareketin “devrimci” kanadının teorik temelleri olarak görülür.

Bu görüşlerden en önemlileri şunlardır: Sosyalist reform ile politik devrimin ayrılmaz doğası; politik mücadelenin, tarihsel olarak, üretim araçlarıyla kurdukları ilişkiler bakımından birbirinden ayırt edilen ekonomik sınıfların çatışması olarak nitelenmesi; proleter devrimcilerle burjuva reformcular arasında her türlü uzun vadeli işbirliğinin reddedilmesi; ilerlemenin temel nedeni olarak devrimci iradenin vurgulanması ve fiziki iktidarın ele geçirilmesiyle hemen ortaya konması.

Blanqui'nin ömrü boyunca on sekizinci yüzyıl rasyonalizminin en uç politik sonuçlarını on dokuzuncu yüzyıl toplumuna uyarlama çabası, onu, bir anlamıyla, devrimci sosyalizmin on dokuzuncu yüzyılın yaklaşık ilk altmış yılındaki entelektüel gelişimini kişiliğinde bütünleştiren figürü haline getirmişti.⁵ Ekonomik reform fikrine hayatının erken döneminde devrime bağlanması sayesinde varmıştı. Orta sınıf bir entelektüel olmasına rağmen, yaşadığı politik hayal kırıklıkları ilerlemeyi proletaryayla özdeşleştirmesine yol açmıştı. O kadar üstüne basa basa reddettiğı Ütopyacılık'tan kendisini hiçbir zaman kurtarmamış, tarihsel güçlerin buzullar gibi hareket ettiğı fikrini, İnsanlığın mükemmelliğe ulaşmasının ancak birkaç aydınlanmış insanın eylemi sayesinde öngörülebilir bir geleceğe doğru taşınması ile gerçekleşeceği inancıyla harmanlayan bir eylemciydi.

5 Neil Stewart'ın şu gözlemine tam olarak katılamayız: “Blanqui'nin hayatına bakınca işçi sınıfının on dokuzuncu yüzyıldaki gelişiminin bütün tarihini görürüz.” Stewart, *Blanqui*, s. 288.

Blanquici teorinin önemini kabul etmek Blanqui'yi öncelikle bir teorisyen olarak kurgulamak anlamına gelmez. Her şeyden önce bir eylem adamıydı ama bu eylemi, sistematik düşünce ve kapsamlı okumalarla temellendirilmiş kusursuz bir rasyonalizm olarak düşündüğü şeye dayandırıyor. Bu gerekçelendirme, karakteristik bir biçimde, her zaman tanımlamaya zahmet etmediği “tartışmasız” ilkelerden türetilmiş ve genellikle mantıksal inceliği acil politik amaçlara kurban eden *ad hoc* polemikler şeklinde geliştirilmiştir.

Tam da doğrudan eyleme bağlılığı, bizi bir dereceye kadar, Blanqui'nin teorilerini pratik başarı ölçütü ile değerlendirmeye iter. Blanquicilik akademik bir analiz değil, zaten hasta olduğu varsayılan bir toplumun tedavisini gösterecek bir tanıdır. Pratikte başarısız olmak, ki Blanqui bunu kabul edecek ilk insan olurdu, teorik bir hataya işaret ederdi ve pratik başarısızlığın nedenleri teorinin yetersizliğine ışık tutardı.

Blanquiciliğe yönelik en yaygın eleştiri, onun, belli bir uğrakta uygulanabilir toplumsal bir teşebbüsün sınırlarını belirleyen tarihsel faktörleri iradi olarak bilmezden gelmesini yerer. Yine de bizzat bu komplocunun, yavaşça olgunlaşan toplumsal ve ekonomik koşullar tarafından devrimci çabaların önüne konulan değiştirilemez kısıtlılıklar konusu ile ilgilenmekten en azından teorik olarak hiçbir zaman vazgeçmediğine dair yeterli bulgu var.⁶ Başarılı bir ayaklanmanın nesnel koşullarına dair yaptığı tanımda Blanqui'nin kısır pratiğinin bir kaynağını görebiliriz. Tarihçi Rudolf Schlesinger'in sivri bir üslupla gözlemlediği üzere, “Blanquici anlayışta zorunlu sayılan tek nesnel koşul, toplumun öylesine çaresiz olduğu bir durumdur ki, bu durumda yeterince güçlü bir elit onu alaşağı etmek için her şeyi ortaya koymaya değer olduğunu düşünür ve toplumsal yeniden kuruluş sırasında bu elit kendi teşebbüslerine kitlesel bir sempati duyulacağını bekleyebilir.”⁷

6 Bkz., yukarıda s. 146.

7 R. Schlesinger, *Marx, His Time and Ours* (Londra: Routhledge, 1950), s. 255.

Nesnel koşullarının tanımlanmasından sonra, proleter bir zaferin öznel koşullarının vurgulanması gelir. Hiçbir grup devrimci bir durum yaratamaz ama devrimci durum söz konusu olduğunda kimi insanlar ondan güç damıtacaktır. Blanquicilik, politik iktidarın kaçınılmaz olarak el değiştireceği gün ilk ve en iyi örgütlenmiş grup haline gelerek proletaryanın düşmanlarının ve sahte dostlarının önünde engel olmayı amaçlayan bir kararlılıktır.

Bu bakış açısının sonucu, Blanquiciliğin sık sık mahkûm edilmesini sağlayan darbecilikti. Blanqui sınıf düşmanları karşısında proletaryanın geniş kitlelerine önderlik etmeyi tercih ederdi, ama Devrimi, İrade ve Fikir olarak gören anlayışı, ancak bu ikisini bünyesinde ete kemiğe büründüren o küçük grup tarafından uygulanabilirdi. Aydınlanmış elit, ayaklanmanın gerektirdiği disiplin, gizlilik ve azimden emin olmak için, kendisini, onlar adına kapitalist baskının politik üstyapısını yıka- cağı kitlelerden koparmalıydı.

Bu taktiğin, özellikle sosyalist olduğunda yasal muhalefeti tehlikeli hatta imkânsız kılan politik koşullara referansla gerekçelendirilmediğini belirtmiştik. Benzer koşullar altında, çok daha başarılı hareketler, uyumu ve asgari düzeyde gizliliği korudu ve bunu halkın ekonomik beklentilerini sürekli tanım- lamak, kitle örgütlerine sızmak ve elverişli yasal ajitasyon ve propaganda araçlarını beceriyle kullanmak gibi Blanqui'nin hemen hemen hiç öngörmediği teknikleri geliştirerek yaptı.

Böyle bir karşılaştırmanın anlamlılığı, tarihsel analojinin en iyi ihtimalle müphem olduğu olgusuyla kısıtlıdır. Bolşevik ortamla Blanqui'nin dünyası arasındaki farklar benzerliklerin- den daha anlamlıdır. Görebileceğimiz tek fark, Bolşeviklerin Blanquiciliğin tarihi hakkında bilgi sahibi olduğudur.

Blanquici yöntemleri ele almak, onun pratik başarısızlık- larına dair, hâlihazırdaki hedeflerinin anakronik doğasında zımnen bulunan şeyler dışında bize pek bir şey söylemeyebilir. Blanqui, Jakoben gelenekle modern devrimci sosyalizm arasın-

da önemli bir halkaydı, ama kendi umutlarını yeşertmek için hem çok erken hem de çok geç kalmıştı. Aydınlanmış bir Paris gücünün dünyayı ilerleteceğine dair hayali, 1830'da zaten bitmişti. Blanqui'nin proleter ortak zenginlik tasavvuru, dünya proletaryasının, en ihtiyatlı elçilerinin bile onlara inanmasına olanak sağlamayacağı kadar zayıf olduğu bir çağda ve toplam nüfus içerisinde işçi sınıfının küçük bir azınlık oluşturduğu bir ulusta ifade edilmişti.

Son saptamanın hakkını belki de yakın tarihin ışığında vermek gerek. Komplo ve şiddetten doğan solcu politikalar, geniş ve son derece örgütlü bir sanayi proletaryasının bulunduğu uluslarda değil, yarı-feodal ekonomik örgütlenme koşulları altında marjinal bir varoluşa tutunan geniş köylü çoğunluğun yaşadığı ülkelerde zafer kazanmıştır. Belki de Blanqui'nin projeleri, Fransız işçi sınıfı sayısal olarak bu kadar zayıf olduğu için değil, siyaseten ilham aldığı Devrim, Fransız kapitalizmine siper olmayı sürdüren bir kırsal sınıfın var oluşunu güvence altına almış olduğu için bu kadar Ütopyacıydı.

Blanqui'nin sürekli isyana duyduğu hastalıklı bağlılık, sosyalist teori üzerindeki etkisinin özüdür. Belki de sosyal devrimi, *ad hoc* bir mesele olarak değil bir sanat, bir uzmanlık ve bir toplum bilimi olarak ele alan ve şu soruları ortaya atan ilk kişi O'ydu: Devrimci bir durumu neler oluşturur? Devrimci bir durumun meyvelerini kim toplayacak? Başarılı ayaklanmanın taktikleri nelerdir? Tüm bu sorular, bugün, çarpışan devasa güçlerin uğraştığı meselelerdir.

KAYNAKÇA

BLANQUI'NİN YAYIMLANMAMIŞ YAZILARI

Bibliothèque Nationale, Blanqui MSS, Nouvelles acquisitions françaises, 9578-9598.

BLANQUI'NİN YAYIMLANMIŞ YAZILARI

L'Armée esclave et opprimée. Paris: Imprimerie du Passage de l'Opéra, 1880.

Aux étudiants en médecine et en droit. Paris: Imprimerie de H. Fournier, 1830.

Critique sociale. Cilt 2, Paris: Félix Alcan, 1885.

Déclaration adoptée par le Comité des Écoles sur la présentation d'Auguste Blanqui. 1831.

Défense du citoyen L. A. Blanqui devant la Cour d'assises. Paris: Imprimerie Auguste Mie, 1832.

Départ des prisonniers de Vincennes, leur adieux au peuple, derniers paroles des citoyens Barbes, Raspail, Blanqui et Hubert, adressées au Président de la République Louis Napoléon. 1849.

“Un Dernier mot par L. A. Blanqui,” *Le Châtiment*, Mardi 3, 1871. (A broadside.)

- L'Éternité par les astres. Paris: Librairie Germer Baillière, 1872.
- Foi et Science ou la science du R. P. Gratry par "Suzamel." Brüksel: Typographie de D. Bresmee, 1866. (This is the collection of Blanqui's anticlerical articles from the newspaper, *Candide*.)
- "Instructions pour une prise d'armes," *Archiv für die Geschichte der Arbeiterbewegung*, XV (1930), pp. 270-300. (Georges Bourgin'in notları ve giriş yazısıyla.)
- Izbriannye Proizvedeniio. Translated by F. B. Shuvayef (V. P. Volgin'in giriş yazısıyla). Moscow: Academy of Sciences SSR, 1952.
- Letters to Mlle Montgolfier. *Les Lettres*, Première Année, Nos. VII and VIII, (1906).
- La Patrie en danger. Paris: A. Chevalier, 1871. (Blanqui'nin gazetesi olan *La Patrie en danger*'de yayınlamış olduğu makalelerin bir derlemesi).
- Propagande démocratique (Hadot-Desages ile birlikte). Paris: Imprimerie de L. E. Derhan.
- Réponse du citoyen Auguste Blanqui. Paris: Imprimerie d'Ad. Blondeau, 1848.

Aşağıdaki Blanquici gazeteler Blanqui'nin fikirlerini ifade ettiği önemli kaynaklardır :

- Le Libérateur, 1834
- Candide, 1866
- La Patrie en danger, 1870-1871
- Ni Dieu Ni Maître, 1880-1881

Diğer önemli yazıları aşağıdaki Kaynaklar içinde yayımlanmıştır :

- Dommanget, Maurice. Blanqui à Belle-Ile. Paris: Librairie du Travail, 1935.
- Mathiez, Albert. "Notes de Blanqui sur Robespierre," *Annales Historiques de la Révolution Française*, V (July-Aug., 1928), 305-21.
- Silvestre, Théophile. L. A. Blanqui, études historiques, pièces justificatives. Paris: Librairie Poulet-Malassis, 1862.
- Zévaès, Alexandre, "Pages inédites de Blanqui (1848-1852)," *La Révolution de 1848*, XXII (1925-26), 541-58.

RESMÎ / YARI-RESMÎ BELGELER

Commission d'Enquête. Pièces relatives aux événements du 15 Mai et l'insurrection de Juin. Bordeaux: Imprimerie Durand.

Compte Rendu de l'affaire du 15 Mai.

Cours des Pairs. Affaire des 12 et 13 Mai, 1839. Paris: Imprimerie Royal, 1839.

La Gazette des Tribunaux.

Le Moniteur Universel.

Société des Amis du Peuple. Procès des Quinze. Paris: Imprimerie de Auguste Mie, 1832.

GAZETELER

L'Ami du Peuple en 1848, 1848

La Commune de Paris, 1848

Le XIXe Siècle, 1879

L'Égalité, 1878

Le Journal, 1896

La Marseillaise, 1879

Opinion Nationale, 1872

Paris-Journal, 1872

Le Peuple, 1848

Le Populaire, 1848

Le Prolétaire, 1879

La Réforme (Lyon), 1879

Le Représentant du Peuple, 1848

République Française, 1872

La Révolution Française, 1879

The Times (Londra), 1879.

Les Veillées du Peuple, 1849-1850

La Voix des Clubs, 1848

DİĞER YAZARLARIN KİTAPLARI VE MAKALELERİ

Albringues, E. *Discours anniversaire de Blanqui*. Toulouse: Imprimerie Lagout et Seville, 1898.

Alibert, A. A. *Blanqui*. Nîmes: G. Terrier, 1911.

Andler, Charles. *Le Manifeste Communiste*. Paris: F. Rieder, Editeurs, n.d.

Arendt, Hannah. *The Origins of Totalitarianism*. New York: Harcourt, Brace and Co., 1951.

- Barbes, J. A. "Notice sur la vie d'Armand Barbes," *La Révolution de 1848*, II (1905-6), 209-19.
- Bastiat, Frédéric. *Essays on Political Economy*. Çev. David A. Wells. New York: G. P. Putnam and Sons, 1877.
- Bauer, Henry. *Mémoires d'un jeune homme*. Paris: Bibliothèque-Charpentier, 1895.
- Bernard. *Curiosités révolutionnaires*. Paris: O. Giraud et J. Dagneau, Librairies-Editeurs, 1851.
- Bernard, Martin. *Dix ans de prison au Mont-Saint-Michel et à la citadelle de Doullens*, 1839-1848. Paris: Pagnerre, Librairie-Éditeur, 1861.
- Bernstein, Eduard. *Socialisme théorique et Social Démocratie pratique*, çev. A. Cohen. Paris: P. V. Stock, 1900.
- Bernstein, Samuel. *The Beginnings of Marxian Socialism in France*. New York: Social Science Studies, 1933.
- Buonarroti. Fransızcaya çev. M. Gilles. *Grandes Figures Hier et Aujourd'hui*.
- "Marx in Paris, 1848: A Neglected Chapter," *Science and Society*, Yaz, 1939, s. 323-55.
- *Blanc, Louis. Appel aux honnêtes gens*. Paris: Au Bureau Central, 1849.
- *1848. Historical Révélations*. Londra: Chapman and Hall, 1858.
- *Histoire de la Révolution de 1848*. Cilt. II. Paris: Librairie Internationale, 1870.
- *History of Ten Years*. Cilt. I. Londra: Chapman and Hall, 1844.
- Blanqui, Jérôme Adolphe. "Souvenirs d'un étudiant sous la Restauration," *Revue de Paris* (Kasım-Aralık, 1918), s. 158-76.
- Bourgin, Georges. *La Commune*. Paris: Les Éditions Nationales, 1939.
- Bourgin, Georges, ve Hubert Bourgin. *Le Socialisme français de 1789 à 1848*. Paris: Hachette, 1912.
- Bouton, Victor. *Profil révolutionnaire de L. A. Blanqui par un crayon rouge*. Paris: Victor Bouton Editeur, 1849.
- Byrnes, Robert F. *Anti-Semitism in Modern France*. New Brunswick: Rutgers University Press, 1950.
- Cahen, L. «L'Idée de lutte des classes au XVIIIe siècle," *Revue de synthèse historique*, XII (Ocak-Haziran, 1906), s. 44-56.
- Callet, A. "Un grand patriote méconnu. Auguste Blanqui," *La Nouvelle Revue*, XXXV (Mayıs-Haziran, 1918), s. 111-18.
- Calman, Alvin R. *Ledru-Rollin and the Second French Republic*. New

- York: Columbia University Press, 1922.
- Calmette, M. A. «Les Carbonari en France,» *La Révolution de 1848*, IX (1912-13), 401-17, ve X (1913-14), 52-73, 117-37, 214-30.
- Castille, Hippolyte. *Histoire de la Seconde République française*, 4 cilt. Paris: Victor Lecou, 1854-56.
- "L. A. Blanqui," *Portraits politiques et historiques audix-neuvième siècle*. Paris: Ferdinand Sartorius, 1857.
- Caussidière. *Mémoires*. Cilt. II. Paris: Michel Levy, 1849.
- Chenu, A. *Les Conspirateurs*. Paris: Garnier Frères, 1850.
- Clapham, J. H. *The Economie Development of France and Germany*, 1815-1914. Cambridge: University Press, 1951.
- Cole, G. D. H. *Socialist Thought, the Forerunners 1789-1850*. Londra: MacMillan and Co., 1953.
- Combes, Louis. *Portraits révolutionnaires—Blanqui*. Paris:Madré Éditeur, 1892.
- Compère-Morel, ve Charles Rappaport. *Un Peu d'histoire,Encyclopédie Socialiste* Cilt I. Ed. Compère-Morel.Paris-Aristide Quillet, 1912.
- Condorcet, *Esquisse d'un tableau historique des progrès del'esprit humain*. Paris: Masson et Fils, 1822.
- Corcelle, François de. *Documents pour servir a l'histoire des conspirations*. Paris: Paulin, 1831.
- Cornu, Auguste. *Karl Marx et la Révolution de 1848*. Paris: Presses Universitaires de France, 1948.
- Da Costa, Charles. Les Blanquistes, *Histoires des partis socialistes en France* Cilt VI. Paris: Marcel Rivière, 1912.
- De la Hodde, Lucien. *Histoire des sociétés secrètes et du parti républicain*. Paris: Julien, Lanier, 1850.
- Delevsky, J. *Les Antinomies Socialistes*. Paris: Marcel Giard, 1930.
- Delord, Taxile. *Histoire du Second Empire*. Paris: Librairie Germen Baillièrre, 1873.
- Delvau, Alfred. *Histoire de la Révolution de Février*. Paris: Garnier Frères, 1850.
- Dessal, Marcel. *Charles Delescluze*. Paris: Librairie Marcel Rivière, 1952.
- Deville, Gabriel. «Blanqui,» *La Grande Encyclopédie*.Ed. Lamuault, C iltVI.
- *Blanqui Libre*. Paris: Typographie G. Deville, 1878.
- Doctrine Saint Simonienne—Exposition*. Paris: Librairie Nouvelle,

1854.

Dommanget, Maurice. "L'Athéisme et l'anti-catholicisme de Blanqui," *Bulletin Rationaliste*, July, 1952.

..... "Auguste Blanqui et l'insurrection du 12 Mai 1839," *La Critique Sociale*, XI (Mardi, 1934), 233-45.

..... *Blanqui*. Paris: Librairie de l'Humanité, 1924.

..... *Blanqui à Belle-Ile*. Paris: Librairie du Travail, 1935.

..... "Blanqui et le document Tascherau. Les 'faveurs' de Blanqui," 1848, *Revue des Révolutions Contemporaines* (Temmuz1950), s. 137-66.

..... *Blanqui, la Guerre de 1870-71 et la Commune*. Paris: Éditions Domat, 1947.

..... *Une drame politique en 1848*. Paris: Les Deux Sirènes, 1948.

..... "Les Groupes Blanquistes de la fin du Second Empire," *Revue Socialiste*, XLIV (Şubat 1951), 225-31.

..... *Hommes et choses de la Commune*. Marseille: Editions de la Coopérative des Amis de «L'École Émancipée,» 1937.

..... *Pages choisies de Babeuf*. Paris: Librairie Armand Colin, 1935.

Dubreilh, Louis. Jean Juarès, *La Guerre Franco-Allemande* içinde; ve Louis Dubreilh, *La Commune. Histoire Socialiste* Cilt XI. Ed. Jean Jaurès. Paris: Publications Jules Rouff, 1906.

Dupont, Etienne. *Les Prisons du Mont Saint-Michel*. Paris: Perrin, 1913.

Duquai, E. *Les Grands procès politiques—les accusés du 15 Mai 1848*. Paris: Armand Le Chevalier, 1869.

Eastman, Max. *Marx and Lenin*. New York: Albert and Charles Boni, 1927.

Elton, G. *The Revolutionary Idea in France 1789-1871*. New York: Longmans, Green and Co., 1923.

Emden, Paul H. *Money Powers of Europe in the Nineteenth and Twentieth Century*. Londra: Sampson Low, Marston and Co., Ltd., 1937.

Engels, Friedrich, ve Karl Marx. *Historisch-Kritische Gesamtausgabe*. Üçüncü bölüm, Cilt I, III, IV. Berlin: Marx-Engels Verlag, 1931.

..... "History of the Communist League," in Germany: Révolution and Counter Révolution. New York: International Publishers, 1933.

..... *Ludwig Feuerbach—and the Outcome of Classical German Philosophy*. Marksist Library, Works of Marxism-Leninism Cilt XV.

- New York: International Publishers, tarih yok [*Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları 1992].
- "The Program of the Blanquist Fugitives from the Paris Commune," Karl Marx, *The Civil War in France* içinde. Chicago:Charles H. Kerr and Co., 1934 [*Fransa'da İç Savaş*. Çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 2004].
- Flotte, Benjamin. *Blanqui et les otages en 1871*. Paris: Imprimerie Jeannette, 1885.
- Forni, Jules. *Raoul Rigault*. Paris: Librairie Centrale, 1871.
- Fournière, Eugène. *La Règne de Louis Philippe, Histoire Socialiste* Cilt VIII. Ed. Jean Jaurès. Paris: Publications Jules Rouff, 1906.
- Garaudy, Roger. «Le Néo-blanquisme de contrebande et les positions antiléninistes d'André Marty,» *Cahiers du Communisme* (Ocak 1953), s. 38-50.
- *Les Sources françaises du socialisme scientifique*. Paris:Éditions Hier et Aujourd'hui, 1948.
- Garnier-Pagès. *Histoire de la Révolution de 1848*. 8 cilt. Paris:Pagnerre, 1861.
- Garrone, Alessandro Galante. *Fillipo Buonarroti e i rivoluzionari dell' ottocento (1828-1837)*. Turin: Biblioteca dicultura storica, 1951.
- Geffroy, Gustave. *L'Enfermé*. 2 cilt. Paris: Les Éditions G.Crès et Cie., 1926.
- Girard, Fulgence. *Histoire du Mont Saint-Michel*. Paris:Paul Permain et Cie., 1849.
- Guest, David. *A Textbook of Dialectical Materialism*. NewYork: International Publishers, 1939.
- Guillon, E *Les Complots militaires sous la Restauration*. Paris: Librairie Pion, 1895.
- Hayes, Carlton J. H. *The Historical Evolution of Modern Nationalism*. New York: The Macmillan Co., 1948.
- Heine, Heinrich. *French Affairs, Letters from Paris*, Çev.C. G. Leland. Londra: W. Heinemann, 1893.
- Holbach, Baron d'. *La Politique naturelle*. Londra: 1773.
- Hugo, Victor. *Choses Vues*. 2. Cilt. Paris: La Librairie Ollendorff, 1913.
- *Souvenirs Personnels*, 1848-1851. Ed. H. Guillemin. Paris: Gallimard, 1952.
- Isambert, Gaston. *Les Idées socialistes en France de 1815 à 1848*. Paris: Félix Alcan Editeur, 1905.

- Jaurès, Jean. *L'Armée nouvelle*. Paris: Publications Jules Rouff, 1911.
- La Guerre Franco-Allemande; ve Louis Dubreuilh. La Commune. *Histoire Socialiste* VI. Cilt. Ed. Jean Jaurès. Paris: Publications Jules Rouff, 1906.
- *Oeuvres*. Ed. Max Bonnafour. Cilt. III. Paris: Les Editions Rieder, 1931.
- Jeanjean, J. F. *Armand Barbes*. Cilt I. Paris: Edouard Cornély et Cie., 1909.
- Karpovich, Michael. "A Forerunner of Lenin, P. N. Tkatchev," *Review of Politics* IV (Temmuz, 1944), 336-50.
- Kautsky, Karl. *Krieg und Demokratie*. Cilt. I. Berlin: Verlag J. H. W. Dietz, 1932.
- Kenafick, K. J. *Michael Bakunin and Karl Marx*. Melbourne: Hawthorn Press, 1948.
- Labusquière, John. La Troisième République. *Histoire Socialiste* XII. Cilt içinde. Ed. Jean Jaurès. Paris: Publications Jules Rouff et Cie., 1906.
- Lafargue, Paul. "A Blanqui souvenirs personnel," *La Révolution Française*, 20 Nisan 1879.
- Lamartine, Alphonse de. *Histoire de la Révolution de 1848*. Cilt. I. Leipzig: Brockhaus & Avenarius, 1849.
- Lange, Frederick A. *The History of Materialism*. İngilizceye Çev. Ernest Chester Thomas. New York: Harcourt, Brace and Co., 1925.
- Lebey, A. "Blanqui et Raspail à Doullens en 1849," *La Révolution de 1848*, VII (1910-11), 181-95.
- Lefrançais, Gustave. *Souvenirs d'un révolutionnaire*. Bruxelles: Imprimerie Ch. Hautstont, 1902.
- Lenin, V. I. "K Itogam S'ezda" (The Congress Summed Up), *Sochineniia* Cilt IX, 3. Baskı, Moskova: Giz, 1935.
- *Materialism and Empirico-Criticism*. Collected Works of V. I. Lenin, Cilt XIII. New York: International Publishers, 1927 [*Materyalizm ve Ampiryokritisizm*, Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 1993].
- *On the Eve of October*. Cilt XIII. Little Lenin Library. New York: International Publishers, 1932 [*Ekim Devrimi Dosyası*, Çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1999].
- *Religion*. Cilt VII. Little Lenin Library. New York : International Publishers, 1933 [*Din Üzerine*. Çev. İsmail Yarkan, Sühelya Kaya, İnter Yayınları, 1998].

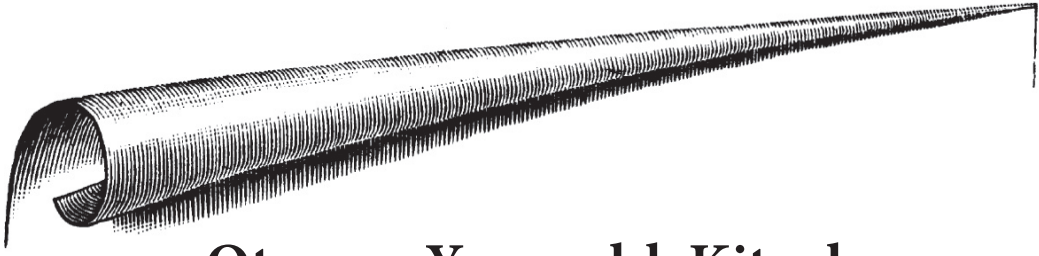
- *What Is to Be Done ?* Marx—Engels—Marxism. Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1947 [Ne Yapmalı? Çev. Muzaffer Erdost, Sol Yayınları, 2004].
- Lepper, John Héron. *Famous Secret Societies*. Londra: Sampson Low, Marston and Co.
- Leroy, Maxime. *Les Précurseurs français du socialisme*. Paris: Éditions du Temps Présent, 1948.
- Leymarie, Camille. «Barbes et Blanqui a Belle-Ile,» *La Nouvelle Revue*, XV (1 Haziran 1898), 385-95.
- Lissagaray. *Histoire de la Commune de 1871*. Paris: Librairie Marcel Rivière et Cie., 1947.
- Louis, Paul. *Cent Cinquante Ans de pensée socialiste*. Paris: Librairie Marcel Rivière et Cie., 1947.
- *Histoire du socialisme en France 1789-1945*. Paris: Librairie Marcel Rivière et Cie., 1946.
- Lucas, Alphonse. *Les Clubs et les clubistes*. Paris: E. Dentu, 1851.
- Malon, Benoît. «Blanqui Socialiste,» *Revue Socialiste*, II (Temmuz 1885), 586-97.
- Marty, André. *Quelques Aspects de l'activité de Blanqui*. Paris: Société des Amis de Blanqui, 1951.
- Marx, Karl. *The Civil War in France*. Chicago: Charles H. Kerr and Co., 1934 [Fransa'da İç Savaş. Çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 2004].
- *The Class Struggles in France*. New York: International Publishers, 1935 [Fransa'da Sınıf Savaşları. Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 2012].
- *A Contribution to the Critique of Political Economy*. Çev. N. I. Stone. New York: The International Library Publishing Co., 1904 [Ekonomi Politîğin Eleştirisine Katkı. Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 2011].
- *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte*, Selected Works Cilt II. Ed. Victor Adoratsky. New York: International Publishers, 1939 [Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i. Çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 1990].
- *On the Jewish Question*, Selected Essays, çev. H. J. Stenning. New York: International Publishers, 1926 [Yahudi Sorunu. Çev. Muzaffer İlhan Erdost, Sol Yayınları, 1997].
- Marx, Karl ve Friedrich Engels. *Historisch-Kritische Gesamtausgabe*. Üçüncü bölüm, Cilt. I, III, IV. Berlin: Marx-Engels Verlag, 1931.

- *Manifesto of the Communist Party*,» Selected Works içinde. Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1950 [*Komünist Parti Manifestosu*. Çev. Muzaffer İlhan Erdost, Sol Yayınları, 1998].
- *Selected Correspondence*. Marksist Library, Cilt XXIX. New York: International Publishers, 1932 [*Seçme Yazışmalar I, II*. Çev. Yurdakul Fincancı, Sol Yayınları, 1995].
- Mason, Edward, S. "Blanqui and Communism," *Political Science Quarterly*, XLIV (Aralık 1929), 498-527.
- *The Paris Commune*. New York: Macmillan Co., 1930.
- Mathiez, Albert. "Notes de Blanqui sur Robespierre," *Annales Historiques de la Révolution Française*, V (Temmuz-Ağustos, 1928), 305-21.
- Mayer, J. P. *Political Thought in France*. Londra: Rutledge and Kegan Paul Ltd., 1949.
- Megaro, G. *Mussolini in the Making*. Londra: George Allen and Unwin Ltd., 1938.
- Mehring, Franz. *Karl Marx*. New York: Covici-Friede, 1935.
- Memoirs of the Secret Societies of the South of Italy, Particularly the Carbonari*. Londra: John Murray, 1821.
- Ménard, Louis. *Lettres inédites*. Edited by Henry Peyre. Paris: Presses Universitaires de France, 1932.
- Menger, Karl. *Principles of Economics*, çev. Dingwall ve Hoselitz. Glencoe: The Free Press, 1950.
- Mirecourt, Eugène de. *Blanqui. Les Contemporains* Cilt XVI. Paris: Chez l'auteur. 1857.
- Mobilier, Sylvain. *Blanqui*. Paris: Presses Universitaires de France, 1948.
- Monin, M. «Blanqui et la police 1847-1848,» *La Révolution de 1848*, XII (1915-16), 26-38.
- Morange, G. *Les Idées communistes dans les sociétés secrètes et dans la presse sous la Monarchie de Juillet*. Paris: V. Giard ve E. Briere, 1905.
- Les Murailles révolutionnaires*. Paris: J. Bry Aine, 1852.
- Neumann, Franz. *Behemoth*. New York. Oxford University Press, 1944.
- Nicolaievsky, Boris ve Otto Maenchen-Helfen. *Karl Marx*, Çev. G. David ve E. Mosbacher. Philadelphia: J. B. Lippincott Co., 1936.
- Noguès, L. *Une Condamnation de Mai 1839*. Paris: J. Bry Aine, 1850.
- Nomad, Max. *Apostles of Révolution*. Boston: Little, Brown and Co.,

- 1939.
- Parker, Harold T. *The Cuit of Antiquity and the French Revolutionaries*. Chicago, The University of Chicago Press, 1937.
- Perreux, Gabriel. *Au Temps des sociétés secrètes*. Paris: Librairie Hachette, 1931.
- Picard, R. *Le Romantisme social*. New York: Brentano's, 1944.
- Plamenatz, John. *The Revolutionary Movement in France, 1815-1871*. Londra: Longmans, Green and Co., 1952.
- Plotkin, Norman. «Les Alliances des Blanquistes dans la proscription,» 1848, *Revue des Révolutions Contemporaines* (Aralık 1951), 116-21.
- Pompery, Edouard de. *Blanquisme et Opportunisme*. Paris: Auguste Ghio, Éditeur, 1879.
- Postgate, Raymond W. *The Bolshevik Theory*. New York: Dodd, Mead and Co., 1920.
- *How to Make A Revolution*. New York: The Vanguard Press, 1934.
- "The Prisoner," Out of the Past içinde. Londra: The Labour Publishing Co., Ltd., 1922.
- *Revolution from 1789 to 1906*. New York: Houghton Mifflin Co., 1921.
- Prelot, Marcel. *L'Évolution politique du socialisme français, 1789-1934*. Paris: Éditions Spes, 1939.
- Proudhon, P. J. *Les Confessions d'un révolutionnaire*. Paris: Au bureau du journal La Voix du Peuple, 1849.
- *Lettres au Citoyen Rolland*. Edited by J. Bompard. Paris: Éditions Bernard Grasset, 1946.
- *La Révolution au XIXe siècle*. Paris: Garnier Frères, 1851.
- Puech, Jules, L. *Le Proudhonisme dans l'Association International des Travailleurs*. Paris: Félix Alcan, 1907.
- Ralea, M. *L'Idée de révolution dans les doctrines socialistes*. Paris: Jouve et Cie., 1923.
- Ranc, Arthur. *Souvenirs—Correspondance 1831-1908*. Paris: Edouard Cornély et Cie., 1913.
- Rappaport, Charles, ve Compère-Morel. *Un Dieu d'histoire, Encyclopédie Socialiste* Cilt I. Ed. Compère-Morel. Paris: Aristide Quillet, 1912.
- Regnault, Elias. *Histoire du Gouvernement Provisoire*. Paris: Victor Lecou, 1850.
- Renard, Georges. «Une lettre relative au document Taschereau,» *La Révolution de 1848*, VII (1910-11), 7-15.

-La République de 1848, *Historie Socialiste* Cilt. IX, Ed. Jean Jaurès, Paris : Publication Jules Rouff, 1906.
- Revue Retrospective*. Paris: Paulin, 1848.
- Robiquet, Paul. *Buonarotti*. Paris: Librairie Hachette, 1910.
- Rosenberg, Arthur. *Democracy and Socialism*.  ev. G. Roben. New York: Alfred A. Knopf, 1939.
- Scheurer-Kestner, Auguste. *Souvenirs de Jeunesse*. Paris: Bibliothèque-Charpentier, 1905.
- Schirokauer, Arno. *Lassalle*.  ev. Edan ve Cedar Paul. Londra: George Allen and Unwin Ltd., 1931.
- Schlesinger, Rudolf. *Marx, His Time and Ours*. Londra: Routledge, 1950.
- S e, Henri. *Historie économique de la France*. Cilt II. Paris: Librairie Armand Colin, 1942.
- Seignobos, Charles. *La Révolution de 1848- Le Second Empire*, *Historie de France Contemporaine* Cilt IV. Ed. E. Lavis e. Paris: Librairie Hachette, 1921.
- Sencier, Georges. *Le Babouvisme après Babeuf*. Paris: Marcel Riv  re, 1912.
- S n s. Blanqui, *Provencaux-Notes Biographiques* içinde. Toulon, 1904.
- Simon, F. L. A. *Blanqui*. Angers: Cooperative Imprimerie Angevine, 1939.
- Sombart, Werner. *Socialism and the Social Movement*.  ev. M.E. Epstein. New York: E. P. Dutton and CO., 1919.
- Stern, Daniel (Mme D'Agoult). *Historie de la Révolution de 1848*. Cilt III. Paris: Calmann Lévy, 1878.
- Stewart, Neil. *Blanqui*. Londra: Victor Gollancz Ltd. 1939.
- Szajkowski, Z. The Jewish St. Simonians and Socialist Anti-Semitism in France, *Jewish Social Studies*, IX (Ocak 1947), s.33-60.
- Tchernoff, J. *L'Extrême-Gauchesocialist-revolutionnaire en 1870-71*. Paris: Bureaux de l'Action Nationale, 1918.
- *Le Parti républicain au coup d'état et sous le Second Empire*. Paris: A. Pedone, 1906.
- *Le Parti républicain sous la Monarchie de Juillet*. Paris: A. Pedone, 1901.
- Thomas, Albert. *Le Second Empire. Histoire Socialiste* Cilt X. Ed. J. Jaurès. Paris: Publications Jules Rouff, 1906.
- Thomson, David. *Democracy in France*. Londra: Oxford University

- Press, 1946.
- Tocqueville, Alexis de. *Recollections*, Çev. A. T. de Mattos, New York: Columbia University Press, 1949.
- Toussenel, Alphonse. *Histoire de la féodalité financière, les juifsrois de l'époque*. Paris: Gabriel de Conet, 1847.
- Trélat. «La Charbonnerie,» *Paris révolutionnaire*, Cilt II. Paris: Chez Guillaumin, 1834.
- Tridon, Gustav. *Les Hébertistes*. Paris: Chez L'Auteur, 1864.
- Vallès, Jules. *L'Insurgé*. Paris: Bibliothèque-Charpentier, 1914.
- Wasserman, Suzanne. *Les Clubs de Barbes et de Blanqui*. Paris: Edouard Cornély et Cie., 1913.
- [Watteau.] *Blanqui devant les révélations historiques; par R---*.Brüksel: Vve. Verteneuil, 1859.
- Weill, Georges. *Histoire du parti républicain en France (1814-1870)*. Paris: Librairie Félix Alcan, 1928.
- Weulersse, G. *Les Physiocrates*. Paris: Gaston Doin et Cie., 1931.
- Whittaker, E. *A History of Economie Ideas*. New York: Longmans, Green and Co., 1940.
- Zévaès, Alexandre, *Auguste Blanqui*. Paris: Marcel Rivière etCie., 1920.
- «Pages inédites de Blanqui (1848-1852),» *La Révolution de1848*, XXII (1925-26), 541-58.
- *Une Révolution manquée*. Paris: Éditions de la Nouvelle Revue Critique, 1933.
- *Socialisme et communisme en France de 1871 à 1947*. Paris: Éditions France-Empire, 1947.

Otonom Yayıncılık Kitapları

Olumsuzluk ve Devrim

J. Holloway, S. Tischer, F. Matamoros

Ev Canavarı

prole.info

Çokluğun Grameri

Paolo Virno

Hegel ve/veya Spinoza

Pierre Macherey

Küresel Ekonomide Kriz

Derleyenler: Andrea Fumagalli,
Sandro Mezzadra

Gilles Deleuze *Felsefede Bir Çıraklık*

Michael Hardt

Irak, Afganistan ve Çağımızın Emperyalizmi

Aijaz Ahmad

Kurmaca

Emre Kolay

Her Şeyi İstiyoruz

Nanni Balestrini

Kritik ve Kriz

Reinhart Koselleck

Marx'ın Kapital'inin Oluşumu

Roman Rosdolski

Diyalektik Sınıftır: Komünalist

Otonomi II

Der. Cengiz baysoy

Sarı Duvar Kağıdı

Charlotte P. Gilman

Caliban ve Cadı

Silvia Federici

Aykırı Spinoza

Antonio Negri

Kapitalizmde Çatlaklar Yaratmak

John Holloway

Yeniden Lenin

Žižek, Budgen, Kouvelakis

Filistin'in Çocukları

Gassan Kanafani

Edebiyat Edimleri

Jacques Derrida

Deleuze, Marx ve Politika

Nicholas Thoburn

Marx'ın Kriz Teorisi

Simon Clarke

Uyanış ve Seçme Öyküler

Kate Chopin

“Futbolistas”: Futbol ve Latin Amerika

Dario Azzellini, Stefan Thimmel

Kapital'i Politik Olarak Okumak

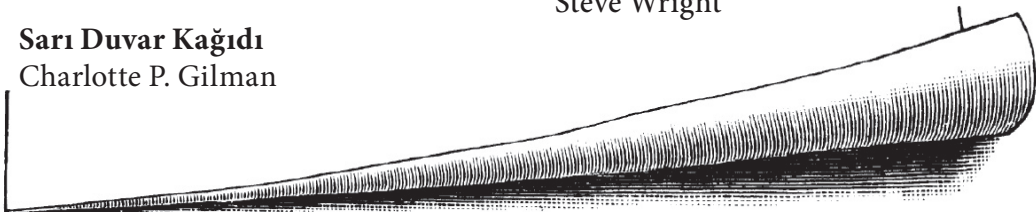
Harry Cleaver

Foucault, Marksizm ve Tarih

Mark Poster

Gökyüzünü Fethetmek

Steve Wright

Otonom Yayıncılık Kitapları

Nietzschelerin Şöleni
Jacques Derrida

Umudun Yolcuları
William Morris

John Ball'un Rüyası
William Morris

**Küreselleşme Çağında
Para ve Sınıf Mücadelesi**
Werner Bonefeld, John Holloway

**Önemsizin Arkeolojisi:
Condillac Okuması**
Jacques Derrida

**Durito'yla Söyleşiler:
Neoliberalizm ve Zapatistaların Öyküleri**
Subcomandante Marcos

Kadınlar Ülkesi
Charlotte P. Gilman

**Deleuze ve Guattari'nin
Anti-Oedipus'u: Şizoanalize Giriş,**
Eugene W. Holland

**İmparatorlukta Hareketler:
Geçişler ve Görünümler**
Antonio Negri

Marx ve Komünalist Otonomi
Der: Cengiz Baysoy

**Michel Foucault:
Güncelliğin Bir Ontolojisi**
Judith Revel

**Avrupa ve İmparatorluk:
Kurucu Bir Süreç Üzerine
Düşünceler**
Antonio Negri

Nietzsche
Gilles Deleuze

**Bizim Gibi Komünistler: Yeni
Özgürlük Alanları, Yeni İttifak
Hatları**
Felix Guattari, Antonio Negri

**Marx Ötesi Marx:
Grundrisse Üzerine Dersler**
Antonio Negri

**Yıkıcı Politika:
21.Yüzyıl İçin Bir Manifesto**
Antonio Negri

Bergsonculuk
Gilles Deleuze

**İtalya'da Radikal Düşünce
ve Kurucu Politika**
M.Hardt, A.Negri, P.Virno,
G.Agamben

**Yaban Kuraldışlılık: Spinoza
Metafizikinin ve Siyasetinin Gücü**
Antonio Negri

Spinoza ve Siyaset
Étienne Balibar

**İmparatorluk ve Bağımsız Öğrenci
Hareketi, Der: Cengiz Baysoy**

